31761 07017401 6

Osmo Iisalo

SUOMEN KANSAN ELÄINKIRJA

KERTOMUS METSOLAN JA ILMOLAN VÄESTÄ JA ELÄMÄSTÄ

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA

Presented to the

LIBRARIES *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from

the Library of

Elli Kaija Köngäs-Maranda

SUOMEN KANSAN ELÄINKIRJA

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN

TOIMITUKSIA

167 OSA

SUOMEN KANSAN ELÄINKIRJA

KERTOMUS METSOLAN JA ILMOLAN VÄESTÄ JA ELÄMÄSTÄ

KANSANSADUISTA SOMMITELLUT

OSMO IISALO

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA, HELSINKI

HELSINKI 1921
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJAN
KIRJAPAINO

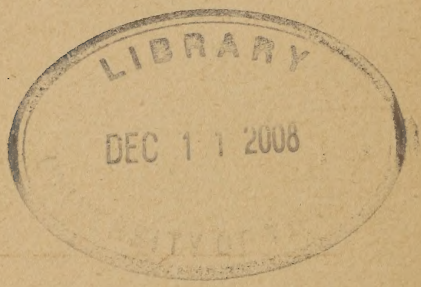

„Suomen kansan eläinkirja“,

joksi olen uskaltanut tämän suomalaisen eläinromaanin kokeen nimittää, on syntynyt eläinsatujemme pohjalla. Lähteinä ovat olleet pääasiallisesti professori KAARLE KROHNIN julkaisemat eläinsadut); lisäksi olen tarkastanut joukon julkaisemattomia toisintoja, saamatta niistä kuitenkaan sanottavampia lisiä.*

Eläinsatuja lukiessani on mielessäni aina herännyt ajatus, että niissä piilee enemmän kuin paljas tarkoitus huvittaa lapsia sukkelilla jutuilla. Ensinnäkin ne ovat ikäänkuin jäljelle jääneitä tahi näkyvissä olevia sirpaleita jostakin uponneesta, kerran eheästä kokonaisuudesta, joka olisi yhtenäisesti kertonut eläimistä ja ihmisen suhteesta niihin. Toiseksi ne ovat, kuvatessaan tämän suhteen vaiheita, joutuneet kertomaan siitä, kuinka ihminen vähitellen voittaa metsän eläimet, karkoittaen heidät yhä kauemmaksi viljelyksen tieltä. Kolmanneksi on kansamme runollinen mielikuvitus nähdäkseni saavuttanut niissä erään kauneimmista voitoistaan luodessaan onnistuneen, humo-

---

*) *Suomalaisia kansansatuja, 1 osa, eläinsatuja. 1886. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 67 osa.*

ristisen luonnekuvan useista metsän ja kodin eläimistä. Neljänneksi se on niihin sisällyttänyt paljon tavallisessa elämässään saavuttamaansa luonnonkäsitystä, siveellisiä periaatteitansa ja omaa kulttuurihistoriaansa, vaistomaisesti asettaen siinä oman kokemuksensa mukaisesti ikäänkuin kaiken keskustaksi ja huipuksi maanviljelyksen, karhu paran suurenmoisen kaskenkaadon. Kokonaisuutena siis eläinsatumme muodostavat mielestäni rikassisältöisen viljelyksen eepoksen, jossa veikeän ja humoristisen puvun alla on vakava ja ankara tosiasia.

Sadut lienevät enemmän kuin muu kansanrunous aiheiltaan kansojen yhteistä omaisuutta. Eläinsatuihinsa on meidän kansamme kuitenkin mielestäni painanut niin paljon oman luonteensa, luonnonkäsityksensä ja kokemuksiensa leimaa, että niiden pohjalla syntynyt eläinromaani on erikoisesti suomalainen, enimmäkseen toista kuin esim. kuvaannolliset Reinecke-historiat. Nämä jälkimmäiset ovat pääosaltaan moralisovia kettujuttuja, vailla korkeampaa runollista perusaatetta, joka taas, kuten ainakin allekirjoittanut on asian käsittänyt, muodostaa meidän eläinsaduissamme huomattavalla kauneustasolla olevan pohjan; tämän antamassa valossa on sitten nähty kaikki muu, ylinnä kettu juoninensa.

Kertomuksen juoneksi olen asettanut metsän ja kodin eläinten sekä ihmisen, s. o. Metsolan ja Ilmolan vastakohdan, niinkuin se itsestäänkin saduista ilmenee; tämän rinnalla, välittäjänä ja viejänä tapauksesta toiseen, toiminnan antajana, esiintyy pääasiassa kettu. Tähän lankaan olen sitten koettanut ripustaa näkyville kaikki ainekset, niin paljon kuin suinkin olen niitä saanut kokonaisuuteen mahtumaan. Ainekset olen aluksi luokitellut aiheitten mukaan käyttäen siinä apuna professori ANTTI AAR-

NEN tyyppiluetteloita); nämä eri toisinnot olen sulattanut yhteen yhtenäisiksi tapaussarjoiksi ja koettanut samalla puoleksi ulkoa lukien tehdä omakseni niiden kansanomaisen kielen ja kertomatavan. Näin menetellen luulen yleensä onnistuneeni välttämään suurempaa väkivaltaa ja »omia» lisäyksiä.*

Mitä kertomatyyliin muuten tulee, olen katsonut siinä oikeudekseni kykyni mukaan pyrkiä mahdollisen suureen mehevyyteen, jopa kansanomaiseen leveyteenkin. Käsitykseni on nimittäin se, että kansamme kertoo — ainakin itäsuomalaisella alueella — omissa oloissaan, vain tuttua väkeä kuulijana, satunsa elävästi, mehevästi ja laajasti; tästä on itselläni varma muisto lapsuuteni ajalta Suomussalmelta, jossa kolmisenkymmentä vuotta sitten sadunkertominen vielä oli pirttien suosittua iltahuvia. Mutta heti kun kirjaanpanija, satujen kerääjä, joka useinkin on ylioppilas tahi muu »herra», saapuu kyninensä ja papereinensa kertojan ääreen, valtaa tämän luonnollisesti ujous, ja koska hän muutenkin pitää satuja »loruina», tulee hän väkisinkin muuttaneeksi kertomatapaansa. Niinpä ovatkin usein kirjaanpannut toisinnot yksittäin luettuina sangen »kuivia», jopa vähäpätöisiäkin, sisältäen kuitenkin tavallisesti sen ytimen, joka sopivasti paisutettuna antaa sille tarpeellisen lihan ja veren.

Teokseni synnystä on minun kiittäminen SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAA, jonka arvoisa johtokunta salli minun sitä yrittää ja joka on kunnioittanut työni tulosta ottamalla sen »Toimituksiinsa»; professori KAARLE KROHNIA, joka on pitkin matkaa avustanut

---

*) *Verzeichnis der Märchentypen. F F Communications n:o 3, 1910; Finnische Märchenvarianten. F F Communications n:o 5, 1911; Sama, Ergänzungsheft I, F F Communications n:o 33, 1920.*

minua arvokkailla neuvoilla, m. m. kohdistamalla huomioni Metsolan ja Ilmolan vastakohtaisuuteen ja lukemalla käsikirjoitukseni, jolloin hänen neuvoistaan tulin ymmärtämään monen lyhennyksen ja korjauksen tarpeellisuuden; maisteri E. A. SAARIMAATA, joka samoin on lukenut käsikirjoitukseni ja antanut useita arvokkaita neuvoja sekä tehnyt kielellisiä silityksiä; tohtori E. A. TUNKELOA, joka hyväntahtoisesti on lukenut korjausarkit ja saanut minut kiitollisena korjaamaan monet kielelliset ja tyylilliset epätarkkuudet; tohtori SANTERI IVALOA ja tohtori JUHANI AHO vainajaa, jotka suopealla ja luottavalla suhtautumisellaan yritykseeni ovat minua paljon siihen innostuttaneet. Näille arvoisille henkilöille lausun parhaimmat kiitokseni, valittaen, ettei Juhani Ahon oltu sallittu olla teokseni kummina niin pitkälle kuin hän itse asiaan mieltyneenä, sen alkuvaiheiden aikana, sanoi haluavansa.

Pälkäneellä, elok. 27 p. 1921.

OSMO IISALO.

SISÄLLYS:

		Sivut:
	»Suomen kansan eläinkirja», alkulause.	
I.	Eläimet tekevät tiet Metsolaan; kettu työpehtorina	1—5
II.	Ahkerat palkitaan; karhu ja muurahainen; pyyn tarina; ketun palkka	6—11
III.	Laiskoja rangaistaan; päästäjäinen kirotaan; kärmeen tarina	12—15
IV.	Samoin; palokärjen tarina, haukka ja hiiriäistuuppa; käen tarina	15—24
V.	Samoin kyyhkynen ja sammakko, kyyhkynen ja metsäkana; tiainen rangaistaan; rastaan tarina; pääskysen tarina; yökön tarina	24—35
VI.	Karhun ja suden ahneus sekä Tapion rangaistus. — Koira menee ihmisen luo	35—38
VII.	Kettu tutkii loukkaan ja houkuttelee siihen karhun, jonka hiiri pelastaa	38—41
VIII.	Koira pelastaa Pohjolalle elämisen mahdollisuuden. — Mies rakentaa pyydyksensä eläinten teille; hänen ja eläinten sopimus molemminpuolisista oikeuksista. — Karhun ja suden synty	42—50
IX.	Kettu houkuttelee suden kuoppaan. — Kettu ja teeri	50—53
X.	Variksen vala; sammakon tarina	54—58
XI.	Kettu ja varsa; korpin juusto; harakka ja suksipuun hakija; kettu ja varis	59—65
XII.	Kettu ja jänis	66—69

XIII. Kettu ja kurki ..... 69—74
XIV. Karhu ja jalopeura sekä heidän sotansa; mies vaimonpoika ..... 74—81
XV. Karhun eukon kuolema; itkijän ja lapsenpiian haku; kettu itkijänä; tuulensuunnat; meden haku ..... 81—89
XVI. Suden kirjavoiminen; kolmen puun nimi; tamman alahuuli; susi oppii lentämään .. 90—96
XVII. Kettu ja suden akka; kettu pakenee muille mailleе; hänen muinainen kataluutensa .. 96—101
XVIII. Lähtö Ilmolaan pahantekoon; avulias akka palkitaan; kolme oinasta; Horpon ruuna ja karhu; sormikoukun veto ja muut karhun onnettomuudet; jänis ja paarma auttavat karhua ..... 101—107
XIX. Horpon isännän ja karhun yhteinen kaski. — Metson isänmaanrakkaus. — Karhu rovastina ..... 108—112
XX. Piippolan sika ja päivän nousu; sian lersa kärsä. — Immilän ylpeä kukko ..... 112—118
XXI. Immilän kukon esi-isän kuninkaissa käynti 118—127
XXII. Kettu ja Immilän kukko; eläinten rauha; kukon ja kissan talous ..... 127—130
XXIII. Kettu ja Piippolan vaarin kalanpyynti; karhu onkii hännällään kaloja; kettu syö kirnuuksen; »Sairas tervettä kantaa»; karhun kosto; kettu syö uudelleen viiliä .... 130—139
XXIV. Susi Kääpälään; Merkin vanhuuden onnettomuudet; susi auttaa Merkkiä; Merkki kertoo penikalle tarinan susista ja kadonneesta pöytäkirjasta ..... 140—153
XXV. Susi, pukki ja pässi; susi ja räätäli; porsaitten kastaminen; pukin maan vakoaminen; pässien riidan ratkaiseminen; lampaille veisaaminen; tamman passin katsominen 153—159
XXVI. Merkki juottaa suden humalaan ..... 160—164
XXVII. Jänis ja pakkanen. — Kissan ja hiiren synty. — Jäniksen ja kissan yhteinen ta-

lous. — Jäniksen pelastuskeinot. — Kissa ja päästäjäinen. — Kissan vilja ja jäniksen vilja. — Kissan ja koiran metsästys. — Jänis jättää kissan. — Kissan osuus lehmän antiin ..... 164—180

XXVIII. Hiiren ja hänen sukunsa historia; hiiri ja sammakko; hiiri räätälinä; katti kosiomiehenä; kello kissan kaulaan ..... 180—186

XXIX. Pukki ja Kääpälän vaari; pukki Katilan autiotuvassa ja hänen karkoittajansa: karhu, hukka, peura ja kukko. — Jänis takaisin Metsolaan ..... 187—192

XXX. Horpon isäntä juottaa karhun humalaan.— Karhu loukkaassa. — »Maksan niinkuin maailma maksaa.» — Jänis, hevonen, koira ja kettu tuomareina. — Ketun palkka ..... 192—201

XXXI. Karhun, suden ja ketun kaskenkaato; Piippolan muorin voipytty; ketun ristiäisissä käynti; kettu karkoitetaan ..... 201—210

XXXII. Kääpälän kissa ketulle rengiksi; kissan topakka suku ..... 211—214

XXXIII. Kettu kertoo karhulle ja sudelle uudesta rengistänsä; sen kärpäset, nimet ja aseet; karhu ja susi kärpäsiä katsomassa; karhu ja susi herra Vinkkeliä katsomassa ..... 214—222

XXXIV. Karhu ja susi laittavat pidot herra Vinkkelille ja ketulle ..... 223—229

XXXV. Karhu ja susi hakevat herra Vinkkeliä ontosta hongasta ..... 229—232

XXXVI. Metsän eläimet ryhtyvät sotimaan kotieläimiä vastaan ..... 232—236

XXXVII. Kääpälän vaari joutuu kärpän saaliiksi; yön vietto ..... 236—241

XXXVIII. Yötä viettäessä tarinoidaan: Orava, neula ja kinnas ..... 241—246

XXXIX. Lisää tarinoita: Jalopeura, hevonen, susi ja karhu; kettu houkuttelee karhun syömään suoliansa ..... 246—251

XL. Kevät; rastas ja Vänskän Aatami; metsäkana; Kirppu-Jussi ja korppi ..... 251—257
XLI. Lintujen käräjät; pajulintu ja köyhän miehen kylvös; pääskysen silkinvarkaus 257—261
XLII. Pääskynen ja varpunen; varpunen ja rauniorunttu; rauniorunttu ja kivenviha .... 262—268
XLIII. Rauniorunttu ja västäräkki; västäräkki, rastas ja koskikara; västäräkki ja rantasipi ..... 268—277
XLIV. Tiltaltti, rastas, kyyhkynen ja varis; tiainen ja Musti; käki ja närhi; rastas ja koppelo ..... 277—284
XLV. Karhu, susi ja kettu polttavat kaskensa .. 285—290
XLVI. Immilän kukon oluenjuonti ja humala; eläinten retki maailmanloppua pakoon .. 290—301
XLVII. Ilmolan pelimanni opettaa karhua soittamaan ..... 302—309
XLVIII. Kiisken kirkko; kalojen käräjät Airistolla; kiiski kalojen kuningas ..... 309—315
XLIX. Kerjäläisakka, karhu, susi, repo ja jänis 315—324
L. Koiraseläimet ja Kääpälän kissa pakenevat Immilästä ..... 324—329
LI. Immilän rikkauden alku: mustan härän tarina ..... 329—344
LII. Outo vieras autiotuvalla ja sen karkoitus 344—349
LIII. Karhu, susi ja kettu leikkuupellolla, riihessä ja myllyllä; karhu ja susi maistavat ketun puuroa; karhun puuronkeitto; suden kuolema ..... 350—359
LIV. Karhu tahtoo syödä Horpon isännän hevosen; ketun neuvot; Karhujen tappaja ja miesten sitoja»; karhun kuolema ..... 359—366
LV. Ketun palkka ja kuolema ..... 367—371
LVI. Tiet tehty Suomen ympäri, Metsolan eläimet karkoitettu ..... 371—373
Sanaselityksiä

I.

TIE KÄYDÄ, HAKO LEVÄTÄ.

Susi juoksi suota myöten,
Karhu kangasta samosi.
Suo liikkui suden jälessä,
Kangas karhun kämmenissä.

Olipa kerran, kauan aikaa sitten — siitä on jo niin pitkiä aikoja, ettei sitä voi kukaan sanoa — Suomenniemellä niin soma elämä, että eläimet osasivat puhua, haastella, tarinoida, jopa oikein selvällä ja ymmärrettävällä kielellä asioitansa toisilleen ilmoittaa. Silloin olivat täällä salot koskemattomat, järvet pyydyksen heittämättömät, kaikki luonto ihanana ja kauniina Tapion ja Mielikin häiritsemättömässä rauhassa. Missä tuli nälkä, siinä sen luonto kohta tyydytti, missä jano, siinä heti juotavaksi kirkas lähde kumpusi, missä uni, siinä pehmeä sammal nukuttavaksi. Eläimet elivät sopuisasti metsän lakien mukaan, kukin luontonsa jälkeen, tyytyväisinä Pohjolan kultaisen kesän ja valkoisen talven raikkaassa hoivassa.

Väliin hekin kuitenkin tuskittelivat, kun piti saalista etsiessä juosta murrokoissa ja risukoissa, rikkoa jalkansa karkeissa kivikoissa, sokaista silmänsä sakeissa

tureikoissa. »Kunpa olisi täällä hyvät tiet kaikkialla, joita myöten juoksennella, niin eri helppoa olisi meillä elämä», arvelivat he ja neuvottelivat asiasta keskenään. Niinpä siitä vihdoin herää ajatus ja kypsyy päätös: »Täytyypä ruveta tässä teitä tekemään ja risukkoja raivaamaan, viidakoita aukomaan, että on hyvä mennä vilahduttaa sileätä polkua pitkin saalismaille.» Ei muuta sitten kuin ruvetaan sanaa asiasta toisilleen saattamaan. Karhu mörisee sitä kankailla kulkiessaan ja marjoja makuisasti syödessään, susi ulvoo sen ilmoille istuessaan pesänsä edustalla, korppi kronksahuttaa sen lentäessään, harakka nauraa räksähyttää sen kuuluville pyrstöään heilauttaessaan, kärppä vie sen vilauksessa hiirille ja kaikille sammalen asukkaille — pian on se Metsolan asukkailla tietona ja kohta kaikki hokemaan: »Ka, tien tekoon on nyt tästä lähdettävä, tien tekoon jotta oikein», ja pienet hiiretkin uhkaavat ylpeästi: »Tien tekoon täytyy nyt ryhtyä, muu ei auta!»

Alkaa siinä sitten vilske metsässä, kun elävät kaikki kokoontuvat Metsolan suurelle kankaalle päättämään yhteisestä tien teosta. Tulee vyöryen karhu karvaröllö, tulee susi korentoselkä, kettu neulasilmä, tulee kurki pillisääri, kärppä vikeväjalka ja hiiri siimahäntä. On siinä ääntä ja jaaritusta, kun koko Metsolan väki pitää neuvoa tien teosta, mistä alotetaan ja kuinka työ sitten tehdään. Puhutaan, puhutaan — ei tule selvää, miten on asiaan käsiksi käytävä. Sanotaan: »Päällikkö tässä tarvitaan — kuka nyt mieluisimmasti siksi rupeaa ja luulee osaavansa päällikkönä olla?»

Katsotaan toisiinsa töllötetään, karhu vilpittömästi katsoa illistelee, susi tyhmästi, mutta kettu viekkaasti silmiänsä raottelee vasten päivää. Kun ei kukaan sano

mitään, vaan kaikki odottavat, niin jo hyppää kettu neuvoskivelle, leuhauttaa tuuheata häntäänsä ja julistaa: »Minä olen Mikko, mielevä mies, kyllä minä osaan olla päällikkönä.»

No, tuosta ei kovin hämmästytä, sillä huomannut on jo Metsolan väki ketun viisaaksi ja mieleväksi mieheksi ja nähnyt hänen neuvokkuutensa monessa paikassa. Urahdetaan vain, että no, ruvetkoon sitten kettu päälliköksi, vaikka älytäänkin, että laiskuuttaan se siihen tarjousi, kun ei, liuvari, koskaan mitään työtä viitsisi tehdä. Mutta ei siitä nyt ruveta riitelemään, sovinnollisia kun ollaan, vaan alistutaan Mikon johtoon. Tämä rupeaakin topakasti töitä järjestelemään, kääntyy karhun puoleen ja sanoo:

»Sinä karhu, kuomaseni, joka ylen väkevä mies olet, sinun pitää vääntää pois kannot ja kivet . . .»

Karhu mörisi, että raskaimman työn sinä nyt hänelle annat, mutta kettu siihen ehätti liukkaasti sanomaan:

»No, susi, kuomaseni, sinä toinen vankka mies, korentoselkä ja vonkulasääri, sinä kantelet pois kannot ja kivet, joita kouko irti väänteleе. Ja missä ei sitä työtä riitä, vaan maat ovat sileät, siinä sinä maata kuovit, viskot pois lahopökkelöitä ja liekoja pois kanniskelet . . .»

Nousevat siitä karhu ja susi sekä lähtevät työmaalleen, mutta kettu sievästi edelleen toimittaa:

»Te, hiiret, sammalta pois tieltä repikää ja lykätkää; ja sinä, kärppä sihtimuoto, valvo hiirien töitä. Jos käyvät työssä vaivaisiksi ja kuolevat, niin ne kanna pois, ja elleivät tee työtä, niin saat syödä niitä sen kuin jaksat.»

Ja topakasti kettu edelleen julistaa:

»Sinä ilves, metsänkiivas, saat repiä teiltä kanervia ja juuria, sinulla on hyvät kynnet pehertää ja pehmittää tien paikkaa. Ja sinä, jänis, mulkosilmä, jolla on niin villavat takajalat, sinä saat sitten sen tasoitella, mitä ilves kuopii. Mutta orava pöyryhäntä ja silvankaristaja hypätköön edellä tien suuntaa näyttämässä . . .»

Siitä toiset sanomaan, että kovin tulee mutkainen tie sillä tavalla, mutta kettu määräsi: »Ei se haittaa mitään, olkoon vain mutkia metsän teissä.»

Mutta linnuille kettu selitti:

»Teidän pitää syödä marjat pois tieltä ja repiä puolukan lehtiä ja marjanvarsia.»

Sanoa koikahutti siihen silloin kurki, pitkäkaula:

»En minä viitsi tietä tehdä. Minä asun suolla enkä kankaalla.»

Mutta kettu kovasti varoitti kurkea tottelemaan ja pakotti hänet työhön. Metsäkanan harakopran hän pani katkomaan latvoja ja syömään urpuja niistä paikoista, mistä orava menee, että nähdään tien paikka. Metsäkana, joka syntisyydessään oli käynyt Ristuksen haudalla kirota vätkyttämässä, ei saattanut nytkään pahaa sisuansa hillitä, vaan lähti menemään sadatellen, että »se tuhat tulinen -rkele sinulle rupesi tietä paaraamaan.» Teeri, se kiveräpyrstö kukertaja, sai tehtäväkseen syödä tien paikalta koivun urvut, mutta pyylle kukkapäälle, metsän synkän piiskuttajalle, annettiin lepän urvut. Metso, värisilmä ja kupumaha, otti syödäkseen tiellä olevista petäjistä havuneulasia merkiksi, pannen vielä akkansa, koppelon, samaan puuhaan. Orava kerskasi: »Kukas muu kuuseen kuvahtaa, ellei orava osaa», meni kuusikkoon, karsi käpyjä, söi sie-

meniä ja pudotteli kävyn suomuja maahan. Mutta kuusanko, Tapion lintu, hienorinta metsänpiilo, ja käpyhakkari puunkopistaja, ottivat männynkävyt osalleen, uhaten niitä koota ja niillä rikastua.

Niin oli vihdoin saatu työt kullekin määrätyksi, mutta monet Metsolan eläimet olivat jääneet työhön tulematta. Toiset kuitenkin tekivät työtä sitä uutterammasti, karhu vääntäen kantoja ja kiviä yhdeksän miehen voimalla, susi hänen jälkiänsä siivoten, hiiret kovasti ponnistellen ja väsyen sekä joutuen voutinsa, kärpän vikeväjalan pois kannettaviksi. Kettu liuvari vain käveli ylimpänä työpehtorina milloin missäkin, söi ja huvitteli sekä jakoi mahtavasti määräyksiään, paistatteli päivää aurinkoisella rinteellä, ja nauroi itsemielessään muitten eläimien tyhmyydellä. Mutta siitä, että toiset jäivät työstä pois, toisten raskaasti raataessa, kylväytyi Metsolan eläväin keskuuteen ensimmäinen kateuden ja eripuraisuuden siemen, josta heille vastaisuudessa koitui paljon vahinkoa ja turmiota. He tekivät kuitenkin ahkerasti työtänsä iltaan saakka, jolloin Pohjolan kesäyön pehmeä hämärä laskeutui ja he kaikki riensivät yöteloillensa tahi luontonsa mukaan hankkimaan saalistansa. Metsolan suuri salo muuttui salaperäiseksi, lumoavaa loihtua täynnä olevaksi maailmaksi, jossa metsän väki ja ilman ihmeet juoksivat ja lensivät omilla äänettömillä teillänsä, yötuulen suhahdellessa korven kuusikossa ja huuhkajan harmaakaulan kaameasti huhuillessa.

II.

AHKERUUS ON ONNEN ÄITI.

Tuosta tunnen virkun miehen,
Pian söi, välehen kenki,
Pian pistihen pihalle,
Terävähän töille lähti.

No, saadaan siitä vihdoin Metsolaan eläväin tiet valmiiksi. Kaikki on nyt kunnossa. Tietää nyt kontio, mistä sen tulee samota, tietää ilves metsäpolkunsa, orava osoittimensa, kärppä kaikki käymäpaikat, tietävät teeret tien urpukoivuihinsa, metso männikköihinsä ja peherryspaikoillensa, hirvet taistotanterillensa — kaikki on nyt selväksi urat rastittu jokaiselle. Ei muuta kuin vielä kerta kokoonnutaan suurelle Metsolan tanhualle tien teon päättäjäisiin. Kettu siinä taas esiintyy puhemiehenä kuin ylimmäinen työpehtori ainakin ja julistaa kokoontuneelle Metsolan rahvaalle:

»Nyt kun on tiet tehty ja kaikki metsän viljan polut laitettu, käydään ahkeria palkitsemaan, mutta laiskoja ja huolimattomia rankaisemaan. Se on Tapion ja Mielikin tahto, jonka he ovat minulle tarkoin selittäneet ja teille ilmoittaa käskeneet. Kuka teistä on nyt kovimman työn tehnyt?»

Karhu, pitkävilla mesikämmen, siinä vielä siivoili pihkaa ja naavaa turkistaan eikä puhunut mitään, mutta toiset huusivat:

»Karhu on kovimman työn tehnyt. Hän on oikea metsän nurinkääntäjä! Ja väkevä!»

Mutta silloinpa kuului maasta pientä ja jäntevätä ääntä. Muurahainen se sieltä todisti:

»Minä elävistä kokooni nähden vankin olen. Olen varmasti! Kokoiseni kiven nostan helposti leuvoillani. Koettakoonpa kontio sitä konstia. Vaikka puuhun sen vien!»

»No kaikkia tässä vielä!» mörähti karhu halveksivasti, mutta muut eläimet rupesivat muurahaista puolustamaan:

»Totta puhuu! Väkevä on kokoonsa nähden tämä pieni mies. Ota, kontio, kivi tuosta suuhusi ja koeta viedä se puuhun. Sittenpähän nähdään!»

Koetti karhu hamuilla leukoihinsa suurta kokoistansa kiveä, mutta eihän siitä mitään tullut. Hänen siinä äkäisenä yrittäessään piukasi muurahainen jo männyn latvasta, että täällä ollaan, ja pudotti sinne viemänsä kiven karhun niskaan sekä tuli alas. Mutta karhu suuttui ja roppasi pikku miestä suurella kämmenellä selkään, niin että toinen aivan hävisi hiekkaan. Säikähtyneinä ruvetaan häntä hakemaan, kun hän jo ilmestyykin hiekan sisästä kuin vedestä ja alkaa kiivaasti kannella karhun niskaan. Mutta kettu sanoi:

»Ole vaiti! Karhu on sittenkin Metsolan väkevin urho ja siksi on Tapio määrännyt hänet valtiaaksi Pohjolan metsiin. Kun hän tekemillämme teillä kävelee, pitää muiden mennä tieltä pois.»

Äkäinen muurahainen laahautui puolivaivaisena ketun eteen ja valitti:

»Kaikki pienet rikat minä olen nokkinut ja kantanut pois ja nyt minua karhu tällä tavalla runteli! Mitä minä nyt teen?»

Kettu vastasi lohduttaen:

»Saat niitä rikkoja kantaa koko ikäsi ja niistä tehdä talosi ja kartanosi. Ja minkä vain yhdytät tielläsi, niin

sen saat tappaa, jos voitat. Ja me keitämme sinulle vielä sellaista väkevää voidetta, että silmät sokaiset, kun sitä vain päälle ruiskutat. Ja heinänkorren verran me sinulle vielä annamme voimaa lisäksi, että tosiaankin olisit kaikista elävistä kokoosi nähden vankin mies.»

Rauhoittui siitä muurahainen, mutta karhu mulkoili häneen vihastuneena kämmeniensä takaa ja päätti syödä hänet missä tapaa, koska rupesi hänen kanssaan voimista kilpailemaan. Ja niinpä karhu vielä tänäkin päivänä syöpi muurahaisen missä vain yhdyttää.

Jakaa kettu edelleen niitä Tapion palkinnoita. Tulee saapuville hukka, irvihuuli, ja työssä on suunsa revennyt suureksi ja poskinahat vyyhdellä riippuvat. Ulisee hukka, että mitä hänelle Mikko antaa palkinnoksi. Mikko toimittaa, että ota mitä saat syödäksesi, lammasta, sikaa, vuohta. Hukka siihen mukautuu: »No, omianipa olenkin niitä ottamaan, kun olen oppinut tässä kantamaan selässäni juurikoita ja puita.»

Jakoi kettu liuvari palkinnoita. Antoi ilvekselle nopeat jalat ja koppurakynnet sekä viskasi lopuksi hiirien kokoamia mustia ja valkeita kivenrakeita sille selkään, ja niin siitä tuli kirjava papumus. Otti ymmyrkäisen heinän tuppuran ja heitti sillä jänistä housuille, ja niin sai jänis palkinnokseen tuppurahännän. Tempasi terävän ja soukan, ymmyrkäisen tikun, ja heitti sen rotan perään, jolloin se uuttui hännäksi sille. Huusipa vielä takaisinkin ja teroitti sen kynnet, että pääsee seinääkin myöten nousemaan, jos tahtoo ja hätä on. Kärpälle vahvistettiin voutivalta syödä hiiriä niinkuin oli tien teossakin hänellä lupa ollut; ja kun orava, neulanrosvo, kuusen oksalla malttamattomana

tirskui ja löi näppiä muulle kansalle, sieppasi kettu pitkän kasvin, jossa oli paljon karvoja ja villaisia pöyhtyviä, ja kun orava sen huomattuaan lähti kiireesti hyppyyn, viskasi kettu sen hänen jälkeensä. Sepäs uuttuikin kiinni pakarain väliin ja niin sai orava mahdottoman kauniin hännän, josta sitä vieläkin pöyryhännäksi ja kantakeikkeliksi sanotaan.

Mutta teeri keikisteli koreana koivunsa latvassa ja kysyi muulta kansalta alituiseen ja uteliaasti: »Onko kukkaroa? Mitä minä sitten saan?» Kettu määräsi: »Saat syödä urpuja puista, marjoja maasta ja suolle saat tanssipaikan.» Istui siinä pyy, pyrstönsä päristäjä surullisena kuusen oksan juuressa, pää kallellaan kuunnellen, mitä hänelle onnettomalle annettaisiin. Kovahan olikin hänen kohtalonsa!

Olipa näet kerta kaukana näiltä mailta Herramme Jeesus ajellut kirkkoon messua kuulemaan hevosella kiirevällä. Oli varhainen sunnunt iaamu, sumuinen ja pilvinen, ja sumuinen oli myös Herramme sydän maailman syntien vuoksi. Ajoi hän siinä soita, ajoi maita, pitkin heliäistä hiekkatietä, kunnes saapui Kidronin ojalle, sinisen sillan sivuhun. Pyrähtipä silloin pyy, joka siihen aikaan oli härän kokoinen, lentoon synkästä korven kuusikosta sellaisella voimalla, että maa järähti, Jeesuksen sydän särähti ja Herramme varsan säärivarsi taittui. Surumielin nyt Vapahtaja rankaisi pyytä, koska se oli tehnyt teon suuruutensa ylpeydestä ja ylimielisyydestä, ylenkatsoen kaikkia muita luontokappaleita. Hän määräsi, että sen pitää pienenemistään pienetä maailman loppuun saakka, päivä päivältä, vuosi vuodelta, niin kauan, että mahtuu vaimon sormuksesta läpi lentämään siipien laitaan

koskematta. Siitäpä on tullut sanonta, että pienenee kuin pyy maailmanlopun edellä, ja siitäpä pyy on synkkien, surumielisten korpien hiljainen ja alakuloinen lintu.

Tämä oli pyyn tarina ja kettu hänelle nyt antoi luvan syödä urpuja puista sekä pienen pillin, jolla pyy vielä tänäkin päivänä hiljakseen soittelee ja suruvirttänsä sirittää, odottaen aikaa, milloin mahtuisi vaimon sormuksen läpi lentämään siipien laitaan koskematta. Mutta silloinpa on maailmanloppukin lähellä.

Tuleepa siinä töiltänsä taas tapansa mukaan rivosti kiroileva metsäkana, vilkkasilmä kupurinta, ja alkaa ketulle vannoa: »Kaperr, kaperr, voi vietävätä, käytävätä, avojaloin, avojaloin, käy kivikkoa, käy kannikkoa, voi vietävätä, käytävätä.» Mutta kettu häntä hillitsi ja määräsi, että metsäkana saa talveksi valkoisen turkin ja kesäksi kirjavan hameen. Sadatellen tämä lähti lentämään ärjäisten: »Kopeikka, kopeikka!» ja vielä tänäkin päivänä se karvaisissa housuissaan vaeltaa tiheässä viidakossa ja kiroaa illan hämärässä poikain ansoja: »Pojat -rkeleen pallipäät hakkaa risukkota, rasikkota, ettei saata kävellä täyteen askeleeseen.» Metso, harakopra, kiveränokka riippamaha, sai luvan syödä petäjän latvoista neuloja, kun oli siihen tietä tehtäessä oppinut. Kevääksi annettiin hänelle tanssin ja laulun mahti, niin suuri, että itsekin toisinaan pyörtyy siitä laulusta ja ilosta. Kuusanko putkipursto sai sen edun, että sitä ei saa ammutuksi metsämies. Kuusangon ruumis on niin pieni, että luoti harvoin siihen osuu, vaikka pörröisiä höyheniä pölyyttääkin. Tulipa siihen sitten käpyhakkari, marjasilmä kävynmurentaja, palkinnolleen, ja näytti hänelle silloin Mikko

mielevä mies koloa puun kyljessä ja määräsi: »Tuohon saat pistää kävyn kiinni, kun sitä hakkaat ja siitä suomuksia irroittelet; nokkasi väännetään ristiin, niin että kun nostat sillä irti kävyn suomun, niin helposti saat samalla kielesi työnnetyksi sen juuressa olevaan siemeneen.»

Niin jakoi siinä kettu Tapion palkintoja, jakoi, kunnes olivat kaikki työssä olleet osansa saaneet. Mutta eläinten sitten poislähtöä tehdessä sanoikin Mikko mielevä mies: »Mitä annatte nyt Mikolle, kun olen ollut työn teettäjänä ja pitänyt kaikesta suurta huolta?» Rupesivat siinä eläimet miettimään, mitä annetaan työpehtorille palkinnoksi, kunnes keksivät: »Me annamme sinulle jokainen kolmannen osan viisauttamme.» Muuta eivät olisi pystyneet sille antamaankaan, ja sillä on kettu nyt niin viisas, viekas ja kavala.

Oli jo tullut ilta palkintojen jaossa ja eläimet taas hajautuivat öisille asuinsijoilleen. Mutta kettu uhaten ilmoitti, että kaikkien niiden eläväin, jotka eivät olleet ottaneet tien tekoon osaa, tuli seuraavana päivänä saapua kuulemaan Tapion lakia, jota ei kukaan saa rikkoa. Ja niin laskeusi taas Suomenniemen ylle lenseä yö, jolloin kuului kaukaa teeren sointuva kukerrus, metson soiminen, suden kaamea ulvonta, pyyn hiljainen, alakuloinen vihellys, karhun matala mörähtely ja koko salon väen salaperäinen keskustelu. Arkoina odottivat eläimet, mitä rangaistusta Tapio oli säätänyt työstä poissa olleelle Metsolan kansalle.

III.

TYLSÄ ON VEITSI LAISKAN VYÖLLÄ.

Koivun oksa konnan palkka,
Nuora pettäjän perintö.

Ruvetaan siinä nyt seuraavana päivänä kovaa tutkintoa ja tuomiota pitämään. Ilmestyvät ketun eteen muurahainen ja hiiri, ja alkavat äkäisesti päästäjäisen niskaan kannella:

»Me kahden rupeamme ahkerasti teitä tekemään, raivaamme ja ponnistelemme, kun samalla kuulemmekin tämän päästäjäisen piipityksen sammalikosta. No, me hänelle huutamaan, että tule mukaan, niin pääset meille, lujemmille työmiehille, osamieheksi. Mutta e ihän tämä supiainen suveronokka, neulahammas tienvarjo, ollut siitä tietääkseenkään, vastasihan vain ylpeästi, ettei hän teidän teitänne tarvitse — hän menee muka omia teitänsä. Mutta mepä sanoimme silloin, että jos et tietä kerran rupea tekemään, ei sinun pidä meidänkään teittemme yli pääsemän, vaan kun tielle tulet, niin siihen on sinun myöskin kuoltava. Vahvista nyt, kettu mielevä mies, tämä kirouksemme.»

Ja kettu sanoi:

»Vai sinä laiska koira! Etpäs tullut tietä tekemään! Niinpä saatkin nyt tielle joutuessasi siihen kuolla, kuten muurahainen ja hiiri ovat sanoneet.»

Ja usein tapaakin metsissä kulkiessaan keskeltä tietä kuolleena silkkikarvan pienen päästäjäisen, joka on siihen kellahtanut oman laiskuutensa ja ylpeytensä sekä siitä saamansa muinaisen kirouksen kaatamana.

Näkeepä kettu sitten ahman eli kampin ynseänä ja vihaisena kankaalla kävellä körrivän ja huutaa hänellekin moittivasti, että etpäs tullut tietä tekemään. Mutta kamppi selitteli muristen, ettei hänen luonnollaan ole teitä tarvis. »Minä kuljen yöllä enkä päivällä, enkä minä kävele teitä myöten; teen kierroksia kulkiessani, menen vastapäivään ja teen koukun, ja kun saan sen koukun kuljetuksi sakaralle, teen uuden koukun ja kuljen taas vastapäivään.» Hyväksyi siitä kettu selityksen, mutta määräsi kuitenkin rangaistukseksi, että ahman pitää puusta saaliin niskaan hypätä ja pahaa nestettä rakossaan säilyttää, niin että kaikki häntä sekä pelkäävät että inhoavat. Tuskinpa oli ahma sen kuullut, kun jo ylenkatseellisesti ja pahan luontonsa osoitukseksi ruiskasi nestettään, niin että kaikki eläimet kauhuissaan ja kuono irvellä karkasivat kauemmaksi, sillä niin inhottava ja tukahduttava on ahman löyhkä. Mutta tämä vain jatkoi ynseänä ja pahanilkisenä yksinäistä murjottavaa vaellustansa ja on samanlainen vielä tänäkin päivänä, erämaiden pahasisuinen jurrikka ja jurottaja.

Kiisipä siihen samalla kuin vilaus näätä sihtisilmä ja hienovilla, sanoen huolettomasti: »Tulinpa näkemään, mitä te olette tässä tehneet.» Mutta silloin tuomari suutahti ja julisti: »Kyllä minä joutilaat näkijät opetan! Sinä et saa tehdä pesääsi maahan ollenkaan, vaan lahopuuhun, ja sukkelana kuin oravan pitää sinun aina puita pitkin kulkea ja honkia myöten vaeltaa. Siinä on sinulle tehtävätä!»

Tuli siihen sitten majava suomuhäntä ja häntä myös kovasti kovistettiin, ettei tullut tietä tekemään, sekä kiellettiin teille tulemasta. Majava sanoi silloin

rauhallisesti: »No, samapa se on — en tahdokaan, sillä minähän asunkin joissa ja teen niiden rannoille asuntoni, sellaisen kuin osaan.» Siihen kettu kyllä suostui, mutta määräsi, että hänen on vielä rangaistukseksi puremalla puut kaadettava ja saatava rakkoonsa sellaista ainetta, majavan haustaa, joka kaikki eläimet puoleensa viettelee. Ja niinpä vieläkin erämaiden metsämies hieroo pyydyksiinsä majavan haustaa houkutellakseen niihin saalistansa.

Matelipa siihen sitten käärme ja hänelle kettu nyt ärjäisi: »Teeppäs tiliä toimistasi ja synnystäsi, kun et ollut, mokoma, tietä tekemässä, vaikka koko ruumiillasi maassa matelet, senkin jouhikielinen myrkkyhäntä.» Ja käärme rupesi kertomaan:

»Käveli Vapahtaja kerran meren rannalla ja näki siellä Syöjättären sylkemän venkaleen. No ei muuta kuin pani siihen hengen ja pisti pellavan siemenistä silmät, ja siitä minä synnyin. Tulipa sitten vedenpaisumuksen aika ja Noakki huomasikin, että oli jäänyt arkkiin iso naulanreikä, eikä ollut äijällä enää vehkeitä, millä sitä tukkia. Minäpäs silloin tarjouduin pistämään häntäni siihen naulanreikään, jos vain lupaisi ottaa minut arkkiinsa. Ja täytyihän sen luvata, kun muuten olisi koko luomakunta hukkunut, ja niin pääsin minäkin mukaan ja sain siemeneni säilymään. Ei olisi muuten Noakki ottanut, minä kun olen niin myrkyllinen eläin.»

Karattiin siitä kaikin käärmeen kimppuun, karsittiin siltä jalat pois ja nyhdettiin kaikki karvat sekä sanottiin uhaten: »Sinä et saa syödä muuta kuin maata ja myrkkyä, mitä löydät, ja kuka vain sinut kohtaa, hän saa sinut tappaa.»

Samoin löttöturvalta, räpyläjalalta sammakolta kaiken karvan repivät vihoissaan pois, sisiliskon myös silittivät, ja niin tuli molemmista alastomat elävät. Tässä ei otettu huomioon sitä, että sammakko samoin kuin sisiliskokin on alkuaan ihminen, jonka vuoksi niitä ei mielellään tapeta. Häntä vain on sisiliskolla käärmeen sukua ja siksi se usein sen hädissään jättääkin irti. Sen nimikin on oikeastaan »sisar-Liisa», vaikka on siitä ruvettu sievemmästi sanomaan »sisiliskoksi.»

Tuli sitten lintujen vuoro ja kova oli kohina metsässä, kun siihen lensivät kaikki ilman ja veden linnut kuulemaan tuomiotansa.

IV.

SIINÄ NÄKIJÄ, KUSSA TEKIJÄ.

Lapin laajoilta saloilta,
Pohjan pitkältä perältä,
Muotoa monen näköistä,
Kynttä kaiken karvallista.

Valittaen ja ruikuttaen siinä huusi palokärki varakopra, huusi ja itki niin että metsä kaikui: »Ptrui lehmäni, ptrui lehmäni, ptrui kotiin, ptrui kotiin, ptrui Sunterin, ptrui Lauterin, ptrui Maatikkin, tulkaa lypsettää, tulkaa!» Kysyttiin siltä silloin: »Miksi alati noin huudat ja valitat sekä lehmiä kotiin kutsut kuin mikäkin metsän emäntä?» Kertoi siitä palokärki:

»Olin minä ennen suuren talon emäntänä, rikkaan

talon; ylpeänä kävelin mustassa silkissä, punainen huivi päässä, joka päivä, meninpä punahuivi päässä pyhäiltanakin kutsumaan lehmiä kotiin. Tulipa sitten kerta leipomispäivänä pirttiini pieni poika, ja arasti pyysi pientä kakkarata, koivunlehden kokoista, lemmenlehden paksuista. No, leivoin minä hänelle pienen kakkaran ja annoin pojalle. Tämä pisti sen uuniin paistumaan ja sanoi: 'Kasva, kasva, kaunis kaakku, Luoja leipäni levennä!' Silloin siitä tulikin niin iso leipä, ettei se tahtonut sopia uunista pois tulemaan. Nytpä kateus heräsi mielessäni enkä antanutkaan sitä pojalle. Poikapa yhä nöyryytti itsensä ja pyysi vielä pienempää kakkarata. Annoinkin sen, mutta siitä paisui uunissa vielä suurempi kuin äskeinen. Otin onneton kateudessani senkin pois. Pyysi poika rukka vielä kolmannen kerran, mutta silloin minä pahansuopaisuudessani muka kiireessä sanoin, etten nyt jouda antamaan, kun pitää kesken leipomisen lähteä vasikoita katsomaan. Silloinpa poika, joka olikin itse Jeesus, kyllästyi pahuuteeni ja sanoi, että niinpä mene sitten, ja niin minun täytyi lintuna pujahtaa lakeistorvesta taivaalle, lentää ja ikäni kutsua vasikoita että ptrui, ptrui, ptrui, ptrui! Ja siitä silkkihuivista on päälakeni punainen, siitä ylpeästä silkistä muu ruumiini musta. Tso hunnii, tso hännii, voi ihmisrukat, kun eivät katso eläviään!»

Kun oli näin syntinen eikä lisäksi ollut tullut tietä tekemään, viskattiin palokärki vielä valkeaan ja yhä enemmän noessa mustattiin sekä määrättiin, ettei saa tuoreisiin puihin koskea, mutta lahoista ja kuivista puista saa kyllä matoja hakata. Se osa määrättiin palokärjelle, ja valittaen tämä taas lähti ikuista metsänemännyyttänsä hoitamaan huudellen uupumatto-

masti: »Ptrui Tiirik, ptrui Muurik, ptrui Mairik, ptrui oikea Omena, ptrui kellokaula Kestikkini, musta lehmä Muurikkini, ptrui . . .!»

Kuuluipa sitten nakutus puun kyljestä ja otettiin siitä tikka talttanokka lujille: »Miksi sinä et tullut tietä tekemään?» Kettu viittasi hiirille ja rotille, jolloin nämä alkoivat kokoilla kirjavia kiviä, mustia, punaisia ja sinisiä, sekä kasveja monen värisiä. Pahaa aavistaen silloin tikka kysäisi: »Tik tik, mitäs minulle teet?» ja aikoi puikkia pakoon. Mutta eipäs veijari ehtinytkään, vaan paiskattiin kaikki kirjavuudet sen päälle ja niin siitä tuli tikka kirjava lintu metsään. Vielä päätettiin, ettei tikka saa nakuttaa tervettä puuta, vaan ainoastaan kuivanutta ja rosoista: siitä itselleen toukkia hakekoon.

Tulla kohahtipa ylpeästi ja mahtavasti kokko sekä sanoi ynseästi, ettei hän teitä tarvitse; hän asuu puissa ja tekee puihin pesänsä. Häntä kovasti nuhdeltiin ja sanottiin, että hänen nyt ainakin olisi pitänyt olla tien teossa, kun on niin väkevä ja paljoa huonommatkin ovat olleet raatamassa. Kokkopa vain silloin niskojaan nakkasi ja sanoi: »Kot, kot, mitäpä minulle teette! Lintujen omilla käräjillä minut on pantu kaikkien pienten lintujen herraksi ja tuomariksi petäjän latvaan, ja minä saan syödä ja repiä niitä silloin kuin tahdon. Ei minun tarvitse ruveta kellekään teitä tekemään.» »Vai niinkö luulet, sinä vesuinnokka»! suututtiin siinä kotkalle, karattiin käsiksi ja väännettiin nokka kippuraan sekä kynnet koppuraan. Mutta kun kokko pääsi irti, niin se heti uhkasi: »Kyllä minä teidät mokomat palkitsen vielä, älkää yhtään huoliko!» Silloin heitettiin kokkoa kahdella mättään kappaleella ja kirot-

tiin: »Sinun ei pidä saada kuin kaksi poikaa, ja niiden ei pidä päästä lentoon, ennen kuin ovat itsesi kokoisia; niin kauan sinun pitää niitä elättää». Lopuksi vielä ryvetettiin kokkoa vihreällä kedolla, josta jalat kävivät keltaisiksi, ja sanottiin, että lennä nyt tiehesi, hiirien tappaja.

Lensipä siihen sitten haukka, kovelonokka, ja häneltä taas tiukasti vaadittiin selitystä, miksi ei tullut tientekoon niinkuin käsky oli. Mutta ennen kuin tämä ennätti ruveta vastaamaan, lennähti viereiseen puuhun suokuiri harmaaturkki, jolla on mahdottoman pitkä nokka. Haukka rupesi sitä siinä kesken kuulustelun pelkäämään ja sanoi: »Onpa vaarilla nokkaa». Suokuiri vastasi siihen vaatimattomasti: »Onhan sitä, vaan mitäpä tuosta lie, kun on noin hontelota». Siitä haukka riemastui ja saaden takaisin rohkeutensa kehaisi: »Minullapa on yhtä pitkä kuin paksukin». Hän aikoi jo kaikkien hämmästykseksi rynnätä suokuirin niskaan, kun hänet samassa uudelleen vaadittiin tilille, jolloin hän rupesi valehtelemaan. Sanoi elättäneensä hiiriäistuuppaa sen pesään, kun sillä on niin suuri pää ja suuret silmät, siinä toivossa, että saisi siitä oikein jalon miehen. Juuri kun piti tien tekoon lähdettämän, sattuikin hän huokaisemaan, että huh, huh, kun nyt on paha ilma. Siitäpä olikin hiiriäistuuppa huomauttanut: »Ei tämä ole mitään sitä ilmaa vastaan kuin silloin oli, kun Tiirinlinnan sillan alla tapeltiin». Mutta silloinpa olikin haukka tarttunut hiiriäistuuppaa päästä kiinni ja vääntänyt siltä niskat nurin kuultuaan sen jo niin ylettömän vanhan olevan, vaikka hän sitä vielä kasvamaan odotteli. Ja siitä päivin on hiiriäistuupan pää pyörinyt ympäri kaulassa. Mutta tässä touhussa

olikin koko tien teko unehtunut . . . »Vai sinä valehtelija!» sanottiin, karattiin haukan kurkusta kiinni, pantiin jänikset ja kaikenlaiset pienet elävät sitä rusikoimaan, väännettiin nokka kippuraan ja kynnet koppuraan, rytyytettiin sitä kedolla, niin että jalat kävivät keltaisiksi, heitettiin neljällä turpeella ja määrättiin: »Sinä saat neljä poikaa, mutta saat tappaa niistä kaksi ja syöttää ne toisille, koska kovin konstikas olet!» Lähti siitä haukka lentoon vannoen kostoa ja tuikaisikin mennessään suokuirin niskaan, syöden hänet surkeasti.

Mutta ei joudettu siitä nyt enempää huolimaan, vaan ruvettiin kalasääskeä tutkimaan. Tämä oli ollut lintujen omilla käräjillä tuomarin sijaisena, mutta antanut, kurja, vääriä tuomioita, joten se oli sysätty joukosta kokonaan pois. Niinpä nyt tuomio vahvistettiin ja määrättiin, että sen pitää laittaa pesänsä korkeaan, järven rannalla olevaan, kuivalatvaiseen puuhun, jossa ei ole mitään suojaa, järvestä urkkia ruokansa, vaikka ei osaa uida, mutta ei saa maalta ottaa. Kiireesti sekin sitten työnnetään pois ja otetaan varis, harmaamaha raakuttaja, siitä tilille ja kysytään, miksi ei tullut tien tekoon. Tämäkös selvittämään:

»Terehtyör, terehtyör! Älkää nyt minua tappako — minä en asukaan enää teidän luonanne, vaan muutan ihmisten ilmoille, jossa syön kaikkea roskaa mitä saan, hevosen lannasta jyviä, ja teiden varsilla minä asun . . .»

Sanottiin hänelle sitten: »Kyllä me sinutkin opetamme, kun et tullut teitä tekemään. Ja niinpä muutakin täältä pois, talveksi vielä kauemmaksi, ja marjojakaan et saa syödä metsästä. Poikiasi saat elättää pesässä siksi, kunnes ovat itsesi kokoisia.» Ja siinä sitten vielä enemmän sydännytään, puristetaan kurkusta va-

rista ja kökkeröitetään sitä porossa, niin että se menetti siihenastisen kauniin laulunäänensä ja tuli likaisen harmaaksi. Suutuksissaan siitä varis lähti lentää laahustamaan tiehensä ja sadatteli mennessään: »Raato, raato!»

Tulipa siihen korppi mustaturkki, vahingon ennustaja, joka lintujen käräjillä oli saanut varkaudesta kovan tuomion ja siitä vihoissaan kiljui ja ärjyi monella äänellä. Kysyttiin häneltä, miksi ei tullut tietä tekemään, mutta korppi ronkahti ylpeästi: »Hyvin olette tekin tietäjiä ja ääneltä koreita, mutta ette te tiedä ihmisen ajatusta — minäpä sen tiedän ja ihmisen kieltä osaan haastaa». Kysyipä syrjästä silloin kurki, mistä hänelle se tieto tulee. Korppi sanoi: »Tulipa se mistä hyvänsä, minä sen kuitenkin tiedän, ja tiedänpä vuorokautta kahta ennen, mitä tulee mistäkin kohti. Vähätpä minä siis teidän teistänne ja poluistanne!» Suututtiin siinä korpille ja sanottiin: »Hoi sie korppi koito lintu, korppi kolmen lemmon lintu! Koottu olet kodan noesta, sysilöistä synnytetty!» Paiskattiin se sitten kuumalle kivelle, niin että varpaat kähähtivät. Lentoon hyppäsi siitä korppi ja alkoi huutaa lentäessään: »Lompatit jäi, lompatit jäi!» Lopuksi se rupesi selittämään, että olisi hän silti tullut tien tekoon, mutta joutuikin tuonne palaneen hongan rosoon, eikä tahtonut sieltä mitenkään osata pois, vaan viipyi kauan ja vielä ryvettyi näin mustaksi. Olisihan sitä jo siinäkin ollut rangaistusta kylliksi. Mutta hänelle määrättiin, ettei hän saa syödä muuta kuin sisiliskoja ja kuolleita raatoja, joiden herra saa olla. Kukaan elävä, ei varis eikä harakkakaan, ei saa tulla raadolle, ennen kuin hän lähtee pois. Ja jos nälkä tulee, pitää korppien repiä toisiaan. Lopuksi

vielä varmuuden vuoksi lyödä hotaistiin korppia, joka vihdoinkin siitä lähti ja huusi mennessään: »Kronk, kronk!» eli »ronkkaan häntä lyötiin.»

Siitäpä nyt lennähti saapuville harakka, hahistinsiipi räkättäjä, ja rupesi itseään kovasti puolustamaan. Ei hän halua olla Tapion metsissä ollenkaan, vaan hänkin menee variksen mukana ihmisten majoille ja asuu siellä. Puuhun hän kuitenkin tahtoisi pesän tehdä, jos vain lupa annettaisiin. No määrättiin siitä: »Saat tehdä pesäsi puuhun, mutta sinun pitää, kun istut johonkin paikkaan, kiikistää ja keikistää sekä sanoa että 'koska' ja nauraa, että olisi sinulla edes vähän temppua tehtävätä. Poikasi sinun myös pitää elättää itsesi kokoiseksi, että olisi sinulla työtä ruoan kantamisessa niille.» Ja juuri kun harakka oli menossa pois, heitettiin hänelle tulessa mustuneita kekäleen sälöjä jälkeen ja siitä tuli harakalle musta, kiiltävä pyrstö.

Närhi kirjavaturkki ja miekkakylki siellä kuului riitelevän palokärjen kanssa. Soimaa palokärkeä: »Ei sinulla, kiilasuu, ole mitään karjaa», mutta palokärki siihen äkäisesti vastaa: »Meillä muilla onkin kaikilla karjaa, pait sinulla ei ole! Sinä olet halvan päällä eikä sinulla ole muusta huolta kuin rosvoamisesta!» »Mitä minä olen rosvonnut?» tiukkasi närhi äkeästi, mutta silloin kaikki huutamaan, että tiettyhän se on! Kun piti muka sotaan lähteä eikä ollut mokomalla miekkaa, niin käeltä varasti miekan ja vielä nytkin kehtaa sitä sivullaan kantaa ja siksi sanotaankin miekkakyljeksi. Siitä sai närhi itselleen varkaan nimen ja äityi sitten päntiönään varastamaan, niin että koko talven ruokansakin ihmisten haasioista näpistelee. Suuttuivat siitä tuomarit närhille kovasti, ottivat käsille, kurittivat ja

hautasivat — oli siinä haudassa sinikirjavia kiviä ja punaista multaa — sekä sanoivat: »Piinataan sinua nyt kappale aikaa, kun et tullut tietä tekemään.» Niin tuli sitten närhistä ruskomullan värinen. Närhillä oli ennen ollut hyvä laulunääni, mutta kun kehtasi varastaa käen miekan, niin kuritettiin siitäkin vähän ja sanottiin: »Minkä nyt laulat, sen laulat rääkymällä, etkä sitäkään saa tehdä niin kauan, kuin käki kukkuu.» Ja närhin pojat eivät saa lentää, ennen kuin ovat emänsä kokoisia. Tuli siinä siten tuomiota närhille aivan kyllältänsä.

Lehahtipa siihen vihdoin käki, harmaaturkki ja kirjavakylki, koivun latvaan ja päästi sorean »kukkuu!» Kovistettiin häntä nyt, että miksi ei tullut tien tekoon, kun muutenkin oli laiskureita niin paljon. Sanoi silloin käki kauniisti: »Antakaas kun kerron!» Ja hän kertoi ja kukahti väliin:

»Ennen muinais-aikana minä en ollutkaan käki, vaan sorea kuninkaan tytär, jolla oli ihmeen ihana ääni. Huokasi nyt kerta tämä kuninkaan tytär palavan toivomuksen, että kunpa hänestä tulisi semmoinen, jota kaikki kansa kuuntelisi! Kuulipa silloin luoja hänen huokauksensa ja muutti hänet käeksi, ja käkenä minä kuninkaan tytär nyt lentelen Suomenniemellä ja kukun tänne kultaa ja kevättä. Kaikki kansa minua kuuntelee ja minä tuon salolle kesän sanoman teille kaikille iloksi, sekä laulan ihmisen elon pituuden. Mutta pidettiinpä sitten kerran lintujen käräjät ja minut pantiin sinne lautamieheksi; minun pitää siitä pitäen ahkerasti lentää manuulla ja käydä joka puussa kukkumassa, ja pikkulintujen pitää sillä aikaa elättää minun poikani. En jouda enää omaa pesää laittamaan, vaan munin munani jonkun pikkulinnun pesään. Hän se

sitten munani hautoo ja poikani ruokkii, kunnes tämä kasvaa suureksi. Vihamieheni väittävät, että minä silloin muutun haukaksi ja surmaan ruokkijani, mutta se on valhe. Kiireellisen manuulla-lennon vuoksi minä en nyt joutunut tien tekoon, mutta minä kukun teille entistä ihanammasti, kunhan vain minua armahdatte. En näet mitenkään ehdi enkä jaksa joka puussa kukkua, niin että siinä suhteessa pyytäisin helpotusta. Kukkuu!»

Armahdettiin siinä sitten käkeä ja määrättiin, että kunhan vain kukkuu paikassaan niin kauan, että lopuksi täytyy kakistaa, niin sitten ei tarvitse joka puussa käydä, ja niinpä käki vielä tänäkin päivänä lopettaa kukkumisensa, että »kukkuu, kukkuu, kah-ka-ka!» Ja raikui nyt salo käkösen ihanasta kukunnasta.

Huuhkaja, ovelanokka huuhkuttaja, lensi siihen silloin kissanpää kynsissä. Tiedettiin, että se osaa laulaa sadallatuhannella kielellä, laulaa kuin vaskikello, haukkua kuin koiranpentu ja itkeä kuin lapsi. Kysyi siltä nyt kettu, että miksi ei tullut tien tekoon. Huuhkaja kertoi silloin löytävänsä »muuta syötävätä, tarvitsematta maassa kävellä». Ei muuta kuin lyötiin huuhkajalta pää poikki ja pistää jurautettiin sijaan se kissan pää sekä sanottiin: »Lennä nyt, ja muuta et saa syödä kuin hiiriä ja laulaa saat vain yölläl» Huuhkaja siitä säikähti ja kun sai nyt itselleen kissan pään, menetti samalla entisen kauniin äänensä ja panee nyt vain öisin: »Huu! huu! huu!»

Siinäpä tulikin jo hämärä, sillä kovin paljon oli tässä tuomittavia kokoontunut. Yön sipinä ja supina alkoi kuulua metsän pöheiköistä, pöllöt lentelivät ja yökot nopeasti illan ilmassa risteilivät. Seuraavana

päivänä määräsi kettu jäljellä olevat rikolliset eteensä tulemaan, leuhautti tuuheata häntäänsä ja katosi — minne lienee kadonnut öisille retkilleen Kettu Repolainen.

V.

KYLLÄ VAKAA VANNOA TOHTII.

Pääskyläinen päivän lintu,
Päivän lintu, yön lipakko,
Lenteli kesäisen päivän,
Kevätpäivän keikutteli.

Kyyhkynen sulkanokka oli salaperäinen ja arka lintu. Se karttoi kaikkia muita lintuja, oleskeli korkeissa, kauas näkyvissä puissa, piti vahtia ja läksi heti lentämään, kun vain kaukaakin näki jotakin lähestyvän. Senpä vuoksi siitä Metsolan väki kertoi paljon ja kaikenlaista, sekä hyvää että pahaa.

Olivatpa kerta kyyhkyläinen ja sammakko kerskailleet ja väitelleet keskenään. Kyyhkynen ylisti terävää näköään ja sileää höyhenpukuaan, sammakko taas kopeili ihmeen tarkalla kuulollaan. Sattui siinä ääressä mies kylvämään palomaahan naurista, jonka johdosta sammakko sanoi: »Kun lienet niin tarkkanäköinen, niin sanoppas, mitä tuo mies tuonne palolle heittelee?» Kyyhkynen katsoi tarkasti ja vastasi: »Mikähän musta tosiaankin tuolla maassa muljottanee — jahka käyn katsomassa ja näytän sinullekin.» Sitten kyyhkynen kävi hakemassa palolta nauriin siemenen

ja päättäen koetella sammakon kehutun kuulon tarkkuutta vei sen korkean korpikuusen latvaan, josta pudotti salaa siemenen kuusen juurelle vesilätäkköön. Mutta suuri oli hänen hämmästyksensä, kun sammakko samalla kohottikin päätään ja kysyi: »Mikä se pauhahti? Kivelläkö viskasit?» Silloin täytyi kyyhkysen tunnustaa: »Kyllä olet tarkka, vaikka olet jo vanha.» Ja sammakkokin myönsi puolestaan, että tarkka oli kyyhkynenkin, vaikka olikin jo ikämies. Niin tuli heillä sovinto ja herkesivät väittelemästä. Mutta metsässä ruvettiin sen jälkeen sanomaan: »Tarkka silmä kuin kyyhkysellä ja tarkka korva kuin sammakolla.»

Pikkulinnut taas juorusivat, että kyyhkynen oli ollut muinoin mahdottoman ahne hakemaan ja juomaan pikkulintujen munia. Silloinpa nämä olivat tehneetkin liiton, että kokoonnutaan koko joukko ja mennään katsomaan, kun se taas varkain juo pikkulintujen munia. Niinpä mentiinkin ja pyrähdettiin kyyhkysen ympärille, kun tämä parhaillaan oli munia ryöstämässä. Kyyhkynen säikähti ja nielaisi koko munan hädissään, niin että kuoret särkyivät kurkkuun, ja siitä hänellä pilautui laulunääni, ettei pysty sanomaan muuta kuin »uur, uur!» Monet Metsolan asukkaat kuitenkin väittävät tätä juttua vain lörpöttelevien pikkulintujen panetteluksi ja säälivät kyyhkystä, joka oli heidän mielestään arka ja siivo lintu, ei tehnyt kellekään pahaa, vaan oli päinvastoin joutunut metsäkanan petollisuuden uhriksi. Kyyhkysellä kun oli alkuaan kymmenen munaa, niin metsäkana sanoi hänelle: »Saat vaihtaa! Minulla on tosin vain kaksi munaa, mutta nepä ovatkin kultaa molemmat!» Kyyhkynen, joka on hiukan yksinkertainen, ihastui ikihyväksi ja vastasi:

»No, vaihdanpahan, kun ovat nuo niin hyviä!» Siitä ruvettiin sitten munimaan — ja eipä tehnytkään kyyhkynen kuin kaksi, mutta metsäkana, jumalaton, tekikin kymmenen. Ratkesi siitä kyyhkynen valittamaan:

»Kyy, kyy, kymmenen munoa,
Kaikki kahtehen katosi,
Kahtehen kanan munahan,
Kultaiset ei kumpikana.»

Kysyttiin häneltä nyt, miksi ei tullut tien tekoon, johon hän vastasi olleensa kantamassa jyviä pellolta, eikä sitä lyytä joutaneensa. »Tee toukoo, tee toukoo, älä syö siemenii, syö mäen päält' sammalii, niin minäkin teen!» laulahti se ja selitti: »Minun täytyy tästä joutua kylvömiestä neuvomaan, muuten se kylvää tyhmästi peltonsa.» — »Miten sinä sitä neuvot?» kysyttiin häneltä. »Tee, tee toukoo, tee, te toukoo! Kylv' kymmenen kappaa, saat sata vakkaa!» Sitten kyyhky vielä väitti, että hän asuukin enimmäkseen puissa eikä paljon käy, jos maahan joutuukin. Lähdettiin häntä siitä ajamaan ja ajettiin aina pesälle saakka, jossa kahden munan kohtalo hänelle lopullisesti vahvistettiin.

Tiainen tiitterehtäjä siihen lennähti ja hetkeksi veti koko käräjäväki suunsa pitkään nauruun, sillä niin oli monta juttua tästä tiitterästä linnusta levinnyt Metsolan väen keskuuteen. Hän luulee aikoinaan päässeensä lintujen kuninkaaksi ja sillä nyt hävyttömästi joka paikassa suuna päänä ärhentelee, väittäen itseään sekä urhoollisimmaksi että myöskin suurimmaksi eläimistä, jopa karhun kokoiseksi. Kun häneltä nyt kettu tivasi, miksi ei ollut tien teossa, kuului syrjästä äkkiä kurki kiivastuneena valittavan: »Vai tien teossa vielä!

Kun koko ajan on lentänyt minun kimpussani ja haukkunut minua pitkillä, Jumalan luomilla säärilläni, että kun sinulla on noin pitkät sääret»! Vakavasti nyt kysyttiin tiaiselta, mitä hänellä oli tähän sanottavana. Tiainenpa siitä kimmastui ja sähähti: »Täällä ei auta oikeudessa ei suuruus, ei pienuus, ei pitkien säärten pituus, vaan mitä oikeus vaatii-tii! Ja huomatkaa minun sukuni vanhuus, sillä minähän olen linnuista ensimmäinen: 'Paju ensin puita syntyi, otsonen metsän omia, ilman lintuja tiainen.' Ei minun siis sovi tällaisia töitä tehdä!» Huomattiin siitä, että kovin on peijakkaalla paha sisu, otettiin käsille ja ryvetettiin viheriäisellä kedolla, niin että höyheniin tarttui viheriäistä ja keltaista, lyödä jysäytettiin päälakeen kekäleellä, niin että se meni mustaksi, ja määrättiin lopuksi, että tiaisen pitää laulaa yhdeksällä lailla. Mutta eipä ollut vielä sisu äijältä loppunut, vaan äkeänä se siitä piukasi vastaan: »Senkö ihmeen voimalla minä laulan, kun on rintani käynyt aikoja sitten raskaaksi murheesta teidän joutavuutenne tähden. Johan minulta meni laulunääni silloin, kun linnut minua kielaudesta kurittivat!» No, pidettiin siinä vielä vähän neuvoa tiaisesta ja säälittiin häntä, kun oli murheen vuoksi laulunäänensä menettänyt, ja annettiin sen pienuuden tähden sille hiukan etuoikeuksia: se saa käydä nokkimassa ihmisten asunnoilla talia kuivamassa olevista nahoista ja lihoista ja siten saamassa kieleensä, joka oli ollut niin kielas ja valehtelija, rasvaa ja voidetta loppuiäksensä. Ja niin lähti talitiainen lentää tuivertamaan omille seikkailuilleen ja talinhakumatkoilleen.

Mutta pian häipyi tiaisen viserrys ihmeen ihanaan lauluun, joka kumpusi ilmoille kuin kultavirta, riemui-

ten, iloiten, nousten ja laskien, puhellen ja haastellen, naurattaen ja samalla tehden kaihoisaksi. Katsottiin ihmeissään, mistä vuotaa tämä sävelen hopea ja nähtiin korven korkeimman kuusen latvassa pieni, ruskeahko, vaatimattoman näköinen lintu, joka voimalla ja taidolla helkytteli pientä kurkkuansa, päästäen sieltä niin kirkkaan ja kauas kuuluvan sävelvirran, ettei sitä tahtonut voida todeksi uskoa. Kutsuttiin siitä laulaja saapuville ja kysyttiin, kuka hän oli. Hänpä vastaamaan:

»Minä olen rastas, korven laulaja, jolle jo silloin, kun ääniä annettiin kaikille linnuille, joutui enemmän kuin kaksitoista kieltä. Siihen aikaan minä olin köyhä kuten nytkin, lentelin lintujen kaupungissa ja laulelin leipäni edestä. Jouduinpa siitä kerta rikkahan tiltaltin talolle ja kuuntelin oven takana, kuinka sille opetettiin kaikkia maailman lauluja. Ei se mitään oppinut muuta kuin oluen tipunnan tynnyristä että 'til-tal', mutta minä opin kaikki laulut. Ja lensinpä taas kauas maailmalle, laulelin, ja tulin viimein ihanaan kuninkaan hoviin, jossa parhaillaan vietettiin kuninkaanpojan häitä. Voi, kuinka siellä kauniisti nuorelle parille laulettiin! Minä sitä kyynelin kuunte'in ja painoin mieleeni, voidakseni täällä Suomenniemellä samoja lemmenlauluja viserrellä. Ja niin minä taas läksin lentämään, lensin, lensin, kunnes näin kaksi saksalaista, jotka tietä kulkivat ja vilkkaasti keskenään haastelivat. Minäpä siitä opettelin vielä saksankin kielen, jota väliin täällä lystikseni haastelen. Panettelevat minua pahasti, että olisin metsolta harakan avulla hänen laulunsa varastanut, mutta ei ole siinä mitään perää, ei. Ja olinhan minä viimein lintujen käräjillä asianajajana sekä kirjurina, josta jäi muistiini sellainen mahdoton paljous kaiken-

laisia juttuja, että niitäkin väliin korven kansalle iltaisin ja öisin haastelen.»

Sellainen oli rastaan tarina ja mielellään sitä siinä Metsolan kansa kuunteli. Kun hän nyt lupasi laulaa sadalla eri tavalla, annettiin hänelle tien teon laiminlyönti anteeksi, mutta määrättiin, että yöllä on laulut laulettava. »Ja koska olet sellaiseksi laulajaksi ruvennut, niin olekin laulaja ikäsi, mutta aina yhtä köyhä kuin tiltaltin oven takana ollessasi». Ja siitä saakka on rastas samoin kuin muutkin laulajat Suomessa ollut köyhä ja laulellut yksinään alakuloisessa Pohjolan illassa synkän korven korkeimman kuusen latvassa.

Peipponen kupurinta ja pulmunen lumitykky siinä kuuluivat hiljaista väittelyä pitävän ja taistelevan ilmantiedolla. Pulmunen sanoi: »Minä tiedän tarkalleen, milloinka paha sää tulee.» Peippo sanoi: »Se on vähä tieto se! Minäpä tiedän, milloin kesä ja hyvä sää tulee. Puoli kuuta peipposesta . . .» Eikä ruvettu siinä enempää peipon viisautta kuuntelemaan, vaan pistettiin hänelle hiirenkakkare suuhun ja kovistettiin, että miksi ei tullut apuun, kun tietä tehtiin. »Hyi, hyi!» sanoi peippo, »kun ette nyt minua enää rankaise, niin minä laulan monella lailla, viserrän keväällä, että 'pui, pui, kesä tulee', ja pidän toisten lintujen kanssa semmoista iloa ja säveltä, että koko luonto ihastuu.» No, annettiin hänelle nyt asia anteeksi ja päästettiin menemään, ja kun pulmunen lähti lentämään hänen perässään, heitettiin jälkeen hiukan mustaa, ettei aivan viattoman valkoiseksi jäisi, kun luvattomasti oli poissa tien teosta.

Kuului kohinaa ilmasta ja tuli suuri parvi kaikenlaisia pieniä lintuja. Taivaanvuohi tuli mäkättäen tavallista akanvirttänsä: »Kitkut, kätkyt, tekisin kät-

kyttä, tekisin kätkyttä, ei ole veistä, ei ole veistä», johon hänen ukkopuolensa tapansa mukaan halveksivasti myhähti: »Myhähä!» — Rantasipi hätäili: »Älähän tässä, älähän tässä! Kyllä tässä joudutaan! Kivi, kivi, kivi viivytti, kivi, kivi, kivi viivytti!» Kettu rupesi lautamiehineen niitä tilille vaatimaan, mutta nepä yhteen suuhun visertämään: »Emme tulleet tien tekoon, sillä emme tahdo tiellä asuakaan! Me asumme nevoilla, rannoilla ja rämeillä, joilla emme teitä tarvitse, ja keväällä me laulamme ja pidämme sellaista soidinta, että siitä ovat kaikki mielissään.» Ja niin lähtivät ne taas lentämään, mutta ehdittiinpä siinä heittää niiden jälkeen poroa, keltaisia kasveja ja kasvivettä sekä varoittaen sanoa: »Vai ette tulleet!» Niinpä saivat nämä linnut monenkirjavan höyhenpuvun, jossa on keltaista, punaista, sinistä jos muutakin.

Ja tuskin oli tämä parvi kadonnut, kun jo tuli toinen, vielä suurempi, raskaalla voimalla ja kohinalla. Ne selittivät asuvansa vedessä, nevoilla, jokien ja järvien rannoilla, missä ei tarvita teitä. »No, ettepä siis saakaan tulla tänne!» sanottiin niille, ja viskattiin niiden perään jos jotakin, nahanpalasia ja muita helpeitä. Joutsenen ja kalalokin päälle sattui lunta, hanhen päälle nokea ja sorsan päälle kaikenlaista sekakalua, niin että niistä molemmista tuli kirjavia. Haapanan päähän sattui tulista hiiltä, niin että sen pää paloi punaiseksi, ja tulista poroa, niin että siitä tuli ruumiiltaankin paikkapaikoin punertava. Niin saivat vesilinnut värinsä, mutta kiinni ei tavattu muuta kuin tavi. No — sitä siinä hakattiin, niin että se kävi aivan pikkuiseksi, ja määrättiin: »Saat olla tavi, kun sinut tavattiin».

Jopas kuului silloin metsästä mukavata kutsuntaa:

»Luk, luk, poikani, tule pois, poikani, lätävarvas tallaa!» Ja perään kuului korkea kiekaisu: »Kukko, kukko kiikaa, tule katso nuorta piikaa!» Kukko ja kanahan sieltä tulla touhottivat, perässä suuri poikalauma, eivätkä olleet milläänkään, vaikka eivät olleetkaan olleet tien teossa. Ajettiin siitä kukon päähän hiiltä ja tulista poroa, niin että heltat kävivät punaisiksi, ja kanalle ennustettiin, että sen pitää munia melkein ympäri vuotta, mutta ei itse saa muniansa pitää. Ja niin lähti siitä kukon väki tiehensä kovasti kotkottaen ja uhaten mennä vielä kerran pois koko Metsolasta.

Jo nyt näyttivät kaikki rikolliset tuomituilta, ja kettu kysyi, oliko vielä ketään vikapäätä saapuvilla. Helähdyttipä sieltä ilmoilta pääskynen liverokieli sivertelijä: »Silkin varkaat, silkin varkaat! Jumala kaikkivaltias, Jumala kaikkivaltias! Panin silkit kulkun alle, sakset häntään, när-rii! Niin on pitkät, vielä pitemmäksi vir-ruu! Pesin pyykkiä, panin aidalle kuivamaan, niin vietiin, varastettiin!» Otettiin se siitä rangaistavaksi, ajettiin sen selkään nokea ja kuritettiin siinä. Sepä koko ajan huusi: »Päästä! päästä!» jolloin sanottiin: »Pääskynen saat todella olla ja metsästä saat mennä kokonaan pois!» Mutta kettu määräsi: »Koska et kerran tullut tien tekoon, saat vielä lisärangaistukseksi sanoa, miksi aina kerrot varkaudesta, Neitsyt Maariasta ja Ristuksesta, ja sitä asiaa alati ilmoille valitat ja livertelet?» Jutteli siinä silloin pääsky näin.

»En ole aina pääskynen ollut, vaan ihmislapsena, ihanana neitona, kasvoin kerran kauniissa Kalevan maassa. Tulin suureksi, sain sulhasia, kunnes menin parhaalle heistä puolisoksi, miniäksi Ilmolan ylpeään taloon. Mutta enpä raukka tiennytkään, minkä sur-

man suuhun siinä jouduin! Sainpa siellä anopin niin häijyn ja ilkeän, ettei sitä olisi voinut todeksi uskoa, ellei olisi kokenut. Tuskin olin yhden yön uudessa kodissa maannut, kun se jo varhain aamulla minut ylös ajoi ja pani kangasta kutomaan. No minä kutomaan, sotkemaan silkkiä, sulkkua, samettia, mutta se oli työlästä työtä. Paha anoppi leikkeli aina kankaan poikki, väitti minun varastaneen sakset ja viisi kyynärää liinaa, siihen silkkiponnet, saksettimet, vaksettimet, sit, vit, veisuu, ähkymet, sorihtimet, karat, narat, neijaa, nirrii-ii, vannoi Marja Mataleenan ja Santta Maarian minua rankaisevan, mutta minä sanoin että 'saksit, vaksit, kultakerä, uusi hame, ompeluneula, panin sormikkaat seipään nenään, siitä varastettiin, kyllä sen itse Herra Jeesus tietää'. Sain sitten lopuksi kankaan kudotuksi, kun kyynelin sitä kastelin pitkin päivää, kunnes anoppi pani minut pirttinsä seiniä pesemään. Sain taas vaikeata työtä, sillä anoppini minua kiusatakseen hakkasi kirveellä seinät hyvin sälöisiksi, mutta ahkerana ja kilttinä sain ne sentään pestyksi. Vivikli, kukukli! Sitten minut pantiin saunaa lämmittämään ja minä teinkin tulen kiukaaseen, mutta anoppi kävi salaa sammuttamassa, heittämällä vettä pesään. Tulee sanomaan, että saunan pesä on sammunut. Menen ja viritän toisen kerran tulen palamaan, kun näen taas anopin menevän ja sammuttavan sen. Kohta hän sitten tulee sanomaan, että saunan pesä on sammunut. Menen ja viritän tulen kolmannen kerran, jolloin vihdoinkin saan saunan lämmitetyksi. Kylvin minäkin, vitvelin, vatvelin, pesin kultasormustani ja itkin haikeasti kovaa kohtaloani, kun vihasi anoppi eikä suojellut sulho. Rukoilin palavasti, että luoja armahtaisi

ja päästäisi minut kovasta rangaistuksestani, ja tulin minäkin vihdoin pirttiin takaisin. Siellä sanoin anopilleni, ylpeälle Ilmolan emännälle: 'Kolme kovaa minä olen kokenut: solmuisen kankaan kutonut, sälöisen seinän pessyt ja hikisen kiukaan lämmittänyt. Mutta jo kärsin kärsittäväni, en enää, emäntä rukka, kärsi niulast', neulast', piikist', piakan vart-taa. Pikii!' Ja niin luoja pelasti minut, muutti minut pääskyksi, ja turhaan koetti sulhoni minua tavoittaa. Paitani liepeestä vain kiinni sai, mutta sepä repesi, ja niin on nyt pyrstöni halki vieläkin. Tirrai! Ja niinpä nyt lennän ja laulan, ja tuon kesän lämpimän Suomeen, sillä pääskysestä ei ole kesään enää päivääkään. Ja siksi minä aina itseäni puolustan pahan anoppini syytöksiä vastaan, vaikka kyllähän hän on Jeesukselta rangaistuksen saanut, kun palokärkenä metsänemännyyttä hoitelee!»

Kettu nyt määräsi, että koska pääsky on ihmisistä lähtöisin, hänen pitää ihmisiin mennäkin, niitä auttaa ja huvittaa, kärpäsiä ja muuta paholaisen räkkää tappaa pois ja aina laulaa lauluansa. Niin läksi pääsky lentämään ja ihmisen majaa hakemaan, minne räystään tahi vuolihirren alle pesänsä rakentaisi. Se oli pääskysen tarina.

Taas kysyi kettu, olivatko kaikki syylliset saaneet tuomionsa? Odotettiin ja luultiin jo kaikkien käyneen tuomarin edessä, kun samalla lentää piirsi saapuville yökkö nahkasiipi, yöropponen. Ei hän teitä tarvitse, yöllä lentää, ei koskaan maassa käykään. Ihmeissään siinä Metsolan väki häntä katsoo ja jo sanoo kettu: »Kuinka olet, yöropponen, niin kolkon näköinen? Mikä olet oikeastaan, kun ilmassa lentelet, vaikka et liene lintukaan? Kuka sinut loi ja mistä olet kotoisin?»

Vastasi siihen yökkö irvistäen: »Minä olen pahoaisen lintu. Silloin kun maailmaa ja eläinkuntaa luotiin, rupesi Jumala vihdoin tekemään lintujakin ja loi pääskysen, antoi sille mustan selän, punaista leuan alle ja pitkät sakset pyrstöön, pani sen lentämään ja iloisesti laulaa livertelemään. Kateellisena katseli paholainen syrjästä luojan puuhia ja nähtyään pääskysen kerskasi: 'Saatan minäkin tuommoisen tehdä!' Rupesi sitten paholainen tekemään pääskystä, ompeli nahasta siivet, pani niihin kynnet, laittoi korvat pitkät kuin rotalle ja yritti panna lentämään, mutta eihän se lentänytkään, kun ei saanutkaan paha siihen henkeä. Ei auttanut muu kuin rukoilla luojalta henkeä sille ja antoihan luoja, jolloin pahan tekele läksi lentää räpeltämään. Suuttui jo paholainen itsekin koko otukseen, kirosi sen ja määräsi, ettei sen pidä päivillä näyttäytyä koskaan, yöllä vain, ja niinpä minä ainoastaan öisin lentelenkin.»

Kylläydyttiin siinä pahan linnun irvistykseen ja sanottiin: »Valehtelet, onnettomasta miniästä pääskynen on tehty, niinkuin tässä tarkoin on kuultu!» Lyötiin ja kuritettiin nahkasiiveltä ruumis ilkeäksi, pois kiskottiin viimeisetkin karvat, niin että aivan on alaston ja nahkapalan näköinen. Sitten määrättiin iankaikkiseksi lentämään öisille urillensa.

Nyt loppuivat vihdoinkin eläinten suuret käräjät, jotka olivat johtuneet yhteisestä tien teon asiasta. Samoinkuin oli saatu raivatuksi jokaiselle eläimelle omat tarpeelliset uransa Pohjolan metsiin, oli myös saatu annetuksi heille heidän tuntomerkkinsä, äänensä ja tapansa, pantu heille valtiaat ja johtajat, erotettu viisaat

ja erotettu tyhmät. Tarkoin oli tämä kaikki tehty, paljoa tarkempaan kuin mitä tässä on voitu kertoa. Niin jatkui taas Metsolan väen elämä Suomenniemellä Tapion lakien mukaan, leppoisan kesän ja raikkaan talven vaihdellessa, kunnes ketun kavaluus ja ihmisen ilmestyminen Ilmolan suuria taloja asumaan tuotti uusia ja outoja vaiheita metsän väen elämään.

VI.

SAALIS AHNEEKSI TEKEE.

Siellä karhut tappelevat,
Kontiot kovin elävät,
Rautaisella kalliolla,
Vuorella teräksisellä.

Tämä oli ollut, kuten sanottu, Metsolan eläimillä yhteisen rauhan aikaa, jolloin ei saanut tehdä toisilleen muuta vahinkoa kuin minkä luonnon järjestys vaati. Mutta tässä tien teossa ja siitä syntyneissä käräjissä oli mieleen painunut monta luuloteltua ja kärsittyä vääryyttä ja oli syntynyt kostonhimoa, joka ei ennustanut hyvää tulevalle keskinäiselle rauhalle. Olihan sitäpaitsi ketulle annettu viisautta enemmän kuin muille, mikä ei sekään merkinnyt hyvää, kun muistettiin Mikon muutenkin vehkeilevä mielenlaatu. Riidan alkuun ei kuitenkaan ollut syynä ainoastaan ketun viekkaus, vaan karhun ja suden ahneus sekä raaka voima, niinkuin seuraavista tapauksista selvästi nähdään.

Kettu Repolainen makaili pesänsä suulla ja odot-

teli karhua, hukkaa ja koiraa, lähteäksensä heidän kanssaan yhdessä saaliin haulle, niinkuin oli puhe ollut. Niinpä ne tulivatkin ja lähdettiin yhtenä metsää käymään sekä saatiinkin suuri saalis. Mutta kun alettiin tehdä jakoa, niin tulipas tässä ystävien kesken kiista, kenen piti saaman paras osa. Karhu kun oli kaikista väkevin ja susi ahnain, niin eivät jaksaneet näille kettu ja koira puoliaan pitää, vaan heidän täytyi väistyä ja luopua saaliista kokonaan, ja karhu vielä pilkkasi koiraa:

»Kyllä tiedän koiran synnyn,
Arvoan alun penikan,
Tehty on rikkatunkiolla,
Vainiolla valmistettu!»

Katkerina ja myrrysmielin lähtevät siitä koira ja kettu Tapion luo ja tekevät ankaran valituksen karhua ja sutta vastaan yhteisen metsän rauhan rikkomisesta. Tapio tutkii asiaa ja huomaa sen oikeaksi sekä käypi riitaveljiä sovittamaan. Karhu ja susi siinä tunnustavatkin ahneudessaan vääryyttä tehneensä ja lupaavat antaa korvauksen. Niin tehdään entinen rauha taas ja Tapio käypi kotihinsa.

Mutta kun ruvetaan uudelleen jakamaan saalista, saa karhussa ja sudessa taas ahneus vallan. Ei muuta kuin pois karkoitetaan kettu ja koira, jotka ylen katkerina uudelleen käyvät Tapiolle kantelemaan. Tämä rauhoittaa heitä, tulee saapuville ja tekee sovinnon.

Hänen pois mentyään syntyy kuitenkin entistä etevämpi mutina. Karhu ja susi eivät ole tietääkseenkään ketun ja koiran oikeudesta ja äsken tehdystä sovinnosta, vaan ajavat heidät jyrkästi matkoihinsa, ja

ärtyneinä kiiruhtavat toverukset jälleen Tapion kimppuun tästä julkeasta vääryydestä vielä kolmannen kerran valittamaan. Lähtee Tapio nyt lopullisen rauhan tekoon ja rikollisten rankaisuun, astelee tuohuksissaan, niin että salo kohajaa, ja saapuu saalispaikalle, mutta siellä onkin jo kaikki syöty ja syöjät tipotiessään. »Kun en nyt teitä tavanne, niin tottahan toiste saavuttanen», sanoo Tapio siinä, — »asetanpa ansat eteenne!»

Tekee Tapio ansat, karhulle loukkaan, sudelle vipusen, ja lähtee vääryyttä kärsineiden keralla takaisin Tapiolaan, heitä siellä lohduttaakseen ja huvittaakseen. Ja eipäs aikaakaan, niin jo tulevat karhu ja susi sillä välin saalispaikalle vielä jäännöksiä haistelemaan Herkut ovat heistä ylen makoiset, niitä siinä ahmitaan eikä muistetakaan varoa Tapion ansoja. Silloinpa »jump!» loukas putosi karhun niskaan, niin että tältä pääsi paha elämä. Sen kuullessaan susi rientää ystävänsä avuksi ja silloin »vhip!» tempautuukin hukka vipuun että selkä venähtää. Siinäpä tuli ystävyksille vuoroin voivottelu ja kilvan kiistely, miten päästä pois pahasta, kunnes viimeinkin karhu sai kiskoutuneeksi loukkaan alta, vaikka olikin nahka selästä irtautua. Surkeasti silloin vivussa riippuva susi yltyi huutamaan ystävänsä apua. Karhu töllöttelee ja katselee, millä auttaisi, tempaa viimein kangen ja alkaa sillä mätkiä hukkaa selkään muka siten auttaaksensa tätä ansasta. Hukka parka huutaa, elämöipi ja telmää hädässä ja tuskassa siinä, mutta turhaan — karhu vain hampaat irvissä kolhii kangella selkään. Katkesi toki viimeinkin nuora, hukka putosi maahan ja alkoi suoria matkoihinsa huutaen ja voivotellen, kun selkänsä taittui pahan-

päiväiseksi. Osasi siitä karhukin tiensä muualle, ja muistivatpa molemmat sen jälkeen metsän rauhaa rikkoneensa, sillä kihelmöihän alati sen jälkeen karhun selkäluita ja jäihän suden selkä ainaisesti kankeaksi.

Mutta liitto karhun, suden, ketun ja koiran kesken raukeni tämän metsällä käynnin jälkeen ikuisiksi ajoiksi ja koira pakeni näiden volonaamojen joukosta kokonaan pois, uhaten mennä ihmisten ilmoille, niinkuin menikin. Mutta kettu ei mennyt, vaan jäi toisten joukkoon kuten ennenkin, vannoen kostavansa molemmille vääryyden tekijöille missä ikinä vain saisi tilaisuuden. Ja kuten pian nähdään, ilmestyi niitä tilaisuuksia enemmän kuin viljalti.

VII.

KYLLÄ KAVALALLA JUONIA ON.

Autit muinen mutkat miestä,
Mutkat muinen, juonet ennen,
Ei sitten sinä ikänä.

Eletään siinä sitten aikoja Metsolassa, eletään ja käydään metsällä omin neuvoin, karhu, susi, kettu ja muut. Karhulta ja sudelta on jo unehtunut tuo taannoinen vääryyden teko, koira on kadonnut kokonaan, mutta kettu liuvari ei ole mitään unohtanut, vaan entistä ahkerammin miettii, millä saisi karhua ja sutta oikein jutkautetuksi. Aina kun hän metsäretkillä kulkee, hän kavalia tuumia harkitsee.

Olipa kettu viime aikoina huomannut, että Metsolaan oli tullut jotakin outoa ja ennen kokematonta. Lintujen teille oli ilmestynyt pyydyksiä, rihmoja ja satimia, joihin pannaan neljä puuta, ja kaikki ne haisivat sellaiselle, ettei sitä hajua Metsolassa tunnettu. Ihmeteltiin kaikkialla vain, mikä outo elävä niitä mahtoi asetella.

Kulkipa sitten eräänä päivänä kettu pitkin tavallista polkuansa, kun tulikin paikalle, jossa oli suuri pyydys vireessä. »Ihanhan tämä on kuin Tapion tekemä karhun loukas», mietti siinä ääressä kettu ja ihmetteli itseksensä, vainuten vaaraa. Pöheiköstä huusi hänelle ilkkuen pahasisuinen metsäkana: »Katsopa laitosta, katsopa laitosta! Käypä sisälle, käypä sisälle!» »Oletko vaiti siellä, jumalaton!» hätisti häntä kettu, mutta mietti kuitenkin mielessänsä: »Niin, mitähän tuo tekisi, jos tuohon koskettaisi?» Kovin uteliaisuus häntä kiusasi ja hän katseli laitosta yhä tarkempaan, huomaten, että siihen oli vielä varustettu kovat kivipainot. Ymmärsi kettu silloin, ettei siihen ole ainakaan päätänsä pistämistä. »Mutta jos hännällä tuota hiukan häiläyttäisi?» Ei malttanutkaan kettu enää, vaan pisti hännänpäänsä virikevarpuun, arvellen, etteihän tuossa nyt ainakaan henki menne. Mutta niinkuin leimaus laukesikin samassa loukas ja nitisti hampaisiinsa ketun hännänpään, josta kaikki karvat lähtivät pois. Ihan oli henki mennä ketulta siinä säikähdyksestä, ja kähisten vihasta kuuli hän vielä, kuinka metsäkana ilkkui: »Jo tarttui, jo tarttui! Mitäs sinne menit, mitäs sinne menit?» »Kitas kiinni!» ärjäisi kettu ja lähti nolona luikkimaan tiehensä, nuoleskellen kihelmöivää hännänpäätänsä, kun kohtasikin samalla jäniksen, jolle valitti:

»Mitä minä nyt teen, kun hännästäni läksi karvatukku pois, punaiset karvat?» Jänis sanoi: »Älä ole, työpehtori, milläsikään! Minä annan siihen valkeat karvat, nykin itsestäni, niin ne vielä korottavat sinulle virkaa ja ovat kauneuden merkit.» Siten tuli ketun hännänpäästä valkoinen.

Levisipä nyt ketun seikkailusta tieto Metsolan väelle, ja karhu tuli hyvin uteliaaksi. Hän läksi tapaamaan kettua ja kysyi: »No, mitä se oikein vaikutti, se, jota sinä koetit?» Ei ollut näet karhu aivan tarkkaan asian vaiheita kuullut eikä muistanut enää Tapion loukkaassa oloaan. Kettu selittämään: »Minähän koetin sitä hännälläni pistämällä sinne häntäni nenän, ja sielläkös siitä tuli kaunis — ihan tuli valkoinen pilkku häntäni nenään. Voithan sinäkin koettaa sitä, vaikkapa pistämällä sinne jalkasi.» Ja kettu todisti puheensa näyttämällä karhulle häntäänsä, jonka huippu todellakin oli valkoinen. Innostuu siitä nyt kouko mesikämmen ja sanoo: »Lähde sinä Mikko mukaan neuvomaan, miten sitä pitäisi koettaa!»

Tullaan sitte loukkaan paikalle ja siinä se on taas vireessä ja pahanenteisen näköisenä. Karhu kysyy ketulta: »Miten minä nyt sitä koetan?» Kettu neuvomaan: »Pane hiljoikseen vaikka molemmat takakäpäläsi tuon virikevarvan päälle ja painauta sitten, niin saat nähdä, kuinka äkkiä niistä tulee valkoiset.» Karhu teki niinkuin neuvottiin ja samassa laueta jysähtikin loukas. Karhulta, jonka takakäpälät likistyivät loukkaan rakoon, pääsi surkea parkuna ja hän huutamaan kettua apuun: »Mitä sinä nyt tuumaat! Mene, veikkonen, hakemaan apua!» »Kyllä kyllä!» vakuutti kettu ja läksi mennä vilistämään, mutta ollenkaan aikomatta-

kaan palata takaisin. Tuskissaan karhu nyt reutoi loukkaassa, mutta ei voinut päästä mitenkään irti, vaikka kuinka olisi ponnistellut. Levähtäessään siinä hän huomasi pienen hiiren, joka pelottomasti juosta vikelsi aivan hänen nokkansa eteen. Ajatuksissaan karhu noukkasi hänet suuhunsa ja oli juuri puraisemaisillaan hänet kuoliaaksi, kun kuulikin kidastaan hiiren rukouksen: »Älä, ohto kultani, minua tapa! Jos säästät, niin päästän sinut loukkaasta!» Halveksivasti karhu murahti, että kuinka voisi pieni hiiri hänet pelastaa, kun eivät hänen omat voimansa siihen riittäneet, mutta hiiri vastasi: »Maasta se pienikin ponnistaa. Laske irti, niin saat nähdä.» »Mitäpä moisen raukan kuolemasta», ajatteli karhu jalosti ja päästi hiiren irti. Mutta hetkessäpä tämä kävikin hakemassa sata muuta hiirtä ja silloinkos ruvettiin vasta innolla jyrsimään ja järsimään pahinta loukashirttä poikki.

Kauan sai siinä mesikämmen kuitenkin kärsiä, ennenkuin sai käpälänsä irti, mutta saihan toki viimein pienten ystäväinsä avulla, ja silloin olivat käpälät painuneet kiveriksi kuin jäniksen takajalat ja jälki tuli semmoinen kuin kävelisi virsujalka mies nevalla. Kovasti kostoa uhaten lähti karhu tiehensä, miettien mielessään, kuka onneton on ruvennut tuollaisia kavalia vehkeitä hänen saloillensa rakentelemaan.

Mutta rastas istahti laulukuusensa latvaan ja rupesi koko Metsolalle kertomaan: »On on kaksi kopraa, veristä kopraa, topro Miikkulan kuokki, alamista alamis kuokki, vai mitä hä!»

VIII.

TYHMÄ ON AINA TYYTYMÄTÖN.

Joka hyvän hylkää,
Se pahaan puuttuu.

Koira oli ketusta, sudesta ja karhusta erottuaan ensin elänyt yksinään, mutta sitten hänkin huomannut eläinten polulla noita pyydyksiä, kuullut ketun ja karhun seikat, ja lähtenyt hakemaan sitä, joka nuo pyydykset viritti. Oli juossut jälkiä pitkin, kunnes oli tullutkin Ilmolan suurelle talolle ja sieltä tavannut miehen. Tälle hän oli kertonut asiansa ja pyytänyt saada jäädä taloon, mihin mies oli suostunutkin. Ja niin oli koira jäänyt. Olivat Ilmolaan sitten ilmestyneet kukko ja kana, ja varis ja harakka olivat tuomionsa mukaan ruvenneet täällä ihmisten ilmoilla asumaan. Pian saikin koira miehelle palkita hänen hyvän tekonsa.

Mies viljeli huhtaansa ja tähän varhaiseen maailman aikaan oli Jumala vielä ihmiselle niin suopea ja armollinen, että kasvatti tähkän joka solmun kohdalle. Mutta mies ei ymmärtänyt olla siitä kylliksi kiitollinen, vaan tuli yhä kovasydämisemmäksi ja pahemmaksi, ja hänen akkansa ynseili: »Millä minä härkää elätän, kun ei ole olkea muuta kuin tähkää!» Silloin Jumala otti viljankorren näppiinsä aivan juuresta ja vetäisi sitä latvaan päin, niin että ensimmäisestä solmusta tähkä putosi, ja kysyi: »Joko härkäsi tuolla elätät?»

Mutta se alimman solmun tähkä oli ollut ihmisen osa, paras ja hallalta säilyväisin. Ja vaikka Jumala nyt otti sen pois, ei ihminen katunut eikä mennyt armoa

pyytämään, vaan akka yhäkin ynseili ja marisi: »Vähä on vielä tuossa olkea siihen nähden, minkä härkä tarvitsee.»

Silloin Jumala riipaisi näppiään vieläkin ylemmäksi, pudotti pois tähkän seuraavastakin solmusta ja kysyi vaimolta: »Piisaako nyt olkea tarpeeksesi?» Mutta eivät huomanneet mies ja vaimo, että he tässä Jumalan töitä arvostelivat, eivät nöyrtyneet ja tyytyneet, vaan yhäkin akka arvosteli: »Ei piisaa, vielä saapi enemmältä tulla olkea.»

Silloinpa Jumala tempaisi näppinsä kolmannen solmun kohdalle, pudotti siitäkin tähkän pois ja taas kysyi vaimolta, oliko nyt olkea tarpeeksi hänen härälleen. Ei sanonut vaimo olevan vielä tarpeeksi. Pudotti Jumala silloin vielä neljännen tähkän, mutta ei ollut akka silloinkaan tyytyväinen.

Nyt Jumala työlästyi ihmisen sokeuteen ja kiittämättömyyteen, ja rupesi vetäisemään viidettä kertaa, jolloin olisi viimeinen tähkä oljesta pudonnut pois ja koko Pohjolaan tullut ikuinen leivättömyys ja kuolema. Mutta oli nyt tämä viimeinen tähkä alkujaan luomisen työssä määrätty koiran osaksi; ja kun koira näki, että jo riipaisee luoja hänenkin tähkänsä pois, niin se rukoili: »Heitä, rakas luoja, minun osani tähkää, jotta edes minä viaton elän maailmassa, heitä edes kielen verran!» Koira ymmärsi, mikä tuho ihmistä ja heitä kaikkia uhkaisi, ellei edes tuota viimeistä tähkää saatu säilymään. Kun nyt luoja näki, että koirakin ymmärtää etunsa paremmin kuin paatunut ihminen ja älyää rukoilla Jumalalta armoa, niin hän kuuli koiran rukouksen ja säästi viimeisen tähkän. Ja sillä koiran osalla nyt elää koko Pohjola, vähäisimmällä, hallalle arimmalla

tähkällä, mutta hyvä, että edes sekään jäi, vaikkapa vain koiran armonpyynnöstä.

Näin saattoi koira miehelle kiitollisuudenvelkansa maksaa.

Lähti sitten mies linnun pyydyksiä tekemään metsään, kuten oli jo ennenkin tehnyt, loukkaita, vipuja ja satimia laittamaan. Olivat nyt jo sekä kettu että karhu käyneet loukkaassa ja etsivät sen virittäjää hänelle kostaaksensa. Niinpä he näkevätkin eräänä päivänä, jolloin karhu oli jo unohtanut suuttumuksensa repoon, kuinka mies kulkee ja virittelee metsän teille ansojansa. Tulevat siihen nyt kettu ja karhu sekä kysyvät: »Mikä sinä oikeastaan olet ja minkä tähden sinä teet noita meidän teillemme, vaikka et ollut yhteisessä työssä apuasi antamassa?» Siihen mies vastasi: »Mikäkö olen? Olen ihminen ihala, sukukunnan suuri luomus. Tehty olen mullan kakkarasta, mullan kaakusta rakettu, jolle Herra hengen antoi, luoja suustahan sukesi». — »No, eipä tuota juuri uskoisi», arvosteli karhu halveksivasti, »mutta sepä silleen. Sano nyt sitten, miksi noita surmakojeitasi rakentelet meidän teillemme?» Mies koetti vältellä: »Minä kuljen teitä niin monesti, että ne kuluvat minun allani ja paranevat siitä.» Mutta kettu osoitti loukasta ja kysyi uudelleen: »Mitä varten sinä tuon laitit tielle?» Taas mies vastasi vältellen: »Joka ei ymmärrä varoa, se menköön sen alle viisautta oppimaan.» Silloin karhu rupesi häntä nuhtelemaan ja sanoi: »Ihmisen sukua minäkin olen! Minulla on tyhmän miehen mieli ja yhdeksän miehen voima. Kuinka sinä kehtaat tuollaisia laitoksia meille kiusaksi tänne minun metsääni laittaa!» Taas vastasi mies: »Se, joka ei viitsi kiertää, menköön siihen,» mutta kettu suuttui ja

rupesi haukkumaan ja manaamaan miestä: »Hävytön olet, kun laitat noita meidän vastuksiksemme teille, että meidän pitää niitä varoa! Mutta minäpäs en loukkaaseesi menekään, vaan katson eteeni, kun kuljen matkoillani?» Silloin mies nauroi ja sanoi: »Älä huoli, kyllä minä sinullekin keinon keksin; minä laitan raudat ja viritän ne niin viisaasti, että sinäkin käyt rautoihin.» Kettu vastaukseksi kehui kyllä hänen hajunsa tuntevansa.

Ruvetaan siinä nyt uhkaamaan miestä. Karhu sanoi: »Minä kaadan sinulta lehmän, koska kuljeskelet täällä meidän teillämme, vaikka et tullut niitä tekemään.» Ja susi, joka sekin oli paikalle saapunut, uhkasi myös: »Minä syön sinulta lampaita ja vasikoita, koska sain kovasti työtä tehdä silloin, kun sinusta ei tiedetty mitään, ja koska nyt ilmaiseksi kuljet meidän teitämme ja vielä tällaisia loukkaita asettelet.» Ja yhdessä sitten varoittivat: »Sinä et saa käydä enää meidän polkujamme!» Mies sanoi siihen: »Minä myös rupean tekemään teitä, koska olen huomannut, että niitä myöten on hyvä kulkea, ja minä lyön kirveellä poikki suuret puut ja raivaan ne pois, jos ette itse jaksa niitä teiltänne pois kantaa. Ja minä kyllä annan teidän kulkea minun teitäni, kunhan tekin annatte saman vallan minulle. Ja lehmiäni ja lampaitani saatte syödä niin kauan, kunnes tie saadaan tehdyksi ympäri Suomen; sen jälkeen ette enää saa syödä.» No, sovittiin siitä nyt, että saadaan kulkea sillä neuvoin, ja karhu sekä susi ilmoittivat syövänsä hänen lehmiään ja lampaitaan siihen asti, kunnes on tehty tie ympäri Suomen. Lopuksi mies sanoi: »Kyllä minä nyt rupean tekemään teitä niin paljon kuin voin», sillä hän ymmärsi, että

kuta pikemmin saadaan tiet Suomessa valmiiksi, sitä nopeammin loppuu täältä metsän ja karhujen valta. Ei kuitenkaan jaksanut mies raivata teitä niin pian kuin olisi halunnut, ja niin saivat kontiot ja hukat vuosisatoja rauhassa hänen eläimiään ahdistaa: paljon olisi ollut teitä tarvis, vähäväkiset olivat teiden tekijät.

Mutta täten saatiin nyt sovituksi Ilmolan ja Metsolan välillä, mikä oli tästä lähtien kummallekin puolelle luvallista. Mies sai rakentaa loukkujaan ja kaivaa susihautojaan Metsolan väen pyydystämiseksi, mutta karhu, susi ja kettu saivat puolestaan laillisesti syödä hänen kotieläimiään, jos niin tahtoivat.

Kun sitten mies oli mennyt tiehensä, kysyi kettu uteliaana karhulta, mitä tämä sillä tarkoitti, kun kehui ihmisen sukua olevansa. Karhu siitä selittämään, mitä oli ukkovaariltansa kuullut, että nimittäin oli jossakin maailman nurkalla ollut rikas talo, jossa oli pidetty isoja häitä. Siihen tuli kerjuu-ukko poikineen sitten ja tahtoi ruokaa siitä häätalosta. Mutta eivätpä antaneetkaan, sen kuin sanoivat vain: »Ei meillä ole niin halvoille ihmisille ruokaa kuin kerjäläisille». Siitä ukko kovin vihastui, meni saunaan ja siellä teki sitten konstejansa. Sanoi pojalleen: »Mene katso, mitä hääväki pirtissä tekee!» Poika meni katsomaan, tuli takaisin ja sanoi: »Hääväki seinille hyppii.» Ukko silloin hokemaan: »Hyvä tulee, hyvä tulee, paljon teidän talja maksaa!» Teki konstejansa taas kotvan, kunnes sanoi pojalle toisen kerran: »Mene katso, mitä nyt hääväki pirtissä tekee.» Poika meni katsomaan, niin hääväki jo neljänkontan ovella vastaan tulee. Ukko yhä enemmän hokemaan: »Hyvä tulee, hyvä tulee, paljon teidän

talja maksaa.» Tekee, tekee konstejansa ja käskee kolmannen kerran pojan mennä katsomaan. Tämä tulee kiireissään takaisin ja ilmoittaa: »Jo hääväki metsään menee!» Niin muuttui kaikki hääväki kontioiksi metsään, ja vaimonpuolista ovat tulleet vyötikaulat kontiot. Siitä kaikkien karhujen alku matkaan lähti.

Näin puhui karhu sukuperästään, mutta susi heittäysi epäileväksi. »Miten lienee tuo sinun lähtösi», arveli hän, »koskapa samanlaista tarinaa kerrotaan niistä Viron susista.» Tulevat toiset uteliaaksi ja rupeavat pyytämään: »Kerro, kerro, kuomaseni, rattoisampi on tässä vaeltaaksemme!» No, vaikka onkin harvapuheinen ja jäykkäsanainen, niin kertoihan hukka kuitenkin.

»Vapahtaja ja Pietari kulkivat kastamassa sekä opettamassa, ja tulivat erääseen taloon, jossa pidettiin häitä. Pyysivät siinä ruokaa ja yösijaa, mutta ei luvattukaan, jolloin Vapahtaja kirosi talon ja sanoi: 'Kerran vielä te siunausta odottelette!» painoi oven kiinni ja meni. Lähetti hetken perästä Pietarin katsomaan, mitä hääväki tekee — 'seinille hyppivät'; lähetti toisen — 'ulvovat kuin sudet'; lähetti kolmannen — 'susina metsään juoksevat'! Niinpä ovat siitä tulleet sudet ja onpa joskus tavattu hukka, jolla on ollut vaimon vyöllinen ja vaskisolki. Mutta jos ihminen kerran suden täydestä hyvästä sydämestä siunaa, niin silloin susi taas muuttuu ihmiseksi, sillä siunauksen voima on niin suuri . . .» — »Niin», sanoi siihen karhu ajattelevan näköisenä, »jos tässä oikein todet puhutaan, niin ylhäisemmät ovat lähdöt karhujen sukukunnalla kuin nyt näistä ilkeistä ihmisistä. Tuollahan on ohto synnytetty luona kuun, tykönä päivän, Otavaisten olkapäillä.

Sieltä hänet sitten laskettiin maahan simasaloon ja siellä häntä sinisirkku metsän neiti liekutteli kultaisessa kätkyessä kukkalatva kuusen siimeksessä. Ja kun hänet pyhän virran pyörteellä ristittiin, niin kukapa tuli ristijäksi? Itse Himmerkin kuningaspa tietenkin ja ristiäitinä ja kummina oli pyhä piika pikkarainen. Ja mikä pantiin lapselle nimeksi — mikäpä muu kuin 'lullamoinen, lallamoinen, karva kaunis röyhetyinen, mesikämmen käyretyinen.' Sehän karhujen synty on.»

»Jaa, jaa», myönsi nyt kettu, »monenlaistahan kerrotaan meistä eläimistä, niinkuin esimerkiksi sudenkin synnystä. Kulkihan kerta Syöjätär vesiä ja sylkäisi, jolloin vedestä nousikin ilkeä Kuolatar. Tämäpäs nyt autiolla ja puuttomalla saarella mykelsi hiukan kahta kämmentänsä ja sai siitä vähän nukkaa irti, minkä viskasi veteen. Vesi kuljetti nukan metsän korven kainaloon, jossa sitten tämä karvajalka sykkö syntyi . . .»

»Aina sinä . . .!» suuttui nyt susi, mutta kettu tuumi vain kylmästi kertovansa syntyjä syviä, eikä suinkaan omiaan laskettelevansa.

Rauhoittui siitä susi kuitenkin ja rupesi harvakseen taas siinä kulkiessa kertoilemaan: »Kummallisia tarinoita jutellaan susista ja ihmisistä», sanoi hän. »Oli ollut muutamalla miehellä äärettömän saita akka, joka vartioi kaikkea omaisuuttaan aivan syntisen itaruudella. Olipa häneltä kerta varastettu seitsemän markkaa ja siitäkös hän nousi aivan raivoon, haki mahtimiehen ja pyysi häntä etsimään varkaan. 'Mutta jos se koskee omaan taloon?' oli mahtimies varoittanut. 'Koskekoon vain!' tuomitsi emäntä, 'kuka käski mennä ottamaan minun rahojani.' 'Hyvä on', arveli noita ja rupesi

tekemään temppujansa ja lukemaan lukujansa. Silloinpa Jumala päätti rangaista emäntää hänen saituudestaan ja kovasydämisyydestään, ja antoi mahtimiehen sanoille kamalan tehon. Kun hän oli aikansa lukenut luottehiaan, rupesikin emännän pieni poika ulisemaan vuoteessa kuin susi, hyppäsi sieltä hetken perästä sutena permannolle ja juoksi ulos. Turhaan emäntä huuteli häntä takaisin ja itki itkemistään, poika oli mennyt. Mahtimies kuitenkin ilmoitti emännälle, että jos hänen omalla kädellään onnistuu antaa sudelle ruokaa, niin se silloin palautuu ihmiseksi.

Seitsemän vuotta nyt emäntä itki poikaansa ja koetti hyvittää entistä itaruuttansa. Aina kun iltaisin salolta kuului susien ulvontaa, meni hän ulos kuuntelemaan, tuntuisiko joukosta hänen poikansa ääni, ja yöt hän saattoi näin vartioida tähtitaivaan alla tilaisuutta saada antaa pojalleen ruokaa. Tulipa sitten vihdoin joulunaatto, pyhän rauhan yö ihmisille ja eläimille, ja emäntä askaroitsi aitallansa jouluvalmistuksissaan. Surren hän taas muisteli rakasta poikaansa, joka oli sudeksi muuttunut, ja huokasi: 'Kunpa tulisit, rakas poikani, kerta näkyvilleni, niin rakkaalla kädellä ojentaisin sinulle parhaan antimeni.' Silloinpa laskikin harmaa susi käpälänsä aitan kynnykselle ja katsoi pyytävästi emäntään. Voittaen pelkonsa emäntä nyt antoi sille lihaa ja niin muuttui susi pojaksi jälleen. Mutta kauhea nälkä hänellä oli, sillä hän ei ollut saanut niinä seitsemänä vuonna kuin yhden kissan syödäkseen.» Näin puhui susi ja ihmeissään kuuntelivat hänen tarinaansa kontio ja kettu.

Näin puhellessa oli matka kulunut rattoisasti. Mennessään erään tien poikki näki karhu tiellä omituisia,

ruskeita palleroita, nuuskaisi niitä ja sanoi ketulle: »Tule sinä nuoremmilla silmilläsi katsomaan, minkä linnun munia nämä ovat.» Kettu tuli ja irvisteli: »Linnun munia! — hevosen kikaroitahan nuo ovat.» Karhu nolostui, suutahti ja poikkesi omalle asunnolleen. Kettu ja sutikainen menivät edelleen, kunnes äkkiä pysähtyivät. Kumpainenkin oli yhtaikaa nähnyt saman omituisen esineen.

IX.

TULEE SUDENKIN VESI SILMÄÄN, KUN KUOPPAAN JOUTUU.

Suu veti suden ritahan,
Kieli kärpän lautasehen.

Siinä oli pystyssä seiväs ja seipään nenässä riippui jaloistaan varis. Kettu tiesi, että siihen oli mies kaivanut kuopan, peittänyt sen ja pannut variksen syötiksi houkutellakseen sinne putoamaan karhuja, susia ja repoja, mutta hän näki heti suden naamasta, ettei tämä sitä tiennyt. Sudella venähti kieli pitkälle ja hänellä rupesi kovasti himottamaan varista. Kettu sanoi välinpitämättömästi: »Onpa siinä tirehtöörille käynyt huonosti — ei ole tainnut muistaa omaa varoitustaan!» — »Mitä varoitusta?» kysyi hukka. »No sitä, minkä kerran teerelle antoi, kun houkutteli sitä syömään jyviä talonpojan tanterelta, että 'kerta syö, kahesti katso, kupehelle kummallekin'.» »Ei näy muistaneen», vastasi hukka hajamielisesti ja lisäsi sitten: »Syödään tuo

varis.» »Kumpi sen syö?» kysyi kettu ja huomautti: »Ei pyyssä kahden jakoa». »Kumpi ennen ennättää», muljautti hukka siihen vastaan. »Kovin on siitä kilpailusta variksen raato laiha palkka», arvosteli kettu, »mutta jos lisäpalkintoa veikkaan pantaneen?» »Pannaan vaan!» innostui hukka, »jos ennen pääset perille, niin minä saan sinulle lehmän!» Kettu, jolla oli paha mielessä, suostui ja lisäsi vielä: »Jos ennen pääset perille, niin minä saan tänäpänä sinulle kolme jänistä syödäksesi.» Sovitaan niin siinä sitten veikasta.

No eihän muuta kuin lähdetään juoksemaan kilpaa varista kohti. Kettu päästi heti nälkäisen hukan etukynteen ja varoi visusti hänestä edelle menemästä. Hukka törmäsi variksen kimppuun, hyppäsi ja pudota tomahti samalla oksien ja varpujen läpi syvään sudenkuoppaan, mennen puolipökerryksiin säikähdyksestä. Kettu tuli varovaisemmin perästä, kurkisti reunalta ja kysyi: »Mitenkäs kävi, mies?» Susi vastasi haudan pohjalta: »Tännepähän jäin, tähän meni päiväni!», meni nurkkaan kykkimään ja sanoi: »Äh, äh!» Kettu julmettunut silloin ilkkuakseen vastasi: »Siinä sijassa olet, että menee toinenkin päivä.» »Kuinka niin?» kysyy nyt hukka pahaa aavistaen. Repo sanoo: »Nouseppas pois, tokko pääset». Silloin hukka hyppimään ja yrittelemään, mutta eihän se miten pääse ja repo sanoo: »Et sinä pääse pois, ennenkuin tullaan tappamaan, sillä enhän minä voi auttaa sinua sieltä pois.» »Sehän tästä eteen tullee!» huokasi hukka vastaukseksi kohtaloonsa alistuen.

Iloissaan siitä, että oli saanut narratuksi suden kuoppaan, rupesi kettu, jumalaton, nyt tanssimaan kuopan reunalla ja katospuiden päällä, tanssimaan ja lauleskele-

maan toisen vahingolla. Mutta eipä malttanutkaan siinä kyllin tarkkaan puiden päällä liikkuessaan hoikkien sääriensä sijaa katsoa, vaan pudota jymähti hänkin yhtäkkiä suden seuraksi samaan kuoppaan. Loppui siinä Mikolta siksi kerraksi laulu ja tanssiminen. Hän säikähti aluksi, luullen suden nyt syövän hänet heti paikalla kostoksi hänen ilkeydestään, mutta eihän susi riepu tiennyt ketun kavaluuden uhri olevansa, kykki vain nurkassansa ja sanoi ketun onnettomuudesta hämmästyneenä: »Äh, äh!» Ketulla siinä palasi heti mielenmaltti ja hän rupesi miettimään, miten tästä pulmasta pelastua.

Tuli siinä sitten ilta ja susi sanoi: »Menihän päiväinen armas!» Mutta kettu sanoi, että jos päivällä ruvettiin pääsemään pois, niin se saattoi merkitä pään menoa. Maata jurotetaan sitten yö siinä ja rupeaa päivä pilkottamaan. Ketulla nälkä suolia kurnii. Hän herättää suden ja sanoo haluavansa päästä näkemään, miten ilma on korea tänä vuonna ja mitä olisi syömistä näkyvissä. »Kuule!» ehdottaa hän hukalle, »nouseppas pystyyn sinä, niin minä nousen sinun olkapäillesi katsomaan, joko päivä nousee.» Siitä hukka riepu nousi tyhmyydessään seinää vasten seisomaan, repo hyppäsi hänen olkapäilleen ja pääsi pois haudasta. Kun siinä nyt repo lipekehti haudan äyräällä, pyysi susi häntä auttamaan vanhan ystävyyden tähden, mutta repo sanoi, ettei hän voi auttaa, ja pilkkasi vielä: »Jos sinulla olisi mieltä yhtä pitkälti kuin selkää, niin kyllä pääsisit pois, mutta nyt et pääse!» Sitten hän siirrähti syrjemmälle katsomaan, miten tuossa kävisi.

Ei aikaakaan, niin jo tulee mies kokemaan sudenkuoppaansa ja löytää hukka paran sieltä. Rupeaa sitä

tappamaan, iskee, ja susi voivottelemalla valittaa. Kettu silloin huusi mäen rinteestä: »Enkös minä sanonut, että sinun menee pääsikin, kun siinä niin tyhmästi menit kykkimään!» Mies sitten viskasi suden kuopan reunalle luullen häntä kuolleeksi, ja rupesi kuoppansa katosta korjaamaan. Mutta sutikainen virkosikin ja pääsi vähissä hengin metsän peittoon turvaan.

Kettu liuvari oli lähtenyt kiireesti tiehensä katselemaan, mistä saisi aamiaista nälästä kurisevaan vatsaansa. Juostessaan pitkin teeren polkua tuli hän miehen virittämälle linnun rihmalle, johon oli vasta käynyt teeri. Se oli ketulle mieluinen löytö: hän nokkasi rihman poikki, noppasi linnun siitä poikkiteloin suuhunsa ja läksi polkua edelleen hyppäämään. Hätääntynyt teeri ajatteli: »Nyt kävi hullusti, nyt se syöpi minut», ja mietiskeli keinoa, miten pääsisi irti ketun kidasta. Jo arveli siinä:

»Kustahan tulevi tuuli
Kurjoa kuletettaissa,
Katalata kannettaissa?»

Kuuli kettu siinä teeri paran kysymyksen ja kun oli juuri äsken haistanut tuulen suunnan, ei malttanut olla tietoansa julistamatta, vaan sanoi: »Lännestä» — silloinpa suu aukesikin suureksi, teeri livahti lentoon ja pääsikin oksalle turvaan. Kettu istui harmissaan polulla ja vannoi vastaiseksi:

»Joka vielä teeren saisi,
Ei sille tuulia lukisi,
Eikä säitä arvelisi!»

Mutta tämän verta tätä.

X.

VARAHIN VARIS JALALLA.

Mies vanha variksen ampui,
Tiesi tetren saanehensa,
Koppelon kopannehensa.

Ennen kuin voidaan seurata kettua sen uusille retkille, täytyy kertoa, miten varis oli joutunut jaloistaan riippumaan miehen susihaudan syöttiseipääseen.

Tämä oli keväistä aikaa ja ilma oli täynnä linnunlaulua, minkä Ilmolan aidan takana istuva vanha varis tarkoin pani merkille. Hän oli jo viikkoja aikaisemmin saapunut kotiin pitkältä talviselta talousmatkaltaan, siltä, joka oli tullut sovituksi silloin, kun hän yritti pitää harakan kanssa yhteistä taloutta. Heillä oli tullut kerta kiisteleminen: »Kuka tässä matkamieheksi pantaneen? Ei tässä näytetä talossa pysyttävän, jollei matkustettane; toisen pitää kotia hallita, toisen matkoilla käydä!» Niin siinä tinkivät harakka ja varis, kunnes harakka viimein kikahtaa: »Sinä saat matkoilla käydä, minä olen sukkelampi kotona olija; sen pitää, joka kotona on, katsoakin, kääntyäkin!» Myönsihän varis, että harakka oli pyrstön lepsahdukselta ja ruumiin kääntyväisyydeltä käppelämpi ja suostui sitten joka vuosi tekemään pitkät matkansa, jotka ulotti ihan ulkomaille saakka. Tältä hän nyt taas oli palannut ja istuskeli yksivakaisena koivun latvassa pannen merkille pääskysen pakinan, kun se taas valitti: »Menin Saksaan, sain saappaat, menin Ruotsiin, sain rukkaset, tulin Suomeen, sain sukat, pesin, paikkasin, panin aidanseipääseen kuivamaan, siitä vietiin, varastettiin,

kyllä Ristus tietää, onko oikein vai väärin!» Vanhana ja viisaana hänen täytyi hymähtää leivoselle, joka touhuissaan kiipesi taivaaseen päin ja kehui: »Minä menen taivaaseen Jumalata tappamaan!», kunnes vähän ajan kuluttua tulla tömähtikin alas jälleen puolustellen itseään: »Kurikkani jäi, kurikkani jäi!» Mutta kun hän samalla itse näki pihalla Ilmolan vanhan koukkuisen äijän, ei hän malttanut olla tapansa mukaan huutamatta: »Vaari, vaari, tarhas' on klaari!», sekä nauramatta sitten, kun heti perään paikan asukkikäki kukahti: »Käy koukkuun, käy koukkuun!» Mutta vaari vihasi tämän vuoksi käkeä ja kunnioitti varista, joka häntä aina juhlallisesti oikealla nimellä tervehti. Tätä ja paljon muuta varis huomasi siinä Ilmolan pellon takana istuessaan, kunnes nälkä vihlaisi suolta ja se rupesi miettimään, mitä saisi syödäkseen.

Näki se siinä Ilmolan isännän ajelevan huonolla hevosella tunkiota pellolle, lähti lentämään ja huusi miehelle: »Tee kauppaa, tee kauppaa!» Mies katsoi hänen jälkeensä ja heristäen nyrkkiään naurahti: »Mitäs maksat?» »Kolm' markkaa, kolm' markkaa!» huusi varis ja lopetti, kun mies kääntyi jälleen työhönsä ikäänkuin sanoakseen: »En minä niin vähästä myö», huutamalla: »Saat harrjakaiset!» Mutta tämä oli vain sitä vanhan talonvariksen suukoilemista isännän kanssa, ilman sen vakavampaa tarkoitusta, sillä olihan hän, äijäpaha, nyt matkalla mutahaudalle tuonne notkoon katsomaan, olisiko sinne ilmestynyt mitään syötävää. Siellä olikin kaksi korppia haistelemassa talvellisen koiran raadon paikkaa ja juttelemassa valheita toisilleen: »O-o-o-letkos saanut paistia? — O-o-o-len! — Mi-mi-mi-mist' sitt'? — Ky-ky-kyläst'! — Mi-mi-mi-mitä sä sait

pa-pa-paistiks'? — Ka-ka-ka-nan!» — »Vai kanan tässä vielä!» hymähti varis halveksivasti ja rupesi tutkimaan mutakuopan reunaa, näkyisikö siinä missään lieron vötkälettä tahi muuta. Mutta ei astahtanut varis monta askelta, ennen kuin aivan jalkain juuresta loikkasikin veteen suuri sammakko hautautuen kiireesti mutaan.

Silloin vanha varis todella heräsi. Hän kallisti päätänsä ja koetti tekeytyä ystävällisen ja hyvänsuovan näköiseksi sekä rupesi puhelemaan sammakolle, joka suurin silmin muljotti häneen veden läpi. Leppoisella äänellä hän sanoi: »Tule ulos mudasta mies, nouse maalle raatikka!», mutta sammakko kurnutti epäilevästi vastaukseksi: »Kurr! En minä tule, sinä raappaat, sinä haiskaat ja raiskaat!» Taas varis koettaa houkutella: »Lotteroinen, tätini poika, nouse maalle!» Sammakko taas varovasti vastaa: »En minä tule! Sinä minut tikintokkaat!» Kolmannen kerran varis makeasti maanittelee: »Minkätähden kultaneitsyt rapakossa makaa? Nouse pois, kullannuppu!» Sammakko yhä vain estelee: »Mutta sinä, mustatakkinen, tossaat minut!» Jo lupaa varis: »Minä teen valan, etten tossaa sinua, kun vain tulet näköisälle!» Ei vieläkään sammakko uskalla, pään vain pistää veden pintaan ja sanoo: »No, alapa vannoa!» Varis vannoo: »Vaa, vaa, en raappaa! Nokka revetköön ja perä haljetkoon, jos vain minä sinut tossaan!» Silloinpa viimein väännäikse sammakko sieltä suohaudasta äyrään reunalle ja paikalla hänet myös varis koppasi kurkkuunsa. Sammakko hätäpäissään viimeisellä hengenretkellään sieltä variksen kurkusta huusi: »Missä vala? Missä vala?» Mutta nielaistuaan sammakon lähti varis lentoon ja rääkäisi pa-

halla äänellä vastaukseksi: »Vala vatsassa, vala vatsassa!»

Niinpä sanotaankin tämän jälkeen väärää valaa variksen valaksi.

Varis sitten lentää laahusti laiskasti toiselle suunnalle, tyytyväisenä, kun oli saanut tyhjään vatsaansa suuren ja lihavan sammakon. Ei tiennyt vanha rosvo että oli syönyt ihmisen, ihanan neidon, vieläpä kuninkaan tyttären.

Olipa kerran kuninkaan tytär, niin ihmeen ihana, ettei ollut sen kauniimpaa ketään, mutta niin laiska, ettei viitsinyt mitään hommata, eipä edes vaatteita panna päälleen. Ainoa, mitä hän muisti tehdä, oli vain miettiä omaa kauneuttaan ja sitä itselleen lisää toivoa, yhäti huokaillen: »Kunpa olisin vielä kauniimpi!» Tulivatpa sitten kerta toiset sisaret marjasta ja tarjosivat hänellekin marjojansa, mutta hän oli niin laiska, ettei viitsinyt edes niitä suuhunsa viedä, vaan sanoi ainoastaan: »Kunpa menisi ruoka vatsaan erikoisetta syömisettä!» Silloin katsoi Jumala kaiken tämän synnilliseksi pilkaksi ja rankaisi tyttöä muuttamalla hänet sammakoksi, ja siksi ei Suomessa kukaan halua sammakkoa tappaa, koska tiedetään, että se on ihmisen sukua.

Se nyt oli sammakon seikka, mutta siitä ei varis huolehtinut, vaan mennä luovaili hiljakseen, kunnes rinnalle ilmestyikin harakka kikahtelemaan. Harakka oli iloisella päällä kuten tavallisesti, ja nyt varsinkin sen vuoksi, että hänellä oli sievät pojat pesässä männikössä. Hän pyyteli varista reilusti luokseen kestiin synkkään saloon, kuusen naavoja syömään. Sellaista leikkiä lasketti harakka, mutta ei varis suuttunut, kun

oli vatsa täynnä, — sanoa jorahduttipa vain: »Aijjai, veikkonen, niitä sinun kestejäsi, eihän niistä ole mihinkään! Toista ovat toki minun kestini, kun lähdetään rikkaan riihen eteen, — mutta siellä pitää noukkiman ja katsoman!» — »No, mennään katsomaan!» kikahti harakkakin innostuneena ja niin sitten lennettiin Ilmolan riihen edustalle.

Mutta nyt kävikin niin, että Ilmolan ukko oli menossa susihaudoilleen ja halusi mukaansa uutta syöttiä sen varalta, että linnut olisivat entisen pois nokkineet Ja koska varikset ja harakat olivat koko päivän rähäköineet riihen edustalla tapellen siihen heitetyistä kalansuolista, oli äijä mennyt riiheen piiloon saadakseen jonkun ammutuksi. Nyt sattui niin hullusti, että juuri tällöin saapuivat paikalle varis ja harakka, joista edellinen oppinsa mukaan »kerran söi, kahesti katsoi, kupehelle kummallekin», mutta jälkimmäinen alituiseen hyppiä koikkelehti sinne tänne, miettien, että »pihalinnulla pitää olla silmä edessä ja takana — ei se saa katsoa ällöttää yhtäännepäin.» Silloinpa ukko riihestä kolkkasi nuolellansa variksen, joka siinä yksillä sijoillansa seistä kopotti, ampui ja pisti konttiinsa sekä läksi sudenkuopilleen, joista ensimmäisen syöttiseipääseen ripusti saamansa saaliin.

Mutta sen pituiselta nyt tätä varisjuttua.

XI.

EI KETULTA KEINOJA PUUTU.

Min rastas raataa,
Sen pyyhyt pyytää.
Onneton ottaa,
Vaivainen varastaa.

Kovasti oli nyt ketulla nälkä ja harmi mielessä, kun omaa tyhmyyttään päästi teeren suustaan lentämään. Hän juosta liuvaili sinne tänne katsellen, mistä sattuisi saamaan jotakin syötävää, kun tulikin samalla Ilmolan hakaan, jossa oli tamma varsoineen. Varsa makasi hietikolla tyytyväisenä, ja häntä oli latvasta vahva, mutta juuresta ohut, niinkuin varsalla on. Kettu ihastui, että tuo se nyt tuosta pian putoaa hänelle suuhun, ja niin rupesi hän odottamaan varsan hännän putoamista. Kävi siinä jo toisiakin eläimiä katsomassa, mitä nyt Repolaisen isäntä haassa makailee, mutta Mikko ei puhunut mitään, päiväkauden vain siirryskeli varsan jälessä, käpälänsä päällä makasi ja odotti hartaasti, milloinka häntä pudota tupsahtaa. Ja nälkä oli hyvin sekä ikävä kuunnella toisten ilkuntaa — näille oli lopuksikin pitänyt ilmoittaa, miksi hän oli tullut hakaan ma kailemaan — että »tuskin saat, tuskin saat!» Viimein läksi tamma varsoineen kotiin ja häntä meni sitä lyytä tiehensä, jolloin toiset rupesivat kutittelemaan Mikko Repolaista: »Kutti, etpä saanutkaan!» Mutta Mikko tekeytyi ynseäksi ja vastasi pois lähtiessään leukapielestä olkapään yli: »En minä olisi toki huolinutkaan!» Lähtee juosta lipottelemaan ja nälkä kovasti suolia kurnii, mutta kiukku vielä enemmän mieltä, sillä hän-

hän oli odottanut, ettei ainoastaan varsan häntä, vaan vieläpä vanhan tamman pitkällä oleva huulikin putoaisi. Ja nyt täytyi tunnustaa, ettei hän saanut häntää eikä huultakaan!

Näkeepä kettu silloin Ilmolan aidan takana juostessaan, kuinka talosta päin matalalla ja kiireesti lentää korppi, pahan omantunnon näköisenä kuten varas ainakin. Suussaan sillä on pyöreä ja valkoinen kimpale, mikä lieneekin. Kettu katsoo, minne päin korppi lentää, ja lähtee sinne kiireesti juoksemaan.

Kettu oli nähnyt oikein: korppi oli ollut Ilmolan talossa varkaissa. Emäntä oli leiponut juuston ja pannut sen ulos nurkan rakoon pistetylle laudalle kuivamaan. Tämänpä oli huomannut sivu lentävä korppi ja heti viekkaasti neuvonut: »Pane viikate päälle, tulee varis ja viepi sen siitä!» No, emäntä meneekin viikatetta hakemaan, mutta silloinpa korppi sieppaakin juuston ja lähtee lentämään, lentää korpeen korkeimman kuusen latvaan. Siellä yhdyttää hänet kettu, ennen kuin hän ehtii maistaakaan makealta tuoksuvaa tuoretta juustokimpalettaan.

Ketun tulo ei korppia mitenkään hämmästyttänyt, sillä he olivat vanhastaan niinkuin hiukan ystävyksiä. Oli nimittäin harakka kerran räkästellyt ja nauranut korpille, jotta hän osaa paremmin laulaa. Korppi oli siihen tyynesti sanonut, että mitäpä tuosta on tuommoisesta äänestä kuin harakan, mutta tämä oli yllyttänyt ja kiusannut: »Koettele oppia, osaatko!» Otettiin siinä silloin kettu tuomariksi ja korppipa nyt koikahuttaa: »Kronk! kronk!» Kettu kuuntelee tätä kallella päin ja sanoo tärkeästi: »Koreampi on korpin ääni ainakin kuin harakan — harakka tanterennokkija räkähtää

kuin sika ruuhkakoolla!» Mutta siitä oli se seuraus, että korppi rupesi pitämään itseään vallan etevänä laulajana ja oli mahdottoman arka tästä taidostaan sietämättä moitetta siinä suhteessa ollenkaan. Tämän tunsi kettu hyvin ja päätti koettaa, eikö siitä koituisi keinoa, millä saisi korpilta juustopalasen puijatuksi.

Tullessaan kuusen juurelle huomasi kettu heti, kuinka korppi pisti kaulansa pitkälle ja uteliaasti katsoi häneen. Silloin Mikko kuin hämmästyneenä pysähtyy, katsoo ihastelevasti korpin puoleen, kumartaen prallailee ja sanoo kuin puoleksi itsekseen: »Kuinka korea lintu onkaan tuo korppi, kauneudelta aivan kuin taivaan kaari tahi riikinkukko!» Korppi tämän kuullessaan pöyhistelee mielihyvästä ja itserakkaudesta, mutta Mikko muuttaakin äänensä valittavaksi ja surumieliseksi sanoen: »Vahinko vain, ettei sillä ole laulunääntä, vaan on sen ronkunta rumempaa kuin karhun kiljunta!» Kovin nyt tästä ällistyi ja pahastui korppi, kun kettukin, joka aikaisemmin oli julistanut hänet paremmaksi laulajaksi kuin harakan, kielsi häneltä äänen kokonaan. Mutta kettu vain kavalasti jatkaa: »Jos minä tietäisin, että sillä todella on ääntä, niin minä toimittaisin sen lukkariksi — mutta mitä sillä tyhjälle!» Kiivastuksissaan karjaisi nyt korppi: »Kronk! On minulla ääntä!» Silloin tietysti juusto tipahti hänen suustaan ja vieläpä aivan suoraan alla odottelevan ketun kitaan. Nolona jäi korppi oksalleen sadattelemaan kirottua tyhmyyttään, mutta kettu lotaisi juuston vatsaansa ja läksi hyvillä mielin juosta jutkuttelemaan tiehensä.

Tällä välin harakka onnellisena pesällään poikiansa puhutteli, kikahteli, lepsautteli pyrstöänsä ja lorusi:

»Iisakki, Iisakki, tul' rieskaa syömään, tul' rieskaa syömään!» Kaukaa jo kuuli kettu harakan rähäkän ja koska juusto ei ollut voinut kokonaan hänen nälkäänsä sammuttaa, pani hänen ilkeytensä miettimään, millä keinolla saisi harakkaakin petetyksi. Jopahan hoksasikin keinon.

Ei muuta kuin hyvin vilpittömän näköisenä katsella killistelee puita tyvestä latvaan, kiertelee, kaartelee ja tarkastelee, kunnes ikäänkuin sattumalta saapuu harakan pesäpuun juurelle. Siihenpä pysähtyy ja sitä katselee, sitä siinä kiinteästi ja vakaasti tarkastelee, mutta ei sano mitään.

Oudostuu tästä jo harakka kovin ja rääkynän laatii revolle, kysyy: »Mitä sinä, reporeuhka, siinä katsot ja killistelet? Etkö ennen ole puita nähnyt?» Ei ole repo tietävinäänkään, vielä vain tarkastelee, kunnes jo vastaa: »Eipä ole nähty ennen näin hyvää suksipuuta. Hakattava tämä on!» Tästäkös harakalle hätä ja hän repoa rukoilemaan: »Älä hakkaa, repo kuomani! Minulla on täällä viisi poikaa ja ne kuolevat kaikki, jos tämä puu kaatuu.» Kettu julmuri istahtaa puun juurelle, on yhä puuta tarkastelevinaan, kehuu sen sopivaisuutta suksipuuksi ja murajaa itsekseen muka mietteissään; harakalla puussa on kova hätä poikainsa puolesta. Sanoo kettu lopuksi kuin leppyneenä: »No, jos annat minulle yhden pojistasi, niin jääköön puu paikoilleen.» Arvellen sillä pelastavansa toiset poikansa harakka surustaan huolimatta uhraa yhden, viskaa ketun kitaan, joka huuliaan nuollen luikkii tiehensä nauraen harakan tavattomalla tyhmyydellä. Suruissaan tämä jää menetettyä lastansa räkättäen itkemään.

Kettu veijari heräsi seuraavana aamuna varhain ja

tunsi taas vatsansa perin tyhjäksi. Miettiessään aamiaisen alkua hän muistikin eilisen harakan ja sen tyhmyyden, naureskeli itsekseen ja läksi juosta litvittelemään sinne päin, missä harakan pesä oli. Kuin sattumalta hän taas ilmestyi pesäpuun juurelle ja istahti siihen sitä vakavana tarkastelemaan. Kun harakka heräsi ja pisti päänsä pesän laidan ulkopuolelle, oli ensimmäinen minkä hän näki, eilinen suksipuun hakija, itse Mikko. Vihlaisi silloin harakan sydäntä ja hän hätääntyneenä ja pahaa aavistaen taas kysymään: »Mitä, reporeuhkana, katsot puuhun?» »Katson», vastasi repo, »että näin hyvää suksipuuta ei ole toista. Kyllä minun nyt on tämä kaadettava.» No, harakka taas rukoilemaan, kunnes kettu tyytyy jälleen jättämään puun paikoilleen, kunhan saa yhden pojista. Ja kun oli saanut sen, niin meni, julmettunut, vain naureskellen tiehensä.

Suuri on nyt suru harakalla, kun on jo kaksi kaunista poikaa häätynyt antamaan. Itkee ja kikahtelee siinä ikäväänsä. Kuulee sen hänen hyvä ystävänsä nuorempi varis, huomaa, etteivät nyt ole asiat oikein, ja lähtee lentää laahustamaan ja katsomaan, mikä männistön harakkaa vaivaa. Tulee pesälle, huomaa perheen pienuuden ja kysyy paikalla: »Mihin pojat ovat joutuneet?» Kun harakka silloin nyyhkyttäen kertoo, mitä on tapahtunut, sanoo hämmästynyt ja vihastunut varis: »Olet sinä aika pöhkö! Millä kettu mitään puita kaataa! Eihän sillä ole puukkoa eikä kirvestä, eikä se puremalla puita poikki saa!» Huomasi harakkakin nyt tyhmyytensä ja päätti olla vasta viisaampi.

Jo aikaisin seuraavana aamuna harakka näkee, kuinka kettu tulla kaartelee, taas muka puita tarkastelee ja katselee, kunnes lopuksi istahtaa hänen pesä-

puunsa juurelle. Kun harakka sitten pisti päänsä pesän laidalta näkyviin, sanoikin kettu pitkittä puheitta: »En ole löytänyt vieläkään näin hyvää suksipuuta, joten minun nyt täytyy se kaataa. Jos kuitenkin annat vielä yhden pojistasi, niin seisokoon kannollaan.» Harakka muka vieläkin heittäytyi rukoilemaan poikainsa puolesta, mutta kettu sanoikin nyt jyrkästi: »Ethän sinäkään minua säälinyt, kun sain kerta ämmän kanan kiinni; räkätit siinä niin, että ämmä ehti perääni lennättämään ja otti kanansa pois. Miksipä minä siis sinua sääl'isin?» Silloin harakka rämähti nauramaan ja herjasi kettua: »Millä sinä puita kaadat? Eihän sinulla ole puukkoa eikä kirvestä, ja vähät kai sinä hampaillasi puita kumoon saat!»

Harakka luuli, että nyt se hänelle ankarasti vihastuu, mutta eipäs. Kummastuneen ja nolostuneen näköisenä, mutta aivan rauhallisena kettu kysyykin vain harakalta: »Aivan niin! Akkahan se on todellakin mies aseetonna. Kenpä sinulle tämän neuvoi?» Ällistyneenä harakka ei huomaa varoa, vaan kielittelee: »No varis.» — »Mikä varis?» — »No tuo notkoniityn varis.» — »Kyllä minä hänetkin petän», vannoo silloin repo ja lähtee tiehensä.

Juosta lipotellessaan kettu nyt miettii, millä keinolla saisi tuolle viekkaalle varikselle kostetuksi. Hän tuntee sen hyvin, se on variksista nokkelimpia, ei anna ampua itseään ja välttää vaaran. On repo taas keksivinään keinon, juoksee sinne niitylle ja heittäytyy heinikkoon kuolleeksi, työntäen kielen pitkälle suusta. Siinä hän rauhallisesti makaa ja odottaa kärsivällisesti.

Jopas saapuukin varis takaisin kotiniitylleen aamu lennoltaan, huomaa pitkin pituuttaan makaavan ketun,

huomaa kielen ja kaikki sekä sanoo: »Syödään vaah! syödään vaah!» Kiertää sitten kettua ja odottaa, mutta toinen ei liikahda. Menee takapuolelle, kurkistaa hännän alle ja sanoo kehuen: »Rasvaa kaikki!» Toinen ei vain liikahda. Silloin varis kiertää toikkaroipi ketun eteen ja pistää terävällä nokallaan makaajan kieleen. Nappaa, nappaa toisenkin kerran, mutta silloinpa kettu tomahtaakin pystyyn ja kaappaa variksen hampaisiinsa, saaden pyrstöstä kiinni, ja sanoo pilkaten: »Ähäs, jopas se iso viisaskin pettyi!» Jo luuli nyt varis viimeisen hetkensä tulleen, mutta rupeaa kuitenkin puhuttelemaan repoa. Sanoo:

»Mennään nyt tuonne Ilmolan aukean laitaan, että ihmisetkin saavat nauraa, kun sinä varista rupeat elävältä syömään!» Ei kettu sitä varikselta kiellä, vaan suussaan lähtee häntä sinne kantamaan. Tullaan sinne, niin varis sanoo: »Pahahan on lintua pyrstöstä päin syödä — anna kun käännyn ja pistän pääni kitaasi, niin äsken vasta vatsaasi luistan.» Tämä neuvo oli ketusta hyvä, hän ei huomaakaan siinä ajatella, että varis osaa lentää, vaan päästää hänet suustaan, että tämä saisi päänsä kitaan päin kääntää — silloin tämä onkin samassa siivillään ja ilmassa sekä huutaa: »Olitpa mies saamaan, mutta et syömään!» Kettu sydäntyy itseään sadattelemaan ja huomaa, ettei kaikki metsän viisaus sentään ole hänen päässään.

»Ja eipä ole kumma, jos nolosti käypikin, kun tällainen mies rupeaa seikkoihin varisten, korppien, harakkain ja muiden roskalintujen kanssa!» julistaa hän mietteittensä tulokseksi ja päättää lähteä miesten seuraan, hakemaan vanhoja tovereitansa sutta ja karhua.

XII.

JÄNIKSELLÄ ON PITKÄT SÄÄRET, TAKAISET JALAT KEVELÄT.

Jänis juoksi, pää järisi,
Perä pyöri, pelto liikkui.

Mutta eihän sitä niinkään helposti seikkailuista irti pääse, kun on ruvennut kerta niihin joutumaan. Sen sai kettukin kokea vaeltaessaan kotiansa kohti, jossa ei ollut käynyt hyväiseen aikaan. Hän kulkea litvitteli pitkin lammen rantaa, kun samalla kohtasikin jäniksen, joka siinä säikähdyksissään hypellä pemahteli minne sattui. Kettu rupeaa häntä nyt maanittelemaan toivoen voivansa houkutella hänet vaaranpaikkaan järveen tappamaan itsensä, saadakseen sitten syödä hänet. Hän sanoo: »Jänis jäppä-, juppaniska, eikö ole, veliseni, vaikeaa elämäsi, kun sinun aina täytyy kaikkia pelätä ja alati pakomielellä olla? Hyppäisit vaikka tuonne lampeen, niin heti loppuisi pelkosi?» Jänis siitä innostuu, mennä leuhkaisee järven rannalle ja sanoo: »Hukutan itseni enkä rupea aina olemaan täällä pelkopäisin!» Ranta sattui olemaan siitä kohti matala ja siinä vielä vedessä iso hako. Jänis ponnahtaa nyt sen päälle. Olipa siinä haon vieressä matalalla vedellä päivää paistattamassa iso hauki, joka säikähti jänistä ja läksi uimaan pakoon, kovasti porskahduttaen vettä lähtiessään. Jänispä siitä ällistyi ja arveli, että ehkäpä on häntäkin pelkääviä, käännälsi taas rannalle takaisin eikä hukuttanutkaan itseään. Kettu oli nolona, mutta ei ilmaissut mitään, vaan ehdotti, että lähdetäänpä nyt

sitten yksissä käymään, koska kerran yksiin satuttiin. Lähdettiin, ja jänis vain hyvillä mielin miettii, että ehkäpä hän ei olekaan niin pelkuri kuin on luullut ja ehkäpä on niitä, jotka häntäkin pelkäävät.

Kuljetaan nyt kahden ja keskustellaan kulkiessa. »Mikä siihen on syynä», kysyi jänis, »että sinä aina katsot jälkeesi, jos vähänkin jokin risahtaa?» — »Kun ei ole hännässä silmiä», vastasi kettu ja kysyi vuorostaan: »Miksi sinä sitten aina hyppäät tien viereen?» — »Kun en pääse tien alle!» kuittasi jänis tämän kysymyksen sukkelasti ketun suureksi harmiksi. Kettu nyt rupeaa haastelemaan jänikselle lipevästi: »Niin niin, pahahan sinulla on elämä täällä metsässä, kun ei sinua kukaan pelkää. Eikähän se kumma olekaan, kun sinä veliseni olet kaikelta laadultasi pian kuin vaivaistukki! Ei ole perälläsi peittoa enempää kuin järjettömällä muulloinkaan, kun on koko häntä palanut pois!» Näin siinä kettu ystävällisen puheen varjossa koko ajan jänistä herjaa, mutta itseään ylistää: »Katsoppas minua, kuinka minä olen luikea ja litvakka elävä. Minua pelkäävät kaikki, sillä minulla on niin pitkä häntä, että etäältä luullaan minua sudeksi. Mutta sinua ei pelkää kukaan!» Jopa silloin suutahtaa jänis ketulle ja rupeaa leuka väkättäen haukkumaan: »Kyllä minun korvani ovat yhtä pystyssä ja yhtä pitkät kuin jonkun toisenkin, niin että älä ainakaan korvilla kekkaa! Ja lähdetäänpä juoksemaan, niin nähdään, kenen korvat sukkelammasti viuhkaisevat!» Tärkeänä nyt kettu taas selittää: »Joka oikein juoksemaan pääsee ja pystyy, niin se myös päänsäkin hallitsee. Ei se pane tuupin taapin, vaan pitää päänsä yhtä tasaisesti kuin veden virrassa, ja vielä nappaa sinutkin kiinni.» Ei nyt jänis kuitenkaan todestans

halunnut kilpajuoksuun, varsinkin koska hiukan pelkäsi ketun viimeistä salamyhkäistä puhetta siitä, joka voisi napata hänet kiinni. Harmitti häntä kuitenkin ketun herjaus ja kerskailu, joten hän muistaen äskeisen hauin säikähdyksen rupesi tivaamaan: »Pannaas vetoa! Minä näytän, että minua pelätään.»

»Annatko suusi revetä ristiin, jos häviät?» kysyi kettu pahanilkisesti. »No vaikka!» kerskasi jänis ja niin lähdettiin kävelemään.

Havaitsipa jänis silloin lammaslauman aidan vierellä ja kun vanhastaan tiesi lampaan araksi, niin eipä muuta kuin meni ja hyppäsi joukkoon. Lampaat siitä pelästyivät ja lähtivät laukkaamaan joka haaralle. Silloin jänis rupesi nauramaan ilosta ja nauroi niin mahdottomasti, että yhtäkkiä suu repesi ristiin, ja siitä ruveten on ollut jänisten ylähuuli halki. Mutta kettu sanoi ilkeästi: »Sinä siis kumminkin hävisit vedon, koskapa huulesi repesi halki!» Nytpä jänis rupesi Repolaista haukkumaan: »Sinä olet suuri petturi vanhuudesta ollut, eikäpä ihme, että minut petit, koska petit ennen karhunkin, joka on viisaampi kuin minä. Mutta kyllä sinulle vielä kostetaan!» Kovasti siinä nyt suututaan toisilleen ja ruvetaan toraamaan keskenään. Sanotaan, että nyt on tässä käytävä sota ja koetettava, kumpi on herra näillä tanterilla. Pannaan siinä sotamäärät kumpaisellekin ja sanotaan: »Sinne lähdetään nyt kilpaa koettelemaan, ja kumpi vain pääsee siitä rajasta ensiksi yli, sille pitää tämän valtakunnan kuuluman ja toisen pitää lähteä pois.» Kettu tässä näin toimittaa ja jänis kuuntelee kallella päin, mitä kettu juttelee. Jänis samalla miettii, miten saisi tuon ryökäleen petetyksi. Jo on kettu mielestään kaikki selvittänyt ja

ehdottaa jänikselle: »Joko sitä koetellaan?» Jänis vain huulet ristissä murahtelee: »Enpä-häntä vielä tiedä, kunhan tässä ajattelen.» Kettu jo pitkästyy odotusta ja rupeaa moittimaan: »No ajattele sieväänl» Jänis kuulee harakan kikahduksen, rupeaa katsella killistelemään taivaalle ja vastaa äkäisesti: »Ajatellaanhan tässä parasta aikaa!» mutta siirtyilee samalla hiukan lähtöviivasta ohitse kuin vahingossa. Jo ehtii siihen harakka heidän päälleen, näkee ketun ja kikahtaa ilkkuvasti: »Etpä osannut varista kiinni pitää, vaikka sait, mokomakin suksipuun hakkaaja!» Kettua tämä harmittaa, hän katsella killistelee harakkaa ja unohtaa koko sotansa jäniksen kanssa. Mutta tämäpä sillä aikaa hiipii yhä loitommaksi, kunnes äkkiä puhaltaakin pitkän laukan ja voittaa siten auttamattomasti koko sodan, saaden haltuunsa nämä metsämaat. Liian myöhään huomaa tämän Kettu Repolainen, nolostuu ja lähtee juosta litvittelemään tiehensä jupisten itsekseen: »Se Jussi on julmin jutuissa!»

XIII.

OPIKSI KOIRALLE KYLMÄ SAUNA.

Kurki istui kannon päässä,
Märän mättähän nenässä,
Sormiluitansa lukevi,
Jalkojansa nostelevi.

Kovin tätä ketun kotimatkaa kestikin kauan ja Mikko oli itsekin siitä sekä kyllissään että pahoillaan, varsinkin kun ruoansaantipuoli oli koko ajan ollut hy-

vin laihaa. Jäniskin, jonka kettu oli sodan lopuksi päättänyt nitistää hengiltä, oli osannut keplotella tiehensä hänen ulottuviltaan, ja niin siinä nyt täytyi laihoin vatsoin mennä litvitellä. Mutta vieläkään eivät Repolaisen seikkailut olleet päättyneet, vaan jatkui niitä, kuten seuraavasta tullaan näkemään, aivan erikoisella ja harvinaisella tavalla.

Seikka oli semmoinen, että tämän saman lammin päässä olevalla suolla kettu äkkiä näkikin vanhan toverinsa kurjen. Hän koetti livistää sivu aivan huomaamatta, mutta ei päässytkään, vaan kutsui kurki hänet korkealla äänellä vieraakseen. Tunsi kettu kurjen, muisti, kuinka se kerran oli hanhen kanssa kilpaillut ja sanonut: »Koreampi on minulla ääni!» Syytä olikin leveäsiivellä näin kehua, sillä raaoilla kuohusoilla se pohjoistuulella vonkahuu kovalla ja helakalla äänellä. Hanhi oli siihen lonklatellut: »Mitä siitä äänen komeudesta, sillä tyyli se rahaa maksaa! Laulapas niinkuin minä!» Olivat lintujen laulutuomarit silloin tuominneet hanhen etevämmäksi laulajaksi, kun hän osasi tyylin; kurki kun ei osannut, niin menetti riidan, mikä oli ketusta ilmeinen vääryys. Mutta niinpä on vieläkin maailmassa, että yksinpä hanhen lonklatus on ihaninta ääntä etevämpi, kun se vain tapahtuu tyylin mukaan! No niin, kurki siis kutsui ystäväänsä kettua luoksensa, eikä tämän auttanut muu kuin mennä. Hän tuli suolle, laati terveiset ja niin ruvettiin keskustelemaan. »Mitä varten sinä», kysyi kettu, »laulaessasi aina nostat nokkasi ilmaan?» Ruokaa vieraalleen laittaessaan kurki nyt selitti, että muinoin kurjet karpaloita nokkiessaan lauloivat nokka maassakin, kunnes kerta eräälle mennä hulahti käärme sisään. Siitä alkaen kurjet aina laula-

vat vastakkain ja nostavat päänsä ylös. »Vai siksi te sillä tavalla laulatte!» ymmärsi nyt asian kettu ja rupesi tarkemmin seuraamaan kurjen ruokapuuhia.

Syynä siihen, ettei kettu halunnut mielellään kurkea tavata, oli muuan aikaisemmin tapahtunut seikka. Aikoinaan he nimittäin olivat asuneet naapureina, hän mäen rinteessä luolassa, kurki siinä edustalla suolla. Oli sitten kettu laittanut rokan ja kutsunut kurjen vieraakseen, kaatanut rokan sileälle kalliolle ja käskenyt syömään. Kurki koetti nokkia kalliolta, mutta ei tietenkään saanut terävällä nokallaan mitään, vaan pieksi sen sälöille. Kettu sitä vastoin lakki rokkaa kalliolta aivan iltikseen, sillä hänellä on laaja ja lauhkea kieli. Nähdessään kurjen puuhat sanoi kettu ilkamoiden: »Liikkuupa minun lipani, ottaako sinun orasi?» Nolona vastaa siihen kurki: »Ei ota minun orani», ja lähtee tiehensä mokomista kesteistä vannoen ketulle harmaata kostoa.

Ketun menettely ystäväänsä kohtaan oli sitäkin rumempaa, kun hän oikeastaan sai kiittää kurkea siitä, että oli kerta pelastunut nauriskuopasta. Miten olikaan kettu huolimattomasti sattunut juosta humpailemaan, niin että pudota mätkähti syvään nauriskuoppaan, josta ei jaksanutkaan hypätä pois. Istui siinä ikävissään ja hädissään aikansa, kun tapahtui jotakin vielä ihmeellisempää: samaan kuoppaan tulla humahti hänelle toveriksi kurki, niin että pitkä kaula oli mennä kaksin kerroin. Ruvetaan siinä sitten yhdessä tuumimaan, millä ihmeen tavalla päästäisiin kuopasta pois, ja kettu nyt kaikkia mahdollisia ja mahdottomia keinoja esittämään, mutta kurki kyllästyy ja sanoo: »Äijä on sinulla tuumia, mutta ne ovat kaikki hajallisia, — minulla on

yksi tuuma, mutta luja!» Ihmeissään kettu kysyy: »Mikäpä tuuma sinulla on?» »Ka minulla on», selittää kurki, »sellainen tuuma, että kun tämän nauriskuopan isäntä tulee, niin me heittäydymme molemmat kuoliaiksi. Silloin se ottaa sinut ensimmäiseksi ja sanoo: 'Repo rukkako on siihen hukan kanssa tapellessaan pudonnut', silittelee ja pistältää sinut äyräälle, mutta minua se ottaa sorkista ja sanoo: 'Lempoko tuonkin ruojan lienee tuohon kuljettanut' ja viskaa äyräälle.» No niin, heittäydyttiin sitten kuoliaiksi. Jo tuleekin mies ja katsoo, näkee kaikki ja sanoo: »Onpa niitä nyt kertynyt ja kuolleita kaikki!» Ottaa revon, silittelee sitä ja mutisee: »Repo rukka on vasta kuollut, ihan on lämmin» — heittää kuopan reunalle. Ja sitten sieppaa kurkea sorkista ja heittää hänetkin äyräälle sanoen: »Lempoko tuonkin ruojan lienee tänne kuljettanut», mutta siinä samassa kun äyräälle ehtivät, olivat kuolleet myöskin eläviä, toinen jaloillaan, toinen siivillään vilistämässä. Kun nyt kettu tällaisen palveluksen jälkeen niin ilkeästi oli viitsinyt pelastajaansa tuolla rokan syönnillä huiputtaa, ei ole kumma, ettei hän halukkaasti mennyt kurjen luo, mutta mennähän kuitenkin täytyi.

Kurki laittoi nyt vieraalleen ruoan, kaatoi sen kirnuun ja käski ketun syömään. Itse hän sieltä pitkällä kaulallaan otti, urkki, kurahteli ja kiitteli, mutta repo ei saanut muuta, kuin mitä laiteille kurjen nokasta tipahteli, ja sotki itsensä ruokaan kokonaan. Jopas kurki muistaa kysyäkin revolta: »Ottaapa minun orani, liikkuuko sinun lipasi?», ja täydelleen nolattuna piti revon myöntää: »Ei liiku minun lipani.» Rupeaa nyt kurki yhä enemmän entisiä muistelemaan ja kysyy: »Muis-

tatko kuomaseni, kuinka minulla silloin kerta, kun tyhmyydessäni jäin tänne talveksi, ei ollut mitään syömistä ja sinä sitten minua elätit ehdolla, että kesän tullen opetan sinua lentämään?» — »Ka muistanhan minä», myönsi repo. »No, nyt opetan sinut lentämään», sanoi kurki, »istuudu selkääni, että nostan sinut ilmaan, jotta sitten oppisit lennon taidon.» Kettu on jo hyvillään ja sanoo: »Ka kun opetat, niin hyvä on, äsken minusta mies tulee, kun lentämään saan oppia», ja niin hän astuu rohkeasti kurjen selkään. Kurki lenti, lenti ylähäksi, kunnes heitti sieltä ketun maahan, niin että tämä pyörryksiin paiskautui, ja laskeusi sitten itse takaisin kysymään, kuinka maistui revosta lentäminen. Nähdessään toisen loukanneen itseään hän opettaa: »Kuule, ethän sinä tainnutkaan häntääsi pyörittää?» — »En.» — »No nousehan uudestaan selkääni ja kun lähdet lentämään, niin pyöritä kovasti häntää.» Ei ole vieläkään kylliksi mieltä miehen päässä, vaan taas nousee repo kurjen selkään; kurki hänet paiskaa korkealta maahan ja jalka poikki siinä ketulta riuskahtaa. »Minkälaista oli, reposeni, lentämisesi?» kysyy taas kurki vaivaiselta Mikolta, joka töin tuskin saa sanotuksi: »Hyvä oli, mutta jalkani katkaisin.» »No», sanoi kurki, »kun katkaisit, niin katkaisit», ja lenti tiehensä. Ja niin toteutui jäniksen ennustus, että ketulle vielä kovasti kostettaisiin hänen petollisuutensa.

Mutta kettu jäi siihen jalkaansa parantelemaan ja kuunteli, kuinka leppälintu kysyi ujosti: »Onko piialla vilu?», tiainen kerskaili voimillaan: »Yksi jouhi pyyn pitää, rastas kaksi katkaisee, vaan minä itse kolme pokautan poikki», vikla huusi valittaen nimeänsä ja koko Metsola tuntui yhtyvän lopuksi nauruun siitä, kuinka

itse Mikko mielevä mies oli pahoin tullut puijatuksi ja perinpohjin petetyksi. Metsolassa kuitenkin paranevat vammat pian ja niinpä oli kettu kohta taas entisillä retkillään, kuten seuraavasta hyvin nähdään.

XIV.

MIES MIESTÄ, KAKSI KARHUA VASTAAN.

Jo tästä jokin tuleepi,
Luiden luske, päide pauke,
Hammasten hajoitusvuoro.

Mutta ennen kuin voidaan ruveta kertomaan näistä kettu liuvarin uusista kepposista, täytyy hetkiseksi siirtyä kuvaamaan, miten karhu, joka tien teossa julistettiin metsän kuninkaaksi, oli sen jälkeen aikojansa Metsolassa elellyt. Oli äijä parka, mesikämmen, nukkunut talven konnullaan kaikessa rauhassa, kunnes oli tuntenut kevään tulevan, herännyt ja lähtenyt liikkeelle marjoja ja juuria katselemaan. Mutta sitä ennen oli makaillut vielä mielikseen lämpimässä pesässään eukkonsa ja kahden villavan poikansa kanssa ja kertoillut heille vanhaa karhutietoa, mitä oli suvussa polvesta polveen säilynyt.

Olivat karhunpojat kysyneet: »Miksi täytyy meidän karhujen näin maata talvi pimeässä pesässä? Eiväthän makaa kettu eikä hukka kuoma, vaan iloisina hilppovat tuolla pitkin hankia.» Silloin oli mesikämmen jutellut pojilleen, miksi karhujen täytyy maata talvi-unensa.

Oli ollut ennen muinaisten karhujen aikaan heillä

täällä toverina toinenkin voimamies, itse jalopeura, ja kova oli väliin ollut näillä eläinten valtiailla ottelu keskenään, kumpi heistä oli väkevämpi ja sopivampi Pohjolan metsien haltijaksi. Ketulla oli jo silloin ollut paha luonto ja hän oli kaiken lisäksi riitaa koettanut lietsoa ja matkaansaattaa. Niinpä kerrankin, kun karhu ja jalopeura olivat jonkun aikaa olleet keskenään riitelemättä, kettu oli ruvennut siitä pahoillaan miettimään, miten saisi rauhan heidän välillään rikotuksi. Käypi siitä jalopeuran luolalle ja sanoo: »Tuo karhu pöyhöturkki lupaa huomis-aamuna tulla ja valloittaa kaikki omaisuutenne, talonne, saaliinne ja mitä löytyy, päällisiksi vielä raadella teidän majesteettinne pahanpäiväiseksi.» Imarrellakseen jalopeuraa kettu häntä näin teititteli ja majesteetiksi puhutteli, vaikka ainakaan karhut eivät täällä Pohjolassa olleet koskaan häntä siksi tunnustaneet. Kun jalopeura kuuli tämän ketun valheellisen pakinan, julmistui hän aivan pahoin ja sanoi seuraavana aamuna tahtovansa koetella tuon voimurin kanssa. Mutta kettupa, lurjus, käypi taas karhun pakinoille ja lausuu: »Niin voimallinen kuin sinä oletkin, niin kuitenkin uhkaa tuo nelijalkaisten muka kuningas, jalopeura, hyökätä sinun päällesi rauhalliseen majaasi ja repiä sinut sekä kauniin, pöyheän turkkisi kaikki kappaleiksi. Ole siis huomen-aamulla hyvissä ajoin liikkeellä ja varoillasi, tahi muuten käy sinulle pahoin.» »No johan nyt!» sanoi karhu kuullessaan tämän uhkaavan vaaran, teroitteli kynsiänsä ja hioi hampaitansa jalopeuran kera aamulla koetellaksensa. Huomenna, kun jalopeura käypi ulos luolastansa, onkin karhu jo liikkeellä vihollistansa odottamassa, ja siinä samassa tämä jo karkaakin kontion kimppuun.

Tästäkös nyt syttyi sota sanomaton, eikä ollut tietoa, koska loppu oli odotettavissa. Sotaa kesti kestämistänsä, kuinka kauan lie kestänytkään, kunnes sen viimeinkin loputtua molemmat olivat pahoin murjottuja. Karhun puuhkea turkki oli revitty niin hajalle, ettei koko karhun suku ole siitä myöten tarjennut talvella tuvastansa liikahtaa. Miten jalopeuralle oikeastaan kävi, siitä ei ole säilynyt varmaa tietoa, mutta hyvä loppu ei sodalla hänellekään liene ollut, koska heitti maat, manteret näin, ettei sen koommin ole nähty — sanotaan sen menneen silloin täältä kokonaan muille mailla. Mutta pahoin siinä kävi itse kavalan riidan aiheuttajankin, sillä sodan jaloissa kuuluivat ketulta silloin hävinneen kaikki katot ja kartanot, akat ja lapset tulleen pahoin haavoitetuiksi ja runnelluiksi, ja itse oli töin tuskin päässyt vähissä hengin pakoon. Siitä lähtien on ketun täytynyt pitää majaansa louhikoissa ja muualla maan sisässä sekä liuvarina maailmalla juoksennella pettämässä ja pahaa aikaan saamassa.

Ja karhu lopetti kertomuksensa opettavaisesti huomauttaen, kuinka se, joka pahaa pyytää aikaan, itse saa siitä koston ja rangaistuksen. Mutta karhun pojat olivat kuunnelleet pyörein silmin tätä juttua ja vaativat möristen lisää tietoja tuosta voimallisesta jalopeurasta. Ja kontio, joka oli hellä lapsilleen, kertoi edelleen kuin satuja ainakin.

Ukkovaarini ennen pakinoi, kertoi taas karhu pojilleen, että kaikista ensimmäisessä maailman luomisessa, siinä, jossa Jumala teki maalle eläimet ja ihmiset, hän sitten lopuksi antoi ihmiselle vanhemmuuden ja sellaisen taian, että häntä pitää kaiken elollisen pelätä. Hyvästi muistaen tämän rupesi karhu heti varaamaan

itselleen sellaista asumusta, jonne mies ei löytäisi. Hänen sitä tehdessään tuleekin jalopeura paikalle ja kysyy, mitä hän siinä tekee. Karhu vastaa: »Pesääni teen, jottei mies vaimonpoika löytäisi.» Muistamatta annettua määräystä, vaikka hänen isänsäkin oli usein sitä hänelle teroittanut, kysyy nyt jalopeura uudelleen: »Miksi ei saisi tuo mies sinua löytää?» »Siksi», vastasi karhu, »että se pantiin luomisessa vanhimmaksi ja määrättiin, että kaiken elollisen täytyy sitä pelätä». Silloin uhmaili leijona: »Mutta minä en häntä pelkää, sillä minähän olen häntä väkevämpi, väkevin koko maailmassa. En pelkää muuta kuin suhisevaa käärmettä. Missähän saisi tuota miestä tavata?» Nyt oli seikka sellainen, että karhulla oli jo silloin jalopeuraa kohtaan kaunaa. Olivat nimittäin heti luomisen jälkeen lähteneet kulkemaan yhdessä ja oli ollut siinä porras, jota myöten piti mennä joen yli. Jalopeura oli silloin sanonut: »Sepä meistä väkevämpi, kumman alla porras katkeaa.» Jalopeura meni edellä, eikä katkennut porras. Tulla kähmi raskaampi karhu ja jopa katkesi laho porras, poikki mätkähti, kun oli päässyt kontio keskelle jokea. Nytpä karhu heti piti itseään voimakkaampana ja kerskaili, mutta silloin jalopeura vaati häntä painiin. Karhu rupesi siihen mielellänsä, mutta kun hänen voimansa eivät olleet silloin vielä täysin kasvaneet, joutui hän häviölle, ja siitä oli hänellä nyt kaunaa jalopeuraa kohtaan. Siksipä hän oli erikoisemman kärkäs usuttamaan jalopeuraa miehen vaimonpojan vastukseksi ja neuvoi vahingoniloisena: »Tuossa vähän matkan päässä on leveä tie. Kun sitä menet kävelemään, kyllä sieltä mies löytyy.» Mennään siitä silloin tielle katsomaan, kulkisiko siellä miehistä rahvasta, ja

karhu sanoo: »Istu siinä keskitiellä ja odottele, minä menen tuohon lehtoon piiloon katsomaan, kuinka käy. Silloin kun sanon, että 'tuossa tulee mies', kohta koettele!» Oli karhu kovin mielissään, kun oli saanut jalopeuran tähän houkutelluksi, sillä hän varmasti tiesi miehen perin väkeväksi. Olihan hän omin silmin nähnyt, kuinka kaksi voimallista härkää oli ikeeseen valjastettuina kyntänyt peltoa, ja mennyt kysymään: »Kuka teidät on tuolla tavalla nivonut yhteen?» Silloin olivat härät vastanneet: »Mies se semmoista tekee.» »Onko hän sitten», oli karhu ihmetellen kysynyt, »niin väkevä, ettette uskalla vastaan panna?» »On», olivat härät vastanneet, »sitä täytyy kaikkien totella». Silloin oli karhu ruvennut uskomaan todeksi sen, minkä luoja oli määrännyt, ja oli lähtenyt hissuttelemaan metsään takaisin vallan vähissä äänin, ettei mies vain sitoisi häntäkin kiinni johonkin puuhun. Ja tämänkin vuoksi varmana voitostaan hän asettui lehtoon odottamaan, mitä tuleman piti.

Ensimmäinen, joka sattui tulemaan tietä myöten, olikin koira. Leijona jo hökäisee karhulle: »Tuoko se sitten on mies?» Karhu mörähtää halveksivasti: »Ei se ole mies, vaan miehen ennustaja». Tulee sitten suuri härkä ja jalopeura taas kysyy, onko hän mies vaimonpoika. Härkä vastaa: »En ole. Vaimonpoika on toisenlainen. Se panee ikeensä minun päälleni, ja minun täytyy olla hänen sanallensa kuuliainen ja hänen ruoskaansa totella.» Saapuu siinä sitten hevonen ja jalopeura kysyy samaa. »En ole», vastaa hevonen. »Vaimonpoika on mies, joka panee suitset minun suuhuni ja ohjaa minua; minun täytyy olla sen sanalle kuuliainen ja päästää se selkääni ratsastamaan.» Tuleepa siinä

pieni poika, ottaapi juoksee tietä myöten. Taas jalopeura kysyy: »No onkos tuo mies?» Karhu selittää: »Ei tämä ole mies, vaikka tästä kyllä tulee mies aikanaan. Tämä on vasta miehen alku.» Tulee sitten vanha ukko tietä kepin nojassa ja taas jalopeura kysymään, että tämäkö nyt sitten on mies. Silloinpa ukko itse vastaa ja sanoo: »En minä ole mies, vaan miehen loppu. Ennen olin kyllä mies, mutta nyt on jo aikani mennyt! Mutta jos menet tuonne Väärtin torpan kohdalle, niin kyllä sieltä mies eteesi sukeutuu.»

Mennään sinne nyt sitten ja nähdään rakuuna hevosen selässä täysissä varusteissa; karhu jo kaukaa julistaa, että siinä nyt on mies, ja painuu piiloon ottelua katsomaan. Mutta jalopeura menee rakuunan luo ja kysyy: »Oletko sinä mies?» — »Olen kyllä», vastaa rakuuna pelottomasti, »pitäisi minun miehestä käymän». »No ruvetaanko voimia koettelemaan?» kysyi jalopeura. »Ruvetaan vaan!» myönnytteli rakuuna.

Silloin arveli jalopeura, että kaipa tuo nyt jo huutamisesta järkiinsä tulee ja kysyi: »Saanko minä kiljaista?» — »Saat kyllä!» sanoi rakuuna ja tukki hevosensa korvat, ettei poku kovin pahoin säikähtäisi. Mutta kun jalopeura sitten kiljaisi, niin kirkonkello älähti, viiden virstan päässä kuivaneet havuneulat putosivat ja maasta piti kohota konin jalkain, niin oli kova ääni. Ei kuitenkaan ollut rakuuna siitä millään-kään, vaan kysyi vuorostaan: »Saanko minä sylkeä sinua vasten silmiä?» — »No annahan tulla», myönteli jalopeura. Silloinpa rakuuna ampui kiväärillä jalopeuraa vasten silmiä, niin että näytti kuin olisivat tulisirkkuset sieraimista suihkaisseet; lasketti näin suusta sisään, niin että sydänkuita ellosteli paukauksen voima

ja ihan kerrassa läpi meni silloin jalopeurasta luoti, maantielle siihen hännän alta pyörähtäen. Hätkähti siitä jalopeura, mutta ei ollut kuitenkaan millänsäkään, vaan muka pilkkaamaan rupesi miestä, sanoi: »Karvasta sylkeä sinulla onkin, mutta mitäpä siitä! Ruvetaanpas tässä vaikka peräsulkasille, kun näkyy sinullakin olevan sivullasi noin pitkä häntä!» »No miten peräsulkasille?» kysyy rakuuna. »Ka, toisiaan hännillä roitelemaan», selittää jalopeura. »No kyllä sitä voidetta riittää!» sanoi rakuuna, tempasi sapelinsa, iski jalopeuralta hännän pois, rosti korvat tielle, sätki sääret kerrassaan. Jo ymmärsi siinä leikissä jalopeura, että pakoon tästä nyt on päästävä, jos mieli henkensä säilyttää, ja lähti mennä latmistamaan minkä käpälistä irti sai turvaan karhun luo.

Kysyi nyt karhu, joka oli kaukaa kaikki nähnyt ja kuullut: »Mitenkäs kävi, eikös pitänyt miestä vaimonpoikaa pelätä?» Jo uskoi asian jalopeura ja vakuutti: »Kyllä sitä pitää pelätä! Kun hurja ensin rykäisi ja sylki suuhuni, niin elävä tuli läikähti kurkkuuni, koko sisustaani karvasteli ja paikalla äpylimarja hännän alta pyörähti. Ja sitten kun se sivalsi valkean pyrstösulkansa ja rupesi sillä voitelemaan, niin korvani kuumina kähisivät, häntäni meni poikki ja sääreni vieläkin kihelmöivät. Töin tuskin pääsin pitkillä laukoilla hänen kynsistänsä pakoon. Pelätä pitää miestä vaimonpoikaa!»

Jalopeura kuuluu yleensä olleen, lopetti karhu opettavaisen kertomuksensa, hyvin oikullinen elävä. Kerta se oli kutsunut pesälleen karhun, suden ja ketun. Karhu oli tultuaan haistellut ilmaa ja rehellisesti sanonut: »Mitenkäs täällä on niin ilkeä ja paha haisu?»

Paikalla karkasi peto niskaan ja oli kappaleiksi repiä, sillä tuosta haisusta ei olisi muka saanut huomauttaa. Hätääntyneenä oli susi silloin koettanut valheen tietä ja sanonut: »Paha haisuko! Eipähän kuin ruusujen ja kukkaisten tuoksu.» Heti repi jalopeura hänetkin, kun tyhmästi koetti imarrella, ja katsoi sitten uhkaavasti kettuun, mitä tämä sanoisi. Kettupa vain turautti nokkaansa ja ilmoitti: »Minun nenäni on tukossa, ei siihen mikään haise!» No se oli jalopeurasta sopivaa puhetta. »Istu pöytään syömään!» kehoitti hän, »sinä olet viisas ja hyvä mies.»

XV.

SUU METTÄ LUPAA, SYDÄN MYRKKYÄ OKSENTAA.

Villainen emosen vitsa,
Jos rupeeman ruoskikahan,
Vitsa vierahan verinen,
Jos on kerran koskekahan.

Tähän aikaan sattui karhulle katkera suru, kun hänen uuras ja toimellinen eukkonsa kuoli, jättäen hänet yksin pienten lasten kanssa kesken kiireintä työaikaa. Saadakseen vaimonsa kunnialla hautaan tarvitsi hän sille itkijää, joka myös samalla pystyisi hänen lastensa hoitajaksi, että hän itse saisi huoletonna talon toimia raataa, tarvitsematta lapsista huolehtia. Hän lähtee siis etsimään itkijää ja lapsenpiikaa itselleen. Hän muistikin siinä heti, että läheisellä aholla oli kuivassa

pökkelössä tiaisen pesä, ja päätti mennä kysymään, ehtisikö tiaisen akka tekemään hänelle tämän palveluksen ja hänenkin lapsiaan silmäämään, kun se on niin työkkyri ja terhakka elävä. Menee tiaisen pesälle, mutta täälläpä ei olekaan tiitisen eukko kotoisalla, jolloin karhu ilmoittaa lapsille tulevansa uudelleen seuraavana päivänä.

Seikka oli semmoinen, että tiainen oli mennyt tapaamaan varpusta ja tiltalttia, joiden kanssa oli ollut jo kauan aikaa tuumana ruveta yhteistä taloa pitämään, vaikka siitä ei ollut tullut vielä varsinaista sopimusta tehdyksi. Mutta nyt oli ollut määränä asia lopullisesti päättää. Tiltaltti oli kysynyt, mihin pesä sitten tehdään, jolloin varpunen oli heti ruvennut vaatimaan, että se on tehtävä valmiiseen rakennukseen, kartanon kattoon, sillä se tulee huokeammaksi. Tiainen oli taas ehdottanut, että tehtäisiin pesä onttoon puuhun, koska sinne ei tipu vesi ja koska pesä muutenkin siellä säilyy hyvin. Keskustellaan ja neuvotellaan siinä kaikin puolin, kunnes jo ruvetaan vähän kiivastumaan — kiivaita kun ovat molemmat, varpunen ja tiainen — ja varpunen nakkelee niskojaan: »Eipä taida meistä olla yhdeksi taloksi, kovin saattaa tulla meillä yhteinen olo ahtaaksi siinä kattopesässä.» Tiainenkin jo huomaa tästä, ettei tämä puuha vetele, ja päättää tyytyä pieneen pökkelöpesäänsä, jonne kiireesti palaa poikiansa katsomaan. Täällä odottikin häntä suuri uutinen.

Heti kun tiitisen akka pääsi kotiinsa, sanoivat pojat: »Täällä kävi suuri vieras tänä päivänä». Muhkeasti silloin tiainen levitti toista kouraansa ja kysyi: »Oliko se noin iso?» -- »Isompi toki se oli!» vastasivat pojat yhteen ääneen. Levitti akka silloin vähän toista sii-

peänsä ja taas kysyi: »No tätä isompi se nyt ei varmaankaan ollut?» »Hiuuu!» vihelsivät pojat ihmetellen, »ethän sinä ole edes sen silmänkään kokoinen!» »No jo nyt on ihme ja kumma!» kimpautui siitä tiitisen akka ja levitti haraan molemmat siipensä ja kerskasi: »Olenhan minä nyt sentään yhtä suuri elävä kuin joku toinenkin!» »Voi, et sinä ole sen korvankaan kokoinen!» Silloin pöyhisti tiainen lisäksi kaikki höyhenensä, mutta pojat vain sanoivat: »Se oli niin suuri, ettei sitä voi uskoakaan, kuinka suuri se oli!» »Hirveän suuripa se sitten olikin!», suutahti silloin tiitisen akka, »mutta vaikka hänessä olisi ollut itse tuhattäytinen, niin kiittäköön onneaan, etten minä kotiin sattunut. Kyllä olisivat silloin olleet luut lusuna, päät kasuna, sääret kimman kommakkana, ja pian olisi koko otuksesta päivä läpi paistanut!» »No, huomenna se lupasi tulla uudestaan», ilmoittivat siihen pojat, jolloin akka vain arveli, että silloin saavat pojat lihaa, niin ettei tarvitse alituiseen huutaa: »Ei ole lihaa, ei ole lihaa!»

Juuri kun eukko sitten seuraavana päivänä vielä venyttelihen pesässään, rupeavatkin pojat huutamaan: »Jo tuli se eilinen iso vieras!» Siinä samassa oli tiitisen akka siivillään ja ennen kuin karhu ehti ajatellakaan asiansa selittämistä, työnnäikse se samassa kuin paukku hänen korvaansa. Karhu tästä kovasti säikähti, kun korvassa yhtäkkiä alkoi vallan kauhea pörinä, ja lähti laukata ulvaisemaan, mutta tiitisen akka kiljaisi ylpeästi pojilleen: »Näin sitä miestä talutellaan!» Kukapa tietää, miten siinä olisi käynytkään, ellei karhu olisi älynnyt ruveta pieksämään päätänsä pökkelöön, jolloin tiitisen akan täytyi lopuksi paeta korvasta pois.

Tällä kerralla hän ei siis saanut pojilleen lämmintä

lihaa, mutta sen sijaan hän kertoi, että hänen isänsä todellakin oli tappanut karhun. Aivan samoin oli karhu tullut pesälle ja tiedustanut, oliko isä kotona, ja poistunut, kun ei ollut. Mutta kun oli kontio seuraavana päivänä tullut uudelleen, olikin tiitisen ukko ampaissut sen sieraimeen, niin että karhu oli tuskissaan repinyt päänsä hajalle ja niin olivat pojat saaneet lämmintä lihaa. Niin ettei siis tiitisen eukko turhia kehuskellut.

Mutta karhu jatkoi äkeissään matkaansa kiroillen tiitisen akkaa, joka oli ollut vähällä hänet tappaa. Ja tuollaisen hurjimuksen hän oli vielä aikonut ottaa lapsenpiiaksi! Hän kulkee ja murisee sekä etsii sopivampaa. Jo tuleekin siinä metsäkana vastaan ja karhu tiedustaa: »Tuletkos minulle itkijäksi ja lapsenpiiaksi?» Metsäkana on heti valmis, mutta karhu varovaisuuden vuoksi tutkii häneltä, kuinka hän laulaa, kun on näet pienille karhun lapsille sievästi tuutulaulua laulettava. Metsäkana metsänpajakka silloin rupeaa rämäkällä äänellään laulamaan: »Kopeikka, kopeikka, kaperr, kaperr, vätkänä, vätkänä, kapustan kuolija, hierimen nuolija!» »No mutta sinähän kiroat, etkä laula!» ihmetteli karhu paheksuen, »ethän sinä sovi vainajan itkijäksi etkä pienten lasten hoitajaksi, en minä sinusta huoli». Ja karhu jatkoi matkaansa.

Jo tuli vähän matkan päässä jänis vastaan, ylpeänä ja iloisena siitä, ettei ollutkaan kaikista huonoin elävä. »Mihinkä vaariseni menee?» tervehti Jussi karhua reilusti. »Akkani kuoli. Menen itkijää ja lapsenpiikaa hakemaan.» »No ota minut!» »Jaa, mutta osaatko sinä itkeä vainajaa ja laulaa lapsille? Siitä se hyvä lapsenpiika tunnetaan.» »Pianhan se nähdään ja kuullaan!» kehaisi jänis ja alkoi ensin itkeä: »Tu tu tuu, le le lee!»,

sekä sitten muka lapsille puputtaa: »Pupu, pupu, poikaseni! Pupu, pupu, poikaseni!» »En minä sinusta huoli, rumastipa tuota sekä itket että laulat», arveli karhu ja läksi edelleen.

Tuli sieltä vihdoin susikuoma vastaan, karvaröllö, ja pyrki sekin karhulle itkijäksi ja lapsenpiiaksi. Mutta kun laulukokeessa ei kuulunut muuta kuin rumaa »uhuhuu, uhuhuu» ja »vou, vou, vou, vou!», ei karhu hänestäkään huolinut, vaan lähti tallustamaan edelleen, kunnes vihdoin yhdyttikin ketun, jolle paikalla juolahti pahuus mieleen. Hänen jalkansa oli parantunut ja halu paloi vain uusiin kepposiin. »Mihinkäs eno menee?» kysyi hän heti ystävällisesti karhulta, joka taas selitti asiansa ja kysyi häntäkin lapsenpiiaksi. »Hei, kyllä tulen!» vastasi kettu. »Jaa, mutta osaatkos itkeä vainajaa ja laulaa lapsille?» vänkäsi nyt karhu, »sillä eukko rukka täytyy itkeä hautaan hyvästi ja lapsilleni pitää laulaa kauniita tuutulauluja». —

»No, totta kai minä itkut ja lasten laulut osaan, kukas sitten!» kehui kettu ja alkoi ensin itkien huokailla: »Luu, luu, luu! Karhulta akkanen kuoli, suuren hurstin kehrääjä, väkivärttinän vääntäjä, suurien sultsinaisien suohkailija, pitkien piirahuisien pietsailija; kaatui kakkaraveroset, sekä pankolta pataset; ullin, ullin ukkostani, allin, allin akkastani, kenen kaulaan nyt käteni lasken ja kuka minun lankani kehrää; jäin leinä leskeksi, katala kadoksiin!», ja sitten kimeällä äänellä loilottaa:

»Laulan, laulan lapsen kielin,
Linnun kielin lipsuttelen,
Suvilasten sukkaseen,
Talvilasten saappaaseen.

Ohdolla on somaiset poiat
Sekä piiat pikkaraiset,
Heitäpä hoidan, tuutilullaa,
Syötän, juotan, kapaloin,
Nukutan maata, tuutilullaa,
Kekkuli-Matti, Kekkuli-Matti.»

Karhu tästä ihastui ikihyväksi: »Tule, veikkonen!» sanoi hän, »itkijäksi ja lapsenpiiakseni, sillä sinähän koreasti laulat», ja niin lähdettiin sekä tultiin ehtoolla karhun kotiin.

Karhu vei revon ensin tupaan, mutta repo, jolla oli koiruus mielessä, arveli, että siellä oli liian kuuma sekä itkeä että lapsia hoitaa. Karhu silloin sijoitti heidät kaikki aittaan.

No, kettu siinä rupeaa laulamaan itkuvirsiä ja hoitamaan sekä tuudittelemaan karhun lapsia, mutta äijä itse lähtee jo aamulla ruoan hankintaan, kun oli ruoka loppunut, ja muutenkin talon töistä huolta pitämään. Illalla tultuaan hän kysyy ketulta: »Ovatko lapset saaneet ruokaa?» Kettu laulaa huilutteli viekkaasti ja salaperäisesti vastaukseksi: »Syötin, juotin, kapaloin, Kekkuli-Matti, Kekkuli-Matti». Väsyneenä karhu tyytyy tähän, menee maata ja aamulla taas lähtee raskaisiin töihinsä. Illalla tultuaan hän keittää huttua ja käy sanomassa revolle: »Tule itkijä syömään!» Repo vastaa: »En jouda, vielä on virsi kesken, kinnersuonet kiskomatta, kantasuonet katkomatta, perämalja perkkaamatta, päälotisko loppimatta!» — »Kuinka lapset voivat?» — »Hyvin voivat, syötin juotin, kapaloin», vastasi kettu. Karhu tyytyi taas tähän ja meni seuraavana aamuna tavalliseen tapaan töihinsä. Kun hän sitten illalla taas tulee väsyneenä tupaan ja kysyy, ovatko

lapset saaneet ruokaa, vastaakin kettu, joka, jumalaton, oli syönyt sekä akan että lapset, röyhkeästi ja ilkkuen: »Tirru, lirru hännässäni, lallil-lallil laukussani, karhun pojat vatsassani.» — »Kuule, annappas kun tulen itse katsomaan, miten siellä ovat asiat», sanoi karhu pahaa aavistaen ja lähti aitalle. »Poikasi ovat», selitti kettu aitan ovelta, »kasvaneet niin suuriksi, ettet sinä mahdu sisään, ennen kuin minä tulen ulos.» Ja kettu tulee ulos sekä lähtee samassa ryntäämään pakoon. Mutta huonosti hän olikin nopeutensa laskenut, sillä lastensa kuolemasta raivostunut karhu läksi häntä ajamaan kauhealla vauhdilla takaa. Kettu mennä kujutti, kujutti, mutta ei auttanut, vaan jo tavoitti hänet karhu, hairaisi niskasta kiinni ja muka kysyi: »Mihinkäs sinä menet?» Kettu hädissään ja hämmästellen vastasi: »Minä menen pois.» — »No lähde, veikkonen, palkkaasi ottamaan!» arveli siihen muka karhu ja puristi hiukan kettua suussaan. Ketulla oli siinä kova hengen hätä.

Silloin kettu muisti, minkä kepposen hänelle oli tehnyt teeri, ja päätti käyttää sitä hyväkseen, luottaen karhun yksinkertaisuuteen. Hän rupeaa pyytämään: »Sano, hyvä ystäväiseni, vielä viimeisellä hengen retkellä, kun minua piika rukkaa viedään, mistä nyt tuulee!» Karhusta, joka on hyväsydäminen ja tyhmä, ei tämä pyyntö tuntunut kohtuuttomalta, mutta ei hän kuitenkaan hirvinnyt avata suutaan, mutisihan vain: »Hmh!» — »En minä kuullut, en minä kuullut», valitteli repo, mutta karhu vain nosteli päätään, katseli ja sanoi uudelleen: »Hmh!» Kettu taas valittaa: »En minä kuullut, en minä kuullut, sano vielä! Minä olen tullut säikäyksestä huonokuuloiseksi, kun kurki pudotti minut korkealta kallioon. Lieneekö itätuuli?» Karhua

rupesi jo harmittamaan, kun toinen selvää pohjatuulta väittää itätuuleksi, mutta ei vieläkään sanonut mitään. Uudelleen repo kyseli, idästäkö nyt sitten tuulee, kunnes karhu menetti kärsivällisyytensä ja täydellä voimalla ärjäisi: »Pohjoisesta!» Suureksi täytyi siinä silloin suun venähtää ja kettu julmettunut pääsi irti!

Nytpä kettu ei lähtenytkään juoksemaan kilpaa karhun kanssa, vaan mennä jutkutteli korkean kiven päälle ja sieltä karhulle lauleli:

»Näin sitä kettu keikuttelee
Karhun poikia täynnä!»

Moitti vielä siinä karhua siitä, että aivan tahallaan laskee toisen pois hampaistaan: »Olisit ennen vetänyt läpi hampaitten ja sanonut: 'Ii-itäisestä!', niin ei olisi suusi auennut. Oma syysi!» Ja kettu muka vielä kiitteli karhua: »Ja palkkani minä olen saanut ja poikasi minä olen syönyt!» Karhu kiukuissaan siinä väänteli kiviä ja kantoja, mutta kettu nauroi: »Kynsi vain puita ja juuria, eivät sinun kyntesi minuun ulotu!»

Mutta kun karhu ei näyttänytkään aikovan lähteä pois kiven juurelta, ikävystyi kettu siellä oloonsa ja alkoi lepytellä karhua, älyten hyvän lepytyskeinon. Hän tiesi karhun pitävän mehiläisen medestä enemmän kuin mistään muusta herkusta maailmassa, ja uskotteli nyt karhulle, että jos tämä säästää hänen henkensä, niin hän vie hänet sellaiselle mesiäiskennolle, ettei vielä ole nähty. Paikalla rupesi karhulla himoittamaan mettä ja mesileipää, ja hän lupasi säästää ketun, jos tämä vain pitää puheensa. Niin unohti karhu lastensa kuoleman ja ketun kavaluuden makean meden vuoksi ja kettu läksi juosta litvittelemään hänen edellään lupaamalleen mesipaikalle

Metsässä juoksennellessaan kettu oli sattunut paikalle, johon mies teki karhun loukkua. Siinä oli maassa iso tukki, jonka mies oli kiiloilla päästä halkaissut, mutta keskeyttänyt työnsä ja jättänyt kiilat vielä paikoilleen. Mennään siinä nyt kahden, kettu edellä haistellen ja kaivellen mättäitä ja kantoja, ja tullaan tälle paikalle. Silloinpa kettu rupeaa kaivamaan rakoa, jossa hänellä muka oli se mehiläisen pesä, mutta ei ole jaksavinaan saada sitä irti, vaan pyytää karhua avukseen: »Eno», sanoo hän viekkaasti, »tuolla on makeata mettä — kaivakaa syvältä!» Karhu, joka oli pelännyt ketun kaivaessa, että jos vielä veijari syö kaiken meden, olikin tähän hyvin valmis ja pisti käpälänsä tukin rakoon. Mutta kettupa samalla nappasikin kiilat pois, jolloin rako laukesi kiinni ja karhu jäi käpälästään siihen. »Miltä maistuu mesi?» kysyi sitten vielä päällisiksi kettu liuvari ja läksi juosta lipottelemaan tiehensä nauraen ja pilkaten mennessään. Karhu siitä kaikesta niin raivostui, että kiskaisi käpälänsä irti, vaikka luut rutisivat ja nahka jäi. Kaukaa sen vielä nähdessään kettu huusi hyvästiksi: »Eno oli velkaa ja vietiin kinttaat!»

Ei ollut ketun ilkeydellä ja jumalattomuudella enää rajoja, ja kovaa kostoa vannoi hänelle nyt karhu, jonka lapsenpiianhaku-matka oli päättynyt näin surkeasti sekä hänen lapsilleen että hänelle itselleen. Päättäen odottaa käpälänsä paranemista nilkutti hän takaisin kotiinsa, sillä aikaa kuin kettu lähti katselemaan, mitä hukka oli tällä välin tehnyt, kun häntä ei ollut näkynyt niin pitkään aikaan.

Sen pituus, sen lyhyys, sen leveys.

XVI.

EI KÄRSIMÄTTÄ KIRJAVAKSI TULLA.

Jo on tukka tuulta nähnyt,
Hivus säitä hirveöitä,
Parta päiviä pahoja.

Lähti siitä sitten kettu aikansa oleiltuaan kälpäilemään kohti suden pesää ja tapasi mennessään jäniksen. Tämä sanoi kohta nauraen täyttä kurkkua ja huulet halki: »Jo sinulle, työpehtori, kurki teki ikuisen häpeän!» — »Älähän huoli mitään, eihän se sinulle kuulu!» vastasi repo ja sanoi, kun näki samalla kärpän pistävän esiin kuononsa juurikan komosta: »Jos toisen vahingolla naurat, niin vielä tuo pikku puikkari sinut syöpi!» Jussi katseli kärppää, halveksi sitä ja sanoi: »Pienihän tuo elävä on — eihän se mitä jaksa syödä!» Mutta kettu tuumi siihen vain salamyhkäisesti: »Ei se ole pienen pieni eikä suuren suuri, vaan söisi se silti sinutkin; haistapas, kuule, jos uskallat, tuota komon suuta.» Ei älynnyt Jussi parka ketun kavaluutta, vaan meni kuin menikin ylpeänä ja uuden voimansa tuntevana nuuskiskelemaan komon suuta. Eipä aikaakaan, kun kärppä jo jarrasi hänelle sieltä nenänvarteen ja oli taptaa hänet, jolloin kettu ilkkui: »Se parhaiten nauraa, joka viimeksi nauraa!»

Harmissaan ja entistä halukkaampana pahantekoon juosta kälpäili kettu liuvari nyt suden pesälle. Susi oli kuitenkin äreänä ketulle, jonka kepposista oli jo saanut kuulla; hän aavisti nyt, ettei hänen omakaan vahinkonsa tainnut niin aivan ilman ketun syytä olla. Kiukkuisesti hän siis murahti: »Mitä sinä tulet minun pesäl-

leni!» Kun nyt kettu hukan jyrkästä tervehdyksestä huolimatta tunkeili pesälle hävyttömästi, viattoman ja vilpittömän näköisenä, loppui hukan kärsivällisyys ja hän törmäsi vieraansa kimppuun. Tämä läksi suinpäin pakoon ja mennä pujahti juurikan alle, mutta hukka sai jalasta kiinni ja veti hänet sieltä pois. Ketun ei nyt auttanut muu kuin heittäytyä rukoilemaan henkensä edestä. Hän sanoi hukalle: »Älä tapa minua, niin neuvon sinulle hyvän konstin!» Hukan uteliaisuus heräsi ja hän kysyi heti: »No minkä?» Sattui siinä tiaisen akka lentämään ruoanhaku-touhuissaan, jolloin kettu sen havaitessaan älysi sanoa: »Neuvon sinulle vielä semmoisen konstin, että pääset noin kulkemaan kuin tuo tiainen, puusta puuhun lentämään!» Sepä oli nyt hukasta ihmeellinen taito, jonka hän välttämättä tahtoi oppia, ja siksi hän säästi sen opettajan.

Lähdetään sitten kulkemaan yhdessä sinne päin, jossa kettu muka sanoi lupaamansa konstin opettavansa. Kettu näki tikan nakuttavan hongan kyljessä ja huomautti välinpitämättömästi, sivumennen ja aivan kuin itsekseen: »Nuorempi olin mies, kun tuotakin kirjasin.» Hukka kysymään ihmeissään: »Sinunko kirjaamasi se on?» Kettu vastasi vain vaatimattomasti: »Minähän sitä kirjasin nuorra miessä ollessani.» Kovin oli sudesta tikka kaunis lintu, ja siksipä hän nyt huokaisi: »Mitenkähän minäkin pääsisin noin kirjavaksi? Kirjaappas, kuomaseni, minutkin, koska kerran sellainen taitoniekka olet!» »Ka, saatanhan tuota kirjavoida», mukasi siihen kettu, ja sanoi hukalle, kun sattui siinä vieressä olemaan heinäsuova: »Nousehan tuonne pieleksen päälle, niin minä laskeudun tänne juurelle hyrehtimään ja konehtimaan.» Hukka totteli ja loikkasi

pieleksen päälle, ketun vielä varoittaessa: »Hautaudu niin syvään heinäpieleksen sisään, ettei näy muuta kuin vähän korviasi!» Itse kettu nyt — julmettunut — menee pieleksen alle ja alkaa siellä tulta iskeä vilskuttaa ja kalkutella. Pahaa aavistaen hukka kysyy: »Mitä siellä tassuttelet ja kalkuttelet?» Kettu vastaa kavalasti: »Hiiret täällä vain heiniä pehertävät ja itse minä tässä kynsiäni teroittelen, että pystyisivät.» Jopa tarttui kipinä taulaan, johon kettu nyt rupeaa puhaltamaan. Jo kysyy hukka: »Mikä siellä tohottaa?» — »Hiiret ne taas vain heiniä kahisuttavat,» ilmoitti kettu tyynesti ja samalla pistikin pieleksen palamaan.

Susi kauhistuu ja huutaa: »Sieltähän alhaalta nousee vahva savu, jotta on täällä aivan tukehtua — pois minä hyppään!» Mutta kettu kovasti varoittaa: »Älä lähde pois pieleksen päältä, ennen kuin minä käsken — muuten jää kirjaaminen kesken!» Susi tyytyy, odottaa, odottaa, kunnes jo rupeaa liekki ylettymään pieleksen päälle ja häntä polttamaan, jolloin hän jo puhkee ähkimään: »Kyllä on kuumaa, kyllä on kovaa! Ei tätä voi kärsiä!» Mutta kettu vain kieltelee ja kehoittelee: »Pysy vain siellä, hukka kuoma, sillä kuta vaivat vaikeammat, sitä kirjat kirkkahammat!» Ja kun susi ei enempää sietänyt, vaan loikkasi alas, virkkoi kettu häntä katsellen: »No, nyt sinä tulit kirjavaksi niinkuin tikka. Nyt oletkin oikea hallavaturkki ja viirunaama!»

Mutta suden nahkaa kirveli katkerasti ja hän sieppasi kettua niskasta kiinni. Hädissään tämä ensin koetti vanhaa keinoaan ja kysyi, mistä tuulee, mutta susi vastasikin hammastensa välistä, että »idästä», eikä päästänyt kettua. Tämäpä hoksasikin tehdä uuden kysymyksen: »Saatatko sinä, suttu rukka, sanoa kolmen

puun nimeä pitkältä miettimättä ja hyvin nopeasti?» Susi ällistyy, mutta tahtoo näyttää osaavansa ja julistaa mahtavasti: »Honka, mänty, petäjä!» Samalla kettu irtautuukin hampaista, pujahtaa ulommaksi ja pilkkaa: »Eihän siinä ollut vasta kuin yksi puu — olisit sanonut edes 'paju, rait', kataja,' 'haapleptam' tahi 'lepkuuskoi'!» Susi raivoissaan syöksyy häntä tappamaan, mutta kettu taas houkuttelee: »Älä vielä tapa! Tapa sitten, kun olen sinulle ensin sen lentokonstin opettanut!» Ei malta nyt susi tappaa, kun ylen himoittaa hänellä oppia se lentokonsti. Lähdetään liikkeelle siitä, sudella karvat karrella.

Mennään siinä yhdessä, kun jo kohdataankin karhu kuoma, jolla on edessään aika hevosen raato. Ihmeissään ja peloissaan pysyttelee kettu ulohtaalla muistaen äskeiset katalat kepposensa, eikä näytä juuri susikaan halukkaalta menemään erikoisen lähelle väkevää naapuriansa. Kettu vain kauempaa huhuilee: »Millä tavalla olet saanut sen?» Kuullessaan kettu veijarin äänen karhu puree itsekseen hammasta ja ajattelee: »Kyllä minä sinut kerrankin petän!» Sitten hän selittää: »Kyllä sen mukavasti saa. Kun hevonen makaa niityllä, niin ei muuta kuin menee hyvin verkkaiseen sen viereen, sekoittaa hampaansa sen häntäjouhiin hyvin lujasti ja rääkäisee sitten aika tavalla, jolloin se lähtee juoksemaan ja pakahtuu. Menkäähän ja tehkää siten, niin saatte itsellenne hevosen.» Kettu liuvari älysi kyllä karhun aikovan häntä pettää, mutta ei ollut tietääkseenkään, sanoen vain hukalle: »Mennään ja hankitaan mekin itsellemme hevonen, nälkäkin tässä rupeaa tulemaan. Minä tiedän, missä on hevonen. Parempi on sitten opetella lentämään, kun on vatsa täysi eikä suolia

niin pahoin kurni». »Ka mennään!» myöntyi jo susikin ja niin lähdettiin.

Tullaan sitten niitylle ja nähdään siellä vanha hevonen pää alhaalla riipuksissa ja alahuuli vielä alempana. Sitä nyt siinä kauniilla päiväpaisteella katsotaan ja kettu sanoo: »Sen alahuuli putoaa pian — odottelehan tässä ja sieppaa se, minä pistäydyn tuossa syrjempänä asialla.» Susi tekee työtä käskettyä, odottaa ja odottaa, mutta kettu liuvari menee syrjemmäksi nukahtamaan auringonpaisteeseen ajatellen: »Odotahan nyt sinäkin, kuten minäkin tein — makuuta päätä käpälällä!» Kun sai tarpeeksi nukutuksi, niin tuli kysymään, joko huuli oli pudonnut. Ei ollut, jolloin kettu lohdutti kiusaantunutta sutta: »Älä ole milläsikään, otetaan koko hevonen, niinkuin karhu neuvoi!»

Menevät siitä sitten ja sanovat hevoselle: »Me syömme sinut paikalla, sillä karhu on meille neuvonut semmoisen keinon, että sillä sinut saa.» Hevonen siitä tiedustaa, minkälainen keino se sitten on, ja kuultuaan karhun neuvon sanoo: »Hyvä se on keino, mutta ei minusta nyt ole syötäväksi, kun minä olen näin laiha. Antakaahan minä tässä kostuttelen itseäni tuonne Jaakon päivään saakka, niin tulkaahan silloin, saatte paremman murkinan.» Mutta kettu kuiskaa sudelle, ettei tässä nyt joudeta odottamaan, että se lentokonstikin on opittavissa juuri nyt samalla, ja silloin susi ylpistyy sekä äyhkäisee hevoselle, ettei odoteta, parasta on kun laittautuu syötäväksi nyt heti. Silloin mukautuu hevonen kohtaloonsa ja sanoo: »No niin! Saat sitten murkinasi! Mutta ei pidä täällä ruveta syömään, sillä tässä pilautuu ihmisten niitty, sotkeutuu ja rapautuu heinikko. Lähdetäänhän tuonne kuivalle kankaalle.»

Kettukin tuppautui siihen neuvomaan sanoen: »Joo, kuivalla maalla on hyvä keittää!» Mennään siitä kuivalle maalle, kankaalle.

Silloin neuvoi sitten hevonen sutta: »Kun sinä nyt alat minua syödä ja haukata takaapäin, niin käärihän häntä kaulaasi hyvin tiukkaan, sekoita hampaasi häntäjouhiin ja sotke vielä käpäläsi häntään hyvin lujasti. Muuten minä en pysy yhdessä kohti, vaan pakenen ja hypin, kun minua ruvetaan syömään. Ja silloin kun alotat, niin rääkäise kovasti ja nyki hännästä!» »Joo», neuvoi kettukin, »sitten sinä samalla opit lentokonstin, kuten lupasin», ja niin teki susi työtä käskettyä.

Ja siinä samassa kun susi rääkäisi, läksi hevonen myös menemään, minkä ikinä kavioista irti sai, ja susi poukkoili ja sinkoili perässä kivestä kiveen, puusta puuhun. Huutaa kettu perään ilkkuen: »No nythän sinä lennät puusta puuhun kuin tiitisen akka! Enkös opettanutkin sinua lentämään!» Sattui siinä Jussi laukkailemaan metsässä juuri kun hepo sutta kiidätti. Hämmästyneenä hän kysyi:

»Minne nyt Anterus ajavi,
Lehtopekka leuhkaisevi?»

Surkeasti valittaen ja huutaen kerkesi susi hänelle siinä vastata:

»Jumala tiesi, Jussi kulta,
Minne tästä vietänehen,
Kussa yötä lietänehen,
Kunne kuletettanehen,
Turkuhun vai Turun taakse,
Porihin vai Pohjanmaalle:
Silmät tähtiä lukeepi,
Sääret honkia hosuupi.

Tokko vauhti valmennevi,
Retki kurja rauennevi,
Ennen kuin kaula katkeavi,
Hammas suusta lohkeavi,
Leuka kahdeksi menevi!»

»Näyttääpä todellakin siltä», kauhisteli mielessään siinä jänis, »kuin ei sinun tiellesi, hukka parka, olisi tällä kertaa kestikievaria määrätty!»

Niin potki ja raastoi koni susiparkaa kauheasti. Kettu meni jälessä, näki hänen jäävän sinne kujan suuhun vaivaiseksi, ja löysi sieltä paljon makeita luita, jotka hän kokosi säkkiin arvellen, etteipä tiedä, vaikka niilläkin vielä jotakin tekisi. Mutta nyt hän pisti ne vain piiloon ja läksi takaisin suden pesälle ilmoittamaan leskelle surusanomaa hänen miehensä surkeasta kohtalosta. Mielessä hänellä kuitenkin oli kepponen, jollaista ei vielä ollut Metsolassa tapahtunut.

XVII.

AKKARIEVULLA ON MONTA VASTUSTA.

Kontti konnalla selässä,
Jonka saapi konnuudella,
Sen kokoopi konttihinsa.

Mustat tuumat mielessä kettu mennä kälpäili takaisin suden pesälle. Siellä ei sattunutkaan emäntä kotoisalle, jonka vuoksi kettu kysyi pojilta: »Missä emonne on?» Pojat kysyivät epäluuloisesti takaisin: »Mitä sinä hänellä tekisit?» Kettu sanoi siihen vain:

»Eipä tiedä», ja meni tiehensä, palataksensa kuitenkin pian takaisin. Silloin hän uudelleen kysyi suden akkaa ja lausahti poikain vastakysymykseen heitä kiusatakseen kaksimielisesti, että eipä tiedä, mitä tuolle tekisi. Kun kettu oli jälleen poistunut, tuli suden akka takaisin, jolloin pojat kertoivat hänelle, minkälainen vieras pesällä oli käynyt ja mitä se oli sanonut. Hirmustuneena suden akka päätteli, että tulehan vielä kolmas kerta, niin nähdään, mitä tehdään. Hän asettui pesän läheisyyteen piiloon odottamaan ketun tuloa.

Jo tulla litvitteleekin tuolla kettu, mutta varovaisesti ja tarkkaan ympärilleen tähyillen. Arvattavasti se pelkää, että suden akka on tullut kotiin ja että pojat ovat sille kertoneet, mitä hän oli sanonut. Tulee kuitenkin, luikailee, lähemmäksi, kunnes suden akka jo kyllästyy odottamaan ja ryntää häntä kita auki tavoittamaan. Samalla kettu puhaltautuu pakoon minkä käpälistä lähtee, ja niin lähdetään toisiaan ajamaan.

Juostessaan kettu koko ajan miettii, millä tavalla saisi suden akalle parhaiten oikein kipeän kepposen tehdyksi, ja muistaakin siinä erään asian. Hän juoksee minkä jaksaa erään puun luo, joka jo juuressaan tekee hyvin ahtaan haaran, kasvaen kahden korkean kiven välissä. Siitä ahtaasta haarasta hän nyt pujahti lävitse ja suden akka törmäsi arvelematta perään. Mutta nytpä kävikin niin, ettei suden akka siitä mahtunutkaan, vaan kiilautui siihen lujasti kiinni. Nopeasti kuin vilaus kiersi kettu uudelleen takaisin ja piteli suden akkaa siinä aika pahoin, tämän kykenemättä ollenkaan vastustamaan. Nutuutettuaan häntä täten hyväisesti lähti kettu kiireesti pakoon. Hän tunsi nyt itsekin, että paras oli koettaa saada hänen ja suden akan väliin niin

paljon maata ja vettä kuin suinkin, ja siksi hän meni niin nopeasti kuin ikänä mahdollista. Kauan juostuaan hän vihdoin tuli järven rannalle, jossa oli suuri palanut kanto. Siinä hän nokesi itsensä aivan mustaksi, jättäen vain valkean rintansa nokeamatta, ja meni sitten rannassa olevaan veneeseen istumaan, ottaen melan käteensä ja siinä muka meloskellen. Tuskin hän oli sen saanut tehdyksi, kun jo suden akka saapuu jälkiä myöten huohottaen, tulee rannalle, näkee olion veneen perässä ja kysyy: »Oletko, musta muuriainen, nähnyt kettu veijaria tästä kulkevaksi?» Ei voinut nyt kettu kieltää vanhaa luontoansa, vaan sanoi: »Näinhän toki! Juuri-ikään kyyditsin järven yli. Sanoi menevänsä Inkerinmaalle.» — »No tiesikö tuo lurjus mitä uusia?» kysyi suden akka varovaisesti. »Eipä se sen tärkeämpiä — suden akkaa kehui nutuuttaneensa,» vastaa taas kettu liuvari. Silloin suden akka lähti takaisin pesälleen ja mennessään itkeä kollotti: »Voi, voi! Nythän sillä nauraa jo koko maailma!»

Mutta koko Metsola oli tästä ja muista kepposista niin suutuksissaan, että kettu päätti lähteä muille maille antaakseen asiain vähän väljähtyä ja kansan saada muuta puheen ja ajatuksen aihetta. Niinpä hän siis viskasi luusäkin selkäänsä ja lähti kulkemaan kohti pohjoisia maita, niitä, joissa lappalaiset asuvat ja poroilla ajetaan. Kulkee, kulkee, niin jo ajaa häntä lappalainen porollaan vastaan. Kettu luita säkillä kantaa kentturoipi ja hyvin vaikeasti nilkuttaa sekä sanoo lappalaiselle: »Myö porosi!» Lappalainen pysäyttää, katselee häntä, kun hän raskaasti säkkiä selässään hallitsee, ja kysyy: »Mitä sinulla on tuossa säkissä?»

»Siinä on hopeita». — »No maksatko koko säkillisen, jos myön poroni?» — »Maksan, mutta et saa katsoa niitä ennen kuin kotonasi.» — »Oli menneeksi!» arvelee siihen lappalainen, ottaa säkin ja antaa ketulle poron sekä menee menojaan. Kettu kohta ajaa poron suohon, tappaa sen sinne, syö, ei jätä muuta kuin sarvet ja korvat, jotka suohon pystyttää kuin olisi poro siihen korvia myöten vajonnut. Eipä aikaakaan, kun jo tulla touhottaa lappalainen takaisin ja sanoo: »Eiväthän ne olleetkaan säkissäsi hopeita ja rahoja! Luitahan ne olivat!» Kettu ei tästä kuitenkaan pahoin hätäydy, sanoopahan vain: »Ei ollut, mies parka, hyvää minullekaan tuosta porostasi. Siinä kun sen sain, jo suohon hyppäsi ja siihen jäi. Lähde avuksi, niin nostetaan pois.» Menevät siitä suolle katsomaan ja kettu sanoo miehelle, että nostakoon hän sarvista, kun paremmin jaksaa. No, lappalainen tarraa sarvista kiinni, jotka siinä samalla töpsähtivät hänelle käteen. »Niinkuin näet», sanoi kettu, »sinne märkäni porosi». Lappalainen menetti poronsa, mutta kettu liuvari juoksi ilkkuen tiehensä, jatkaen retkeilyään vierailla mailla ja piillen pillojansa.

Kauan kuitenkin riitti Metsolassa puhetta ketun viekkaudesta ja kavaluudesta, ja vanha korppi, niin vanha, ettei sen ikää voinut kukaan sanoa, se kun elää niin kauan, tiesi kertoa, ettei kettu ensi kertaa sudelle onnettomuutta tuottanut. »Kuinka niin, setä?» kysyttiin siinä silloin, jolloin korppi kertoi Metsolan väelle seuraavan tapauksen hämärästä muinaisuudesta.

»Se oli siihen aikaan — niin on korpin suvussa kerrottu —, jolloin eläimet olivat maailmassa valtiaina ja jolloin heidän kuninkaanaan oli jalopeura. Sattuipa

nyt jalopeura tulemaan niin kipeäksi, ettei tainnut alamaistensa töitä valvoa, vuoteessa kun piti pysyä. Kettu liuvari silloin heitti kokonaan kaiken työn teon ja juoksi vain joutilaana. Tästä susi pahastui kerrassaan, sillä hänkin olisi mielellään työstänsä vähäisen helpottanut ja lähtenyt hiukan huviajolle, mutta ei arvannut omin valloin lähteä. Niinpä hän meni sairaalle jalopeuralle kantelemaan sanoen: 'Tämä kettu retkale ei huoli työssä istua, vaan kulkee ja juoksentelee aivan joutilaana ympäri maailmaa'. Tämän kuultuansa jalopeura suuttui kovasti ja tuotti ketun luoksensa.

'Mitäs joutilaana juokset, miksi et istu työssäsi, niinkuin on määräsi?' kysyi hän ankarasti ketulta, joka alamaisesti ja perin nöyränä esiintyi hänen edessään. Kettu vinkaisi vastaukseksi: 'Mutta minähän vasta arvokkaassa työssä olinkin, kun olin sairaalle jalopeuralle ja kuninkaalle lääkityksiä etsimässä!' — 'Löysitkös jotakin?' kysyi jalopeura ollen jo mielihyvillään. 'En vielä, vaikka juuri kyllä olin löytämäisilläni; olin vanhan riihen nurkassa asuvan hämähäkin puheilla ja se lupasi antaa minulle hyvän neuvon'.

'No lähde joutuisasti uudestaan kysymään! Sinä olet liukas kieleltäsi ja ehkä saat siltä sanan soveliaan sipaistuksi'. Mitäpä siinä — kettu lähti vastamäkiä ja maita kiertelemään, kunnes jonkun ajan viivyttyänsä palasi takaisin. 'Saitkos tietää?' kysyi jalopeura. 'Mikä saadessani', vastasi kettu tärkeänä. 'No minkä neuvon antoi hämähäkki?' — 'No sen, että jos susi nyljettäisiin ja sen nahka pantaisiin kuninkaalle sairaan paikan päälle, niin paranisitte kohta.'

Niinpä jalopeura heti viittasi karhulle, että otappas susi kiinni ja vedä siltä nahka selästä. Karhu, joka oli

hyvä nylkyri, päästikin nahan suden selästä ja laski hänet paitasillaan kävelemään, mutta kettu liuvari meni tiehensä ja siitä lähtien on hänellä ollut pahanteko ainaisena työnä.»

Tällaisen tarinan kertoi Metsolan väelle vanha ja viisas korppi, ja kaikista tuntui, että johan tämä nyt on vallan kauheata, kun ei tuolta ketulta julmettuneelta, taida enää säilyä kukaan! Onneksi hän nyt näytti hävinneen Metsolan mailta.

Semmoinen se!

XVIII.

MILLÄ KYNSITÖN PUUHUN NOUSEE.

Näki hiekalla hevosen,
Kuloharjan kuusikolla,
Senpä tukka tulta tuiski,
Harja suihkivi savua.

Eletään nyt Metsolassa karhu ja susi sekä muut elävät ilman kettua, joka kaukaisilla mailla harhailee pillojansa piilemässä. Huomataan sitten, että yhä enemmän rakentelee Ilmolan väki ansojansa ja loukkujansa heidän poluilleen ja päätetään vihdoin lähteä tarkemmin tutkimaan tuota Ilmolan puolta, että päästäisiin selville, miksi he rakentavat noita pyydyksiään. Uhataan myös, että paljon tehdään nyt Ilmolan väelle pahaa, kun kerta tästä liikkeelle lähdetään. Sanoi karhu sudelle: »Minä menen tuonne Horpolle, sillä siellä on suuri ruuna, se, jolla on se iso pelotinkello

kaulassa. Mene sinä Kääpälään. Kettu repale, jos olisi näillä mailla, saisi mennä Piippolaan, Immilään ja Katilaan, mutta keretäänpähän tässä niihinkin». Ne olivat kaikki Ilmolan taloja nämä. Lähdetään siinä nyt kumpikin omalle suunnalleen.

Karhu kuljeskelee Horpon maille ja onnistuukin pian kaatamaan karjalaumasta härän, josta söi oikein kyllikseen, ja lähti sitten jatkamaan matkaansa. Mutta mitenkä nyt sattuikaan niin onnettomasti, että hän polkaisi jalkaansa terävän piikin, joka teki syvän haavan ja tarttui niin lujaan kiinni, ettei hän saanut sitä pois. Tuskissaan hän koetti kolmella jalalla kompuroida eteenpäin, mutta huonostihan se kävi, ja yhä tuimemmin rupesi jalkaa vihavoimaan. »Mikä ihme tässä nyt tulee neuvoksi!» valitti hän ja lähti kömpimään tielle päin toivoen kohtaavansa jonkun, joka voisi häntä auttaa. Juuri kun hän saapui tielle, sattui siitä kulkemaan vanha akka, joka paikalla lepsahti istualleen säikähdyksestä nähtyään karhun. Tämäpä vain rauhallisesti meni akan luo ja ojensi hänelle kämmentänsä, jossa törrötti ruma piikki, ja akallapa oli sen verta älyä, että ymmärsi kiskaista sen pois. »Kas sillä lailla!» ihastui nyt karhu, »sinäpä ymmärtäväinen akka olet, sinua täytyy palkita, odotahan!» Mutta kun karhu kääntyi menemään pois, yrittikin akka lähteä tiehensä. »No on siinä akkaa!» suutahti nyt ohto, »miten minä voin sinua palkita, kun pois lähdet!» Ja estääkseen akan poistumasta hän varmuuden vuoksi vyörytti suuren kiven hänen helmaansa arvellen, että »etköhän nyt pysy paikoillasi», ja kävi sitten kiireesti hakemassa kaatamansa härän komean reiden akalle paistiksi ja poistui. Vasta kaukana hän sitten muisti, ettei ollut

huomannut vierittää kiveä pois eukon helmasta. Ei hän kuitenkaan viitsinyt palata enää takaisin, vaan jatkoi matkaansa.

Sillä aikaa kun tämä tapahtui, oli Horpon kolme oinasta suuttunut emännälleen ja lähtenyt luvatta syömään vihantaan peltoon, valkeaan vainioon. Ensimmäinen söi yhden päivän ja lähti kotiin iltasella. Tulipas silloin karhu vastaan, juuri saapuneena Horpon maille, ja kysyi jyrkästi: »Mikä nimesi on?» Toinen vastaa: »Oinas!» Karhu siihen vain ilmoittaa: »Minä syön sinut!», ja niin söi.

Toinen oinas söi vihannassa pellossa, valkeassa vainiossa kaksi päivää ja lähti iltasella kotiin. Tuli karhu vastaan, samat laati tarinat ja samat teki oinaalle lopuksi temput.

Kolmas oinas söi vihannalla pellolla, valkealla vainiolla kolme päivää ja lähti kotiin iltasella. Taas tuli karhu vastaan ja kysyi entiseen tapaansa: »Mikä nimesi on?» Vastasi toinen: »Oinas!» Karhu uhkasi: »Minä syön sinut!» Silloinpa kolmas oinas ärjähtää: »E-et syö, minä piikillä pistän, ruudilla poltan!» Kovasti siitä nyt kontio ällistyy eikä uskalla ruveta syömään. Torataan vain ja jankataan.

Oli siinä sitten edessä jyrkkä rinnemaa. Oinas määkäisee karhulle: »Kun sinua sittenkin haluttanee syödä minut, niin mene tuonne rinteen alle ja pane suusi auki ja silmäsi umpeen hyvin visusti sekä odota; minä täältä mäen päältä vierin kurkkuusi!» Karhu taipuu ja menee tekemään, kuten käsketty on, ajatellen: »Kun se tuolta jyryn kanssa tulee kurkkuuni, niin silloin minä sen syön.» Mutta oinaspa panikin suuren kiven vierimään karhua kohti ja se kun poukaisi äijää otsaan,

niin samassa olivat myös tallukat taivasta kohti. Kauan aikaa meni, ennen kuin ukko riepu pääsi siitä virkoamaan, eikä mene hevillä enää syömään oinaita, jotka käyvät laitumella vihannalla pellolla, valkealla vainiolla.

Se oli karhun ensimmäinen kokemus Horpon väestä. Hän äityi siitä niin, että nälissään rupesi Jumalaa vastaan kapinoimaan ja ruokaa vaatimaan. Jumala kuitenkin häntä rankaisi ja sanoi: »Sinä olet paljon pahaa tehnyt, ei sinulle anneta ruokaa.» Yhä kovempi nälkä tulee karhulle ja hän uhmaa Jumalan rangaistusta ja päättää itsekseen: »Lähden ja otan hevosen!» Lähtee siitä hevosta ottamaan muistellen sitä Horpon suurta ruunaa, jolla on iso pelotinkello kaulassa.

Ruuna on aholla laitumella, kun karhu siihen ehättää ja vimmoissaan hyppää sen selkään. Mutta ruuna oli väkevä ja lähti mennä kapistamaan aika vauhdilla kotiin Horppoon. Karhu kopristihe hevoseen kiinni ja tapaili puita pitkin tien viertä niihin tarttuaksensa ja pysähdyttääkseen hevosen. Ei saanut kuitenkaan kämmeniinsä muuta kuin tien merkkiristin, joka jäi hänelle kainaloon. Viimeksi roppasi kouransa pihamaan portin kamanaan, että saisi hevosen kaatumaan, mutta ei saanut. Kun Horpon akat näkivät kaukaa tulijan ja ristin sen kainalossa, niin luulivat pappinsa tulevan ja alkoivat huutaa toisillensa: »Pyyhkikää pirttiä, pyyhkikää pirttiä! Pappi tulee, pyhäristi kainalossa!» Ruuna lennätti näin karhua pihan katospohjaan asti, jossa orsi pyyhkäisi hänet maahan. Puolipyörryksissä hän pääsi siitä laukkaamaan metsään, vannoen kostoa ilkeälle Horpon ruunalle.

Niin nyt karhu hioo hammasta Horpon isännälle ja

hänen vankalle ruunalleen, ja selvittyään pyörryksistään lähtee heitä hakemaan. Tuleekin siitä kesannolle, jota Horpon isäntä ruunallaan kyntää niin että pöly pilveilee. Karhu heittäytyi leikkisäksi ja sanoi: »Vedetäänpäs sormikoukkua!» Mutta Horpon isäntä vastaa vain: »Tuossa on minulla isä-vanha aidan takana — menehän ensin sen kanssa vetämään.» Karhu menee aidan taakse vanhan isännän pakinoille ja vaatii sitä sormikoukun vetoon.

Vaari siellä parhaillaan halkaisi isonlaista pölkkyä. »Sopiihan tuota koettaa, sormikoukun vetoa», sanoi hän ja raotti kirveellään pölkyn tiukkaa halkeamaa hiukan. »Pistähän aluksi tuonne sormesi», sanoi hän, »ja repäise, vankka mies kun olet, vaikkapa tämä pölkky kahtia.» Karhu pistikin halkeamaan kyntensä niinkuin vaari oli käskenyt, jolloin tämä tempaisikin kirveensä pois ja nipisti kynnet niin tiukalle, etteivät tahtoneet lähteä pois ollenkaan. Liian myöhään muisti nyt karhu sen medenhakumatkan, jolloin kettu oli houkutellut hänen kämmenensä samaan kiipeliin. Kauan aikaa hän sai hyppiä ja teutaroida, ennen kuin käpälä heltisi. Voivotellen hän meni uudelleen pellolle, jossa Horpon isäntä häneltä kysyi: »Mitenkäs kävi? Veditkös sormikoukkua isä-vanhan kanssa?» »Kyllä vedin», vastasi karhu kynsiänsä puhallellen, »kyllä vedin, niin että oikeasta kämmenestä kynteni kadotin.» Ja hän lisäsi pahanenteisesti: »Kuinka nyt pysynen hevosen lautasessa vasenkätisenä!» »Ethän vain minun hevostani syöne?» kysyi Horpon isäntä säikähtäen. »Sinunpa sinun». »Odota, veikkonen, iltaan saakka, että saan tämän kesannon kynnetyksi, niin kerkeävät vähän kyntesikin lakata vihavoimasta». »Jos mä häntä odottanen»,

mukasi karhu ja meni pöheikköön käpäläänsä nuolemaan.

Tuli siihen hätään sitten jänisjussi ja kysyi karhulta, mikä hänelle oli tullut. Karhu selitti asian. Jänis rupesi häntä lohduttamaan ja sanoi: »Älähän ole milläsikään! Kyllä minä kostan kynnenvihasi tuolle miehelle.» Mutta karhu vain hymähti ja sanoi: »Milläpä sinä kostat?» »Minäkö? Minä kun menen tuon ranteläjän suojaan ja sieltä säikäytän hevosta, niin se särkee auransa ja runtelee miehen.» Ja niin jänis meni, mutta mies älysi: »Nyt siellä on jänis ranteläjän takana», otti rangan kappaleen, hiipi sinne ja löi Jussilta etujalat poikki ja takajalat kenkkulaan. Jänis vähissä hengin pääsi pakoon.

Tuli sitten paarma jäniksen luo ja alkoi toisen tuskaa nähdessään tiedustella, mikä naapurilla oli hätänä. Jussi tuskin saa selitetyksi asian, niin on vaiva kova, mutta paarma lohduttaa: »Älähän ole milläsikään, kyllä minä sen kostan tuolle miehelle. Minä kun menen hevosen sieraimiin ja puraisen, niin se rupeaa hyppimään ja särkee sekä auran että miehen». Ja niin paarma lentääkin samalla hevosen pärstöön ja siellä puree sekä siivillään rapikoitsee. Hevonen rupeaa hyppimään ja teutaroimaan, mutta Horpon isäntä perkkasikin paarman pois sieltä sieraimesta, pisti rumän piikin sille peräpuoliin ja päästi sen uudelleen lentämään. Nolona nyt paarma lensi itkien mennessään: »No nyt minulle vasta hyvä tuli, kun pistettiin piikki peräpuoliin!» Tuumitaan siinä sitten kolmeen mieheen, mitä tässä on tehtävä, kunnes tulee ilta ja karhu sanoo: »Nyt minä menen ja syön sen hevosen!»

Tällä välin oli Horpon emäntä tullut kesannolle

keittämään ukolleen illalliskeittoa ja hevonen oli riisuttu ja päästetty aholle syömään. Siellä nyt vankka ruuna asteli ja ruohoa syödä rouskutteli, heitellen harjaansa ja huiskautellen häntäänsä. Karhu kun tulee lähelle, niin ruuna alkaa samassa potkia ja takapuolta heittää, niin ettei siihen ole ollenkaan menemistä. Karhu menee puun suojaan ja alkaa sieltä hosua terveellä vasemmalla käpälällään, ropaten sen kiinni ruunan lautaseen. Mutta tästäkös ruuna vauhtia sai ja lähti menemään semmoisella voimalla, että karhun vasemmastakin käpälästä kynnet tuhoutuivat ja jäivät lautaseen kiinni. Siihen täytyi kontion jäädä takajalkojensa varaan aivan surkeaan tilaan.

Kun Horpon isäntä taas saapui aamulla kynnökselleen, olivat siellä ruunan lautasessa karhun kynnet, mutta karhu itse kävellä roikotteli kahdella jalalla, kun ei hennonnut laskea kipeitä etujalkojaan maahan. Isäntä kysyy: »Miksi kävelet kahdella jalalla?» Karhu vastasi: »Tuo sinun ylpeä ruunasi vei minulta toisen käpälän ja tuo vahva isäsi toisen». Arvelee siihen silloin isäntä: »Kun sinä olet nyt noin vaivainen eikä ole muuta kuin kaksi käpälää, niin mitä sinä nyt tuumaat?» Pahoillaan siihen karhu vain vastaa: »Mitäpä minä osaan tuumata! Täytynee kuolla nälkään, kun näyttää Jumala todellakin minulta ruoan kieltäneen.» Rupeaa jo Horpon isäntä vähän pilkkaamaan metsän ukkoa ja sanoo: »Olisi tuolla jo ennen tapettu, mädäntynyt, vanha hevosen raato, mitähän jos menisit syömään sitä!» Synkkänä vastaa karhu: »Ei tässä sentään vielä raatoja ruveta syömään, ennen vaikka tähän tyydyn.»

XIX.

HYVÄ SIINÄ ON EESSÄ, JOS ON REESSÄKIN.

Ei se jaksa pieni lintu,
Ei mennä meren ylitse,
Välehen vähä väsyvi,
Pian heikko hengästyvi.

Ei saa karhu selvää Horpon vankasta ruunasta eikä muustakaan menosta ja yhä enemmän äityy heitä vihaamaan. Kuulee hän eräänä päivänä metsästä kovaa ryskettä, hakkuuta ja kaatuvien puiden rysähtelyä, ja menee katsomaan, mikä siellä on hätänä. Siellä Horpon miehet ovat kaskea kaatamassa. Karhu suutahtaa, istahtaa siihen ja ilmoittaa: »Tähän ette saa kaskea hakata, sillä tämä on minun pesäpaikkani.» Silloin Horpon isäntä sanoi: »Saat puolet sadosta, mikä tulee, kun vain ryhdyt tässä töihin toveriksi auttamaan. Mutta sano ensin, kummatko haluat sadosta, tyvetkö vai latvat?» Karhu siitä suostuukin työtoveriksi, ilmoittaa haluavansa tyvet ja rupeaa töihin. Ylen väkevä kun on, niin juurineen repii pois koivuja ja petäjiä, miehen hakatessa. Yhdessä sitten kylvetään rukiiksi huhta ja ruvetaan odottamaan, mitä tuosta tulisi. Heti kun oras rupesi vihottamaan, tuli karhu jo tahtomaan osaansa, mutta Horpon isäntä nauroi hänelle ja sanoi: »Enhän minäkään vielä ole saanut; tulevana kesänä vasta!» Täytyi karhun suostua odottamaan.

Tuli siitä sitten syksy ja syksyn mukana karhulle silmäluomiin raskas nukuttajainen. Hän harhaili Horpon mailla, hakien itselleen mukavaa nukkumapaikkaa, mutta ei löytänytkään mieleistään, vaan kulki edelleen,

kunnes tuli pappilan maille. Sinne ulkoniitylle heinälatoon painautui hän nukkumaan, kääriytyi heiniin ja kuunteli vielä hetken syksyn tuulen vinkunaa. Kuulipa hän silloin kurjen suolta karpalomättään äärestä haastelevan metsolle ja houkuttelevan tätä pitkälle matkalle. »Nyt on jo aika», sanoo kurki, »lähteä muille maille lentämään. Lähde sinäkin kerran täältä talven käsistä pois kauas etelän hyville laitumille.» Metso siihen kuitenkin jurottaen kuuluu vastaavan: »Olenpa minä siellä tahi täällä, samat minulla on havut ruokanani kuitenkin.» Kun toinen ei vieläkään tunnu heittävän, vaan yhäti vaatii mukaansa, sanoo metso lujemmin: »Ennemmin omassa maassa havun syön, lumen makoan, ennen kuin menen merelle, tielle tietymättömälle, matkalle mitattomalle». Niin vakuutti metso ennemmin vaikka äimiä kotimaassaan nieleksivänsä kuin lähtevänsä muille maille lentämään, ja rupesi vihaisesti männyn kerkkiä repimään. Mutta kurki sanoi, että hänen pitää lähteä, koska hänen täytyy johdattaa pikku kansaa lämpimään maahan, etteivät kuole tänne viluun, ja niin sanotaan kurjen kiidättävän selässään merten yli pääskyjä ja muita pikku lintuja. Mutta kuultuaan tämän keskustelun ja metson sanat tunsi karhu kodikasta onnen tunnetta, käännähti kyljelleen ja tunsi olevansa kotimaahansa tyytyväinen kuten metso, jykevä lintu, jolla on karhun tanakka mieli.

Satoi lumen paksun, piti ankarat pakkaset, routi maan, ja yhä syvemmin nukkui kontio pappilan heinäladossa. Tulipa sitten hyvän rekikelin aika, ja renki läksi hakemaan heiniä kaukoniityltä, saapuen häkkineen sen ladon eteen, jossa karhu veteli talviuniaan.

Avaa ladon, ajaa hevosen eteen ja alkaa luoda häkkiin hangolla heiniä. Ja kun hän hetken kuluttua pisti hangolla vähän syvempään, niin jopa satutti kontiota lapaan ja herätti hänet. Siinä samassa selvisi sieltä karhu käpälilleen ja syöksähti ovesta ulos, mutta kun häkki oli kallellaan oven edessä, joutuikin äijäpaha siihen. Hevonen älysi heti, että nyt on itse mörkö häkissä, ja puhaltautui laukkaamaan, minkä kavioista lähti. Reki horjahteli ja nutjahteli, kirkas talven valkeus sokaisi karhun silmiä, niin ettei se älynnyt muuta kuin tarttua molemmin etukämmenin häkin laidoista kiinni ja seisoa siinä kyytiä ja vauhtia ihmetellen kahdella jalalla. Ajetaan sillä tavalla vinhaa menoa kylää kohti ja saavutaan kylän tielle, jossa osuu pastori vastaan.

Jo kaukaa tuntee pastori rovastin hevosen ja näkee heinähäkissä mustan ja vakavan miehen seistä tojottavan. »Oiisikohan», arvelee pastori, »itse rovasti lähtenyt huvikseen heinälle tänä kirkkaana aamuna! No on totisesti!» Ja kun karhu siinä samassa ajaa hurauttaa pastorin sivu päätänsä kääntämättä, niin että lumi savuna pöllyää, eikä ollenkaan huomaa nöyrästi tervehtivää pastoria, arvelee tämä pahoillaan: »Minnekähän oli rovastilla semmoinen kiire! Kun ei edes vastannut, vaikka hyvän päivän tein, ei muuta kuin murahteli ja hevosta kiirehti.»

Vähän matkan päässä tulee taas kanttori vastaan. Kaukaa hänkin on tuntenut rovastin hevosen ja nähnyt itse ukon tumman ja rotevan varren seistä tojottavan heinähäkissä. »No totta tosiaankin on itse rovasti käynyt heinällä», ihmettelee lukkari, tempaa lakin päästänsä ja tervehtii nöyrästi, mutta eihän karhu vastan-

nut, äänteli vain hätäyksissään ja piti häkin laidoista kiinni hevosen laukatessa hirmuista vauhtia. Tulee siinä vastaan jo itse nimismieskin, joutuu uskomaan samat kuin pastori ja lukkari sekä lopuksi myös samat ihmettelemään. Täydellä vauhdilla porhaltaa hevonen viimein ison pappilan kartanolle.

Itsepä rovasti nyt kamarissaan helapiippu hampaissa kävelee ja ikkunastaan aina pihalle vilkaisee. Samassa hän näkeekin, kuinka hevonen vimmatulla vauhdilla porhaltaa kartanolle, reessä musta, paksu ja vakava mies. Ei ehdi rovasti sen enempää tarkastella, ei nähdä, että heinähäkkihän sillä on hevosella perässä, vaan lakkinsa tempaa vain ja syöksee pihalle. »Maaherra varmaankin tuli», ajattelee hän mielessään ja kiiruhtaa lähemmäksi tuota mustaa miestä, joka reessä yhä seisoo, hevosen teiskatessa ja potkiessa. Mutta ennen kuin rovasti kerkeää ulos pihalle, on karhu selvinnyt ällistyksestään ja loikannut tiehensä metsän peittoon. Niin tuli karhu pettäneeksi sillä kertaa kaikki Ilmolan korkeimmat herrat ja siitä hän oli mahdottoman ylpeä. Olihan häntä luultu sekä rovastiksi että maaherraksi!

Sen verta nyt siitä karhun rovastina-olosta. Hän ei enää viitsinytkään mennä talvimakuulle, vaan läksi katselemaan, mitä uusia Ilmolan mailla näin talvella näkyisi. Vatsaa rupesi vääntelemään kiukkuinen nälkä. Mutta ei hän ollut monta askelta metsätietä astunut, kun siinä samassa pyörähtikin hänelle kettu eteen. Julmistuneena karhu paikalla tarrasi kettu repaletta niskasta kiinni, mutta tämä rukoili henkensä edestä ja näytti, kuinka paljon hänellä oli tiellä tuoreita kaloja. Karhu unohdutti siinä nälän vuoksi kostonsa ja kysyi

ketulta, miten hän oli niin paljon kaloja saanut. Mutta ennen kuin ketun kalansaaliista kerrotaan, täytyy tehdä selkoa, mitä muuta hän oli jälleen Metsolan maille saavuttuaan toimittanut.

XX.

SATEHELLA SIKA VIISAS, LAISKA EHTOOLLA VIREÄ.

Ketulla on keveät kengät,
Ne ei pauka pakkasella,
Ei kolka kovalla säällä.

Ketulle oli tullut ikävä vierailla mailla ja hän oli lähtenyt litvittelemään kohti kotoista Metsolaa arvellen kyllä saavansa jotenkin karhun ja hukan lepytetyksi. Tultuaan sitten kotiin olikin hän saanut kuulla lörpöltä kuusangolta, että karhu ja hukka olivat menneet Ilmolan taloja tutkimaan ja niille pahaa tekemään ja että hänelle oli osoitettu Piippolassa, Immilässä tahi Katilassa käynti sopivaksi tehtäväksi. »Saattaneehan noissa käydä», arveli siihen Mikko Repolainen, joka vainusi heti tässä kaikessa jotakin erikoisesti hänelle sopivaa, ja läksi mennä kälpäilemään Ilmolan taloja kohti, niitä tutkiaksensa, kuten sanottu oli. Tuli hän sitten Piippolaan, jonka emäntä oli aivan tavaton voin ja piimän valmistaja.

Sattui siinä aidan takana mullikolla tonkimaan Piippolan iso sika ja se oli revosta niin ihmeellinen elukka, että hänen oikein piti jäädä sitä katsomaan.

Hän rupeaa siinä juttelemaan sian kanssa, sanoen: »Minä olen miclevin mies, viisain kaikista metsän eläjistä, sinä tuhma röllötät vesirapakossa! Mitä sinä siinä teet?» Sika kääntää kylkeä ja röhkäisee: »Kohtapa nuo vesirapakotkin kuivavat, tulee pouta.» »Mistä sinä sen tiedät?» halveksii häntä kettu. »Siitä», vastaa sika, »että vaarnikkatäi kylkeäni puree.» Yhä enemmän kettu halveksii ja haukkuu: »No voi sinua tyhmää elukkaa, kun vaarnikoissa ja rapakoissa ryvet!» Näin kettu rupeaa moittimaan sikaa ja lisää, että mitä tuollaisesta, joka ei näe koskaan päivän nousuakaan, kun on aina kärsä maassa. Mutta sika suuttuu siitä puolestaan ja jo kerskaa: »Olen minä yhtä viisas kuin sinäkin, joka et edes tiedä, mistä päinkään aurinko nousee! Koetetaanpa, niin ennemmin minä näen päivän nousun kuin sinä!» Torataan siinä ja haukuskellaan toisiaan, kunnes lyödään veikka ja päätetään: »Kumpi ennemmin näkee päivän nousun, se saapi oluttynnyrin».

No, mennään siitä metsän rantaan. Kettu asettui makaamaan pää sinne päin, mistä aurinko nousee, mutta sika, vaikka olikin tyhmempi, käännähti perin päivään ja tuijotti edessä olevaan korkeaan särkkään. Maataan siinä ja odotetaan.

Päivä kun sitten sirahti nousemaan, niin se heti antoi särkällä kasvavan puun latvaan kauniin ruskon. Sika ilolla huutamaan: »Katso, jo nousikin päivä! Minäpä näen sen!» Repo ihastui ja sanoi vahingoniloisena: »Vähäinenpä sinun viisautesi olikin! Ethän sinä tiennytkään, mistä päin päivä nousee! Tyhjää vain horajat, vaarnikkaviisauksia!» — »Vai en!» äyväsi sika, »tule vain tänne ja katso särkkään, niin näet, miten puussa rus-

kottaa». Repo juoksi sinne sian luo, katsoi ja tunnusti: »Ka, jo on noussut päivä! Sait kuin saitkin sen oluttynnyrin! Poispa lähdenkin viisaampieni luota, sillä eihän sinusta ollut narrattavaksikaan! Eipä uskoisi moista tuommoisesta rumasta lersakärsästä!»

»Eipä tiedä, minkälainen siitä olisi tullut, jos olisi saatu valmiiksi!» röhähti siihen nyt sika. »Kuinka niin?» kysyi kettu ihmetellen. »No», sanoi sika, »parhaillaan kun Jumala oli minua luomassa, tulikin hänellä niin kiire tulipaloon naapuriin, että päästä jäi kärsäni keskeneräiseksi. Eikä se sitä sitten jälkeenpäin pyynnöstäni huolimatta ruvennut parsimaan, vaan sanoi han ainoastaan: 'Sillään on sikosen kärsä, kun se kerran kesken jäi!' Mutta annappas, että teki valmiiksi! Silloin et minua tässä lersalla kärsälläni haukkuisi! Onhan se tosin tylsynyt hiukan senkin vuoksi, kun minun kerta häätyi olla suutarina — otin harjaksia omasta niskastani ja käytin kärsääni vasarana. Hyvin se työ kävikin, paitsi että vasaran kärki levisi entistä enemmän terskalle.»

Ei muistanut kettu repale, että aikoinaan, kun oli kysymys siitä, kumpi saisi jäädä kylän eläimeksi, hänkö vai sika, tämä oli hänet pettänyt samalla keinolla ja niin saanut jäädä kylään. Mutta jos voitto silloin oli sialle hyödyksi, oli tämä suureksi vahingoksi, sillä saatuaan tuon oluttynnyrin pilautui sika riepu niin pahaksi juopoksi, että vielä tänäkin päivänä sikahumalassa rapakossa rypee ja alituiseen pohmelossa röhkää, ylen elää siivottomasti. »No on se tuo Piippolan sika!» ihmetteli repo sanoen lopuksi:

»Tynimys sinun emosi,
Kynimys sinun isosi,

Kynin, kynsin kynnä maata,
Kärsin käännä turpehia!»

Niin tuli hän siitä Immilään, jossa on ylettömän suuri ja ylpeä kukko, kupurinta ja kannusjalka, sama, joka kerran kevättulvan aikana joutui jäärän kanssa jääpalaselle. Eipä kukko siitä suurin säikähtänyt, vaan ylpeästi lauloi: »Tukhulmiin mennään!», kun sitä vastoin jäärä surkeasti tärisevällä äänellä valitti: »Herra, armahda tätä päivää!» Kovin oli rikkaan Immilän helttaniekka ylpeä ja huusi varhaisimmasta aamusta Piippolan ja Kääpälän kukoille kehuvasti: »Elo hyvä lienee!» Vaatimattomammin vastasi siihen jo Piippolan kukko, kiekauttaen vain: »Ainapa tuota aikaan tullaan!», mutta köyhemmän Kääpälän kukko ei uskaltanut muuta kuin käheästi rääkäistä: »Hätä neuvoksi lienee!» Juuri siihen nyt ehti kettu kuulemaan, kun kana orreltaan kanahuoneesta puheli emännälle: »Syötä, saata Sihveriin, Sihverinä siivestä pihalle!» Kevät oli näet tullut ja kukko halusi ulos tunkiolle teutaroimaan.

Siinä nyt Immilän takapihalla kettu kälpäili varovaisesti odotellen, mitä uutta sattuisi eteen osumaan, kunnes poistui vihdoinkin takaisin metsän suojaan. Siellä hän tapasi uteliaan ja riidanhaluisen metsäkanan, jonka kanssa lyöttäytyi puheisiin, kertoen käyneensä Immilässä niiden suurta kukkoa katsomassa. »No kana sillä on akkanakin!» haukkui kohta metsäkana ja kertoi, että kylässä olo oikeastaan kuuluisikin hänelle. Olivat molemmat aikoinaan asuneet metsässä ja oli tullut sitten riita siitä, kumpi saa mennä kylään. Pantiin veto, että kumpi sinne ennen ennättää, se sinne myös jääköön, ja niin lähdettiin kilpaa juoksemaan. Metsä-

kana kehui nyt olleensa paljoa parempi juoksemaan ja jo jättäneensä kyläkanan jälkeensä, kun tämä sen huomattuaan olikin huomannut ruveta morkkaamaan häntä hänen höyhenisten säärtensä vuoksi. »Katsopas sääriäsi!» se oli huutanut, »kuinka sinä noin kehtaat kylään tulla — nypi toki karvat koivistasi pois!» »Ja minä onneton», sydäntyi metsäkana kiroamaan, »olin niin tyhmä, että häpesin karvaisia sääriäni ja jäin niitä siihen nyppimään, jolloin kyläkana pääsi sivuitseni perille». — »Vai niin ovelaa on se Immilän kukon väki,» ihmetteli kettu, ja metsäkana vielä vahvisti: »Niin on! Ilman sen kanan viekkautta ehkä olisin sen suuren ja komean, sen maan mainion Immilän kukon ainoana akkana, kulkemassa pitkin sileätä pihaa, ettei tarvitsisi alati resuta metsien vietävätä käytävätä, käytävätä, kivikkoa, kannokkoa, kaperr, kaperr, ellet usko, niin kysy koppelolta!» — »No hyväinen aika!» ihmetteli jälleen kettu, »eihän moista ole kuultukaan». — »Sanos muuta!» sydäntyi taas metsäkana ja nauraa räkätti vahingoniloisesti. »Mutta viime kesänä sen oli käyd huonosti, kun sorsa sitä uimaan opetti!» sanoi hän. »Oli kana elättänyt talvella sorsaa, kun tämä oli ollut kuolla nälkään, sillä ehdolla, että lättänokka sitten kesällä opettaisi häntä uimaan. Tuli kesä ja sorsa sanoi kanalle: 'Astu veteen! Pyydämme yhdessä kalan.' Kana alkoi uida sorsan jäljessä ja upota. 'Oi sorsa, uppoan!' — 'Kun uppoat, niin uppoa!' oli sorsa vastannut, ja vähissä hengin oli kana siitä päässyt maalle pelastautumaan. Mutta kysy koppelolta, jos et usko, kupeek!» rääkäisi metsäkana lopuksi ja lensi tiehensä.

Läksi siinä kettu joutessaan koppeloa hakemaan kysyäkseen häneltäkin, mitä hän tietäisi Immilän suu-

resta kukosta, ja löysikin metson akan sieltä korkeasta kuusesta yöpuultansa. Kuultuaan ketun asian sanoi koppelo: »Ylpeä se on, hylky, ei muuta kuin kiekuu niin, että kangas raikuu. Olin kerta tuossa männyssä pellon vieressä, ja tuli siihen kukko akkoineen pehertämään kesannolle. Seisoi siinä vain keskellä laumaa yhdellä jalalla, silmät kiinni ja suu auki. Kysyin häneltä siinä, että mitäs nyt kukko arvelee, kun on silmät kiinni ja suu auki? Ynseästi vain vastasi, että olipa siinäkin kysymys! Kahtahan muka aina ajatella pitää, tuleeko maailmanloppu vai vedenpaisumus — se kukko ja varsinkin sen akka aina maailmanloppua pelkää. 'Vai niin', arve'in minä siihen, 'niin että tiedätkös vielä muutakin?' Yhä ylpeämmin siihen Immilän helttaniekka ynseili: 'Kyllähän tämä kukko tietää — tiedänpä vaikka tulipalonkin!' — 'Mistäpä tiedät, jos nukut?' 'Tiedänhän minä', selitti kukko, 'kun naapurissa tulee tulipalo, niin silloin varpaani varistuvat puulla ollessa.' En osannut sitten enää muuta kysyä kuin: 'Kai sinut jonnekin lukkariksi viedään, kun sinulla on niin hyvä ääni?', mutta kukko siihen vain arveli, että tuskinpa häntä muut lukkariksi tarvitsevat kuin se, joka hänelle leivänkin antaa; hän asuskelee mieluimmin omassa talossaan.»

Tällaisia kertoi koppelo ja ihmeissään kysyi kettu: »Mistähän se niin ylpeäksi lie tullut?» Koppelo haukotteli pitkään ja vastasi: »En tiedä oikein. Kertoi tuo Kääpälän ahon vanha metso, jonka pää on jo aivan harmaa, että muuan Immilän kukon esi-isistä on ollut kuninkaissa kukkumassa, herroissa hyräjämässä, ja että siitä on koko suku aivan ilmoiseksi iäkseen ylpistynyt. Mutta en minä sitä juttua enää muista, joten

saat käydä itseltään äijältä kyselemässä, jos vain suostuisi kertomaan. Se on jo äreä ja huonokuuloinen, niin että puhuttele sievästi.»

Kovin oli kettu utelias kuulemaan, miksi Immilän iso kukko oli niin mahdottoman ylpeä, ja läksi juosta litvittelemään Kääpälän aholle, joka ei ollutkaan kaukana. Siellä hän kohta tapasikin vanhan metsovaarin, joka riuhtoen söi havuja männyn latvassa. Kettu teki hyvät huomenet, laati mieleiset tarinat, mutta äijä ei ollut kuulevinaankaan, murahtelihan vain: »Sekö täytinen tässä kettu repaleelle maha tyhjänä vanhoja juoruja juttelemaan!» Kettu kuitenkin siinä rupesi pää käpälällä sievästi kaukaisia kuulumisia kertoilemaan, jolloin metso vähitellen leppyi ja lupasi täyttää hänen pyyntönsä.

XXI.

SIIN' ON POIKA, JOKA EI PÄIVETY.

Kukko lauloi kullallensa,
Kanan lapsi kaunollensa.
Varis lauloi vaahtokuulla,
Kevätkuulla keikitteli.

Siitä on jo mahdottoman kauan aikaa, alotti kertomuksensa vanha metso, niin kauan, ettei minunkaan ukkovaarini, jolta olen sen poikasena kuullut, tiennyt enää, milloin se on tapahtunut. Mutta näin oli asia. Olivat kukko ja kana olleet talona, kuten ainakin, ja se kukko oli jo silloin ollut hyvin ylpeä ja ylhäisiin seuroihin

pyrkiväinen. Kanan tehdessä työtä ja hakiessa ruokaa sekä hoitaessa poikasia kukko vain seistä kenotti kaula pitkällä, laulaa kiekaili ja ihasteli itseään. Lopuksi meni kukolle ylpeys niin peräti päähän, että hän päätti lähteä kuninkaan kartanoon vieraisiin — onko moista koskaan kuultukaan! Ja rutosti kukko päätöksensä toteuttikin: ei muuta kuin siinä samassa läksi mennä viilettämään kohti kuninkaan kultaista kartanoa.

Nyt on huomattava, että olihan kukolla sentään kuninkaalle asiallista asiaakin, kun kaikki tarkkaan kerrotaan. Hän oli nimittäin kuullut, että kuningas oli väkivaltaisuudessaan anastanut köyhän miehen myllyn, eikä antanut sitä pois, vaikka toinen olisi kuinka tahtonut. Olipa köyhä mies sitten kerta kujalla seisoskellessaan ja kukkoa katsellessaan tuuminut: »Kunpa sinulla, kukko parka, olisi saman verran voimaa ja älyä kuin on komeutta, niin vielä hankkisit minun myllynikin takaisin!» — »Oikein teit», oli kukko silloin vastannut, »kun käännyit miehen puoleen. Kyllä myllysi takaisin saadaan, luota vain siihen!» Tästä kaikesta sitten kukon lähtöpäätös lopullisesti kypsyi.

Mennä viipottaa nyt kukko toimessaan tietä pitkin kuninkaan kartanoa kohti ylpeänä komeudestaan ja erittäinkin laulustaan, kun tuleekin siinä kettu vastaan ja kysyy: »Kunne kuljet, kukkoväärti?» Kukko kiekaista heläyttää vastaukseksi:

«Kuninkaihin kukkumahan,
Herroihin hyräjämähän.»

»No, voi hyväinen aika sentään!» ihmetteli siihen repo, »vai kuninkaihin kukkumahan! Mitenkähän

minäkin pääsisin sitä kuulemaan?» Aivan mahdottomasti ylpistyneenä sanoi silloin kukko: »No tule tänne, minä niel'en!» Ja eikös vain niellytkin siinä sitä kettua!

Jatkaa touhottaa siinä taas kukko matkaansa kohti kuninkaan kartanoa, kun jo tulee hukka hänelle vastaan ja samaten tiedustaa, minne nyt kukkoväärti mennä pauhaa sellaisella tohinalla. Kukkokin puolestaan taas laulaa hujauttaa ylpeänä:

»Kuninkaihin kukkumahan,
Herroihin hyräjämähän!»

»No niin aina!» ihmettelee nyt vuorostaan hukka, ruveten hänkin siinä tiedustelemaan, miten tuohon juh'aan muutkin pääsisivät, jolloin kukko taas reilusti sanoi: »No tule tänne, minä niel'en!» Ja eikös tuo sen tulimmainen niellytkin siinä sitä sutta!

Lähtee taas mennä viipottamaan kukko, mahassa jo kettu ja hukka, kun tuleekin itse karhu vastaan, ihmettelee kovasti, että minne nyt itse kukkoväärti mennä vääntää sellaisella vauhdilla. Pysähtyy kukko, levittää siipensä ja kiekaisee korkealla ja mahtavalla äänellä:

»Kuninkaihin kukkumahan,
Herroihin hyräjämähän!»

»Yhyy!» nolostui siitä karhu ja tiedusteli, eikö sinne voisi toisetkin mukaan päästä. Kukko silloin avasi suuren kitansa ja sanoi kerskaten: »No tule tänne, minä niel'en!» Ja eikös vain se riivattu ylpeydessään vielä niellyt siinä karhuakin, vaikka oli jo ennestään kuvussa kettu ja hukka, nieli vainkin ja läksi maha rötköllään menemään kohti kuninkaan kartanoa.

Jo saapuikin perille. Ylen olivat siellä kaunihit kar-

tanot vastassa, kullalta ja hopealta vain kaikki kimaltele'i, kansa kal'eissa vaatteissa käveleskel'i. Katsotaan nyt oudoksuen isomahaista kukkoa, joka ylpeänä mennä touhottaa aivan keskelle kuninkaan pihaa, seisahtuu siihen, leväyttää siipiään kerta parisen ja ihan kuin iltikseen laulaa hel'äyttää:

»Kukoll' on kultainen kypärä,
Kuninkaall' ei hiippaakaan!»

Ei ole kukko milläänkään ihmisistä, koreudesta ja mahtavuudesta, siinä vain päivät pääksytysten ja yöt yhytysten kuninkaan kartanolla ylpeästi astua koikailee, siipiänsä nostelee ja kuningasta härnäilee, ettei ole tällä muka hiippaakaan, vaikka hänellä, kukolla, on ihan kultainen kypärä. Ja siinä väl'issä se taas vaatii: »Anna pois, rikas mies, köyhän miehen mylly!» ja härnää: »Kukoll' on kultaiset kulkuttimet, kuninkaalla nahkaiset nalkuttimet!» Kun ei kukko näyttänyt vatkutustansa millään heittävän, kävi mokoma esiintyminen vihdoin kuninkaal'la ä'älle ja hän sanoi heitukoilleen, että heittää tuon riippamaha kukon tuosta pihalta kiekumasta vaikka tuonne tallipässien joukkoon, niin puskevat siitä liian hengen pois, mokomasta vatkuttajasta. Ja niin ottivat heitukat kukkoa siipipankasta kiinni ja heittivät hänet tallipässien puskettavaksi ja pistivät tallin oven kiinni. Mutta kukkopa oksentikin kuvustaan sen revon ja repo kun nyt rupesi niistä tal'ipässeistä loppua tekemään, niin siinä vasta jytäkkä kävi. Kaikki tappoi repo tallipässit ja söi suuhunsa, mutta kukko vain elossa asteli kuin ei olisi mitään tapahtunut. Aamulla kuningas noustuaan sanoo heitukoilleen: »Käykäähän viskaamassa se kukon raato

pihalle sieltä pässien joukosta!» Ne miehet kun nyt aukaisivat oven, niin repo samalla kuin ammuttuna töytäsi pihalle ja juoksi metsään pakoon, mutta kukko asteli komeasti hämmästyneiden heitukoiden välitse taas keskelle kuninkaan kartanoa, ja siinä ilkkuen kiekaisi:

»Kukoll' on kultainen kypärä,
Kuninkaall' ei hiippaakaan!»

Ja vaati: »Anna pois, rikas mies, köyhän miehen mylly!»

Kuningas tuli siitä ihan ihmeisiinsä, jotta tämähän nyt vasta erinomainen kukko on, kun kuukausimääriä tuossa hänen oman ikkunansa alla häntä härnää ja haukkuu. Kutsui siitä taas renkinsä ja sanoi, että heittää tuon kukon halvatun vaikka sinne syöttihärkien joukkoon, niin eiköhän lakkaa siitä kultaisesta kypärästänsä huutelemasta. Heitettiin nyt kukko sinne syöttihärkien joukkoon ja ovi pistettiin kiinni, mutta kukkopa samalla oksentikin kuvustaan hukan, ja kun tämä nyt oikein rupesi niiden syöttihärkien kanssa menoa pitämään ja tappelemaan, niin tärähteli koko paikkakunta. Ei auttanut, susi söi suuhunsa kaikki härät, ja kukko vain katseli päältä sitä puuhaa. Aamulla herätessään ja haukotellessaan kuningas sitten muisti kukon ja käski mennä ja heittää kukon raadon sieltä härkien joukosta pois happanemasta. Mutta samalla kun miehet aukaisevat oven, töytääkin taas hukka jalkain välitse oven raosta ulos ja puittii sen tiensä metsään pakoon, mutta kukko marssii miesten keskitse kuin herra keskelle kuninkaan pihaa ja siinä taas oikein olan takaa kiekaisee vanhan virtensä, jolla niin kauan

oli jo toista härnännyt ja kiusannut. Kuningas hyppäsi vuoteestaan, löi kahta kämmentä ja ihmetteli, että tuo kukkohan nyt on ihan julmettunut, kun on kaikki härätkin tappanut ja yhä vain tuossa kirkuu. »Parasta on», määräsi hän, »viedä koko otus tuonne syöttiläsoriiden sekaan, niin eivätköhän ne mahda tehdä siitä selvää, vaikka olisi kuinka ylpeä ja mahtava.» Tartutaan siinä taas lujasti kukkoa siipipankasta ja riepoitetaan hänet sinne talliin syöttiläs-oriiden sekaan, ja pistetään ovi lukkoon. Mutta sielläpä kukko nyt oksensi kuvustaan karhun ja tämä kun rupesikin niiden oriiden kanssa ryskämään, niin lehdet puista rapisivat. Lopuksi karhu tappoi, söi kaikki ne oriit, mutta kukko vain elossa siinä keskellä keekoili. Herää kuningas aamulla ja kiirehtii sanomaan rengeilleen, että menevät nyt ja heittävät se kukon raadon sieltä oriitten jaloista pellolle. Samoin kuin ennenkin karhu töytää sieltä pakoon ja kukko pihalle jälleen riemulla ja uhmaillen kiekumaan:

»Kukoll' on kultainen kypärä,
Kuninkaall' ei hiippaakaan!
Kukoll' on kultaiset kulkuttimet,
Kuninkaalla nahkaiset nalkuttimet!»

Silloin kuningas otti ja suuttui oikein toden teolla, hyppäsi tasajalkaa, löi kahta kämmentä ja sanoi heitukoilleen: »Sittenhän on kumma, ellei tuosta kiekujasta henkeä pois saada! Tuokaapa se tänne, niin minä sen nielaisen!» Tuotiin kukko kuninkaan kynsiin, ja tämä julmettunut nielaiseekin kukon, hotkaisee!

Mutta pahoin erehtyi kuningas luullessaan tällä keinolla tekevänsä lopun kukon vehkeistä! Mitä vielä! Tuskin ehti kuningas ensi kertaa nielaisunsa jälkeen

suutansa avata, kun jo kukko pisti sieltä päänsä esiin ja kiekaisi entiseen tapaansa kehumisensa kukon kypärästä ja kuninkaan hiipasta. Ylen siinä sekä hämmästytään että kauhistutaan, kun on nyt kuninkaalla elävä kukko vatsassa ja vielä häntä sieltä pitäen haukkumassa ja solvaamassa. Mietitään, mitä olisi tehtävä, kunnes kuningas panee heitukkansa miekka kourassa vahtimaan sanoen: »Kun se nyt pistää päänsä suustani, niin lyö sinä sen kaula poikki!» Heitukka vartioi siinä lähellä tärkeästi, ja jopas pistääkin kukko päänsä taas näkyviin. Heitukka samalla lipsauttaa miekallaan, mutta kukkopa ehtii vetää päänsä samalla piiloon; kuninkaan kielen kärjen kuitenkin ehti miekka katkaista! No se vasta kauhistusta oli! Huomaa jo kuningaskin, ettei auta enää muu kuin heittäytyä kukon kanssa sulalle sovinnolle. Hän alkaa maanitella kukkoa sulavasti ja sievästi sanoen: »Tule pois, kukko rukka, sieltä! Kyllä minä köyhän miehen myllyn pois annan ja vielä sinulle kultakengät ja hopeapaulat.» No, tämä rupesi kukosta jo tuntumaan paremmalta ja hän taipui tulemaan pois kuninkaan vatsasta. Kuningas täyttikin lupauksensa ja antoi kukolle kultakengät ja hopeapaulat. Näin oli tämä nyt käynyt kuninkaissa kukkumassa, herroissa hyräjämässä, sekä lähti ylpeänä ja teerevänä kotiansa kohti.

Tulipa siinä sitten kotimatkalla häntä vastaan mies, joka talutti oritta. Kysyy mies ihmeissään: »Mistäs tulet, kukkoväärti?» Kovin siinä nyt ylpeys valtasi kukon ja hän sekä kerskasi että lisää valehteli:

»Kuninkaista kukkumasta,
Herroista hyräjämästä,
Kukuin siellä kuusi vuotta,

Lauloin seitsemän keseä,
Kaikenpa kaheksan vuotta,
Ympäriinsä yhdeksänkin,
Puolen vuotta kymmenettä.»

»Vai että kuninkaista kukkumasta! No jo vain! Ja mitä sait palkaksesi?» — »Kultakengät, hopeapaulat.» — »Kuule, etkö vaihda noita kultakenkiäsi ja hopeapaulojasi tähän oriiseen?» Kukko tarkasteli hevosta hetkisen, jo vaihtoi, hyppäsi selkään ja läksi ajamaan.

Niin tuli sitten häntä vastaan lehmän taluttaja, joka kysyi samat asiat ja sai samat valheet vastaukseksi. Kukko vaihtoikin oriinsa lehmään, ja läksi sillä ajaa lerkuttelemaan. Tuli siitä vastaan lampaan taluttaja ja kukko vaihtoi lehmän lampaaseen, tuli viimein paljas mies, jolla oli kädessä kovasin. Se teki samat kysymykset ja sai samat valheet vastaukseksi, ja niin kukko vaihtoi lampaansa kovasimeen ja läksi taas mennä viilettämään kotiansa kohti. Oli kuitenkin siinä matkan varrella sievä lampi ja lammissa kaunis sorsa. Kukko heitti sorsaa sillä kovasimella, joka upposi lampiin, ja niin hän viimein tuli tyhjin toimin kotiinsa takaisin. Siellä olikin kana häntä kiukkuisena vastassa ja tivasi ankarasti: »Missä sinä olet ollut?» Mutta helppohan kukon oli vastaan kiekauttaa:

»Kuninkaissa kukkumassa,
Herroissa hyräjämässä,
Kukuin siellä kuusi vuotta,
Lauloin seitsemän keseä,
Kaikenpa kaheksan vuotta,
Ympäriinsä yhdeksänkin,
Puolen vuotta kymmenettä!»

»Mitä siinä turhia lörpöttelet!» tiuskaisi akka, »eihän tuosta niin kauan ole, kun läksit tietä myöten mennä touhottamaan. Mutta mitä sait palkaksesi paljosta laulustasi?» Kerskaten vastasi kukko: »Kultakengät, hopeapaulat!» Kun kana vaati niitä nähdäkseen, täytyikin kukkorievun vähitellen tunnustaa kaikki vaihtokauppansa. Kun kana teki tallin ja pilttuun kukon oriille, ei sitä ollutkaan; kun hän teki navetan ja parren lehmälle, ei sitäkään ollut; kun hän teki karsinan ja hinkalon lampaalle, ei sitäkään löytynyt; ja kun kana tahtoi hioa veistänsä kukon kovasimeen, täytyi kukon tunnustaa: »Minäpä heitin sillä vesilintua lampeen!» Kana meni silloin, pesi patansa ja sanoi: »No tuoppas edes se lintu tänne, että saan keittää sen.» Missä se on?» Nolona tunnusti nyt kukko: »Se lintu meni, jolla oli siivet!»

Mutta silloinpa kukon akka jo ylen suuttui ja sanoi: »Ja tämä tässä muka on ollut kuninkaissa kukkumassa, herroissa hyräjämässä, äläpäs eto ränkyjä!», karkasi kukkoa haivenista kiinni ja rupesi äijä parkaa rökittämään. Siitä syntyi nyt niin mahdottoman kova tappelu, ettei sellaista oltu vielä koskaan nähty eikä tultane näkemäänkään, ja kukko kärsi siinä surkean häviön. Akka tarttui häntä päästä kiinni ja repi päälaen paljaaksi, niin että veri virtaili ja värjäsi hänet aivan punaiseksi, selän ja rinnan varsinkin. Itse hän ei saanut muuta kuin vähän nokaistua akkaansa päälaelta eikä siitä tullut vertakaan sanottavasti. Siitä asti on kukolla ollut suuret heltat, mutta kanalla perin pienet. Ja tämän vuoksi, kun oli esi-isä ollut mainetta hakemassa kuninkaan vatsasta saakka ja sorretun puolustamisella ansainnut itselleen kultakengät ja hopea-

paulat, on Immilän kukko niin mahdottoman ylpeä, että enimmät ajat vain yhdellä jalalla seisoskelee ja taivaan lakea katselee.

Tämmöisen jutun kertoi ketulle se vanha harmaapää metso ja läksi lentää kohistamaan halki kuusisen metsän omille yksinäisille retkillensä. Mutta kettu palaili hiljalleen Immilään miettien mielessään, että sattuneeko hänelle tilaisuutta puhutella tuota ylpeätä lintua ja miten tuossa silloin mahtanee käydä. Ja kettu lipoi siinä juosta litvitellessään huuliansa ja lupaili mielessään, että jos joudut, Immilän iso kukko, hänen vatsaansa, niin etpä pistäkään päätäsi sieltä ulos!

Nyt se loppui!

XXII.

HOUKUTELLEN HULLUN KANSSA, MIELIN KIELIN MIELETTÖMÄN.

Ku käski pahalle työlle,
Kenpä kehnolle kehotti,
Nokkoasi nostamahan,
Kärseäsi kääntämähän!

Saapui sitten kettu taas Immilään sitä suvustaan ylpeätä helttaniekkaa katsomaan ja huomasikin, että kukko oli eukkoineen lennähtänyt melko korkealle orrella, josta sitä oli aivan mahdoton hyppäämälläkään tavoittaa hampaisiinsa. »Annahan olla», arveli kettu, »kunhan koetan, kuinka viisasta väkeä tämä on», ja

lähestyi sileän ja rauhallisen näköisenä sekä teki hyvän päivän. Istui siihen sitten ja katseli taivaalle kuin ilmoja ennustaakseen, kunnes laati siitä rauhalliset tarinat. »Nythän on», sanoi hän, »tehty rauha kaikkien eläinten välille, niin ettei enää pidä toisen toisellensa tehdä surmaa». Kukko ja kana kuulevat tämän ihmeissään ja sanovat: »Vai on tehty sellainen rauha! Hyvähän tuo olisi, että kerran loppuisi se tappaminenkin tästä maailmasta.» — »Joo, loppuu se nyt!» jatkoi kettu puhettansa ja katsoi vilpittömästi kukkoon ja kanaan. »Tulkaa tekin», houkutteli hän sitten, »alas sieltä orrelta, sillä mitä te siellä teette, kun maassa kuitenkin asutte ja sieltä ruokanne saatte.» »Hjaa», sanoivat siihen kukko ja kana hiukan neuvottomina eivätkä oikein tienneet, mitä siinä tehdä; eivät olisi uskaltaneet maahankaan astua, kun pelkäsivät kettua ja epäilivät sen liuvarin lupauksia. Sattuipa silloin kana huomaamaan, että Kääpälän Merkki juosta jolkotteli Immilään päin, ja sanoi kukolle kuin muuten vain huomauttaen: »Kas, kun Kääpälän Merkkikin näkyy tuolta tänne päin juosta jolkottelevan!» Eipä tarvinnut ketun enempää kuulla, kun jo lähti pakoon hätä hännässä. Kana kaakotti perään, jo älyten ketun kavaluuden: »No, miksi pois menet? Meilähän olisi ollut niin hauska yksissä iloita, kun Merkkikin näkyy olevan niin leikkisällä päälläl» »Olisi, olisi! vastasi kettu takahankaan pois kiiruhtaessaan, »mutta minä pelkään, ettei Merkki vielä tiedä tuosta yhteisestä rauhasta mitään ja että tässä siksi saattaisi meidän kahden välillä syntyä ikäviä väärinkäsityksiä!» Jo älysi kukkokin, mistä tässä oli koko ajan ollut kysymys, ja kiekaisi hirmuisesti muka kettua pelottaakseen ja voidakseen sitten Merkille kerskailla,

kuinka hän yhdellä kiekaisulla karkoitti ketun, joka säikähti niin, että häntä maata lakaisi. »Odotahan, riivattu!» vannoi kettu puittiessaan suojaan metsän peittoon, »kyllä vielä keksin keinon, jolla niskasi nujerran sekä laulusi lopetan, kirottu kuninkaissa kukkuja!»

Kettu mietti sitten suvikauden, millä metkulla hän saisi kukon valtaansa, mutta ei huomannut mitään, joka olisi oikein ottavalta tuntunut. Syksympänä hän kuuli, että kukko ja kissa olivat ruvenneet pitämään yhdessä taloa, ja paikalla hän läksi tarkastamaan asiaa lähempää. Siinä oli sitten leikkuuväki pellolla ja oli niille keitetty tuoreita herneitä päivälliseksi. Kettu kävi varastamassa herneitä ja hiipi kissan ja kukon tuvalle. Siellä hän kuuli, kuinka kissa ilmoitti lähtevänsä ulkotöihin ja varoitti kovasti kukkoa laskemasta ketään tupaan. Kukko keekoili pöyhkeänä lattialla, kiekaisi kerran ja pari ja lupasi. Meni siitä sitten kissa tiehensä, mutta kettu rupesi tekemään temppujansa kukon ikkunan takana, käpälillänsä siinä koetteli, pitäen herneitä suussansa. Jopahan saikin ikkunan auki ja laski herneet laudalle. Paikalla poukaisi kukko siihen ja rupesi niitä nokkimaan, mutta samalla ampaisi hänelle myös kettu hyväkäs niskaan. Ei muuta kuin lähtee siitä kukkoa siivestä riepoittamaan metsää kohti ja kukko pitää sen päiväistä meteliä ja parkunaa, että kettua jo ihan iljettää koko yritys. Kiireesti hän kuitenkin koettaa jouduttaa saalistaan piiloon. Mutta juuri kun hän on voittopuolille pääsemässä, tunteekin hän kuin olisi tuhansilla neuloilla pitkin silmiä raapaistu, vierestä kuuluu kukon kirkunan lisäksi paha marmatus ja sähinä, kylkeen tarrataan kiinni kuin naskaleilla, ei auta muu kuin heittää kukko siihen ja kiireen vilkkaa

painua pöheikköön miettimään, mikä ihmeen tohahdus se oli, joka niin topakasti häneltä kukon riisti!

Se oli tietenkin kissa, joka oli työmaalleen kuullut kukon kotkotuksen ja parkunan sekä ajatellut, että kyllä se nyt, senkin hyväkäs, on siellä päästänyt jonkun niskaansa ja sitä nyt kotkottelee. Täytyy kai sitä mennä auttamaan. Ja kissa meni ja vapahti kukon ketun kynsistä, nuhteli häntä ankarasti ja telkesi tupaan, uudelleen kieltäen häntä ketään sinne laskemasta. Mutta kettu, joka ei ollut ennen koskaan nähnyt kissaa eikä tiennyt, kuinka tavattoman topakka elävä se on, tuli tästä kovin uteliaaksi ja päätti vasta heittäytyä kissan kanssa ystäväksi, sillä se oli sen terävien kynsien vuoksi varmasti parasta. Kukon hän nyt heitti toistaiseksi ajatellen, että sielläpähän pysyt Immilässä tallella vastaisen varalle.

Siinä Piippolan ja Immilän vaiheilla kettu sitten rupesi talvea viettämään, kunnes joutui osalliseksi Piippolan vaarin kalansaaliiseen, mikä kävi seuraavalla tavalla.

XXIII.

PYYTÄVÄ KALOJA SAAPI, NUKKUVA UNEN NÄKEEPI.

Ahven ainoinen kalanen,
Sekä hauki harvahammas,
Tule onki ottamahan,
Väkärauta vääntämähän.

Kettu oli jo kauan pitänyt silmällä Piippolan vaaria, joka oli kova kalamies ja alinomaa hääräsi talon ja rannan väliä. Tulipa siinä sitten sydäntalvi ja ihmeekseen

näkee kettu, että nyt vaari vasta oikein vauhtiin yltyi. Ei muuta kuin haalaa rantaan suuria rysiä ja niitä jään alle pitkillä saloilla upottelee ja järjestelee. Kettu pitää kaukaa häntä silmällä, korkean kiven päällä istuu, mieteksii ukon puuhia ja aina väliin huuliaan nuolaisee. Jopa näkee sitten kerran, että on vaari tullut ihan laitioreellä jäälle ja että aivan koko reellisen on äijä saanut kaloja. Kovasti nyt revolla rupesi himoittamaan tuoretta kalaa ja hän miettimään, miten niitä saisi äijältä peijatuksi. Jopas äkkääkin.

Menee kettu repale — aika liuvari — sille tielle, jota tiesi vaarin ajavan kotiinsa kalakuormineen, ja heittäytyy tien viereen hyvin näkyville muka kuolleeksi. Kauniisti loistikin hänen punertavan ruskea turkkinsa valkoiselta lumelta ja hiljoikseen ajella nytkyttelevä äijä huomasi hänet heti. »Ka! repo viruu tien kyljessä», sanoi äijä aivan ihmeissään, »jopa minua nyt hyvä onni kohtelee, kun sain näin paljon kaloja ja vielä kuolleen revon ihan sulin käsin!» Ottaa siitä revon ja heittää rekeensä peräpuolille — sinne ihan loimella kettu repaleen peittelee, mutta itse istahtaa seville ja alkaa taas hyvillä mielin ajaa nytkytellä eteenpäin, väliin ihastuksissaan ruunaansa ihan lyömällä kiirehtien. Kettupa sillä välin hiljaa siellä loimen alla pelailee ja toimiskelee, mättää kaloja maalle sen kuin ikinä kerkeää, ukon vain tyytyväisenä hevostansa kiirehtiessä. Ja kun oli saanut kaikki kalat sillä tavalla toiselta anastetuksi, niin ei muuta kuin viivana metsään, eikä äijä sitäkään huomannut, ajeli vain tiehensä. Mutta kettu kokosi kalat läjään ja rupesi syömään, ja silloin hänet, kuten sanottu, yllätti karhu.

Kovastihan kettu aluksi säikähti karhua, luullen,

että nyt tuli hänelle tarkka suoritus vanhoista veloista, mutta sitten hänellä juolahtikin mieleen lepyttää kontio noilla kaloilla. Sehän ei ollut vaikeaakaan, sillä karhulla oli hiukaiseva nälkä ja siksi toiseksi ei karhu ole juuri niitä pitkävihaisimpia. Syöpi siinä nyt karhu kaloja, kettukin jonkun näpistää leukoihinsa mielessään kiroten, kun täytyi koko hyvä saalis tällä tavalla kontion vatsaan mättää, kunnes saa jo kouko nälältänsä puheen vuoroa ja kysyy: »Mistä sinä, kettu repale, näin paljon kaloja olet saanut?» Silloin pahuus taas meni kettuun ihan kurkkua myöten ja hän vastasi viekkaasti karhua puijaten: »Tuoltahan minä niitä kävin viime yönä Piippolan avannosta onkimassa». — »Onkimassa! Millä ihmeellä sinä ongit? Eihän sinulla ole onkea.» — »Se oli seikka semmoinen», valehteli nyt kettu karhulle, »että viime yönä oli kiiluvaisia paljon taivaalla ja silloin ovat kalat hyvin nälkäisiä. Menin sinne avannolle ja pistin häntäni veteen enkä liikahduttanut koko yönä. Aamulla oli kala joka karvan nenässä ja sillä niitä tuli noin paljon». Karhu innostui: »Tarttuisikohan noita minullekin?» — »No varmasti tarttuu!» uskotteli hänelle vain kettu, »tänäkin iltana on paljon kiiluvaisia taivaalla, joten on tulossa hyvä onkiyö. Saatanhan minä lähteä sinulle oppaaksi sinne avannolle, jos haluat». »No tietysti», vastasi karhu hyvillään.

Mennään illalla sitten Piippolan avannolle ja kettu vielä opettaa karhua: »Kun nyt pistät häntäsi tuonne, niin älä yhtään häilytä, vaan kökötä siinä liikkumatta aamuun asti. Hyvästi tehoo, jos vielä luet: puutu suuri ja pieni ja kaikki!» — »Kyllä, kyllä!» lupasi karhu innoissaan ja pisti häntänsä — se oli karhun häntä vielä siihen aikaan pitkä — avantoon, vaikka jäinen

vesi häntä hirvittikin, ja jäi siihen kärsivällisesti suuren kalansaaliin toivossa istua kököttämään. Kettu juoksi tiehensä.

Mutta jo kauan tätä ennen oli Piippolan äijä ehtinyt kotiinsa, mennyt pirttiin, lyönyt kintaansa penkkiin ja sanonut, viitaten peukalollaan olkapään yli: »Menkää, akat, korjaamaan reestä kalat! Ja on siellä kettukin.» Menevät akat touhulla suurta kalansaalista korjaamaan, niin ei olekaan reessä mitään, ei kaloja, ei kettuakaan. Palaavat akat suurella tohinalla sisään ja itse Piippolan iso vointekijä akka huutaa miehelleen: »Mitä sinä nyt tyhjää horajat! Eihän siellä ollut mitään kaloja, saatikka sitten kettua!» — »No johan nyt on ihme paikka!» penää Piippolan ukko vastaan ja törmää itse katsomaan — todeksi havaitsee akkain pauhun ja korvallistaan kynsien vahvistaa: »No petti peijakas se repo hiljankin minut!» Hyppää rekeen ja lähtee ajamaan takaisin omia jälkiään, mutta pois oli jo repo ehtinyt kalansa korjata metsän peittoon, ei näkynyt eikä kuulunut. Ei siinä voinut tehdä muuta kuin kirota tuon kettu liuvarin viekkautta.

Aamupuolella yötä sitten kettu menee kaukaa kurkistamaan, miten on karhun laita: yhä istua kököttää kouko avannollaan, väliin vain taaksensa nuuhkaisten. »Kyllä se nyt on kiinni!» päättelee kettu vahingoniloisena ja lähtee kiireesti Piippolaan. Siellä on jo se mahdoton vointekijä akka noussut, istuu pirtissä ja kirnuaa minkä ehtii. Kettu juoksentelee ympäri rakennusta miettien, miten saisi sisään sanan, että jo on karhu ryökäle talon avantoa sotkemassa, kunnes älyääkin kinoksen harjalta loikata katolle. Menee siellä toton suulle ja huutaa huilauttaa reppänän lävitse: »Akat hoi! Karhu, se Iso-

Matti, on tahrimassa avantoanne! Juoskaa pian ajamaan pois!» Ja siitäpä syntyikin tohina pirtissä! Itse iso akka oli siinä samassa seisaallaan, sysäsi kirnun nurkkaan, tempasi korennon eikä muuta kuin ala täyttää alas rantatörmää minkä ikinä töppösistä lähti. Mennessään vielä huutaa hojotti kaikki Ilmolan kylän akat hereille, niin että kohta on jäälle menossa korentoniekkaa eukkoa kuin pilveä ja alkaa siellä pian hirmuinen metakka.

Ikävä oli karhulla istua siinä avannon reunalla, mutta mitäpä sitä ei tee hyvän saaliin toivossa. Hievahtamatta hän istui, ettei karkoittaisi kaloja, ja mietti hyvillä mielin, kun häntää rupesi näpistelemään, että nyt siellä isot kalat parhaillaan pureutuvat kiinni. Kuta kauemmin hän siinä kuitenkin istui, sitä ikävämmältä aika tuntui, ja jopa tunnusteli hän vihdoin häntäänsä hiukan, olisiko mitään tarttunut. Kun se liikuttaessa tuntui hyvin raskaalta ja jykevältä, ilostui hän kovin, luullen, että ylen paljon on siihen nyt kaloja puuttunut. Päättää istua edelleen uskollisesti, että saisi mahdollisimman paljon. Tulee siinä sitten aamu, tähdet rupeavat kalpenemaan ja päivän kajastusta ilmestyy taivaalle, kun alkaakin samalla kuulua rannalta kova meteli. Karhu siitä säikähtää ja rupeaa tarkemmin kuuntelemaan ja katsomaan — no eihän vain: akkaa sieltä tulee kuin pilveä, kaikilla korennot kädessä ja suoraa päätä täyttävät päälle kuin vimmatut. Kova nousi nyt hätä kontiolle: hän yrittää lähteä pakoon, mutta ei pääsekään, kun on häntä jäätynyt lähtemättömästi avantoon, ja samalla akat alkavat iskeä joka puolelta, että silmät säkenöivät. Riuhtoo siinä kontio ja mörisee akkain moitteisiin vastaukseksi, etteihän hän

kaivoa sotke, hänhän onkii vain, mutta eivät akat sitä kuule, vaan huutavat ja rähisevät sekä latovat äijäparkaa korennoilla selkään, pään ruhjovat, että korvat ihan pienenevät pyöreiksi, kunnes ukko viimein tuskissaan niin kovasti tempaisee, että — häntä katkeaa irtipoikki! Äkkiä häviää karhu silloin akkain keskeltä, jotka korennot olalla lähtevät peräkkäin pitkänä jonona kylään takaisin, yhä ihmetellen sitä, mikä tulimmainen pani karhun jäädyttämään häntäänsä avantoon! Eivät olleet kuitenkaan tämän aamun ihmeet vielä tällä hyvät.

Naureskellen näki kettu liuvari katolta akkain menon ja arveli itsekseen, että kohta siellä nyt karhu saa niitä kaloja, joita on ongiskellutkin koko yön — »mutta pitääpä pistäytyä katsomassa, miltä Piippolan pirtissä näyttää!» Näin sanoen kettu mennä kälpäili katolta alas ja huomasikin, että olivat akat jättäneet pirtin oven sepposen selälleen. Kettu meni sisään ja nuuskieli siellä nurkat kaikki. Näki kirnun, haistoi sitä, jo maistoikin: hyvää oli, — kurkotti päänsä yhä syvemmälle ja söi makeata viiliä kidan täydeltä. Söi, söi, ei enää muistanutkaan, missä oli, kunnes samalla tulla tomahtaakin pirttiin Piippolan iso akka. »Kettu halvattu on pirtissä ja vielä kirnuusta syömässä! No nyt sen vältti, kun avannot pilataan ja vielä kirnuuksetkin syödään!» kiljaisee akka, saapi siitä männän kouraansa ja tavoittaa sillä Mikko Repolaista. Äkkiäpä tämä selviytyykin kirnusta, kirnu kaatuu ja ketun pää holvautuu kermaan aivan kokonaan, ja nyt lähdetään peräkkäin menemään pitkin Piippolan pitkää tanhuata, niin että se vasta menoa on. Jo nostaa akka männän ilmaan, jo lyödä tohaisee kettua, mutta eipä saa sattumaan muuhun kuin siihen ketun pitkän hännän viimei-

seen nipukkaan, johon jänis silloin kerran antoi valkoisia karvoja parantimeksi, se kun nipistyi loukkuun. Ylimääräisesti sitä nyt Piippolan akka vielä kermalla valkaisee. Näin pääsee kettu vihdoin pakoon, syötyään kermaa kyllältänsä.

Pakenevat siinä nyt kettu ja karhu, kumpikin omaa tietänsä, kunnes tulla tomahtavatkin yhteen teiden yhtyessä. Peräti vihastuneena kettuun ärjäisee karhu hänelle heti: »Aina sinä minulle valehtelet!» ja tavoittaa kiinni. Kettu kuitenkin saa vältetyksi ja muka tosissaan sanoo karhulle: »Enhän minä valehtele! Katsotaanpas vastakkain, kumpi ennemmin nauraa; joka ensiksi nauraa, se valehtelee.» Karhu suostuu ja rupeavat siinä sitten täten särkiä paistamaan, mutta kun karhu tuijottaa tyhmän totisena kettua vasten naamaa, rupeaa kettua naurattamaan. Sen huomattuaan tarraa karhu häntä niskasta kiinni ja sanoo: »Ähäh! Jopas valehtelit!» Kettu ei hädissään huomaa muuta kuin heittäytyä voimattomaksi ja rukoilla: »Älä nyt minua tapa, sillä minä olen niin kovasti kipeä, kun Ilmolan akat hakkasivat pääni murskaksi. Näethän, että aivot päästäni valuvat.» —» Minuahan ne hakkasivat!» murisi karhu, »kun ovat korvanikin ikuisiksi ajoiksi lyttyyn lyöneet ja sinne jäi häntänikin avantoon. Saisit kantaa minua, mokomakin veijari!» — »En minä jaksa!» valitti kettu, »minä tässä kipeämpi olen, koska kerran aivot valumassa ovat, niin että kanna sinä minua!» Karhu siinä hyvyydessään jo rupeaa kettua säälimään, kun tämä naama piimässä surkean näköisenä muka voimattomana hoippuu. »Tule nyt selkääni sitten», sanoo hän ja rupeaa kettu veijaria kantamaan.

Kuljetaan siinä vähän aikaa ja kettua kovasti nau-

rattaa, kun karhu häntä kantaa, vaikka on itse akkain pieksämisestä ja häntänsä menetyksestä aivan huonoissa voimissa. Ei malta enää liuvari olla ääneti, vaan rupeaa siinä itsekseen hyräilemään:

»Sairas tervettä kantaa,
Vähävoipa nytkyttää.»

Mutta karhu kuuleekin hänen laulunsa ja rupeaa epäilemään. »Mitä sinä siellä laulelet?» ärjäisee hän ketulle. »Katselen noita taivaan tähtyläisiä ja isoni sekä emoni lauluja laulelen», vastasi kettu tekopyhänä ja lisäsi: »Näitä emoni aina ennen lauleskeli lasta liekuttaessaan ja isävainajani tikkaa kirjatessaan. Ja tuntuu minusta kuin olisi pääni mennyt vähän sekaisin.» Karhu tyytyi ketun selitykseen ja niin siinä nyt mennä jutuutetaan vähän matkaa, kunnes kettu taas itsekseen hyräilee:

»Sairas tervettä kantaa,
Epävoipa nytkyttää.»

Taas karhu on kuulevinaan jotakin epäilyttävää ketun sanoissa ja tiukkaa häneltä selitystä, mutta kettu vain mainitsee laulaneensa siitä, kuinka kaunista on, kun terve sairasta kantaa, ja lisää haikeasti: »Puhelen tässä itsekseni vain, mitä tuo pieni lintunen tuolla puhelee». Karhu tyytyy ja taas mennä jutuutetaan, kunnes kettu jälleen hyräilee:

»Sairas tervettä kantaa,
Lyhythäntä rötköttää.»

Mutta nyt kuulikin karhu selvästi, mitä repo sanoi, viskasi hänet selästänsä ja tavoitti kiinni. Lähdetään siinä menemään perävilkkaa, niin että kangas tömisee,

karhu vihasta tuhisten ketun kantapäillä. Mutta Mikko mielevä mies tiesi, missä oli juurikan alla hyvä piilopaikka, ja kiiruhti sinne. Kuitenkin oli karhu niin hänen kintereillään, että kun hän pujahti juurikan alle, saikin kontio hänen toisesta takajalastaan kiinni ja alkoi siitä riuhtoa, että ketulla maailma musteni silmissä. Mutta viisas mies aina itsensä selvittää eikä menetä mielenmalttiaan. Niinpä kettukin muka ilkkuen huusi karhulle: »Katso hullua! Puun juurta jännää, eipä koivesta jännääkään!» Karhu hölmistyi peräti, kun oli luullut ketun säärtä siinä pitelevänsä ja aukaisi kitansa sekä tarrasi vieressä olevaan juureen kiinni. Kettu ei liioin viivytellyt vetäistessään säärensä turvaan, mutta rupesi kuitenkin karhun vimmatusti purressa puun juurta surkeasti voivottelemaan, että kun nyt hänen säärensä aivan raatelee. Karhu puri sitä enemmän ja sai siinä vähitellen kostonhalunsa tyydytetyksi sekä meni tiehensä, ketun huutaessa ilkkuen perään: »Sinnekö avantoon sinulta jäi se tuuhea villakuontaloisesi!»

Niin päättyi karhun surkea kalaretki, mutta se, jonka retket eivät vielä päättyneet tähän seikkailuun, se oli kettu veijari, Mikko Repolainen. Tuskin oli karhu puikkinut matkoihinsa juurikan luota, kun jo kettu selvisi sieltä ilmoille, leuhautti tuuheata häntäänsä ja vannoi: »Hyvää oli Piippolan viili ja vielä minä sitä toisenkin kerran syön!» Sanoi ja lähti taas mennä täyttämään Piippolaan vievää tietä myöten. Tulivat siinä sitten Piippolan miehet karhuntapporetkellään häntä vastaan, näkivät, että juoksee tuossa repo ja pää on valkeassa viilissä ja kysyivät: »Mikä nyt on ketulle tullut?» Hilpeästi ja surematta vastata hivautti kettu: »Niin minua, ristiveikkoseni, tuolla aamulla kylässä

lyötiin, että aivot päästäni näkyvät!» — »Jopa löivät kovasti kettu riepua!» surkuttelivat miehet ja rupesivat ottamaan Mikkoa kiinni, mutta johan nyt! Kettu juoksenteli pitkin metsiä ja maita houkutellen miehiä perässään, niin että nämä myöhästyivätkin retkeltään ja palasivat kylään takaisin. Yölläpä kettu hiipi Piippolaan, hyppäsi katolle ja sieltä totosta reppänän läpi huutaa huilautti: »Vieläkö on viiliä kirnussanne?» Heräävät siitä akat ja unenkohmeloissaan arvelevat, mikähän vieras nyt on tullut viiliä huutelemaan, ja vastaavat: »Ei ole viiliä! Kettu söi kaikki viilit!» Kettupa muka surkutellen ja kauhistellen vastaa: »Vai niinkö tuo roisto teki, että ihan kaikki viilit söi! Ei tainnut enää tippaakaan mihinkään jäädä?» Iso vointekijä akka siihen jo ilmoittaa: »Mitä häntä lie vähän tuonne laudalle jäänyt — jahka mä aukaisen oven, niin syö siitä!» Kompuroipi akka jalkeille, nostaa viilin pöydälle ja avaa oven luullen matkalaisia etehisessä olevan, kunnes taas painuu vällyjensä väliin kuorsaamaan että hirret tutisevat. Mutta kettu liuvari livahti siitä pirttiin, söi viiliä kyllältänsä, lähti ylpeästi pois, mutta huutaa huilautti oven pielestä mennessänsä: »Kahdesti olen teidän viilinne syönyt, mutta en minä kolmatta kertaa syö!» No, heräävät siitä taas akat ja rupeavat kettua manaamaan, mutta ota kiinni, jos saat.

Kettu mennä kälpäili hiljalleen tähtikirkkaassa yössä, kunnes kuuli kaukaa pitkän ja kolkon ulvonnan, johon koirat yltyivät kiukkuisesti vastaamaan. »Ahaa!» ajatteli kettu, »jopahan on susi kuoma lähtenyt Ilmolan taloja tutkimaan!»

XXIV.

HÄDÄSSÄ AUTTAJA TUNNETAAN, ONNEN TIELLÄ UNHOITETAAN.

Hiisti ensin hiljemmältä,
Harviammalta murahti,
Perän lyöden pientarehen,
Hännän maahan torkutellen.

Sai siitä sitten susikin akkansa kanssa välinsä selviksi revon tekosien jälkeen ja päätti lopulta hänkin lähteä Ilmolan puolta tutkimaan. Karhun määräyksen mukaan hän suuntasi kulkunsa Kääpälään, astua jolkotellen omia aikojaan pitkin yhteisiä metsäteitä, ollenkaan osaamatta kuvitella mielessään, mitkä ihmeelliset asiat ja tapahtumat häntä odottivat. Hän muisteli mielessään, että hänellähän piti oikeastaan olla Kääpälässä sukulaisiakin, Kääpälän Merkki, jonka eno hän oli, jos oli uskomista siihen sanaan, että susi on koiran eno. Päättää siinä susi kulkiessaan ensiksi katsastaa, mistä sattuisi kohtaamaan vanhan tuttavansa Merkin.

Nyt olivat Kääpälässä asiat sillä kannalla, että juuri muutamaa päivää aikaisemmin siinä oli kaksi kukonpoikaa pihalla riehaantunut tappelemaan niin vimmatusti, että olivat ihan olleet toisensa tappaa. Merkki oli pihalla makuuttanut päätä käpälällä ja äreänä katsellut äärestä miettien itsekseen, että kai se on tuon Immilän ison kukon ylpeys periytynyt näihinkin, kun tappelevat kuin mitkäkin herrat. Ja on hyvinkin saattanut periytyä, sillä ei sen kukon vaelluksen laadusta ole mitään takeita, kun kesäkaudet siipeä laahaa niin pitkälti kuin kylää ja kanan nimellistä riittää. »Mutta

ihan ne nuo kukonpoikaset tuossa silmät repivät päästänsä!» ihmettelee Merkki uudelleen, kun ei vain heitetä, vaan äheltäen ja vastakkain hyppien uupumatta tapella touhutaan. Jo käy vanhalla talon vahdilla tällainen meno sisulle, hän murahtaa käskevästi, että siivolla siinä, ja kun siitä ei ole apua, niin siirrähtää tappelevien viereen ja sivaltaa toisen niskasta erilleen. Kuinka olikaan nyt Merkki parka väärin laskenut leukainsa voiman tällä kerralla, on vaikea ymmärtää, mutta niin siinä nyt kävi, että hänen hampaissaan ollut kukko ei kuin kerran kiekaisi ja siihen oikaisi koipensa. Ja siitäkös vasta nostettiin rähinä: kaikki huutamaan akat ja miehet, että tuo Merkkihän nyt vasta julmettunut on, kun tappaa kukon ihan keskelle pihaa! Ei muistettu enää Merkin ansioita, että hän oli vanha kartanokoira, aikoinaan isännän uskollisin toveri, joka oli jakanut kaikki talonsa surut ja ilot, näl'ät jos muutkin vastukset, siinä palvellut ja harmaantunut, jopa menettänyt melkein kuulonsa ja näkönsäkin. »Siinä kyllä aina makaa ja ruokakuppinsa ääreen tunkeilee, mutta eipä enää virkaansa hoida, vaan pahuutta tekee ja nyt vielä tappoi tuon kukon!» Katkeralla sydämellä Merkki pihalla makaa ja ymmärtää, mistä nyt on kysymys, ja kuuleehan sen huonokuuloinenkin, kun suulaat akat oikein rupeavat motkottamaan. Jo sanoo joku julmasti, että tappaahan se pitää, sillä mitä tästä vanhasta koirasta enää käypi syöttämään ja elättämään. Mutta lapset rupeavat itkemään ja vanha sokea Kääpä'än vaari nousee uskollista Merkkiänsä puolustamaan, uhaten, että ennen hänen saavat tappaa kuin Merkin. Vaikenevat siinä silloin akat, mutta päättävät olla antamatta Merkille ruokaa, arvellen, että siitäpähän sitten kuolee

itsekseen. Nuorta penikkakoiraa sen sijaan kyllä lellitellään ja sille rieskamaidot kuppiin kaadetaan, mutta Merkki ei saa mitään, ulos vain ajetaan yön selkään.

Suruissaan Merkki menee tunkion laidalle makaamaan alistuen kohtaloonsa ja päätellen, että tämä nyt sitten lieneekin hänelle sopivin paikka, niin ei ole väellä hänen kuoltuaan raadon pois siivoamisen vaivaa. Siinä hän makaa monta päivää, eivätkä lapsetkaan, vaikka ovat aikoneet, muista tuoda vanhalle ystävälleen edes luupalaakaan, niin ovat leikkeihinsä kiintyneet. Tulee taas yö ja heikoksi tuntee itsensä vanha koira siinä maatessaan, kun samalla sieltä yön hämystä ilmestyykin hänen eteensä synkkä pää, keltaiset silmät ja pitkät, terävät hampaat. Tunteehan Merkki tulijan, sillä ei hän nuorra miessä ollessaan paljon noita hampaita pelännyt, vaan oli usein tapellutkin suden kanssa ja kerran tehnyt sille aivan verrattoman kepposen. Ei hän nyt kuitenkaan haluaisi vanhoilla päivillään joutua suden vatsaan, vaan kuolla kunniallisesti, ja sanoo siksi tulijalle: »Älä vie minua, yksiä volonaamojahan olemme. Mitäs minusta saat muuta kuin paljaat luut; tehdään sovinto! Hankin sinulle pullon viinaa.» Vaikka hukalla ei ole viemisen aikomustakaan, niin hän on silti kuin armosta suostuvinaan ja kysyy, mitä naapuri nyt siinä tunkion laidalla niin yksikseen makailee, jolloin Merkki kertoo hänelle kaikki ja valittaa: »Parasta olisikin, että söisit minut, sillä eihän minulle anneta enää ruokaa talosta, vaan nälkään pitää tässä nääntyä.» — »Älä ole milläsikään!» lohdutti nyt hukka häntä, »en minä rupea sinua syömään, vaan laitan niin, että sinulle annetaan ruokaa.» »Miten, millä neuvoin?» ihmettelee Merkki. »Tuollahan teillä», vastaa susi, »on joka päivä lammas-

katras aholla laitumella ja penikkakoira siinä höveltää ympärillä?» — »Niin on», vahvistaa Merkki. »Annatko minulle pässin siitä katraasta, niin saat leipää; ole varma siitä?» — »Ka pitänee antaa», huokasi Merkki, josta tuntui ilkeältä tehdä täten kauppoja suden kanssa. »Hyvä on», vastasi susi, »tule sitten huomenna sinne katraan luo ja koeta kaikin voimin vastustaa, kun minä vien sen pässin, mutta anna kuitenkin lopuksi ottaa, niin antavat kyllä sinulle ruokaa. Mutta se on katsottava, ettei pentu ole silloin saapuvilla.» — »Hyvä on», myönnyttää Merkki, ja niin on asia sovittu.

Seuraavana aamuna Merkkikin läksi keralla paimeneen, vaikka häntä ylenkatsottiin, mutta nälissään hän vain sai virua aitovieressä eivätkä paimenet laskeneet häntä edes tulellekaan. Penikkakoira siellä vain jokaisen ääressä häntää lierutti ja palaa kerjäsi. Merkkipä pysyttelee katraan luona ja kun susi iskee pässin ja lähtee viemään, niin silloin hän nostaa kovan rähinän ja alkaa panna vastaan. Ponnistelee siinä muka kovin ja paimenet huutamaan ja juoksemaan apuun penikan kanssa, mutta ennen kuin ehtivät, vie hukka pässin. Mutta sen sijaan, että olisivat Merkkiä kiittäneet, kun edes katraan ääressä oli ollut ja parastaan tehnyt, paimenet vain häntä moittivat ja halventavat, että kun ei nyt pässiä pystynyt enää pois ottamaan, vaikka ihan vieressä oli; olisipa ollut peni siinä, niin ei olisi hukka pässiä vienyt! Pois he ajavat Merkin paimenesta.

Suruissaan menee Merkki takaisin tunkionsa laidalle makaamaan ja matkalla löytämäänsä luuta siinä huonoilla hampaillaan koettaa kalvaa. Tulee ilta ja illan keralla hukka, joka tuo hänelle rasvaisen luun ja kysyy: »No joko antoivat sinulle ruokaa, kun koetit

pässiä pelastaa?» — »Vielä ne ruokaa!» valitti Merkki, »kun vain yhä enemmän halvensivat siitä, etten sinulta pässiä riistänyt.» — »No mutta nythän ihme on, kun eivät enää vanhat neuvot tepsi!» viheltää hukka kummissaan ja keksii uuden: »Kuuleppas, tulehan huomenna aamuhämärissä portaiden lähistölle, niin tehdään toinen temppu.» — »Ja mikä se sitten olisi?» kysyy Merkki epäillen, sillä hän ei oikein luota hukkaan. »Aamusilla kun on vielä pieni päivä», selittää susi, »tulee lapsi paitaressu pihalle portaiden eteen. Silloinpa saavun minä, tempaan lapsen paidasta hampaisiini ja lähden viemään. Sinä silloin nosta kova meteli, ryntää minun kimppuuni, jolloin minä päästän lapsen ja pakenen. Varmasti silloin sinulle leipää ja kaikkea hyvää antavat.» Mutta Merkistä tämä ei ole hauskaa ja hän kysyy epäillen: »Ethän vain pientä lasta pahasti pidä?» — »En!» — »Ethän hampaalla loukkaa hentoa ruumista?» — »En! Hellästi pidän paidan helmasta kiinni!» Näin vakuuttaa hukka ja Merkki uskoo, joten taas sovitaan asia.

Aamulla sitten puikahtaa pikkuinen piltti paitatilkussaan pihalle ja susi tempaa hänet hampaisiinsa. Poika päästää surkean hätähuudon, Merkki törmää suden kimppuun ja ikkunasta väki hädissään usuttaa: »Hus, hus, mene sinä, saa lapsi hukalta, kisko!» Pentu siinä niikuttaa ja vinkuu häntä koipien välissä, mutta Merkki suden kanssa tappelee, kunnes tämä sopimuksen mukaan heittääkin lapsen ja juoksee tiehensä. Saapuu väki siihen, otetaan lapsi hyvään hoitoon, ja nytkös vasta Merkille makean leivän päivät alkavat — häntä kaikki syöttämään ja juottamaan sekä hyvissä paikoissa makuuttamaan, ja jopas sanotaan, että kun olisi

Merkille ansion mukaan arvoa ja ruokaa annettu, niin varmasti olisi pässinkin pelastanut, kun jo nälkäisenä niin kovasti vastaan vunnelehti! Niin sai Merkki suden sanan jälkeen eliniäkseen puuttumattoman leivän.

Illalla hän sitten hiipi tunkion laidalle tapaamaan sutta ja kiitteli häntä, jolloin tämä sanoi: »No niin, maksa sinä minulle velkasi toinen kerta, konsa minulle tulee tarvis; nyt minulla ei ole nälkä ja siksi minä en syö sinua. Kun minulle tulee iso nälkä, niin silloin tulen maksua perimään, ja silloin on se lupaamasi viinapullokin hyvä olemassa.» Niin sanoi hukka ja läksi katselemaan Kääpälän maita vähän muualtakin kuin Merkin tunkion kupeelta.

Merkille alkoivat nyt hyvät päivät ja penikkakin heittäytyi hänen kanssaan ystäväksi tullen lähelle ja makeasti häntää heilutellen. Merkki pörhisti kuitenkin selkäkarvansa sekä käveleskeli sääret jäykkinä ja arvokkaan sekä ynseän näköisenä, kunnes oli saanut penikalta riittävät alamaisuuden osoitukset ja puolestaan alentunut tervehtimään häntä koirain vanhalla tavalla. Huomattuaan ettei Merkki sentään häntä kovin vihannut, heittäytyi penikka puheisille ja kysyi uteliaasti: »Setä, minkä vuoksi me koirat aina toisiamme tervehdimme tällä tavalla?» Silloin juolahti vanhan Merkin mieleen koiruus ja hän päätti syöttää tuolle suulaalle nulikalle oikein pitkästi ja paksusti pajuköyttä. »Eihän se mitään tervehtimistä ole!» murahti hän, »kadonnutta pöytäkirjaahan sitä etsitään.» — »Mitä ihmeen pöytäkirjaa?» kummastelee peni — »en minä ole kuullutkaan.» — »Mitäpä — tuollainen», vilkaisi häneen Merkki ja jatkoi: »Se tapahtui ennen nuorra miessä ollessani — siitä on jo aikoja . . .» — »Eikö

setä kertoisi?» houkutteli peni. »Ka saatanhan tuon kertoakin», sanoi viekas Merkki ja jutteli seuraavan tarinan.

»Siitä on hyvin kauan», valehteli Merkki, »olin silloin nuori ja niin väkevä, ettei uskaltanut susi tulla niille maille, missä Kääpälän haju nenään sattui. Monet silloin nitistin sudet hengiltä kuin leikillä, kun eivät onnettomat osanneet pitää varaansa, vaan tulivat tänne minun mailleni norkkailemaan. No niin, kerta minulle tuli sitten riita isännän kanssa ja suuttuneena se vihapäissään ärjäisi, että saan mennä pois koko pitäjästä. Hyvä on, ajattelin minä, sanasta miestä ja sarvesta härkää, ja niin meninkin pois Kääpälän mailta ja rupesin asumaan eräässä vanhassa niittyladossa, joka on tuolla alangossa. Muutamana yönäpä tunsinkin unissani, että nyt on susi lähellä, ja kohta ilmestyikin hukka ladon ovelle ja näytti pitkiä hampaitaan — ne olivat noin pitkät ja keltaiset sen hampaat, niin ettei niiden lähettyville ole tuollaisen maidon lakkijan ollenkaan mentävä kuin sinä penikka olet — mutta enhän minä ennenkään ollut susia säikähtänyt ja niin minä sieltä ladosta ärisin sille vastaan, että pöly tipahteli kattomaloista. Jopa talttui siitä hiukan hukka sekä kysyi, mikä minä muka olen. Silloin minulle juolahti, niinkuin sanotaan, koiruus mieleen ja minä päätin, että annahan kun minä jymähdytän tuota hukkaa niinkuin isäntä ryssää, ja niin minä sille sitte vastasin, että minä olen suutari, ja oikein ulosoppinutta lajia. No se hullu heti uskoi ja rupesi kärttämään saappaan tekoon, kun on, sanoi, niin kova hankiainen, että se repii kyntyset rikki. Eihän tässä mihin saappaan tekoon pystytä, sanoin minä hukalle, kun ei ole saappaan aineita. Mutta jos

noutanet tänne vasikan, niin voihan noita koettaa tehdä sinulle saappaita. Ja eihän mitä! Siinä samassa oli susi tiessään ja toihan se kuin toikin minulle vasikan saappaan aineiksi ja kysyi, milloin ne valmistuvat. Sovittiin siinä sitten, että saa käydä kahden viikon kuluttua kysymässä.»

Näin valehteli Merkki penikalle totisena ja tämä kuunteli ihmeissään silmät suurina. »Entä sitten?» kysyi hän henkeään pidätellen. Merkki jatkoi vakaasti:

»Kahden viikon päästä tuli sitten susi saappaitaan noutamaan ja kysyi jurosti: 'Joko saappaat ovat valmiit?' Mutta minulla oli hänelle kyllä vastaus mietittynä. Oli tuo alituinen vasikanlihan syönti ruvennut kyllästyttämään ja tekemään mieli sianlihaa, joten minä ärjäisin hukalle ynseästi kuin suutari ainakin, etteihän tässä ole ollut harjaksia, millä neuletta pistää, niin että jos saappaat tahdot, käy hakemassa sika harjas-aineiksi. Eikä tarvinnut muuta sanoa, kun jo susi törmää kylään päin sitä sikaa hakemaan, ja kauan ei viipynytkään, ennen kuin minulla oli siinä sianliha popsittavana, ja ylen se olikin rasvaista ja makeaa. Eivät olleetkaan Merkillä silloin yhtä laihat päivät kuin vielä äsken, jolloin sinä panit minut tunkion laidalle kuolemaan. Ä—äh! No niin, hukka kysyi taas, milloin niitä saappaita sitten saisi tulla hakemaan, ja kun minä näin, että sitä sikaa riittäisi minulle syötäväksi viikon päiviksi, sanoin, että tulla nyt vaikka viikon kuluttua — mene, penikka, tuo maitokuppisi tänne, että saan vähän kaulaani kastaa, kun täytyy sinulle tässä turhia loruta, ä—ääh! Niin, mihinkäs minä nyt jäinkään, niin että viikon perästä — mene, penikka,

hätistämään tuo kukko siitä takapihalle, kun ihan korvat lumpeeseen rääkyy . . .

Niin, viikon perästä tulla touhahti taas susi ladon ovelle saappaitaan kysymään, jolloin minä ärjäisin sille vasten kitaa, että valmiit ovat, kunhan vain haet minulle lampaan voideaineeksi, että saan heidät hyvästi rasvata. Kolmen päivän kuluttua saat sitten saappaasi. Ja siinä samassa taas susi meni hakemaan lammasta ja pian se sen toikin. Niin oli minulla nyt lampaan paisti pisteltävänä ja ylen hyvää ja rasvaista se olikin, sellaista, ettet sinä, penikka rukka, tule semmoisesta edes unta näkemään!»

Näin valehteli ja kerskaili vanha Merkki, se veitikka, kokemattomalle penikalle, joka siinä aivan ymmällä kuunteli ja ihmetteli, minkälainen mahtava koira tuo vanha Merkki aikoinaan oli ollutkaan. »Entä sitten?» sai hän kysytyksi ja Merkki jatkoi totisena:

»Kolmen päivän kuluttua tuli susi ladon ovelle kysymään, joko saappaat nyt vihdoinkin olivat valmiit. Silloin minä rupesin ärisemään niin mahdottomasti, että oli kuin olisi ladossa ollut sata koiraa, kohotin niskakarvani niin korkealle, että ladon katto nousi paikoiltaan ja ärjäisin niin ylettömän yrmeästi, että susi putosi polvilleen, jotta: 'Vai saappaita tässä vielä! Minähän olen syönyt ne kengän aineet kaikki!' Vasten naamaa tämä poika uskalsi kiljaista sudelle koko asian eikä ujostellut ollenkaan, vaikka tiesikin, että siitä kohta alkaisi sellainen tappelu, ettei moista vielä olisi nähty tämän maailman aikaan. Kohta susi röyhistikin luontonsa, ärisi hänkin puolestaan, kohotti niskakarvansa niin korkealle, että päivä ladossa pimeni, ja uhkasi syövänsä minut, kun olin sillä tavalla häntä pettänyt.

'Ei sutturukka siitä puuhasta mitään tule!' sanoin minä ja nostelin halveksien hartioitani, 'mutta jos luulet vääryyttä kärsineesi, niin mennään oikeuteen ja annetaan tuomarin ratkaista asia.' Susi näkikin parhaaksi suostua siihen ja niin mentiin oikeuteen, ja tavattoman jännittävä oikeusjuttu siitä tulikin . . .»

»Kuka olikaan tuomarina?» uskalsi penikka kysäistä väliin, mutta Merkki vilkaisi häneen vihaisesti ja sanoi:

»Sitä en muista. Sen vain tiedän, että hyvin tyhmä tuomari se oli, aivan lakia ymmärtämätön. Näet kun susi esitti vaatimuksensa ja tahtoi, että korvaukseksi kengän aineiden menetyksestä hänen täytyykin päästä kylään ja koirain pitääkin mennä metsään, käski tuomari asiallisten poistua, että oikeus saisi neuvotella. Sisään käskettyä sitten tuomari julisti päätöksen, että koska sanottu Merkki Ilmolan kylän Kääpälän talosta ei ole edes väittänytkään, ettei hän olisi väärin ilmoittanut olevansa ulosoppinut suutari ja sillä varjolla houkutellut Susi Hukkalalta saappaan aineiksi vasikkaa, sikaa ja lammasta, joita ei ollutkaan saappaan tekoon käyttänyt, vaan ruumiillisesti nautinnut, vaan on päinvastoin julkeasti tunnustanut kaiken niin olevan kuin kantaja on esittänyt, harkitsee oikeus kohtuulliseksi tuomita hänet maksamaan kantajalle takaisin kaikki, mitä on häneltä petoksella vienyt, sekä lisäksi muuttamaan pois sanotusta Kääpälän talosta, jonka asukkaaksi kantajalla olkoon oikeus tämän jälkeen päästä, ja on tähän päätökseen tyytymättömän tehtävä siitä valitus kolmenkymmenen päivän kuluessa tästä lukien . . . Tuollainen tuomari saa mennä kissan häntään, ajattelin minä mielessäni ja käänsin selkäni koko oikeuspaikalle sekä ilmaisin sen ovenpieleen halveksimiseni.

Mutta siinä samassa jo susi töytää metsään hakemaan muita susia, että nyt tässä mukamas oikein tuomarin päätöksellä päästään muuttamaan Kääpälään. 'Kuule, sutturukka', sanoin minä silloin sille volonaamalle, 'älä luule, että sinä tuon tuomarin päätöksellä Kääpälään asumaan pääset! Ei sinne päinkään! Vaan jos kerran menet toisia susia metsästä hakemaan, niin hae vain — minä haen koirat, mitä tästä pitäjästä löytyy, ja sitten koetetaan, kumpi nutun pitää. Se, joka voittaa, muuttakoon Kääpälään!' Susi suostui ja viikon perästä piti sitten kokoonnuttaman sille samalle saappaanvalmistus-niitylle. Mutta eihän niitä susia montakaan löytynyt, kun minä sen sijaan toin siihen torapaikalle Toverit, hain Hallit, saattelin Sepelit, siihen Mustit myödättelin, siihen pistin Pilkkikoirat, peräti Penitkin kokosin. Kyllä siinä oli tuota koiran nimellistä vähän eri tavalla! Kysyivät akat kylässä ihmetellen: 'Mikä on, kun käypi yhtenään jyrinä kuin isäisellä säällä?' Vastaavat siihen toiset akat: 'Ei ole isäinen pilvi, vaan Merkki ja hänen koiransa tuolla niityllä haukkua luskuttavat.' Taas kysyvät akat: 'Mikä on, kun tuulen viuhina yhtenänsä käypi kuin olisi kova myrsky?' 'Ei ole myrsky, vaan Merkki ja hänen koiransa tuolla niityllä häntää heiluttavat', vastaavat siihen taas toiset akat. Niin oli minulla silloin kauhean paljon koiria koolla, kun piti tapeltaman siitä, kumpi saisi kylään jäädä, susi vai koira. Ja itse minä niitä siinä johdin.

Tulivat sitten sudet ja ruvettiin tappelemaan. Se vasta oli hirvittävää menoa: kun on ilmassa tuota lentävää ja pöllyävää karvaakin niin sakeasti, että aurinko ihan pimenee ja henki salpautuu, ja ääntä on niin

mahdottoman isoa, ettei se enää aio maailmaan mahtuakaan, vaan ihmiset rupeavat pelkäämään maailman loppua ja tekemään parannusta — kun on tuota suden ja rakin raatoa siinä niityllä ihan röykkiöittäin, ettei enää yli tahdo jaksaa kiivetä, ja elossa olevat vain tappelevat kuin hurjat. Mutta sainpa minä lopuksi sitä pääsutta niskasta kiinni ja ärjäisin sille, että tuostapa tulevatkin hyvät saapasnahat, ja silloin kun ne pyörsivätkin äijät pakoon, niin santa lauloi kyntysissä. Mennään pakoon ja me pojat perässä minkä käpälistä irtautuu. Huusivat ne mennessään, että tämä on vastoin tuomarin päätöstä, mutta mepä kiljaisimme vastaan: 'Missä pöytäkirjat?' Eivät olleet älynneet ottaa tuomarilta pöytäkirjoja, joita ihmisille näyttää, eikähän kukaan sutta usko ilman laillista paperia. Niin me ajoimme sudet pois toiseen ja kolmanteen pitäjään.

Ja nytkös meitä vasta kovasti kiiteltiin ja kehuttiin, kun olimme ajaneet sudet kokonaan pois. Koko kylä piti kokouksen, jossa päätettiin, että tästä lähtien pitää koirille antaa joka talossa ruokaa ja ilmaiseksi kuljettaa lauttauspaikoistakin. Tämä päätös kirjoitettiin oikein pöytäkirjaan ja annettiin meille itsellemme säilytettäväksi. Kissa kun on sellainen puhdas ja kuivaa rakastava eläin, niin annoimme tämän tärkeän paperin sen haltuun ja varoitimme tarkoin vartioimaan, etteivät hiiret saisi sitä hakata. Kissa pisti pöytäkirjan talteen vuolen rakoon, ja niin me lähdimme vielä kerran varmuuden vuoksi miehissä niitä susia kyytämään.

Oli siinä sitten lauttauspaikka, josta meidän olisi pitänyt päästä yli, mutta Lautta-Matti hyväkäs ei ollut vielä kuullut kylän yhteisestä päätöksestä, vaan sanoi, ettei tästä ole pakko koiria rahatta yli soutaa. Mutta

mepä vastaamme, että meillähän on asiasta pöytäkirja, jossa nimenomaan sanotaan, että pitää yli kuljettaa. 'Näyttäkääpäs minullekin sitä pöytäkirjaa', sanoi Matti ja lupasi, että jos siinä noin sanotaan, niin kyllä hän sitten soutaa meidät yli. Eipä siis muuta kuin lähetettiin hakemaan kissalta pöytäkirjaa ja tämä antaakin sen. Mutta kun sitä tarkastettiin, olivatkin hiiret sen hakanneet pahasti pilalle ja pahaksi onneksi vielä pois ne sanat, että 'pitää yli kuljettaa'. 'Ehei poikaseni', nauroi Lautta-Matti, 'en minä näillä pöytäkirjoilla ketään yli kuljeta. Ennen saatte vaikka uida.' Mekin siinä silloin tuumimme, että tottapa tästä on jotenkuten yli mentävä, kun ei tuo lautturi pöljä näy meitä uskovan, ja pistettiin pöytäkirja muutaman tuuheahäntäisen hännän alle talteen, ettei kastuisi. Niin lähdettiin uimaan ja uitiinkin toiselle rannalle.

Mutta kun ruvettiin siellä katsomaan taas sitä pöytäkirjaa, niin sitä ei löytynytkään. Aletaan kovistaa siinä sitä tuuheahäntäistä ja sanotaan: 'Sinä nostit häntäsi pystyyn, kun menit veteen, mokomakin! Siinä sinulta putosi pöytäkirja!' Mutta tuuheahäntäinen vänkää vastaan: 'Nostin kyllä, mutta nostittehan tekin! Ja oletteko varmat, että se pöytäkirja juuri minun häntäni alta putosi?' Ruvetaan tutkimaan, olisiko se mahdollisesti joutunut jollekin toiselle, mutta ei — hävinnyt se oli. Ja niin se on ollut kateissa tähän päivään saakka, vaikka koirat aina sitä toistensa hännän alta hakevat. Ja siitä alkaen on koira ollut kissalle vihainen ja kissa hiirelle — kaikki vain sen pöytäkirjan vuoksi. Siinä on nyt sinulle selvitys tuosta pöytäkirjasta, niin että paina mieleesi!»

Lopetettuaan näin kertomuksensa lähti Merkki

selkä suorana ja jalat jäykkinä menemään keskemmäksi pihaa, johon aurinko näytti paistavan niin houkuttelevan lämpimästi, valitsi sieltä sopivan makuupaikan, pyöri kolme kertaa ympäri kuin häntäänsä ajaen, kunnes laskeusi käppyrään maahan, pisti kuononsa piiloon jalan ja hännän varjoon sekä nukkui siihen. Mutta penikka hiipi häntä koipien välissä aitan alle, mielessä nolo aavistus, että vanha Merkki oli tainnut laskea leikkiä hänen kustannuksellaan.

XXV.

PAHA ON SYÖDÄ SAAMATONTA, AJAA NÄKEMÄTÖNTÄ.

Surma syömättä elääpi,
Maan kumma makoamatta,
Kova onni kuolematta.

Erottuaan Merkistä, jolle oli tehnyt niin arvokkaan palveluksen, käveleskeli hukka pitkin Ilmolan maita ja Kääpälän seutuja, kunnes löysikin Katilan autioksi jääneen kaskituvan ja rupesi sitä pitämään yöpaikkanaan. Lähdettyään sitten taas kerran vaellukselleen, katselemaan itselleen aamiaista, näkikin hän jo kaukaa, että on tulossa vastaan pukki ja pässi. Sitä nyt hukka pysähtyi ihmettelemään, mikä on saanut pukin ja pässin näin kauas metsään, ja vielä nämä Kääpälän vanhat elukat.

Hukka ei tiennyt, että Kääpälän pukki ja pässi olivat tulleet todella vanhoiksi, eivät jaksaneet enää

raataa eivätkä saaneet kylässä tarpeellista rauhaa. Päättivät, äijä parat, lähteä pois koko kylästä, varsin kin kun akat rupesivat katsomaan kieroon, että noitahan nyt tässä syöttää saa, vaikka eivät enää pysty mitään tekemään. Pois lähtivät siis vanhat palvelijat ja yhtenä nyt mennään tietä myöten, kompuroidaan.

Oli siinä sitten tiellä vanha jauhokulin kuori ja äijät seisattuivat sitä katsomaan. Lopuksi sanoi pukki pässille: »Mitä tieltä löydetään, sitä tiellä tarvitaan, heitä kuli sarvillesi.» No, pässi otti sen jauhomaton siitä sarvilleen ja niin lähdetään taas kulkemaan.

Oli siihen sitten tielle kulkijalta pudonnut kaksi kaalinpäätä, isompi ja pienempi. Taas sanoi pukki pässille: »Mitä tieltä löydetään, sitä tiellä tarvitaan: pane nuo kaalinpäät siihen kuliin.» Pässi teki kuten sanottu, ja sitten he poikkesivat isolta tieltä metsätielle ja lähtivät kulkemaan sitä. Kulkivat hyvän aikaa, kun jo näkevätkin, että itse hukka on tulossa vastaan. Mikä nyt neuvoksi? Seisotaan ja katsotaan siinä, kun hukka tuleskelee hiljalleen.

Mutta pukki keksiikin keinon. Kun hukka on jo niin lähellä, että hyvästi äänen kuulee, sanoo hän pässille käskevästi: »Otappas se suden pää kulista!» Pässi ottaa säkin sarviltaan ja sieltä sen pienemmän kaalinpään. »Ota se isomman suden pää!» komentaa pukki ja pässi ottaa. »Kas, nyt meillä on jo kaksi suden päätä ja tuosta saadaan kolmas, kunhan tuo hukka vain saapuisi lähemmäksi. Ollaanhan pelottelematta sitä! Sudet ja varsinkin suden päät, ne ovat vasta makeita syödä!» Näin toimittaa pukki pässille ja pässi on vihaisen näköinen ja aina tuon tuostakin töpsäyttää jalkaa,

mutta pukki haukkaa kaalinpäästä suunsa täyteen ja kehuu sudenpäitä hyviksi.

Oudostellen kuuntelee nyt tätä keskustelua hukka ja ihmettelee itsekseen, että nämähän nyt taitavat vasta väkeviä miehiä olla, kun ovat jo kaksi sutta tappaneet ja syöneet. Eipä taida ollakaan syytä aivan iltikseen niiden kimppuun käydä, vaan parempi on katsoa, ettei ole katumista. Siksipä susi poikkeaakin syrjään tieltä tarkastaakseen kulkijain puuhia.

Mutta pukki ja pässikin poikkesivat tiepuoleen ja rupesivat keittämään niitä kaalinpäitä suurella, kahden korvon vetoisella kattilalla, jonka viinankeittäjät olivat sinne jättäneet. Juuri kun he siinä keittopuuhissa hommailivat, kuulivat he risun räsäyksen ja näkivät hukan taas lähestyvän. Silloinpa äijät tapasikin kova pelko ja molemmat kapasivat suureen puuhun katsomaan, tulisiko hukka heidän keittopaikalleen. Tulihan se, ihmeissään lähestyi ja nuuski sekä pataa että puuta, katsellen ylöspäin. Silloin valtasi pukin pelko ja hän määkäisi pässille: »Minä putoon!» Pässi häntä koetti vahvistaa ja sanoi: »Älä putoo, se syöpi!», mutta pukki määkäisi surkeasti: »Putoon minä! En ole enää kuin sarvieni nenistä kiinni!» Ja siinä samassa pukki jo pudota muksahti suoraan suden niskaan, jolloin tämä vilauksessa katosi metsään. Luuli näet, hukka, että nyt se tuli, hyväkäs, häntäkin ottamaan, että saisi lisää sudenpäitä kattilaansa, joka sekin näkyi olevan niin tavattoman suuri. Niin söivät pukki ja pässi sitten rauhassa keitoksensa, jota oli niin paljon, että pässi jo lopuksi tuumi: »Söisi suu, vetäisi vatsa, vaan ei kestä heikot sääret!» Niin pääsivät he jatkamaan tietänsä. Viimein he tulivat Katilan autiotuvalle, nukkuivat

siellä yönsä ja lähtivät seuraavana aamuna virkistyneinä jälleen kotiinsa kertomaan, mitä kaikkea olivat nähneet ja kokeneet.

»Tämähän nyt vasta ikävä aamu oli», valitti hukka mielessään, kun pakeni Kääpälään päin pukin ja pässin luota. Hän päätti syödä sen, joka ensiksi vastaan tulee, ja mennä kylän vaiheille toivossa, että edes sieltä jotakin heltiäisi. Niin hän saapui hetken kuluttua isolle tielle. Ensimmäinen vastaantulija sattuikin olemaan kylän laiha räätäli, joka kovasti säikähti nähtyään suden ja varsinkin kuultuaan tämän ilmoituksen: »Nyt minä sinut syön!» »Älä, hyvä veli, sitä tee!» rukoili räätäli, »laihahan minä olen. Jos säästät minut, teen sinulle verkavaatteet.» — »Olkoon menneeksi», ihastui nyt susi, »nehän tosiaankin saattaisivat olla hyvät olemassa.» — »Otetaanpas sitten mitta», tuumi räätäli, »pidäppäs hiukan tuota rässirautaa.» Ja näin sanoen hän tuppasi sudelle rässiraudan suuhun ja alkoi voidella hänen selkäänsä kyynäräkepillä, että turkki pölisi. Susi kiitti, kun vihdoinkin pääsi erilleen moisesta hurjapäisestä räätälistä, ja jatkoi matkaansa kylää kohti.

Samaa tietä oli kulkenut matkamiehiä ja niiltä oli pudonnut sianlihan kappale. Susi sieppasi sen kitaansa, mutta kun tunsi suolaiseksi, heitti pois ja sanoi: »Suu tuoretta toivoo!» Niin hän tuli vihdoin kylän lähelle ja hiipi katsomaan, mitä hyvää sieltä näkyisi. Ojuri siinä kaivoi ojaa ja katsoi aina taaksensa, tuliko siitä suora. Susi tarkasteli häntä hetkisen ja tuumi sitten: »Ennen otan lampaan pellolta yhdeksältä kyntäjältä kuin yhdeltä ojurilta, joka aina taakseen katsoo.» Mutta sitten susi huomasikin jotakin, ja eihän vain: siinähän on

joen rannalla sika porsaineen! Sudelle valahti pitkä vesi kielelle, sillä sianliha on hukan parasta herkkua. Hän hiipi ääreen ja aikoi juuri iskeä siitä lihavimman porsaan, kun emakko huomasikin hänet ja rupesi rukoilemaan: »Älä, hyvä hukka, syö näitä minun lapsiani ainakaan ennen kuin saan ne kastetuksi, sillä nämähän ovat kastamattomia kaikki! Ja sallinethan toki minun itsekin lähtövirren laulaa?» Ei olisi ollut sudella aikaa odottaa niiden kastamista, sillä kovasti kurni nälkä hänen suoliansa, mutta ei hän kuitenkaan tahtonut toiselta viimeistä mielitekoa evätä ja suostui. »No kasta heidät!» virkkoi hän ja istui katsomaan toimitusta. Mutta sikapa syöksi kaikki porsaansa jokeen, meni itse perässä ja ui joen toiselle rannalle. Susi jäi ällistyneenä ja suu märkänä katsomaan jälkeen eikä voinut tehdä muuta kuin tunnustaa itselleen, että sinne nyt katosivat äskeiset paistit hänen oman tyhmyytensä vuoksi. Kiukustuneena hän läksi katsomaan, näkyisikö mitään muuta aamiaiseksi kelpaavaa, ja huomasikin, kuinka viereisellä niityllä kaksi pässiä puskee toisiansa, kaksi pukkia määkiä mykittää ja lammaskatras syödä jyrsiskelee. Siihen syöksähti susi heti paikalla.

Tempasi joukosta pukin hampaisiinsa ja sanoi: »No nyt pääset tämän maailman vaivoista ja vastuksista, sillä nyt minä sinut syön!» Mutta pukki parkuu suden hampaissa: »Mekkoni repee, mekkoni repee! Odota vähäisen, että edes maani käyn vakoamassa, ja tokihan nyt itsekin meidän kanssamme kauniin lähtöveisuun veisaat! Sen jälkeen syö, kun mielesi tehnee!» — »No olkoon», suostui susi ja lisäsi: »Käyn mä häntä vaikka noita pässejä katsomassa sillä aikaa. Aamiaiseni jos minulta meneekin, niin hyvä täältä päivällinen

kumminkin heltiää!» Ja niin meni susi pässien luo ja sanoi: »Nyt minä teidät syön.» Mutta pässit selittivät: »Älä meitä näin riitaisina syö, sillä muuten me rupeamme sinun sisässäsikin puskemaan, ja kuinka sinun, sutturukka, sitten käy?» Ei ollut vieläkään mieltä suden päässä, vaan rupesi hän siinä riidan ratkaisijaksi kahden pässin välille ja oli henkensä menettää, kun pässit oikein vastakkain puskivat. Jo pelkäsi susi, että meni häneltä päivällisenkin toivo, ja ryntäsi lammaskatraan kimppuun, mutta lampaat sanoivat, ettei näitä pidä vielä syödä, karitsoja, ennen kuin niille veisataan, ja susi rupesi sitä odottamaan. Mutta lampaat keräytyivätkin yhteen joukkoon ja alkoivat kovasti määkien ja huutaen laukata poristaa kotiin päin, karitsat edellä. Sieltäpä nyt akat korento kädessä hyppäsivät katsomaan, mikä hätä lampailla oli, ja uhkasivat hengen pieksää sudelta, joka vähissä hengin pääsi heidän kynsistään. Älyten jo tyhmyytensä ryntäsi susi takaisin niitylle katsomaan, joko edes pukki olisi tullut peltonsa vakoamisretkeltä, niinkuin oli luvannut, mutta mitä vielä: eihän siellä enää mitään pukkia näkynyt, sillä pukit olivat juosseet jo aikoja sitten väen luo turvaan!

Kovasti oli nyt sudella nälkä eikä auttanut muu kuin edelleen vain mennä palan hakuun. Näkipä hän siinä sitten tamman varsoineen, ihastui taas ja arveli: »Luulin minä jo tästä tulevan onnettomuuden päivän, mutta tulikin oikea ilon ja riemun päivä, koskapa sittenkin saan tuosta tavallisen aamiaisen!» Hän meni tamman luo ja sanoi: »Sinun pintasi on niin ihana ja sinun lihasi niin makea, että etkö antaisi vähän reidestäsi maistaa?» — »Eihän toki!» vastasi tamma. Susi silloin ehdotteli: »Minä syön tuon sinun varsasi ja sen kai

sallit mielelläsi, sillä vastustahan sinulla vain onkin siitä? Eikä sinulla sitäpaitsi ole lupaakaan näillä tienoilla kävellä!» — »On minulla Kääpälän isännän antama passi», sanoi siihen tamma, »niin että älä ainakaan ennen syö, kuin saan sen sinulle näyttää. Tulehan tänne ja lue se täältä takakaviostani — se on kirjoitettu sinne, kuten sen kurtuista jo kaukaa voit nähdä.» Ei ollut mieltä suden päässä vieläkään tarpeeksi, vaan sinne meni onneton tamman takapuolelle niitä kavion kurttuja lukemaan, ja silloin kun tamma lasketti sutturukkaa leukaan, niin taivas kirkkaina tähtösinä tanssi hänen silmissään ja hän jäi pyörtyneenä siihen makaamaan. Mutta tamma laukkasi varsoineen tiehensä.

Selvittyään pyörryksistään rupesi susi katkerasti itkeä öllöttämään ja moittimaan itseään. »Voi hupsua, mikä olin», kiljui hän siinä nyt tuskissaan. »Olinko minä mikään pappi, että minun piti pitää huolta sian lasten kastamisesta, tahi mittari, että minun olisi ollut pakko päästää pukki maitansa vakoamaan, tahi tuomari, että rupesin pässien riitaa ratkaisemaan, tahi kanttori, että rupesin lammasten lapsille veisaamaan, tahi nimismies, että minun tarvitsi tamman passia katsella!» Ja niin muisti hukka Merkin ja päätti mennä vaatimaan häneltä sekä ruokaa nälkäänsä että viinaa suruunsa, koska oli kerran näin huonosti päättynyt tämä päivä.

XXVI.

EI NIIN PIENTÄ PITOA, ETTEI OLE KUOKKAMIESTÄ.

Luotu on lintu lentämähän,
Humalainen huutamahan,
Viinainen viheltämähän,
Huolellinen laulamahan.

Illan hämärissä hukka hiipi hiljoilleen Kääpälään ja ulvahti hiukan siellä tunkion reunalla navetan takana. Vaikka talosta kuuluikin aikamoinen ilakoiminen ja puheen sekä laulun sorina, havaitsi tarkkakorvainen Merkki heti, että nyt on varmaankin susi tullut velkaansa perimään. Hän otti rasvaisen luun hampaisiinsa ja meni katsomaan, mikä navetan takana oli hätänä. Susihan siellä häntä odotti.

»Kuule nyt, kuomaseni!» sanoi susi, »nyt minulla on niin kova nälkä, että täytyi tulla tänne luoksesi kysymään, voisitko lupauksesi mukaan antaa minulle ruokaa? Ja minua ovat kohdanneet sellaiset surut ja onnettomuudet, että välttämättä tarvitsen nyt sen pullollisen viinaa, jonka myös olet minulle luvannut.» Ja susi kertoi itkeä öllötellen, mitkä kaikki onnettomuudet hänelle tänään ruoan haussa olivat sattuneet. Merkki saattoi tuskin pidättää nauruansa, antoi sudelle luun ja sanoi: »Älä ole milläsikään, vaan maistele tuosta aluksi, kunnes tulee pimeämpi ja hääväki laskeutuu levolle. Täällä on näet nyt Kääpälässä häät ja ruokaa sekä viinaa on pirtti täynnä, kunhan vain maltamme odottaa. Jyrsihän luuta ja kerro.» Ja susi jyrsi, niin että korvat keikkuivat, ja aina väliin jutteli Merkille seikkailuistaan.

Sattuipa siinä sitten Kääpälän kissa hiirenpyydystysretkilleen ja hiiviskeli hiljaa pitkin navetan kivijalan juurta toivossa, että saisi hiiren, kun näkikin samassa, kuinka tunkion laidalla joku liikkui hämärissä. Nehän olivat suden korvat, mutta ei kissi sitä joutanut tuumiskelemaan, vaan kokosi jalat allensa ja hypätä tömähdytti suden niskaan. Vasta siinä hetkessä hänelle selvisi, ettei tässä nyt hiirtä ollutkaan, ja niin hävisikin kissi saman tien kuin leimaus, ällistyneen suden pääsemättä selville, mitä oikeastaan oli tapahtunut. Joku vain oli tullut kuin salama hänen niskaansa, tullut ja mennyt, ja kipeä kihelmöiminen todisti, että käyty oli. Hämmästyneenä kysyi hän Merkiltä: »Mikä tämän miehen nimi on, joka on näin ylpeä?» Merkki ei tahdo saada naurulta henkeä vedetyksi, kun kissi niin sukkelasti oli käynyt sutta iskemässä, ja vastaa vain hyvin salaperäisesti: »Se on herra Vinkkeli.» Koettaa susi kysellä vielä tarkempaankin, mutta ei Merkki sano siitä muka muuta tietävänsä kuin että se on suuri herra, paljon vierailla mailla matkustellut, ja on nyt asettunut tänne Ilmolan kylään asumaan. »Yhyy», arvelee siihen susikin ja tyytyy, jyrsien vain ahnaasti luutansa.

Tulee sitten hyvin myöhäinen yö ja synkkä hämärä. Jo sanoo Merkki sudelle, että nyt lähdemme pirttiin syömään ja viinaa juomaan, kuten puhuttu on, ja niin he hiipivät yhdessä pirttiin. Siellä hääväkeä nukkuu raskaasti humaltuneena joka paikassa, auki ovat ovet kaikki, kukaan ei huomaa mitään. Väliin joku nostaa päätänsä ja näkee Merkin ja toisen isomman koiran, mutta pitää vain talon koirina eikä ole millänsäkään, vaan nukkuu uudelleen. Pääsevät siitä kuokkavieraat vihdoin pöydän luo ja Merkki käpälällä vetää vieraal-

leen syömistä minkä kerkeää. Pöydän alla sitten herkutellaan. Susi syö kyllältänsä, kunnes muistaa taas sen viina-asian ja kysyy: »Onko sinulla se puteli jo varustettuna — tässä alkaa pian tulla ryypyn aika?» — »On kyllä», vastaa Merkki, »meidän perheenmies pitää puteliaan tuolla penkin alla pölkyn takana, odotahan, kun haen sen sieltä.» Ja pian oli puteli siinä veljesten välillä lattialla.

Nytpä hukka halusi olla Merkille mieliksi ja sanoi: »Ryyppää sinä, hyvä perheenmies, ensiksi itse!» Merkki esteli, mutta suostui sitten, ryyppäsi, haukkasi luuta päälle ja sanoi että »ääh!» Sitten tuli hukan vuoro ja hänpä vasta kallistikin pitkän ryypyn, sanoi kakistellen ja puhallellen että »äää-äh!» ja puri hänkin luuta päälle. Ruvetaan siinä nyt vuorotellen kallistelemaan putelia, innostutaan, rellutellaan, ja Merkki kehoittaa: »Ryyppää toinen, ryyppää kolmaskin kerta!» Ja susi ryyppää, ähkäisee ja aina puree luuta päälle. Ryyppää Merkkikin, mutta varovaisesti, kun sen sijaan sutta kovasti ylyttää muka hyvyydessään. »Ryyppää, ryyppää vielä kerta, sinä olet pitkän matkan käynyt!» ja susi ottaa vielä, nassaa putelista ryyppyjä, niin että hänen päässänsä rupeaa ihanasti läikähtelemään.

Jo innostuu susi, tarttuu Merkkiä kaulasta. Ollaan siinä, mönkyröidään lattialla, pientä urinata pidetään. Mutta Merkki varoittaa: »Älä, älä, lanko pidä pahaa elämää, muuten tästä ei hyvä seuraa!» Ei susi häntä kuitenkaan paljon kuuntele, relluttelee ja sanoo: »Laulanko, lanko, laulanko, volaunko ääneen?» — »Älä, veikkonen, volau, äänestäsi tuntevat!» Taas mönkyröitsee ja relluttelee susi siinä iloissaan hetken aikaa, kunnes

jälleen kysyy: »Laulanko, lanko, laulanko, volaunko ääneen, häh! En salli enää, etten laula, lankoseni!» — »Älä, älä, veli veikkonen, laula, älä volau, meille huonosti muuten käypi!» varoittaa jälleen Merkki jo hiukan peloissaan, sillä hän huomasi, että juopunutta sutta ei ollutkaan hyvä hallita. Susi totteleekin hetkeksi aikaa, ottaa taas pitkääkin pitemmän ryypyn ja saa siitä uutta vauhtia. »Laulanpa laulan, lanko, enpäs salli, etten laula, etten ääneeni volau», relluttelee hän vain ja puhkeaa Merkin voimatta sitä estää korvia särkevästi ulvomaan:

»Paimenen huilu se huutelee
Ja leppätorvi se laulaa,
Mutta se lemmon pämppätorvi
Kovin karsivi kaulaa!»

Mutta siitäkös vasta nousikin hirmuinen meteli. Odottamatta mitään karkasi Merkki hukan niskaan ja alkoi repiä, hääväestä mikä sai härkintäraudan, mikä kapustan, mikä hiilikoukun, ja kaikki huutamaan että »kuka toi suden tupaan!» sekä mukiloimaan sutta minkä ehtivät. Vaivoin pääsi susi siitä välistä livahtamaan ovelle ja oven auki sekä sitä tietä pakoon yön pimeyteen pakottavin nivusin ja humalaisin aivoin, surkeasti katuen juopumustansa ja sadatellen Merkkiä, joka lopuksi oli hänen, vieraansa, kimppuun karannut. Mutta perheenmies taas ylisteli Merkkiä ja sanoi: »Te olette pitäneet koiraa tähän saakka kehnosti, vaikka kahdesti on jo talon sudelta suojellut! Tästedes täytyy sitä yhä paremmin kohdella, syöttää, juottaa, ja kun kuolee, niin vielä vasta panna pään alle!»

Mutta siitä syttyi sammumaton viha suden ja koiran välille, ja susi vannoi syövänsä koiran, missä vain

kiinni saapi. Kesällä se ei kuitenkaan viitsi koiraa syödä, kun saapi kyllälti parempaa ruokaa, sanoo vain halveksien: »Huut' pois!» ja sitten:

»Mene, kuonokas, kotihin,
Käske tänne kärsäkästä,
Lennätä läpäkkäkieltä!
Kyllä sun talvella tapoan,
Sydänkuulla kunnioitan.»

XXVII.

ARKA HENKENSÄ PITÄÄ.

Anna juosta vääräsäären,
Kierosilmän keikistellä,
Tulla tänne tuusimatta,
Varomatta vaapotella.

Mutta juuri sinä yönä, jolloin karhun häntä jäätyi avantoon, laukkaili Jussi silmät pyöreinä ja kovasti korviaan viipoitellen metsässä edestakaisin ja uhmaili talven ankaraa pakkasta. Mutta nyt oli Jussi suutuksissaan: oli käynyt illalla halmeen reunasta laihoa näpistelemässä, oli jyrsinyt tutusta haavikosta hiukan kuorta hyvän maun korottimeksi, oli sitten laukkaillut hetken huvikseen ja tyhmän näköisenä pöllötellyt muiden jänisten kanssa, kunnes oli vihdoin painunut tutulle vanhalle makuukselleen. Mutta pakkanen ei anna Jussin nukkua, vaan nipistelee niin, että hänen on herääminen. Suuttuneena hän hyppää laukkaamaan, menee korvat luimussa pitkin ahoa ja uhmailee pak-

kasta sanoen: »En minä palellu, vaikka sinä kuinka pakkasen teet!» Pakkanen kuuraisesta suustansa vastaan räsähtää: »Ka palellut!» — »No koetetaan!» — »Koetetaan vain!» Ja silloin kun pakkanen heittäytyi oikein pakkaseksi, niin pamahtelivat vain kallion lohkareet haljetessaan ja pikku linnut oksilta maahan tipahtelivat. Mutta Jussikin puolestaan rupesi töille: juoksi itselleen oikein polun ja alkoi sitten laukata riehkaista sitä polkua kahdakäteen lämpimän saadakseen. Juoksee, juoksee väsymättä, mutta yhä kovemmin kiristää pakkanen, eikä tule Jussille vari. »Kyllä tässä nyt taisi käydä huonosti», arvelee hän ja mennä väntää yhäkin polkuansa kahdakäteen, pakkasen pilkaten hänen rinnallaan paukkuessa ja räsähdellessä. Jo tuntee Jussi, että nyt hän ei enää jaksa kauan juosta ja että taisi hänelle nyt tuho tulla, ellei huomannut jotakin tepsivää keinoa. Jopa keksiikin siinä hädissään, heittäytyy väsyneenä hangelle makaamaan, piehtaroi siinä kinoksessa ja huohottaa: »Huh-huh, kun on palava!» Pyyhkii muka hikeä naamaltaan, yhä muka piehtaroipi, vaikka oikeastaan jo ihan henkihieverissä keppuroi, ja todistaa taas: »Onpa aika vari!» sekä nauraa: »Haihai hikku palavoo!»

Tämä oli pakkasesta varsin kummallista, sillä hän tiesi puristaneensa Jussia niillä kourilla, joista ei moni ollut hengissä selvinnyt. Hän pysähdytti kylmyyttänsä, katseli ympärilleen ja huomasi kuun jo aikoja kadonneen sekä tähtien vaalenneen: aamu oli tullut ja kaukaa tuntui eteläisten pilvien hajua. »Eipä taida olla väliä tuon Jussi rievunkaan kiusaamisesta», ajatteli pakkanen väsyneesti ja tunsi suurta halua ruveta nukkumaan. Hän painui pitkäkseen ja katseli Jussia,

joka siinä makasi muka palavissaan. Pakkasen kävi häntä äkkiä kovasti sääliksi, eteläisen ilman tuntu tuli yhä ilmeisemmäksi, kunnes hänen täytyi tunnustaa: »Eihän tästä nyt tullut mitään minun kylmännästäni, kun tuo Jussikin tuossa ihan varillaan keturoi!» Ja niin kävi pakkasella ilkeäksi koko homma, että hän heitti kylmämisen kokonaan pois ja rävähti suorastaan ihan vesisateeksi. Kun Jussi sen huomasi, lähti hän laukata huristamaan nauraen halkinaisin huulin riemusta niin, että harakallekin kävi moinen mekastus ilkeäksi ja hän koetti parhaansa mukaan Jussia kiellellä. Mutta ylpeästi tämä vain vastasi: »Hae tänne kontio, susi ja repo, että kerrankin saadaan tehdä välit selviksi! Tässä on poika, joka pystyy pakkasenkin nujertamaan!» — »Älä turhia kerskaile», varoitti harakka onnetonta Jussia, jolle menestys oli mennyt aivan päähän, »mistä tähän nyt otetaan karhu, susi ja repo, kun ovat metsän vallat menneet Ilmolan kylää ja taloja tutkimaan». — »Pianpa minä heidät sieltä käsiini saan», uhmaili Jussi, »ja silloin ei muuta kuin kouraan sylkäistään ja sitten!» — »Älä, Jussi rukka, höpise!» varoitteli harakka, »eihän sinulle tarvitse sen parempaa ottajaa kuin kissan, niin että varo vain, ettet vielä sen kynsiin joudu!» — »Kissa!» ynseili Jussi halveksivasti, »mikä se kissa on?» — »On se sellainen elävä, ettei sille moni pidä», ilmoitti nyt harakka, »sen kuuluu luoja luoneen kehnolle kiusaksi.»

Jussin menivät silmät pystyyn. »Vai pahalle kiusaksi», ihmetteli hän, »mistä sinä sen tiedät?» »Sen kertoi tuo ala-ahon vanha korppi, kun yhdessä hevosen raadolla istuimme ja Kääpälän kissa tuli ajamaan meidät pois. Korppi on niin vanha, ettei se ole koskaan

syntynytkään, vaan on aina ollut syntymättäkin, ja se muistaa kaikki.» Harakka lasketteli Jussille, kun näki tämän yksinkertaisen naaman. »Älä nyt», ihmetteli taas Jussi. »Kerroppas, kuule, minullekin». — »Saattanenhan tuon kertoa», sanoi harakka.

Luotuaan ihmisen — puhui harakka — huomasi luoja työnsä hyväksi. Mutta paha oli kateellinen kuten aina ja tahtoi luoda jotakin vielä parempaa. Hän vaivasi päätänsä ja mietiskeli, kunnes rupesi tekemään jotakin vallan erinomaista ja tekikin mahdottomalla touhulla ja voimalla — hiiren, otti niitä kahmalollisen ja heitti luojan pirtin permannolle. »Oletkos tämmöisiä näpperöisiä ennen nähnyt?» kysyi hän sitten luojalta pilkallisesti. Mutta luojapa vain sieppasi viereltänsä pöydältä liinan, heitti sen lattialle ja kysyi pahalta: »Oletko tuommoista kopparia ennen nähnyt? Siinä on sellainen kipperoinen, kopperoinen, että se syöpi sinun näpperöisesi.» Liinasta tuli samalla kissa, »näpperälle» »noppari», ja se heti hiirten kimppuun, joilta oli hetkessä niskat nujerrettu. Kehno siitä äkäytyi kovasti ja ennen kuin luoja sai sen estetyksi, oli hän ottanut kissaa pää- ja häntäpuolesta kiinni sekä vääntää navertanut hyväisesti, niin että sanovat sitä lyytä kissalla vieläkin olevan selän köyryssä. Ja siksi se kuuluu mielellään pöydällä istua kököttävän, kun on pöytäliinasta tehty . . .

Näin kertoi harakka kissan aikoinaan maailmaan ilmestyneen. Jussi arveli puolestaan, että saattaa hyvinkin olla totta, mikäpä hänet tutkinee, mutta ei auta, täytyy lähteä Ilmolaan katsastamaan, mitä kettu, susi ja karhu siellä maleksivat ja jos kissa sattunee eteen, niin täytynee kestää sekin koettelemus . . .

Näin sanoen lähti Jussi taas laukata humpailemaan ympäri Metsolan saloja, aikoen mennä Ilmolaan katselemaan, mitä ihmeitä siellä sitten olisi nähtävänä. Mutta Jussin matkanteko on sellaista, että kun yhden askeleen hyppää eteenpäin, niin samalla melkein menee kaksi syrjään, ja kun leuka alituisesti väkättää syönnin touhussa, silmät pöllöttelevät ja korvat viipottavat, katkeaa taipale ylen hitaasti. Saapui toki viimein Jussikin Ilmolan mailla, hypähteli siellä täällä, oli hyvin arkeillaan ja pelkäsi, että harakka on vielä käynyt kertomassa hänen kerskailunsa ketulle, sudelle ja karhulle. Viimein hän osui Katilan autiotuvalle, kurkisti ovesta sisään, huomasi sen aivan tyhjäksi, kyykähti kynnykselle, painui sisään ja rupesi taloksi. Siitä pitäen päätti Jussi nyt ruveta näitä seutuja tutkimaan.

Sattuipa sitten juuri näihin aikoihin, että Kääpälän kissa kyllästyi yksitoikkoiseen kotiruokaan ja päätti lähteä salolle katselemaan, eikö sieltä löytyisi mitään suulle sulavampaa. Käveli katti siellä salolla itsekseen, iski lihavan metsähiiren, iski toisenkin, maisteli lintujen munia ja poikasia sekä katseli silmät raollaan kohden kuusten latvoja, joissa oravat vihaisesti hänelle kahdella käpälällä oksaa ravistivat ja tirskuen käskivät pois mennä. Miten olikaan, tulikin kissa Katilan autiotuvalle, katsoi kynnykseltä sisään ja naukaisi taloon hyvän päivän. Jänis sieltä vauhkona kopeutuu eteen, kysyy kuulumiset, kysyy nimet ja saakin hämmästyksekseen tietää, että tämä nyt on itse kissa, se, josta harakka oli hänelle kertonut. Mutta eihän kissi näytä Jussista vaaralliselta ja kun hänelle on jo ehtinyt tulla ikävä siinä yksin asuessaan, ehdottaa hän, että ruvettai-

siin yhdessä taloa pitämään. Ei ole kissillä mitään sitä vastaan ja niin ruvetaan siinä yhtenä elämään.

Mutta pian huomaa jänis, ettei kissistä ole hänelle sanottavaa apua talon hoidossa, kun on yhtenään ja alituiseen omilla millä lienee kyläretkillään. On kerrankin Jussi parhaillaan pihalla hulikoita huuhtomassa, kun tulee kissi kotiin ja aikoo aivan sanan puhumatta paneutua nurmikolle nukkumaan. Ei malta enää silloin siivoluontoinen Jussi olla vaiti, vaan kysyy pilkaten kissalta:

»Kylästäkös kyykkänä tulevi,
Nahkasilmä naapurista?»

Ei ole katti kuulevinaankaan, makaa vain rentonaan ja tuskin hiukkasen silmiään raottaa. Se suututtaa Jussia. Uudelleen hän kysyy vähän terävämmin:

»Kalastakos katti nyt tulevi,
Rannaltakos raippahäntä?»

Ei liikahdakaan kissi, rentonaan vain makaa eikä enää viitsi Jussin kysymyksille silmiäänkään raottaa. Jo suuttuu siitä Jussi ja myrkyllisesti sähähtää asuintoverilleen:

»Söisi se kattikin kaloja,
Vaan ei kastaisi kynsiänsä!»

Jo puraisi kissiin tämä vanha juoru hänen kalastusmatkastaan. Hän vastasi halveksien olkapäänsä yli Jussille:

»Kuule tuon puuppanan puheita,
Nallinaaman nauskutusta!»

Ällistyneenä katsoa pöllötteli Jussi kissaa vasten naamaa, mutta tämä nousi ylös, venytteli ensin molemmat etu- ja sitten takajalkansa, haukotteli ja sanoi uudelleen: »Niin, niin,

Kuule tuon kuuppanan puhelta,
Pyyräsilmän pyyläystä!

Kun haukkuu vain toista siitä, että tämä ahkerasti metsällä käy ja tavaraa taloon hankkii! Jättäisit sinäkin nuo hulikkasi siihen kuivamaan ja tulisit mukaan metsälle, niin saisit parempiakin antimia!» Näin sanoi kissa, ja kuinka olikaan, niin Jussi siitä innostuukin ja niin lähdetään yhtenä metsälle, tietä kahden kuljetaan.

Mennään aluksi polkua pitkin ja tullaan purolle, joka monia mutkia tehden polvitteli niityn halki. »Miksikähän tuo puro lienee niin mutkainen?» arveli siinä jänis, mutta kissa katsahti häneen halveksivasti ja sanoi: »Oletpa sinä soma, kun et omia jälkiäsi tunne. Siksihän ovat kaikki joet ja purot mutkaisia, että sinä olet ollut mittarina, mutkitellen laukannut ja sinun jälkiisi sitten on tehty joet ja purot!» Jussi pöllö teli ihmetellen, sillä ei hän ollut sattunut sitä kuulemaan, mutta kissa vakuutti asian todeksi: sen oli kertonut itse Heikki Lämpsä Ilmolan Niemiskylästä, joten sen sai kyllä uskoa. No, uskoihan Jussi, kun kissa totisena vakuutti.

Kuljetaan siinä sitten yksissä edelleen, kun Jussi taas muistaa ajattelemattoman kerskailunsa voimistaan, sudesta ja karhusta, ja tuumii kissalle: »Mikähän tulisi meille neuvoksi, jos sattuisi tähän karhu ja uhkaisi syödä meidät?» Kissa vastasi yksikantaan ja tyynesti, ettei hänellä ainakaan ole sellaisen mahdolli-

suuden varalle kuin yksi keino. Tästäpä Jussilla taas riehahti vanha kehumaluonto ja hän kerskasi: »Minulla olisi sata, olisi tuhatkin neuvoa, ihan koko pussillinen juonia, jos niikseen tulisi!» — »Hyvä on», arveli kissa, »sittenpähän sinulla ei ole mitään hätää, vaikka tulisi kaksikin karhua.» »Ei ole», vahvisti Jussi uudelleen ja niin mentiin taas edelleen.

Sattuipa nyt karhu kävelemään omissa aikeissaan tietä myöten heitä vastaan ja päättääkin napata Jussin paistikseen, kun ei ollut saanut pitkään aikaan mitään tuoretta suuhunsa. Tultuaan lähemmäksi rupesi hän varustautumaan, että olisi saanut äkkiä Jussin kiinni siepatuksi, mutta tämän paha omatunto piti hänet varuillaan. Siinä samassa kun karhu koetti hairaista häntä suuhunsa, hyppäsi hän pitkällä loikkauksella syrjään; karhu tavoitti häntä ainoastaan hiukan takavilloista, joita sai suunsa täyteen, mutta Jussi paineli metsään, että risut rasahtelivat. Karhu yritti mennä perässä, mutta luopui pian turhasta takaa-ajosta ja palasi takaisin katsomaan, minne se toinen outo elukka hävisi, joka oli ollut Jussin seurassa. Sitä ei kuitenkaan näkynyt ollenkaan, tiheästä kuusesta vain kuului vihainen marmatus. Ei joutanut karhu sen enempää siinä näitä häiveröisiä otuksia vahtimaan, vaan jatkoi leveästi matkaansa hiukan nolostuneena.

Aikaa myöten palaili Jussikin pakomatkaltaan kissan luo ja niin lähdettiin taas eteenpäin. Kissa hyrräili ivallisesti ja lauleskeli itsekseen: »Sataneuvo saatiin, tuhatneuvo tyssättiin, pitkäsääri juosta saapi, yksineuvo puuhun pääsi, pitää siinä paikkansa.» Jussi oli

nolona kerskailuistaan eikä vastannut mitään kissan pilkkaan, ja niin mentiin edelleen saalista hakemaan.

Sanoi siinä vihdoin Jussi, että mitä viljaa tässä nyt sitten ensimmäiseksi haetaan? Kissa vastasi: »Minä otan sen viljan, mikä ensimmäiseksi alkaa edessäni mataa.» Jussi kummastui siitä kovin ja kokemattomana metsämiehenä kysyi, käykö niitä kaikkia ottaminen. Kissa luuli hänen tarkoittavan, uskaltaako niitä kaikkia ottaa, ja vastasi puolestaan uljaasti: »En minä koskaan pelkää, vaan otan vointini mukaan kaikki.»

Olipa siinä sitten päästäjäinen tiellä poikkiteloin, jolloin Jussi kysyi vähän arastellen, ottaako naapuri sen elävän. Mutta kissa värähdytti viiksiään halveksivasti ja sanoi: »En minä huoli siitä, se on niin vähäinen minun korjata.» — »Ähää! Vieläkö ovat karvasi kikkurassa?» vikisi siihen päästäjäinen pilkallisesti. Kissa yritti tomahtaa niskaan, mutta siinä samassa oli päästäjäinen kadonnut juuren alle. »Mitä se sillä tarkoitti, että vieläkö ovat karvasi kikkurassa?» kysyi Jussi kummastellen. »Ka mitä! Van'hoja päästäjäisten juoruja ja juttujapa tietenkin», vastasi kissa ja kertoili siinä kulkiessa.

»Kun päästäjäinen on niin perin vähäinen otus ja vielä kirottu, että sen täytyy tielle kuolla, jos siihen joutuu, eivät kissat viitsi sitä syödä. Tästäpä päästäjäiset ovat ruvenneet luulemaan, ettemme me kissat uskalla sitä syödä, ja ovat keksineet jutun, jolla toisiaan huvittavat ja jota kertoessaan yhä enemmän ylpistyvät. Olivat muka kerran kissa ja päästäjäinen ruvenneet väkikapulan vetoon ja päästäjäinen oli jo edeltäpäin kerskaillut voittavansa kissan. Kissa oli siihen silloin vastannut: 'Et suinkaan sinä minua voita,

kun olet noin pieni eikä sinulla ole viiksiäkään suussasi; katsopas, kuinka pitkät virkakarvat minulla on — kun minä oikein ne venytän, niin tulen syltä laajaksi.' 'Vhiuu!' oli siihen päästäjäinen viheltänyt halveksivasti ja kerskannut: 'Tuo nyt ei ole mikään ihme siihen nähden, mikä siitä tulee, kun minä rupean venyttämään häntääni!' Ja siinä rupeaakin päästäjäinen muka samalla venyttämään häntäänsä, niin että siitä paisuu kolmatta korttelia leveä kullekin taholle. Silloin nauroi kissa ja sanoi: 'Eihän se pitkäksi tullutkaan, vaan leveni.' 'Älä puhu mitään!' koveni päästäjäinen, 'kunhan minä toisen kerran sen venytän, niin et näekään, kuinka pitkä se on. Kuule, pidäpä sinä tuosta häntäni nenästä kiinni, niin minä lähden juoksemaan, joten venytetään se sillä tavalla.' Kissa, joka päästäjäisten kertomuksen mukaan vielä siihen aikaan oli hyvin tyhmä, teki kuten toinen käski, ja päästäjäinen läksi juoksemaan. No mitäs! Päästäjäisen häntä katkesi ja jäi kissan kynteen, mutta päästäjäinen juoksee vain juoksemistaan, kunnes oli aivan näkymättömissä, josta sitten huusi kissalle: 'Vieläkö venytän?' Kissa oli muka tyhmänä vastannut: 'Älä toki enää! Enhän minä saa virkakarvojani noin pitkiksi, vaikka yksittäinkin niitä venyttäisin.' 'No miksi sitten rupeat kanssani veikkaan ja väkikapulan vetoon?' ihmettelee silloin muka päästäjäinen, 'ymmärtänethän nyt, että jos minä otan kapulasta kiinni, niin et sinä, kissa, mahda minulle siinäkään niitään. Mutta kun et uskone, niin koetetaan.'

Tämä nyt on sellaista päästäjäisten mielijuttua omien miesten suurista töistä, jollaisia aina heikommat sepittelevät niistä voitoista, joita muka ovat väkevämmistään saaneet, jollei voimalla, niin viekkaudella.

Niinpä nyt päästäjäiset kertovat, että heidän miehensä meni ja löi kapulan seinään sekä käski kissaa vetämään. Kissa vetää voimainsa takaa, ei saa kapulaa liikahtamaankaan ja ähisee: 'Mau mau!' Päästäjäinen seinän vierestä kohta ärähtää: 'No, mitä sinä nyt muita avuksi huudat, yksinhän minäkin täällä olen!' — 'Enhän minä apua huuda', närkästyi siitä kissakin, 'sanoin vain, että tule näköisälle!' — 'Voi mies parka, mitä sinä nyt puhut!' säälitteli muka kissaa silloin päästäjäinen, 'jos minä nyt tulen sinne näköisälle, niin minä vien sinut järveen.' — 'No tulehan nyt kuitenkin', puhuu kissa, 'niin koetetaan voimia toisella tavalla.' Äkkiä päästäjäinen sieltä seinän varjosta töytääkin kissan korville, jolloin tämä säikähtää ja lähtee juoksemaan pakoon. Juoksee, juoksee, eikä katso säikähdyksissään eteensä, vaan putoaakin kaivoon, päästäjäinen yhä niskassa teutaroimassa. 'Katso nyt!' ärjäisi päästäjäinen, 'enkö minä sanonut sinulle äsken, että minä vien sinut järveen! Minähän täältä kyllä ylös pääsen, mutta kuinka sinun käy?' — 'No, onhan ne minullakin pitkät kynnet, joilla voin nousta ylös', koetti nyt muka kissa sanoa, ja niin lähtivät he kiipeämään ylöspäin, toinen toista nurkkaa. Kun päästäjäinen tällöin näki, että pääsee todellakin kissa pois kaivosta, niin hän muka silloin hypätä kapsautti kissan kynsille, jolloin tämä hätääntyneenä pudota molskahti jälleen takaisin kaivoon. Itse hän kaivon reunalle päästyään kerskaili olevansa aivan kuiva ja kyseli kissalta, joka uudelleen nurkkaa myöten kapusi ylös, miten tämä aikoi saada turkkinsa kuivaksi. Ei osannut kissa siihen mitään vastata, jolloin päästäjäinen muka säälivästi kerskasi: 'No tule tänne, niin minä kuivaan takkisi!' ja lähti

viemään kissaa mukanaan. Menivät pirttiin, jossa uunissa paloi valkea. Kissa päristeli vettä karvoistaan ja arveli: 'Jos voisitkin minut kuivata, niin ihan palkinnon antaisin!' — 'Kyllä se käy päinsä!' oli muka päästäjäinen kehunut ja sanonut uunia osoittaen: 'Tuolla on kirkas valo, hyppääpäs sinne, niin kyllä takkisi kuivaa!' Ja päästäjäiset kuvittelevat kissan niin tyhmäksi, että kertovat hänen hypänneen palavaan uuniin, jossa karvat paloivat kikkaraan, ennen kuin ehti pois pyörähtää. Sillä se nytkin tuo äskeinen peijakas minulle huuti, että vieläkö ovat karvat kikkarassa.

Tällaisella kissojen pilkkaamisella ja solvaamisella päästäjäisten kansa itseään huvittelee ja kun he tätä kertovat toisilleen, kukin valehdellen lisää minkä jaksaa, uskovat he lopuksi jutun aivan kokonaan ja halveksivat kissaa mahdottomasti. Mutta kissapa halveksii heitä niin, ettei edes viitsi syödä päästäjäistä, ja sekös heitä vasta harmittaa.»

Näin kertoi kissa Jussille heidän siinä kulkiessaan ja Jussi kuunteli korvat hörössä ja silmät ihmetyksestä entistä pyöreämpinä, mutta kissa oli kaksimielisen näköinen, nauraen mielessään Jussin tyhmällä ulkomuodolla. Mennään siinä vähän matkaa, niin jopas tulikin eteen hiiri. Nähtyään sen kehoitti kissa: »No Jussi, otapas tuosta tuo elävä!» — »En minä sitä kiinni saa, kovin se on vikevä jaloiltaan, vaikka onkin niin pieni. Saanetko sinäkään!» — »Eipä tiedä», sanoi kissa, »annahan kun tässä pyssyni siivoan, niin ehkä se tulee otetuksi.» Sitten kissa nuolaisi käpäläänsä, pesaista hotaisi silmiänsä ja kehoitti Jussia pitämään silmällä, minne päin hiiri menee. Kun kissa sai silmänsä pestyksi, osoitti Jussi, minne päin hiiri oli mennyt, ja kissa

lähti hiipimään perässä. »Ahaa, vai tuolla keinollako se nyt otetaan?» ihmetteli Jussi. »Niin, tällähän se otto ensin alkuun pannaan, mutta katsohan nyt tarkasti, kun minä ammun.» Ja sitten hetken perästä kissa kokosikin jalat alleen ja iskeä tupsasi hiiren niskaan, sai sen kynteensä ja kysyi Jussilta: »Näkyikö ruudin savua?» — »Ei tässä tunnu ruutia, ei savua eikä muuta pahaa väkyä», vastasi Jussi ihmeissään ja kysyi: »Sinullako sitten on oikein pyssy, jolla sinä ammut?» »Onhan ne tullut hankituksi, kiväärit, pistoolit, rihlapyssyt ja ruutisarvet», sanoi siihen kissa välinpitämättömästi.

Uteliaasti tiedusteli nyt Jussi, millä tavalla kissan hankkima vilja keitettäisiin. »Vielä tämä tässä keittää, eikö paistaa!» murahti kissa halveksivasti, »tämähän on hipleä tältään syödä.» Mutta Jussi sanoi siihen inhoten, ettei se ole siltään ainakaan hänen syötävänsä. »No jo nyt jotakin», tuumi siihen kissa, puraisi hiireltä pään rikki ja opetti Jussia: »Kaikki metsän elävä, mikä saadaan metsällä käytäessä, on syötävä päästä pitäen.» Ja niin söi kissa hiiren hyvällä maulla kokonaan, jättäen vain suolet ja mahan. Kun Jussi kysyi, miksi hän ne jätti syömättä, vastasi kissa oppineensa puhtaalle lihalle.

»Niin», sanoi kissa, »näin minä metsällä käyn. Läksimme kerran koiran kanssa metsälle ja koira kerskaili, etten minä muka pidä hänelle ollenkaan; jos minä olen sukkela, niin hänpä on vahva ja kaikista ripein, jolla vainukin nokassa vetää saalista kohti. Siihen minä arvelin vain, että jospa hyvinkin lienet rivakka juoksulle ja saattaneepa kylläkin olla nokkasi hyvä, mutta jos turhia haukahtelet, niin parasta on ottaa evästä kotoa. Minulla taas ei ole muuta kerskaamista kuin että kuulo

on hyvä, näkö tarkka ja kynsi terävä, niin että jos minä mitä kuulen lahokannosta tahi kiven alta ja sen kynteen saan, niin siinä se pysyy. Koira siihen vain sanoi, että mitäpä tuolla eväällä tehtäneen, eläähän siellä sen päivänsä ja jos kova hätä tulee, niin otetaan naapurista. Minä kyllä huomautin, etteihän salolla, jos sinne uuvutaan, mitään naapuria ole, mutta koira vain yhä enemmän ylvästyi, etteihän tuota toki niin tyhjänä pysyttäne, ettei eväskontitta toimeen tulla. Ja niin lähdettiin.

Metsästettiin siinä sitten se aamupäivä ja koira koetti ajamalla ottaa metsänviljaa, mutta eihän se sitä saanut. Tuli sitten syönnin aika, mutta eipä ollutkaan mitä syödä koiralla — minä sieltä olin otellut hiiriä kynteeni kosolta ja syönyt. Koira hoputteli kotiin lähtemään, kun oli ruoan aika, mutta minä sanoin vain: 'Ei tässä nyt ole nälkä, minä söin äsken vahvasti.' Koira tiedusteli, mitä minä olin syönyt. 'Hiiriäpä tietenkin!' — 'Annappas minullekin!' — 'Ota itse!' Koira siitä saikin hiiren näkyviinsä ja ajaa suhkaisi sitä, mutta se menikin komoon. Koira rupesi penkomaan sitä puolta, josta se meni sisään, mutta minäpäs pistäysinkin toiselle puolelle, jonne pian hiiri tuli. Ei muuta kuin pistin kourani taas ja siinä oli hiiri minulla kynnessä. 'Katsoppas nyt, kuka tämän sai!' sanoin koiralle ja rupesin syömään saalistani, mutta silloin se veitikka suuttui ja rupesi riitelemään. Sanoi, että minulla on hänen veitsensä ja että minä varkain syön hänen saaliitaan; hän ei ole saanut syödä koko päivänä, vaikka sanovat koiralla veitsen olevan. Minä vain siihen vastaan huomautin, ettei tässä ole toki veistä tarvittukaan, enkähän minä kaikkia saaliitani huutaen ajele niinkuin eräät

toiset, jotka kyllä ovat valmiit ilman evästä metsään lähtemään, mutta siellä jo toisilta nälkäänsä hiiriä kerjäävät. Enempää en ehtinyt sanoa, kun koira jo ryntää niskaani, niin että hädin tuskin ehdin hiiri suussani holpaista puuhun. Kerkesin kuitenkin ja sanoin puusta nolostuneelle koiralle: 'Kumpikin on täällä, sekä saalis että minä!' Koira luikki häpeissään tiehensä.

Mutta vähän matkan päässä se sai nenäänsä jäniksen jäljet ja lähti niitä haukkuen seuraamaan. Jänis ei ollutkaan kaukana, vaan laukkasi aivan koiran edessä ihan minun puutani kohti. Ajattelin silloin, että nytpä minä näytän koiralle, kuka tässä oikea metsämies on, siivosin ja latasin pyssyni ja olin varuillani. Juuri kun jänis oli puun alla kohdallani, puulausin minä sille selkään ja väänsin niskat poikki, niin että siinä oli koiran tullessa komea saalis meillä edessä. 'Näetkös nyt', sanoin koiralle, 'enkö pitänyt puoliani metsällä? Sinä luulit kaikki voittavasi voimallasi, mutta eikös oppi työtä tee?' Koiran täytyi myöntyä ja hän söi vatsansa täyteen jäniksestä, kehuen hyvää olevan. Ja oivallistahan se onkin jäniksen paisti.»

Tämän sanoessaan oli kissa hyvin pahanenteisen näköinen ja katseli Jussia niin, että tätä ihan pöyristytti. »Niin niin, Jussi kulta», sanoi kissa, »tässä tuntuu rupeavan kovasti hiukaamaan, sillä kauankos miehen vatsassa yhden hiiren jälki tuntuu, joten on parasta, että sinäkin vuorostasi rupeat tähän syömistä puuhaamaan.» — »Mielelläni», sai Jussi sanotuksi ja vei ankaran asuintoverinsa haavikkoon. »Tästä minä otan leipäjauhoja», sanoi hän kissalle, alkoi itse jälttää haavan kuorta ja sitä purra vepitti. »Sinä teet vahinkoa puille», moitti kissa häntä siitä, mutta Jussi koki puolustautua.

»Vaikka minä otankin kuoren», sanoi hän, »niin minä olen silti hyväntahtoinen: se puu kun kuivaa, niin siitä tulee hyvää keittopuuta vaimoväelle.» Ja sitten Jussi kiltisti kehoitti kissaa syömään haavan kuorta kuten hänkin, sanoen että hänellä on siinä puuttumaton leivän aine, mutta kissa vain murahteli ja marmatteli yhä kiukkuisemmin. »Haavan kuorta!» sanoi hän, »se, jolla on neljännen utaren osa lehmän annista, kuten minulla, ei ikinä syö haavankuorta, mutta sinähän et saa lehmän antia milloinkaan, tuollainen.» — »Enhän minä saakaan», koki Jussi arasti siihen selitellä, silmät ja korvat pystyssä, »mutta kyllä minulla silti, kuten sanottu, on puuttumaton leipäaine. Kesällä minä saan kylväneen ja kyntäneen ohrahalmeesta ottaa osan päältä ja talvellahan minulla on leipäjauho tuulen heiluteltavana: tuuli kun näitä jäätyneitä haapoja heiluttaa, niin ne kilajavat ja kalajavat, ja niin minä tiedän mennä sinne, missä niitä on.» — »Älä älä, Jussi rukka, kerskaile sillä ohrahalmeellasi», varoitti kissa, »sillä olen siihen minäkin osamies.» Ja tarkastellen Jussia pahanenteisesti sekä kiroillen hännällänsä kissa jatkoi: »Siihen jos halmeeseen tulee semmoinen vihollinen, että se alkaa sitä liiemmäksi syödä, niin minä saan kyntäneen ja kylväneen puolesta sen tappaa!»

Äkkiä silloin lakkasi Jussin suu vepittämästä. Hän hyppäsi kissasta turvallisen välimatkan päähän ja sanoi: »Pois minä matkastasi eroan, sillä sinä taidatkin olla minulle vihamies!» Ja kauhuissaan läksi hän laukkaamaan takaisin kotiinsa autiotuvalle. Mutta siitä päivin tuli kissa niin topakaksi, että missä vain jäniksen kiinni saapi, siinä tarraa niskasta kiinni kahdella kouralla ja tappaa, päänkin musertaa ja syö, mutta mahan heittää siltään.

Mitä kissa kerskasi osuudestansa lehmän antiin, onkin totta. Olipa nimittäin aikojen alussa lehmällä yhtä monta udarta kuin siallakin, mahan alus aivan täynnä, ja kissa sekä koira olivat oppineet maidolle ja kävivät lehmää imemässä. Mutta akka oli päinvastoin tästä udarten paljoudesta suutuksissaan, kun oli paljon vaivaa niiden kaikkien lypsämisessä, ja parkui, etteivät astiatkaan riitä tuollaiselle maidon määrälle. Jopahan kerran äityi aivan vihan vimmaan ja rupesi utaria pois leikkaamaan ja tuleen kantamaan. »Älä minun osaani!» pyysivät sekä koira että kissa, mutta ei akka totellut, vaan kantoi utaret tuleen. Silloin koira ja kissa töytäsivät niitä sieltä pois ottamaan ja kumpainenkin sai kaksi, josta sitten annettiin koiralle oikeus toiseen ja kissalle neljänteen utareen. Niin ovat koiran ja kissan neuvokkuuden vuoksi muutkin maitoa saaneet, sillä ilman heitä olisi tuo hullu akka saanut kaikki utaret poltetuksi.

XXVIII.

KUN KISSASTA KARHU KASVAA, VARO SILLOIN SILMIÄSI.

Siinä kohta kourihinsa
Kaappasi käpälihinsä,
Tappoi hiiren hirveästi
Ja kaotti kauheasti.

Ennen kuin seurataan etemmäksi Jussin retken vaiheita, on vihdoinkin annettava tarkempia tietoja hiirestä ja hänen väestään, koskapa hänestä on jo aikai-

semminkin mainittu ja koska hänellä on kissan elämässä niin suuri merkitys.

Ennen on kerrottu, että hiiri on pahan luoma ja että luoja loi kissan sille kopparikseen. Alottelee hiiri elantoansa sitten, rakentaa itselleen talon ja joutuu sammakon naapuriksi. Tutustellaan siinä naapurukset, käydään toisissaan ja ystävinä eletään, kunnes kerta tuli nälkä ja kova aika kummallekin. Täytyi lähteä ruoan hankintaan. Molemmilla olikin melkoinen pyyntionni, sillä sammakko löysi pienen lieron ja hiiri talon multapenkistä kuolleen russakan. Touhuissaan nyt äijät veivät saaliinsa kotiin ja syöttivät sen pojilleen. Mutta paljonkos nyt kuolleesta russakasta ruoaksi on! Nälkäisenä hiiri ajatteli, että ehkäpä sammakko antaisi hänelle omastaan lisää, ja meni sammakon talolle. Täällä isäntä parhaillaan syötti poikiansa, joita oli niin paljon, että ihan kuhisemalla. Ahneesti hiiri nyt katseli äärestä ja arveli mielessään, että on sammakolla poikia, vaikka toiselle syötettäväksi. Tottapa hiiri oli niin nälkäisen näköinen, koskapa sammakko älysi hänen ajatuksensa ja vihaisesti ärjäisi: »Mitä sinä minun pesälleni tulet! Syöt vielä kaikki minun poikani.» — »Enhän minä söisi niitä», puolustelihe hiiri, »jos heitä nyt vähän maistaisinkin!» Sammakko ryntäsi silloin vieraansa niskaan ja siinä syntyi semmoinen tappelu, että se nyt oli vallan hirveätä. Ja sammakko oli oikeassa, sillä jos hän olisi antanut hiiren edes maistaa poikiaan, niin kyllä tämä pian olisi makuun päästyään niistä kaikistakin selvän tehnyt.

Saatiin sitten kuitenkin naapurirauha jälleen solmituksi, vaikka molempain sappi kiehuikin aika tavalla. Katsellessaan sammakon elämää sanoi hiiri eräänä päi-

vänä: »Miksi sinä vedessä asut ja mitäs siellä teet? Parempihan toki on maalla olla.» Sammakolla juolahti silloin koston tuuma mieleen ja hän vastasi kehuen: »Ei veikkonen! Parempi minun olentoni vedessä on kuin sinun maalla. Kunpa tulisit kerta sinäkin veteen, niin näkisit, kuinka siellä on hyvä olla. Kyllähän tämä maalla olo tunnetaan.» Silloin tuli hiiri todellakin uteliaaksi ja pyysi: »No, viepäs minutkin veteen, että saan koettaa, mitenkä siellä eletään.» Sammakko oli heti valmis ja neuvoi: »Laitahan lanka jalkaasi, että sidotaan sinut sillä minun kinttuuni.» Hiiri teki käskyn mukaan ja niin mentiin yhdessä lammikkoon. Sammakko sukelsi ja rupesi vetämään hiirtä veden alle; hädissään tämä siinä pinnalla uiskenteli ja pyöriskeli. Tuonpa näki ilmassa kiitelevä teräväsilmäinen haukka, tuikaisi alas ja otti hiiren kynteensä, jolloin sammakollakin tuli lähtö yläilmoihin. Niin saivat sammakon kostonhimon vuoksi naapurukset surkeasti surmansa.

Kun hiiren lapsia rupesi nyt ankarasti köyhyys ja nälkä ahdistamaan, arveli vanhin poika, jolle isännän arvo periytyi, että kyllä tässä täytyy jotakin tointa ruveta pitämään. Mitäpäs muuta kuin hän avasi räätälinliikkeen ruveten tekemään kansalle kaikkea vaatepartta, mitä se suinkin tarvitsi. Liike kävi hyvin ja puute oli kaukana. Mutta eräänä päivänä ilmestyikin työhuoneen ovelle kissa, joka hiiren silmillä katsottuna on kauhistuttavan suuri peto. Vavisten kysyi nyt pikku räätäli, mitä asiaa isolla isännällä olisi. »Tulin takkia teettämään mestarilla», vastasi kissa harvakseen, uteliaana katsellen hiirtä, joka istui pöydällään jalat ristissä allansa ja ompeli, että suihke kävi. »Ka, mikäpäs siinä, tehdään vain herralle takki!» sanoi hiiri, tempasi

mittanauhan ja rupesi ottamaan kissasta takin mittaa, luvaten suorittaa työn joutuin ja hyvin.

Mutta eihän hiiri parka ollut ennen kissan kokoiselle eläimelle mitään ommellut ja niinpä hän leikkasikin kankaan pilalle eikä saanut siitä takkia syntymään. Kun kissa tuli sitä noutamaan, täytyi hiiren ilmoittaa, ettei siitä takkia tullutkaan. »No mikä siitä tuli?» kysyi nyt kissa hiukan karmeasti. Hädissään hiiri valehteli: »Housut.» Kissa tyytyi siihen, koska hän sattui tarvitsemaan housujakin, ja poistui odottamaan niiden valmistumista.

Mutta jos oli takkia vaikea tehdä, niin housut ne vasta konstikkaat olivat. Kun kissa tuli niitä noutamaan, täytyi hiiren taas hädissään tunnustaa: »Ei niistä housuja tullut.» — »No mikä niistä tuli?» — »Liivit». Kissa tyytyi vielä kuitenkin ja meni pois odottelemaan liiviensä valmistumista.

Hiiri parka oli kuitenkin silponut ja leikellyt kankaan niin pahasti pilalle, ettei siitä syntynyt liivejäkään. »Ei siitä liivejä tullutkaan», selitti hän kissalle. »No mikä siitä tuli?» — »Lakki.» Kissa marahti pahasti, mutta piti vielä suunsa kiinni.

Nyt oli hiiri päivissä. Hikipäissään hän koetti sommitella kankaan tilkuista lakkia, mutta turhaan. »Ei siitä lakkia tullutkaan», hätäili hän kissalle, joka vaativana oli ilmestynyt oven suuhun odottamaan. »No mikä siitä tuli?» — »Tuppi.»

Koska kissa oli juuri saanut itselleen uudet ampumavehkeet ja sapelit, arveli hän tuppeakin tarvitsevansa ja tyytyi, mutta kun hiiri hänelle seuraavalla kerralla selitti, ettei siitä tuppea tullutkaan, vaan tuluspussi, loppui hänen kärsivällisyytensä. Hän puulasi sanaa

sanomatta räätäli paran niskaan ja söi hänet nahkoineen karvoineen surkeasti. Siihen loppui hiiren räätälinliike, kun itse mestari ja omistaja täten menetti henkensä.

Asema kävi nyt hiiren talossa sangen arveluttavaksi, kun ei tahtonut syömistä riittää. Ei auttanut muu kuin lähteä kylälle katselemaan, aukenisiko sieltä joku neuvo eteen. Oipa silloin Maaria matala muori lypsänyt lehmänsä ja siivilöinyt maitonsa hulikkaan, jonka oli pannut penkille maitohuoneeseen. Saapui siihen hiiri silloin veljensä ja sisarensa kanssa ja nyt he joivat ja sotkivat sen maidon kokonaan, kunnes hulikka kaatui suurella ryminällä. Pahan omantunnon vaivaamana hiiri silloin lähti pakoon.

Eipä sattunut nyt sen paremmin kuin että itse kissa tuli pakolaisia vastaan ja tiedusti yrmeästi, mistä hiiri rukka oli hiihtämässä. Hiiri silloin vilpittömästi kertoi, mitä oli tapahtunut, kuinka

»meni veikko, joi vähäisen,
meni siukku, puolet lappoi,
menin mie ja kaikki kaadoin.»

Sellaista pahaa hän oli laatinut ja katui sitä katkerasti. Asian kuultuaan kissa hirveästi julmistui, tavoitti pakolaiset kiinni ja ripusti heidät kaikki hirteen. Siinä eivät auttaneet sulavimmatkaan rukoukset mitään. Koetti hiiri kyllä parastansa sanoen: »Sinulla on silmät kuin taivaan tähdet, korvat kuin hopeat, käpälät kuin muurimiehellä ja häntä kuin kirkontorni», mutta kissa vain murahti: »Älä puhu joutavia!» ja veti hirteen. Sitten hän nylki hiiriltä nahat ja möi ne suuresta summasta, jolla osti itselleen hiirenkarvaisen oriin ajellakseen.

Hiiren ja kissan välit huononivat tämän jälkeen yhä enemmän, niin että hiiri viimein häätyi pakenemaan perheineen metsään, jonne mättähäiselle poloinen rakensi itselleen kotasen. Mutta osasihan kissa sinnekin. Kun hiiri rukka kerran oli lähettänyt poikansa halkometsään pieni kelkkanen perässä ja pieni kirves kelkkasessa, osui kissa tulemaan vastaan, ja vaikka hiiri olisi kuinka koettanut sievällä puheella tuota yrmyriä rauhoittaa, niin turhaa kaikki. Siihen loppui sen hiiren virsi. Sitten kissa osui hiiren kotaselleken, jossa tuo pienoinen perehinensä asui, kolkutti ylpeästi ovelle ja ärjäisi: »Anna hiiri tyttöäsi!» Kun hiiri säikähtyneenä tiedusteli, miksi nyt itse iso isäntä hänen tytärtänsä vaatii, vastasi kissa: »Rinnallani istujaksi, kanssani kasuajaksi.» Hiiri parka epäili kovin kissan aikomuksia ja koetti selittää, ettei hänen tyttärensä toki sovi kissan puolisoksi, koska se on yhtä musta kuin hän, emokin, on. Kissa ei kuitenkaan estelyistä välittänyt, ravisteli vain röyhkeästi kotasen ovea ja sanoi: »Minun metonen mielestäni, sima, maito silmästäni!» Surren täytyi silloin hiiren antaa tyttärensä tuolle hirveälle kosijalle ja tiettyhän se on, kuinka siinä kävi: katti, se kosio kaunis, pian hirtti hiiren lapsen, surmasi hyvänsukuisen!

Kauhea pelko valtasi nyt koko hiirien kansan, kun kissan hirmutöillä ei enää ollut mitään rajaa. He kokoontuivat kaikin neuvottelemaan, mitä sille oikein olisi tehtävä. Lopuksi joku huomasi: »Ostetaan kello ja pannaan se sen kaulaan, niin kuullaan aina, kun se tulee!» Se oli kaikista hyvä neuvo, he kokosivat rahaa ja ostivat oikein sievän ja näppärän kellon. Mutta silloinpa nousikin kiivas kiista siitä, kuka menee ripustamaan kellon paikalleen, ja pian huomattiin, ettei niin

rohkeata sankaria löytynyt koko hiirikansasta. Kaduttiin siinä jo, että oli tuhlattu ainoat rahapennit kellon ostoon, jolla ei nyt kuitenkaan mitään tehty, kunnes hyvä haltia ostikin sen heiltä ja lahjoitti kukkasille. Siitä asti ovat mäet olleet täynnä »kissankelloja.»

Auttamattomasti oli täten hiirikansa joutunut kissan orjuuteen, eivätkä sen sukulaisistakaan uskaltaneet muut kissalle röyhkeillä kuin rotta. Kissa kun kokosi hiiriä pankolleen ja pani nukkumaan, niin rotta tuli ja söi ne. Kertapa kuitenkin kissa havahtui, näki, että nyt on rotta hänen hiiripankollansa, ja lähti tavoittamaan sitä kiinni. Tämäpä vain pelkäämättä isoitteli kissalle: »Minäpä saan juosta paksuin vatsoin edellä, kun sinä raukka saat tulla hoikin vatsoin perässä!» —»Odotahan!» sähisi kissa, »kyllä minä vielä sinut kiinni saan, ja silloin saat maksaa siitä, että söit minun saaliini!» — »Et sinä minua kiinni saa», nauroi rotta, »minulla on hoikat ja pikkuiset jalat, joilla minä astun tiheästi, mutta sinä isoillasi astut harvaan.» Ja tätä puhuessaan ja pilkatessaan rotta juosta pyryytti edellä, kissan tullessa perässä, kunnes rotta samalla pyörähtikin ahtaaseen reikään ja sanoi: »Tule nyt ottamaan kiinni, jos mahdut.» Kissa sydämistyi tästä niin, että siitä päivin aina reikien edessä rottia ja hiiriä vahtii.

Mutta sepä siitä, sillä nyt on katsottava, kuinka jänikselle sitten kävi.

XXIX.

PITKÄ ON PAHA METSÄSSÄ.

Pukkipa kipokaponen,
Jo teki tihua työtä,
Rupesi rumille töille,
Painui töille törkehille.

Kauhuissaan Jussi laukkaa takaisin asunnolleen Katilan autiotuvalle. Suoraa päätä töytää hän pihalle ja siitä tupaan, jonne lyykähtää peräpenkille. Mutta siinä hän uudelleen säikähtää: hämärän tuvan ovelle kohoaa hänen eteensä hirmuinen olento, päässä kaksi pitkää sarvea, leuan alla pitkä parta ja muuten hallava ja villava. Konsa näkee Jussin, niin heti prähähtää kolkolla äänellä ja nousee takajaloilleen — ei ehtinyt Jussi enempää katsomaan, vaan läksi uudelleen mennä puikkimaan kuin henkensä edestä.

Ei tiennyt Jussi rukka, etteihän se prähähtäjä mikään sen kauheampi peto ollut kuin Kääpälän vanha pukki, joka uudelleen oli pistäytynyt tänne autiotuvalle, kun oli kerran sinne tien oppinut. Ja oikeastaan hän oli nyt täällä pakoretkellä, kun oli suututtanut Kääpälän vaarin, joka oli uhannut hänet tappaa. Asia oli seuraava.

Oli pukki siinä laihana kävellä köpitellyt pihamaalla, niin oli vaari tuskautunut ja sanonut tyttärelleen, että vie tuo pukki tuosta paremmille laitumille ja katso, että syö hyvin, kun on niin laiha ja surkea. No, olihan tyttö vienyt ja hyvin oli paimentanut, hyvillä laitumilla kuljettanut, kunnes ajoi illalla kotiin. Siellä on jo vaari portilla ja kysyy: »Söitkö, vuohi rukka, tänä-

pänä ja joitko, vuohi rukka, tänäpänä?» Pukki, joka oli luonnoltaan hiukan leikkisä, vastata hivautti ylimielisesti: »Söin: kun lehdikköön juoksimme, niin siitä sarasen tapasin, joen poikki kun hyppäsin, ka siitä vettä ryyppäsin.» Äijä tästä suuttui tyttärelleen kovasti, kun muka niin huonosti oli paimentanut, ja ajoi hänet tiehensä.

Sydäntyneenä vaari seuraavana päivänä työnsi akkansa paimeneen ja varoitti hyville laitumille viemään. Akka tekee työtä käskettyä, syöttää, juottaa pukkia hyvin, ja saattaa hänet illalla turvallisesti kotiin. Mutta taaskin pukki ilkeyksissään vaarille vastaa tämän kysymykseen: »Söin: kun lehdikköön juoksimme, niin siitä sarasen tapasin, joen poikki kun hyppäsin, ka siitä vettä ryyppäsin.» Äijä silloin sydäntyy yhä enemmän ja ajaa akkansa sen tien perään, kun oli hänen pukkiansa niin huonosti paimentanut, ja lupasi itse lähteä seuraavana päivänä paimeneen, että kerrankin tulisi pukki kunnollisesti syötetyksi.

Niinpä lähtikin ukko itse seuraavana päivänä pukkia laitumille saattelemaan ja paimensi hänet niin hyvin, ettei paremmasta apua. Illalla kun sitten kotiin saatteli, niin kiirehti itse portille edeltäpäin pukilta kysymään, miten oli ollut laidun hyvä. Eipä pukki malttanut nytkään, vaan entiseen tapaan valehteli: »Söin: kun lehdikköön juoksimme, niin siitä sarasen tapasin, joen poikki kun hyppäsin, ka siitä vettä ryyppäsin.» — »Ahaa, vai sellainen otus sinä oletkin!» ärjäisi tähän vaari, köytti pukin niininuoralla aitaan kiinni ja rupesi veitsellään kaulaa leikkaamaan. Mutta kovin oli äijän veitsi tylsä, ei sen terä vienyt; silloin ukko lähti kiireesti pajaan juoksemaan, sen vielä siinä samassa

teroittaakseen. Mutta sillä aikaa kun hän kikli ja kikli siellä pajassa, puri pukki niiniköyden poikki ja läksi mennä huristamaan salolle pakoon mokomata vihaista vaaria.

Pukki juoksi juoksemistaan, kunnes aivan väsyi ja hengästyi. Onneksi oli siinä ääressä kirkas lähde ja siitä hän joi pitkät siemaukset. Nähtyään sitten kuvansa veden pinnasta, suuret sarvensa, mulkosilmänsä ja pitkän partansa, nousi hänen rohkeutensa ja hän ärjäisi: »En pelkää, vaikka tulisi kuusi sutta!» Mutta siinä paha, missä mainitaan: kun hän käännähti, seisoikin hukka hänen takanaan. »Vai et pelkää», sanoi hukka miettiväisesti, nuoleskellen huuliaan, »sehän hyvä on — mitäpä minussa on pelkäämistä!» — »Voi, hyvä hukka!» ratkesi nyt pukki puhumaan aivan toisella äänellä, »etkö näe, että olen aivan humalassa! Mitäpä juopuneen puheista ja kerskailuista on taikaa. Anna nyt tämä kerta vielä anteeksi, niin en vasta suulla suurentele!» — »Niin» sanoi hukka, joka tarkoin muisti oman juopottelunsa Merkin kanssa eikä ollut pahoin nälkäinen, »niitä olut tekee, joista ei kalja tiedäkään. Olkoon menneeksi.» Ja pukki lähti kauhuissaan laukkaamaan, kunnes päätyi Katilan autiotuvalle.

Jänö nyt juoksi juoksemistaan, kunnes ei enää jaksanut, vaan istuutui koivun juurelle surkeasti itkemään. Tulee siihen kontio, matkaa sivuitse, ja kysyy: »Mitä sinä itket, mitä sinä murehdit?» — »Itken», vastasi jänö, »murehdin sitä, että mikä lienee moinen peto tullut minun pirttiini — sarvet on suuret, itse on leveä, ja kun prähähti pahalla äänellä, niin minä siitä pelästyin ja pakoon suohkahdime.» — »No johan nyt jotakin», ihmetteli karhu, »mikähän se sellainen elukka mahtanee olla?

Lähdetään, niin kyllä minä ajan sen sieltä pois?» Mennään siinä yksissä, tullaan kynnykselle ja avataan uksi — siinä samassa pukki taas prähähtää pahalla äänellä ja nousee seisomaan. Eipä kestänyt kontionkaan sisu sitä näkyä ja ääntä, vaan pakoon lähti ukko puikkimaan, niin että häntävillat hulmusivat. Jänö päätyi taas koivun juurelle surkeuttansa itkemään.

Tulee siinä sitten hukkakin, matkailee omia teitänsä, näkee jänön ja kysyy, mitä nyt Jussi niin kovasti murehtii. Tämä kertoo asian, jolloin hukka tarjoutuu ajamaan pois pirtistä mokoman kummituksen. Mutta jänö vastaa: »Ei sinussa liene ajajaa, kun jo kontiokin yritti, mutta ei saanut.» Lähdetään kuitenkin ja tullaan kynnykselle, mutta pakoonhan siitä oli lähteminen, kun pukki pimeän pirtin peräpenkiltä oikein pahalla äänellä prähähti ja partaansa pudisteli. Taas jänölle itku ja valitus koivun juurella työksi.

Tulee silloin peura, itsekseen astua narskuttelee koivun juurelle ja tiedustaa, mitä jänö rukka niin itkee ja murehtii. Saatuaan tietää moisen asian peura innostuu ja tarjoutuu ajamaan pedon pois. Silloinpa Jussiakin jo naurattaa ja hän vastaa: »Ei sinussa ole ajajaa, sinähän olet vielä arempi kuin minä!» — »Pois minä sen ajan!» kerskailee peura, »minä sitä sarviloilla pistelen, niin että kyljet tulevat reikiä täyteen.» No, mennään siitä sitten, uksi avataan, mutta kun pukki taas prähähti peräpenkiltä pahasti ja sarviaan keikautti, niin äkkiä menivät siitä sekä peura että jänis lipettiin. Kauas pois laukkaakin nyt jänis, ihan Immilän aidan taakse saakka, ja siihen istuutuu taas itkeä tuhertamaan.

Sattuu siinä silloin Immilän iso ja ylpeä kukko eukkoineen aidan taakse, kuulee Jussin itkun ja valituk-

sen ja kysyy häneltä, mitä hän siinä nyt niin itkee ja murehtii. Kertoo silloin jänis asian, että mikä lienee moinen peto tullut hänen pirttiinsä — sarvet on suuret ja itse leveä, prähähti vielä pahalla äänellä, että pakoon täytyi siitä suohkahtaa. Kummastelee nyt asiaa kukko, että mikä on tosiaankin sellainen peto, »olisikohan ollut peura vai mikä?» — »Ehei ole peura!» vastaa jänis, »suora- oli sarvinen, villainen, suuri.» Jopas nousi silloin kukolla kova luonto päälle ja hän ärjäisi: »Läkkä, minä ajan sen sieltä pirtistä pois!» Jussi siihen päästi pitkän naurun ja sanoi kukolle: »Eihän sinusta, veikkonen, ole ajajaksi! Johan siellä ollaan käyty kontiot, hukat ja peurat, eikä ole saatu pois!» Mutta Immilän iso kukko siitä vain tulistuu, nostelee siipiänsä, heiluttelee helttojansa ja todistaa: »Mutta minä sen sittenkin ajan pois, vaikka tässä pienetkin ollaan!» Eikä muuta kuin lähtee mennä vouhottamaan Katilan autiotupaa kohti, niin että Jussilla on täysi työ perässä pysyessä.

Tullaan siitä sitten perille ja avataan uksi. Siinäpä kun kukko silloin kohti tuvan lakea kiljaisi ja heilautti siipiään, niin paikalla karkasi pukki sieltä peräpenkiltä lattialle, että mikä kumma nyt ilmestyi tuvan ovelle. Ja kun kukko siitä toisen kerran laulaa hivahutti ja siipiään räpytteli, niin säikähti pukki pahasti ja rupesi katsomaan, mitä tietä tästä parhaiten pihalle pääsisi. Ja kun kukko sitten hyppäsi oistonaan sisään ja kolmannen kerran uhkaavasti kiekaisi, niin korentona lensi pukki ovesta pihalle ja yhtä suoraa kotiinsa, arvellen, että mieluummin vaikka pahankin vaarin kanssa tappelee kuin rupeaa tuollaisten petojen ja ränkyjäin kanssa otteluun.

Kukko siinä sitten ehdotteli Jussille, että ruvetaan tässä nyt vaikka yhdessä taloksi, kun on pirtti niin kaunis ja tanhua puhdas, mutta ei jänö siihen taipunut. »Pois minä lähden», sanoi hän, »näiltä Ilmolan mailta, sillä kovin täällä sattuu paljon outoja asioita eteen, pois menen entiseen tuttuun Metsolaani ja siellä sekä elän että kuolen.» Ja niin hän läksi, hartaasti kiiteltyään terhakkaa kukkoa, joka moisen pedon oli hänen pirtistään karkoittanut. Eikä kukkokaan viitsinyt jäädä yksikseen sinne metsän korpeen kiekumaan, vaan saapasteli takaisin Immilään ylpeänä tekemänsä sankarityön johdosta ja kiihkeästi haluten siitä kanoillensa kerskailla.

Sitten sitä ei ollutkaan enempää.

XXX.

JOS ON MIES VÄÄRÄ, KYLLÄ ON LAKI SUORA.

Tuki korvat tuomarilta,
Lahjo kaikki lautamiehet,
Nimismiehet miellyttele,
Silmät silkillä sitele.

Sillä aikaa kun hukka, kettu ja jänis sattuivat tällaisiin monenlaisiin seikkoihin Ilmolan mailla ja jo peräti kyllästyivät tutkimusmatkaansa, eleskeli karhu omia aikojaan ja puuhaili tanakasti luontonsa mukaan. Olihan hänellä Horpon isännän kanssa yhteinen kaski, jonka rukiista hänen piti saada tyvet, ja sitä kaskea hän usein kulki katsomassa, miten siellä viljat val-

mistuivat. Tuli siinä sitten rukiin tähkiä maistelleeksi ja huomasi ne y'en hyviksi sekä harjautui niin huhdassa käymään ja sitä sotkemaan. Horpon isäntäpä siitä suuttui ja vannoi: »Kyllä's tavoitan!» Kaval'an keinon keksikin nyt viekas Horpon isäntä. Hän kävi kotoansa kattilallisen kirkasta viinaa ja hautasi sen reunoja myöten sen polun viereen, jota myöten karhu tavallisesti saapui halmeelle, sekä poistui sitten turvapaikkaan katsoakseen, kelpaisiko ohdolle tämänlaatuinen mesijuoma.

Se oli kuulakas ja kirkas ilta, eikä aikaakaan, kun jo karhu saapuu halmeelle tavallista reittiänsä, yritti jo mennä viinapadan sivu, kun samalla omituinen, makea ja pistävä haju sattui hänen sieraimiinsa. Karhu pysähtyi, haisteli ja ajatteli: »Mikähän tässä niin makoisalta haiskahtaa?» Hän nuuski uudelleen ja huomasi vihdoin, että tuosta kirkkaasta lähteestähän sen hajun täytyy tulla. »Mukavaa vettäpä siinä tuntuu olevankin, haisee vähän kuin mesi, mutta tokko silti mettä lienee!» Hän pysähtyi ajattelevan näköisenä padan ääreen ja mietti. »Mitähän tuo tekisi, jos tuota maistaisi? Ei tuo sentään mahtane tappaa? Johan se nyt tappaisi — vesi!» Karhu kastoi ensin hiukan kielensä päätä, liposteli ja sanoi: »Ah!» Sitten hän kastoi koko kielensä ja otti vihdoin oikein pitkän ryypyn. »Mutta tämähän vasta pannahisen hyvää vettä onkin! Enpä ole moista ennen maistanut, tämä on parempaa kuin mesi, paljonkin parempaa, tässä asuu eri voima, täytyypä ottaa vieläkin kulaus, koska tuntuu niin janottavan.» Ja karhu täräytti naamaansa sellaisen ryypyn, että täytyi ihan vatsan pohjasta sen jälkeen ähkäistä.

Vähän ajan kuluttua tunsi karhu erinomaisen suloista aaltoilua koko ruumiissaan. Oli kuin olisi hänen aivokoppansa avartunut ja siellä ruvennut laulamaan tuhat rastasta ja sata satakieltä. Metsä, pelto, koko maailma läikähteli ja keinuili ihanasti hänen ympärillään ja hän rupesi onnellisena mörisemään ja litki lisäryyppyjä naamaansa. Äkkiä hän tunsi voimainsa kasvavan aivan suunnattomiksi, hän nousi kahdelle jalalle ja kajautti kämmenensä yhteen sekä karjaisi»: Hih!» Musta kaskenkanto tuntui siinä katselevan niin uhmailevasti — karhu tempasi sen juurineen ilmaan, löi maahan pirstaleiksi ja kiljaisi: »Vai mitä, häh!» Sitten hän raivostui ja rupesi oikein uhoten kantoja irti väntämään ja niitä mäkeen mäikyttämään. »Vai siinä toljotatte häh ettekö usko vähemmällä, häh!» Niin hän raivosi hikipäissään kauan aikaa, kunnes vihdoin tunsi väsähtämistä ja palasi lähteensä ääreen juomaan mettä janoonsa.

Sitten hän tunsi, kuinka sanomattoman suuri onnen ja rauhan aalto hulvahti hänen yli tsensä. Hän lauleli möristen vanhoja lullamois-lallamois-laulujaan, imeskeli käpäliään ja oli yhden onnellinen. Väliin kasvoi riemu niin suureksi, että täytyi hypätä pystyyn, lyödä kahta kämmentä ja hihkaista. Mutta samalla tuntui taas niin suloisesti maata kohti viemaavan, että ihan piti pitkälleen paiskautua, niin, heittäytyä aivan selkäpiilleen potkiskella hauskasti ja ihan sydämen pohjasta önähtää. Mieli kävi niin herkäksi ja suruisen makeaksi, kuin olisi herkullisen kipeästi leppoisassa löylyssä hieroskeltu ja vastalla kipeitä nivusia haudoskeltu. Karhu muisteli elämäänsä, vaivojansa ja vastuksiansa, kunnes tunsi niin suurta sääliä itseään ja koko maailmaa koh-

taan, että rupesi katkerasti itkemään. Hänen teki mieli syleillä kaikkia, hukkaa, Jussia, kettu repaletta, metsää, männikköä, Horpon isäntääkin, koko maailmaa, tehdä sula, ilmeinen, ikuinen sovinto — ja rauha — ja rakkaus — hik! — heidän — hik! — kanssaan . . .

Karhu nukkui siihen multaiselle kasken reunalle syvään ja häiriintymättömään onnen uneen. Ei hän tiennyt mitään siitä, että Horpon isäntä lähestyi häntä varovaisesti renkinsä kanssa, kurkistellen kaukaa, miten oli metsän isännän laita. Nähtyään hänen makaavan kuin konsanaan kuollut karhu ainakin, pääsi heiltä iso ilo ja kiireesti he toivat metsän reunasta vankan ruunan lavakärryineen kaatuneen sankarin ääreen. »Eiköhän olisi viisainta kolauttaa sitä kirvespohjalla otsaan?» arveli renki. »Ei huolita metsän isäntää niin pahoin kohdella, suuttuu vielä. Ja kuoleekin se siihen pian itsestäänkin, ellei jo ole kuollut», vastasi isäntä estellen, sillä Ilmolan väki kunnioitti karhua kovasti. »Mutta eiköhän olisi sentään parasta surrata sitä hiukan nuorilla kiinni, sen varalta, että tiellä virkoaisi?» ehdotteli taas renki. »Ei noin juopunut niin äkkiä herää», sanoi isäntä, »nostetaanhan vain kärryille ja viedään kylään tällaisenaan, niin on akoilla nauramista.» Ja niin nostaa rotjauttivat karhu paran kärryille kuin vanhan säkin ja lähtivät ajaa rynkkyyttämään huonoa metsätietä Horppoa kohti.

Karhun onnellinen uni alkoi siinä matkalla häiriintyä. Hän uneksi, että kettu oli ottanut hänet kiinni, sitonut hänet lujasti, ja kuljetti häntä nyt kotiinsa syödäkseen. Karhu ponnisteli päästäkseen irti, mutta ei päässyt, sillä hänen raajoistaan tuntui olevan kaikki voima poissa. Viimein hän ketun ivanaurusta kiukus-

tuneena teki tosiyrityksen — ja heräsi. Raottaessaan silmiään hän kummastuksekseen huomasi olevansa kärryillä ja — niin, siinä vierellähän aste'ikin itse Horpon isäntä. Paikalla selvisi karhulle kaikki: tämä oli kokonaan Horpon isännän viekkaita vehkeitä.

»Vai niin!» ärjäisi hän äkkiä rumimmalla äänellään ja hyppäsi pystyyn. Ruuna säikähti hirveästi ja läksi menemään minkä kavioista irti sai, ja isäntä renkineen kellahti tiepuoleen. Hetken perästä sattuivat kärryt isoon kantoon ja menivät sirpaleiksi, karhu pyllähti sammalikkoon ja rupesi heti koette'emaan jäseniään, olivatko ne eheät. Vikaa ei tuntunut, humala haihtui päästä kokonaan ja kiukuissaan hän läksi etsimään Horpon isäntää lukeakseen hänen selkäänsä selvässä rahassa maksun kaikista hänen kolttosistaan. Mutta isäntä oli jo hyvissä ajoin korjautunut turvaan, eikä karhu häntä löytänyt. Se oli karhun ensimmäinen humala ja hän teki vankan valan, että sen piti myös olla hänen viimeisensä.

»Katsoppas äijää, kun sattuikin pelastamaan henkensä minun tyhmyyteni vuoksi!» harmitteli Horpon isäntä, »mutta on niitä vielä muitakin keinoja. Hän rakensi loukkaan ja siihen karhu kohta jutkahtikin kiinni.

»Ahah! Jopas minä, ukko, sinut tavoitin!» sanoi isäntä sitten iloissaan, kun tapasikin aamulla karhun loukkaasta. Karhulla oli kova hätä, että nyt se hänet tappaa, ja hän rukoili isäntää päästämään hänet irti. »Minä tämän sinun hyvän työsi palkitsen, maksan sinulle niinkuin maailma maksaa», lupasi hän. No, isäntä arveli siinä, etteihän toki sovi kasken osa-

miestä hengiltä ottaa ja päästikin hänet irti, nähdäkseen, mitähän hyvää karhu tekisi. Mutta tuskin oli karhu päässyt loukkaasta, kun hän jo uhkasi tappaa miehen ja syödä hänet, kun tuollaisia surmapaikkoja metsään rakentaa. Isäntä koki muistuttaa karhulle, että tämähän oli luvannut palkita hänen hyvän työnsä, ja karhu myönsikin luvanneensa sen tehdä, mutta aikoneensa silloinkin sen pahalla palkita, sillä niinpä aina maailma hyvän teon maksaa. Silloin sanoi Horpon isäntä: »En minä anna itseäni syödä! Mennään oikeutta etsimään, että saadaan nähdä, kumpi meistä on väärässä.» Karhu myöntyi ja niin lähdettiin tuomaria etsimään, päättäen, että pannaan se tuomariksi, joka ensiksi vastaan tulee.

Sattuipa siinä silloin tulemaan Jussi piippakorva ja hänelle nyt esitettiin asia ja pyydettiin häntä tuomariksi. Tärkeänä Jussi harkitsi oikeusjuttua ja tuomitsi viimein Horpon isännän olevan väärässä. »Sillä kaikkihan tietävät, että maailmassa melkein aina hyvä teko palkitaan pahalla», huomautti hän. Paikalla karhu tahtoi tappaa isännän, mutta tämä sanoi: »Ei vielä, ennen kuin ainakin kahdet tuomarit kuullaan.» Ja pitkämielisyydessään karhu suostui uutta tuomaria etsimään.

Kuljetaan sitten eteenpäin tuomaria etsimään, kunnes tuleekin Kääpälän vanha uskollinen Laukki vastaan. Ihmettelee siinä Horpon isäntä, että mitä nyt on Laukki lähtenyt yksin kulkemaan, pysähdyttää sen ja kertoo, mikä on hänellä karhun kanssa asia. Kuultuaan, mistä on kysymys, sanoo Laukki murheellisena: »Senpä se maailma näyttää antavan palkaksi. Viisitoista vuotta olen minäkin uskollisesti isäntääni pal-

vellut, paljon työtä tehnyt ja hyviä varsoja saanut, ja kuitenkin aiotaan minut huomenna tappaa. Syö pois vain, karhu kuomaseni, miehesi, sillä olet aivan oikeassa.»

Tämän kuultuansa aikoi karhu heti tappaa Horpon isännän, mutta tämä sai hänet kuitenkin vielä hillityksi, ja niin matkattiin edelleen uutta tuomaria etsimään.

Kuljetaan taas hiljoilleen, niin jopas tavataan vanha koira, joka rampana ja nälinkuoliaana oli siinä puun juurella kuolemaa tekemässä. Otetaan nyt koira tuomariksi, selvitetään asia juurta jaksaen ja pyydetään tuomiota. »Tämähän on selvä juttu», sanoo koira. »Karhu on aivan oikeassa, sillä tämän maailman tapahan on, että hyvä pahalla palkitaan. Olinhan minäkin ennen hyvä metsäkoira, näätää ja oravaa haukuin ja saukkoja kaivoin sekä hyviä pentuja sain, mutta kuitenkin minut nyt, kun olen tullut vanhaksi ja heikoksi, on heitetty tänne metsään nälkään ja kurjuuteen kuolemaan. Täysi oikeus siis on karhulla tappaa isäntä.» »Joko nyt uskot!» ärjäisi karhu siihen ja alkoi uhkaavasti lähennellä, jolloin Horpon isännälle tuli totinen hätä käteen. »Älä vielä tapa», rukoili hän, »mennään vielä yhden tuomarin eteen, jos hän sattuisi olemaan lakia tuntevampi kuin nämä.» No, karhu taas suostuu siihen, ettei isäntä voisi väittää hänen vääryydellä henkeä vieneen.

Kuljetaan täten edelleen, kun jo kopeutuu itse Mikko mielevä mies, Repolainen, vastaan. Horpon isäntä heti laatii mieluiset puheet ja kysyy, mihin Repolainen nyt on matkalla. »Virkani teitä vain juoksentelen toimittamassa», huomaa kettu siihen vastata. Isäntä siinä, kun jutellaan ja karhu ketulle selittää asiaa, sala-

vihkaa kuiskaa ketulle: »Pidä, veli kulta, minun puoltani, niin saat syödä kukot ja kanat meiltä.» Kettu ei ole kuitenkaan millään kään, vaan kuuntelee tarkasti asian esitystä ja sanoo sitten pitkään ja miettivästi: »Hjaa, ei tätä sovi seisoen tutkia, tässä on työtä istuallaankin», ja kun kaikki kolme olivat istuutuneet kukin mättäälleen, lisäsi hän: »Ensin asia tutkitaan, ennen kuin miestä hutkitaan.»

Tarkoin kyseli nyt Mikko asian mieheltä ja karhulta, oli hyvin viisaan näköinen ja harkitsi kauan. Lopuksi hän ilmoitti, ettei hän voinut juttua lopullisesti — vaikka se näyttikin karhulle hyvin pahalta — tuomita, ennen kuin hän oli nähnyt itsensä tapahtumapaikan, loukkaan, jossa karhu oli ollut, sekä sotketun ruishalmeen. Siellä oli pidettävä tarkastus paikan päällä ja sitten sen perusteella, mitä siitä vielä ilmenisi, asia ratkaistava. Mikäpä siinä, reilusti suostui karhu lähtemään takaisin loukaspaikalle, jossa kettu jatkoi tutkimuksiaan.

Kettu tarkasti halmeen ja päätteli: »Kyllä olet paljon miehe'tä huhtaa syönyt ja sotkenut.» Siitä sanoo karhu: »Mutta lähdetäänpäs katsomaan, minkälaisen minulle surmapaikan laati», ja niin tultiin sitten loukkaalle.

»Tjaah», sanoi kettu, »miten tämä vehje oikeastaan viritetään? Viritäppäs, Horpon isäntä, loukkaasi, että saadaan nähdä, miten se oli, kun kantaja lähestyi sitä. Vai näin, jaahah, vai tällä tavalla siis loukas on vireessä. Jos nyt kantaja paremman selvyyden saamiseksi lähestyisi sitä samalla tavalla kuin silloin, kun hän joutui siihen kiinni, niin, aivan sillä tavalla, niin se olisi oikeudelle erittäin selventävää ja asiaa valaisevaa . . .

Mitenkäs se sitten tuo loukas laukesi, kun karhu siihen joutui? Ahah! Vai tällä tavalla!»

Jumpsis! Loukas laueta jymähti ja siinä oli taas karhu poloinen oman tyhmyytensä vuoksi kiipelissä. »Nythän tämä pulmallinen kysymys selvenikin!» ihmetteli kettu ja jatkoi: »Tuomio on näin päivänselvässä asiassa lyhyt ja suora: ei muuta kuin hyppää päälle ja lyö kirvespohjalla otsaan!» Ei siinä Horpon isäntä liioin kauaa viivytellyt, vaan rupesi kirvespohjalla karhu parkaa pieksämään, niin että tämä olisi siihen henkensä heittänyt, ellei loukas olisi rikkoutunut ja äijäpaha päässyt puolipyörryksissä pakoon pötkimään. »Tule ensi viikolla osillesi ruishalmeelle!» huusi isäntä vielä pilkaten hänen peräänsä. Mutta revolle hän sanoi: »No niin, lähdetäänpäs nyt niitä palkkakanoja valitsemaan!»

Mentiin siinä sitten Horppoa kohti, isäntä edellä ja kettu juosta litvitellen tyytyväisenä perässä. Kun tullaan Horpon aukealle, niin nähdään, että emäntä onkin siinä suolaamassa voita kartanolla. Kun emäntä huomaa isännän ja ketun, huudahtaa hän: »Nyt tulee isäntä kotiin metsästä ja vielä kettu perässä!» Hän rupeaa viittilöimään, että viekää kiireesti kanat ja kukot turvaan, ettei kettu niitä saisi, mutta kettu taas luulee, että nyt se hänelle viittoo ja kanoja toimittaa siihen pihalle syötäväksi. Hän ryntää heti kanojen kimpuun, mutta emäntä tempaakin kepin ja alkaa sillä häntä peitota, että siihenkös tulet, senkin kananvaras. Kettu parkuu surkeasti ja puolustautuu: »Sinun syysi, sinun syysi, sinäpä sormellasi sohoit tulemaan!» Vähissä hengin pääsi Mikko mielevä mies lopuksi pakoon. Perin nolona hän sitten itseksensä jahkaili asiaa, tunnusti karhun ja edellisten tuomareiden olleen oikeassa, kun

väittivät hyvän pahalla palkittavan, ja lopetti mietelmänsä sanoen: »No niinhän on maailman tapa!»

Mutta kun karhu sitten parannuttuaan meni yhteishalmeelle omaa osaansa saamaan, olivat siellä vain oljet jäljellä. Karhu valitti: »Kun narrasit etkä antanutkaan!» — »Annoinhan minä», vastasi isäntä, »itsehän valitsit tyvet ja tuossa ne ovat. Mutta ensi kesänä saat latvat, jos niitä luulet paremmiksi.» Karhu tyytyi siihen, mutta arveli samalla, että taitaa olla parasta, kun kaataa itse kasken itselleen, niin saa pitää sekä tyvet että latvat.

XXXI.

JOKA MAATA KUOKKII, SITÄ JUMALA RUOKKII.

Tiuskipa tiainen puusta:
»Eipä nouse Osmon ohra,
Ei kasva Kalevan kaura,
Ilman kasken kaatamatta,
Tuon tulella polttamatta.»

Samaan aikaan kun karhulle juolahti mieleen tämä oma kaskituuma, oli kettukin saanut mustelmansa nuolluksi ja tapasi kulkiessaan suden. Hukka paikalla aikoi törmätä Repolaista niskaan, kuitatakseen hänelle monet entiset kalavelat, mutta Mikko nokkelasti pyörähti syrjään ja sanoi: »Älä, hyvä veli, minua ahdista, minulla on sinulle oiva tuuma kerrottavana.» Hukka tuli uteliaaksi ja arveli, että ehtiihän tuon räähkän senkin jälkeen tappaa, kun on ensiksi siltä kuulu-

miset esiin puristanut, ja murahti siis odottavasti, että kyllä ne Mikon hyvät tuumat tunnetaan. Aluksi silloin kettu keksi sanoa olleensa äsken kirkossa, jossa oli kuuluutettu suden ensi viikolla pääsevän lammaspaimeneksi. »En usko», murahti susi halveksivasti. »Kuuluutettiin siellä muutakin», jatkoi kettu, »sellaista, että ensi viikolla tulee suuri sudenmetsästys.» »No sen kyllä uskon», sanoi susi, »mutta mikä se sinun oiva tuumasi olikaan?»

Kettu heittäytyi nyt surulliseksi, näytti hukalle vammojaan ja kertoi, miten Horpon akka oli häntä lyönyt. Hän haasteli murtunein mielin: »Nahkani tähden ne erittäinkin minua vihaavat ja vielähän siinä tosin on lisänä sekin, että tuleehan sitä toisinaan tehdyksi vähän pahankin nimellistä, kesällä kaapatuksi lampaan vuona ja viedyksi pojille pesään ja sellaista pientä viatonta muuta. Mutta luulisi noiden näin pienet pahanteot sietävän, kun ei ole sitten koko pitkänä talvena metsässä paljon mitä saada, mutta eipäs. Sitäkin vähää, minkä sieltä talvella löytää, täytyy pelätä, jotta olisikohan myrkkypala niissä lihankappaleissa. Ja kun ne hylkää ja lähtee toista etsimään, niin on pantu lihapala käpälälaudan nenään, vaaralliseen haarukkaan, johon tarttuvat käpälät kiinni. Ei ole siis erähäistä meikäläisen elämä nykyään!»

»Ei ole!» kiihtyy siitä susikin vakuuttamaan. »Nälkähän minullakin on talvella, jolloin ei saa paljon mitään muuta kuin joskus laihan koiran kaapatuksi. Harvoin sattuu sianporsas silloin herkuksi eteen. Onko siis kumma, jos joskus erehtyy sellaiseenkin pahaan, että tulee lapsi siepatuksi, — minkä siinä tekee, kun on tulinen nälkä eikä satu muuta eteen?»

»Minkäpä minkä!» vahvisti kettu ja jatkoi sitten: »Hauskempaa olisi, kun tulisi syödyksi aina sellaista, ettei siitä ihmisten viha päälle nousisi. Siksi tässä ajatellin kulkeissani, että meidänkin pitäisi ruveta elämään suuruksella, niin ei olisi ilmolaisilla siihen mitään sanomista. Mutta sitä en vielä tiedä, miten niitä suuruksia saataisiin edes siemeneksi.»

Hukka harkitsi asiaa. »Kun saataisiin edes yksi riihi puida, niin siitä sitä jo tulisikin siementä. Kuule, meneppäs sinä pyytämään Horpon isännältä, että hän antaisi puida yhden riihen.» Kettu tuli hiukan epävarman näköiseksi ja arveli, että paha hänen nyt on Horpolle mennä, kun sieltä äsken sellainen kyyti annettiin. »Parempi sinun on sinne mennä kuin minun», sanoi hän, »ei muuta kuin lupaat, ettet tee enää kesällä etkä talvella pahaa, niin varmasti antaa meille yhden ahdetun riihen puitavaksi.» Lähdettiin siten yhdessä matkaamaan Horppoa kohti.

Mutta siinä samassa palaileekin karhu myrrysmielin Horpon huhdalta ja hautoo uutta kaskenviljelys-tuumaansa. Ketun menivät silmät pystyyn hänet nähdessään ja hän jättäytyi varovaisesti hukasta hiukan jälkeen, nähdäkseen, mitä Pekka aikoi. Karhu pörhistikin pelottavasti niskakarvojaan ketun huomatessaan, mutta unohti vihansa, kun susi rupesi hänelle kertomaan siitä suuruksen hankinta-asiasta, että nyt mennään Horpon isännältä siemeniä hakemaan. »Voi miesparat!» säälitteli karhu heitä vihellellen kummissaan, »ettehän te tunne näitä maanviljelyksen perusteita ollenkaan. Mihin te ne siemenet kylvätte, kun ei ole kaskea kaadettuna eikä poltettuna? Sehän ensiksi pitää kaataa ja sitten olla talot ja kaikki muut kun-

nossa, ja sen jälkeen saa hukka käydä Horpolta siemenet hakemassa. Mutta kun halunnette ryhtyä yksiin tuumiin, niin mikäs siinä — kaadetaan kaski ja laitetaan tuvat ja muut asunnot. Minähän olenkin tässä juuri niissä aikeissa.»

Muka innostuneena asiaan yhtyi jo puheeseen kettukin, arvellen, että kaipa karhu oli jo vihansa unohtanut. »Ruvetaan vaan», sanoo hän, »kasken kaatoon, mutta ensin kai on yhteinen pirtti tehtävä!» Karhu päästi ison naurun ja sanoi: »Kas kun kettukin sulan aikana pirtistä puhuu! Talvella sinä kyllä kovalla pakkasella aina vannot, että kun tästä kesään pääsisi, niin varmasti pirtin laittaisi, mutta kesän tultua ovat rakennuspäätöksesi sulaneet lumen mukana pois. Ja muistetaanhan tuo, kun sitten kerran ruvettiin pirttiä tekemään. Minä tein sen syksyllä, puisen laadin hyvän, mutta sinulta jäi koko työ talveen, jolloin muka viisaana rupesit jäästä pirttiä laatimaan. Turhaan minä varoitin, että älä laita, kettu repale, jäästä pirttiä — se sulaa keväällä; 'ei sula', tämä muka viisaudessaan vänkäsi ja laittoi pirttiään. Niin päästiin kevääseen ja sulihan se, jolloin rupesi tunkeilemaan minun pirttiini. Niin että toisenlaiset ne pitää olla talon tekijät kuin tämä kettu repale, jos mieli nurkan ruveta nousemaan.» Hukkakin oli hyvillään siinä kuunnellut, kun karhu haukkui kettua, ja rupesi hänkin repoa halventamaan. »Niin ne ovat», sanoi hän, »tuon ketun talonpuuhat kuin Kääpälän Merkin, joka on minulle sukua ja josta kuulin tätä kerrottavan. Kun sillä kesällä on kovin vari, niin se etsii pimennoita ja hyhytellessään vannoo, että jos nyt vain talveen elää, niin hän tekee jääkodan itselleen maatakseen. Ja kun sillä on talvella

kovasti nälkä, niin se odottaa kesää tehdäkseen itselleen naurishalmeen, että saisi sitten oikein kylläältään naurista syödä. Mutta siihenpä ne ovat koiralta jääneet sekä jääkodat että naurishalmeet, ja siihenpä ne taitavat jäädä ketunkin talonrakennuspuuhat.»

Kettua harmitti karhun ja suden pilkka ja hän sanoi siinä vain: »Erihän ne ovat rakennusmiehet, jos ovat rakennuksetkin, asutaan sitten kukin omassa talossaan. Mutta sitä minä tässä arvelin, että hyvä olisi varata hiukan parempaa evästä, kun on edessä niinkin raskas työ kuin kaskenkaato. Näin tuolla äsken tullessani Piippolan muorin panevan suuren voipytyn aittaan, johon kyllä helposti voi päästä; suostutteko, kuomat, tuumaan, niin mennään yhdessä ja otetaan voipytty?» — »Suostumme!» huusivat karhu ja susi yhteen suuhun ja niin lähtivät he kolmisin taloa kohti. Tultuaan Piippolaan huomasivat he talon aivan tyhjäksi, hiipivät aitalle, ja karhun jäädessä vahtiin murtautuivat kettu ja susi sisään, saivat pytyn ja lähtivät takaisin metsään.

Tullaan nyt kaskirinteelle, jolloin karhu kysyy, kuinka tämä eväsvoi sitten jaetaan. Kettu arveli siihen, että annetaan pytty kokonaan sille, joka enimmän muistaa, ja kehui: »Minä muistan ylen ammoisia asioita ja vieläpä tiedän kaikki.» Silloin suuttui kontio, painoi pytyn jalkainsa väliin ja kiljaisi: »Suusi kiinni, repo! Mitä ammoisia sinä muistat, itsekin kolmikesäinen ollen!» Kettu huomasi silloin, ettei tässä auttanut liiaksi persouttaan näyttää ja sanoi välinpitämättömästi: »Tuossa näkyy olevan aukko ison kiven alla — eiköhän, hyvät kuomat, panna saalistamme sinne piiloon, sillä ei sitä voida nyt ruveta jakamaan, koska kuuluu jo ihmis-

ääntä tuolta takaamme? Ja siellä se säilyy meille vaikka jouluvoiksi.» — »Kuuluuko!» säikähtivät siitä karhu ja susi, »pannaan vaan!» — ja niin pantiin pytty sinne kiven alle piiloon ja lähdettiin kaskimaalle. Mutta kettu veijari vannoi mielessään, että kyllä hän sittenkin sen voin sieltä yksin syö.

No, rupeavat nyt kuomakset kaskea kaatamaan. Karhu ja susi kaatavat puita ja raatavat kovasti, mutta kettu siinä vain heidän vaiheillaan liehuu muka toimessa, mutta ei teekään mitään. Karhu siitä jo hänelle kovenee, mutta kettu selittää: »Minähän täällä puita pidän, etteivät päällesi kaadu, kun sinä niin kovasti raadat.» Tyytyvät siihen selitykseen karhu ja susi sekä raatavat hartaasti edelleen. Näkipä kettu sitten kovasti marjaisen pihlajan, rupesi siitä marjoja himoitsemaan ja sanoi karhulle: »Kaadapas tuo pihlaja, että vien siitä marjoja vanhalle äidilleni.» Tämä oli karhusta kaunis pyyntö ja hän kaatoikin ketulle pihlajan. Kettupa silloin hotkaisi marjat suuhunsa, jolloin karhu kummastuneena kysyi: »Etkös vanhalle äidillesi viekään?» Mutta kettu vastasi ynseästi: »Kyllä hänellä on yhtä kirkkaat silmät kuin minullakin, hakekoon itse vain!» Kovin oli tämä karhusta rumasti sanottu, mutta ei hän siitä sen enempää kuitenkaan välittänyt, vaan kaatoi taas suuren puun, mutta niin pahasti, että se tuli siihen tielle, joten täytyi ruveta sitä syrjään vetämään. Karhu huusi kettua avukseen, jolloin tämä toimessaan neuvoi: »Ota sinä tuo latvapuoli olallesi, minä lykkään täältä tyvestä!» Karhu teki kuten kettu käski, ja rupesi vetämään puuta vastahankaan, kunnes kuuli takaansa epäilyttävää ääntä. Hän vilkaisi sinne ja näki, että kettu hyväkäs istuikin puun tyvellä ja antoi siinä vain itseänsä

herroina vetää. Silloin karhu suuttui ja läksi aika hamppua kettua tavoittamaan, mutta tämä luikaisi juurikan alle ja sieltä lepytteli karhua, luvaten tämän jälkeen ahkerasti työskennellä. »No», sanoi karhu lopuksi ja ruvettiin taas kaskea kaatamaan. Niin tuli ilta ja paneuttiin nukkumaan. Kettu vain ajatteli sitä voipyttyä.

Seuraavana aamuna ei kettu olisi viitsinyt lähteä raskaaseen työhön ollenkaan, vaan himoitsi voita ja älysikin karhulle ja sudelle uskotella: »Kuulkaapas, hyvät kuomat, täällä kävi yöllä, kun te makasitte, Ilmolasta Kyllölän talon koira Turva minua hakemassa ristiäisiin kummiksi; siellä on emäntä saanut pieniä.» Kovin tämä nyt oli karhusta ja sudesta sopimatonta keskellä kiireintä kasken kaadantaa, mutta sanoi karhu kuitenkin: »No, kun sinua on kerta haettu, niin menehän sitten.» Kettu mennä sipakoitsi ilomielin kivelle, jonka alla voipytty oli, otti sen sieltä ja alotti laidasta syöntiä sekä söi niin paljon kuin jaksoi, jonka jälkeen pisti kannen kiinni ja pytyn taas piiloon. Paluumatkalla hän sai vielä lammaslaumasta pienen vuonan kiinni ja söi siitä takapuolen, mutta etupuolen vei karhulle ja sudelle tuliaisiksi. »No olikos hauskaa?» kysyi karhu heti, »ja mikä pantiin lapselle nimeksi?» — »Hauskaa oli!» kehaisi kettu, »hyvät ja rasvaiset olivat ruoat, voitakin vatsan täydeltä. Nimeksi pantiin lapselle Alkkuti Alkkuti. Ja tässä olisi teillekin vähän tuliaisia!» Kettu siinä tasasi tuliaisensa, jotka karhu ja susi hyvillä mielin hotkivat kitaansa ihmetellen, että sievänpä se osasikin Kyllölän emäntä panna nimen lapselleen, ja niin nukuttiin jälleen yö.

Aamulla siinä taas kettu herättelee tovereitaan ja

sanoo, ettei hänestä ole tänäänkään työhön, kun yöllä heidän nukkuessaan käytiin häntä Ilmolaan ristiäisiin käskemässä. »Siellä kuuluu nyt Kääpälän emäntä saaneen pieniä.» — »No johan nyt jotakin!» ihmettelivät karhu ja susi, »mikä niille Ilmolan emännille nyt tuli! Kumma kun ei meitäkin kutsuttu.» — »Eihän sinne vanhoja rötköjä käsketä rojuksi huoneisiin!» sanoi kettu ylpeästi, ja vaikka ketun meno olikin karhusta ja sudesta hyvin joutavaa kiireenä työaikana, sanoi karhu kuitenkin lopuksi: »No mene sitten, mutta muista myös meitä!» Ja menihän kettu, sipakoitsi, iloiten voipytylle, aukaisi kannen ja söi kyllältänsä kuten edelliselläkin kerralla. Takaisin palatessaan hän sai kiinni vanhan variksen ja toi sen mukanaan tuliaisiksi. »No olikos hauskaa ja mikä nyt nimeksi pantiin?» kysyi taas karhu uteliaana. »Hauskaa oli!» kerskaili kettu, »ja paljaat oli siellä herkulliset linnunlihat syötävänä. Lapselle pantiin nimeksi Keskuti Keskuti, — tässä olisi teillekin vähän niitä ristiäisruokia». Eihän karhusta ja sudesta variksen raato erähäinen syötävä ollut, mutta söiväthän sen sentään hyvillä mielin ja kiittelivät, kun oli Kääpälän emäntä heidän mielestään kauniin nimen osannut panna lapselleen. Ruvettiin sitten taas yölevolle ja raskaan työn tehneet karhu ja susi nukkuivat kohta sikeästi hyvän omantunnon turvissa. Kettu viheliäinen vain valvoi ja mietti uusia metkuja.

Aamulla kettu jälleen kiirehti herättämään tovereitaan ja sanoi hämmästyksissään, ettei hänestä ole tänäänkään työhön lähtijäksi, kun taas yöllä käytiin ristiäisiin kutsumassa. »Siellä on nyt Horpon emäntä saanut pieniä». »Hö!» murahti siihen susi ja

karhu oli aivan ihmeissään. »Eikö se nyt», sanoi hän, »lapsen saaminen siellä Ilmolassa lopukaan, mistä niille nimetkään kaikille löydetään! Mutta mene nyt kuitenkin, koska sinusta niin paljon näytään pidettävän, että ihan joka ristiäisiin kummiksi vaaditaan. Tuo sentään meillekin jotakin.» — »Kyllä tuon!» lupasi kettu ja mennä sipakoitsi taas sinne voipytylle, jonka nyt lopullisesti puhdisti. Mitään tuliaisia mukaansa tuomatta hän sitten palasi karhun ja suden luo ja ilmoitti, että lapsen nimeksi pantiin Lopkuti Lopkuti. Maata mentäessä sanoi nyt karhu: »Koska et tuonut meille mitään tuliaisia, vaikka itse olet kolmena päivänä ristiäisissä herkutellut, syömme me suden kanssa huomenaamulla sen voin, varsinkin kun saimme jo tänään kasken kaadetuksi.» — »Syökää vain, hyvin te olette sen ansainneetkin, kun olette näin suuren kasken kaataneet», mukasi siihen kettukin herttaisesti ja niin nukuttiin seuraavaan aamuun kuin työtä tehneet ainakin

Lähdettiin sitten aamulla sinne kivelle, jossa voipytty oli, avattiin kansi ja nähtiin, ettei ollut enää kuin muutama nokare jäljellä. Synkeinä siinä karhu ja susi tuijottivat ensin toisiinsa ja sitten kettuun, kunnes karhu kirosi karmeasti ja sanoi ketulle: »Sinä riivattu olet varmaankin käynyt pytyllä ja syönyt kaiken voin suuhusi, häh!» Ja hukka näytteli pitkiä ja keltaisia hampaitaan ja lähestyi repoa pahaa ennustavan näköisenä. Repo katsoi tarkkaan, mistä paras pakotie olisi avoinna, mutta ei vielä asiaansa heittänyt, vaan rupesi puolustautumaan. »En minä ole teidän voitanne syönyt», sanoi hän, »ristiäisretkillähän minä olen ollut melkein kaikki päivät. Itse lienette syöneet voin minun poissa ollessani ja nyt siitä minua syytätte. Mutta pannaan-

pas maata tuonne päivänpaisteeseen, niin nähdään, kenen suusta rasva rupeaa tirisemään, sillä sen se tekee, jos niin pa'jon voita kerralla syöpi.» Karhu ja susi ällistyivät revon röyhkeydestä ja hänen syytöksestään sekä suostuivat kokeeseen kerrankin revon omilla aseilla todistaakseen hänen syyllisyytensä. Pantiin kalliolle lepäämään päivänpaisteeseen ja karhu sekä susi, joiden jäseniä ankara hakkuutyö vielä raukaisi, nukkuivat siihen kohta. Silloinpa kettu hiljaa kävi kokoamassa viimeisetkin voinokareet ja voiteli niillä karhun ja hukan kuonon. Heti kun voi oli ruvennut sulamaan, herätti hän molemmat ja sanoi: »Nouskaa pian ylös, nyt on suunne vallan voissa!» Häpeissään huomasivat susi ja karhu, että niin oli todellakin asia, mutta epäilivät siitä huolimatta, että tämä kaikki oli vain ketun kureja. He rupesivat kettua haukkumaan ja muistelemaan kaikkia sen pahoja töitä, kuinka se oli heitä pettänyt, turkit polttanut, hännän avantoon katkaissut, suden akkaa pahoinpidellyt, houkutellut karhun kynnet kiipeliin ja jos mitä ilkeyttä tehnyt, ja niin päättivät he ajaa ketun pois koko Metsolasta, jossa se sai vain pahuutta ja onnettomuutta aikaan.

Taas täytyi siis revon puikkia pakomatkalle, pois vihaisen karhun ja hukan ulottuvilta.

XXXII.

KEN EI KISSAA ELÄTÄ, HIIRIÄ ELÄTTÄKÖÖN.

Kissa on saatu kiukahalla,
Nenä neittä, pää jänistä,
Häntä Hiiden palmikkoa.

Näihin aikoihin sattui Kääpälässä sellainen surullinen tapaus, että kissa, talon vanha palvelija, joka oli uskollisesti toimittanut tehtäviään jo neljätoista vuotta, hiirtä maitohuoneessa tavoittaessaan kaatoi maitoruukun ja se siinä särkyi muruiksi. Ja vaikka tämä oli ensimmäinen vahinko, mikä kissalle koskaan oli sattunut, sydäntyi Kääpälän akka siitä niin, että sanoi isännälle: »Tuo kissa tapa pois!» Mutta isäntä tuumi siihen: »Minun on sääli tappaa häntä, vanhaa miestä, — vaikka hänet salolle saattelen ja sinne eksytän; pitäköön, jos tahtoo, itselleen siellä jotakin elatusneuvoa.» Ja niin hän pani kissan säkkiin sekä vei metsään, jonne eksytti vanhan palvelijan.

Vakavin, elatushuolien painostamin miettein ja itkeä tihrustellen kissa siinä nyt kävelee pitkin saloa, kun jo sattuukin itse Mikko tulemaan vastaan. Ei ollut hänenkään mielialansa niitä hilpeimpiä, mutta ei varsin matalakaan, sillä hän oli tottunut siihen, että nokkela mies aina selvittää itsensä vaikeastakin pulmasta. Nähdessään kissan, elävän, jota ei ollut koskaan Metsolassa huomannut, hän rupesi arvailemaan, mikä otus tuo mahtaisi olla, ja päättelikin kuulemiensa kuvausten nojalla, että tämä nyt on varmaan itse herra Vinkkeli, kissa. Tuumien, että kissan ystävyydestä saattaisi olla näissä oloissa melkoista hyötyä, hän laati kissalle

sulavan tervehdyksen sanoen: »Kotsa Muilovits Artamonovits, mihin nyt matkasi pitää?» Kettu oli näet aikoinaan vaellellut Ryssänmaalla ja siellä oppinut suurilla arvonimillä ja sulavilla sanoilla toisia puhuttelelemaan. Kissaa miellytti tämä kohteliaisuus ja hän kertoi, mitä oli tapahtunut ja miten hänet sitten oli metsään eksytetty. Täällä hän nyt salolla kuljeskeli etsien jotakin suuhun sopivaa. »Mutta minne olet itse, kettu kuoma, nyt matkalla?» kysyi hän lopuksi. Kovasti suruissaan kettu puolestaan selitti, kuinka karhu ja susi olivat käskeneet hänen poistua näiltä mailta kokonaan ja kuinka hän nyt harhaili täällä puoleksi piilossa, etteivät vain vihamiehet saisi häntä kynsiinsä. Niin kova tuomio oli hänelle langetettu. Silloin sanoi kissa: »Ota minut rengiksesi, niin ei tarvitse mennä muille maille. Annat minulle palkaksi ruoan ja hoidon, jos sinulla on, mistä antaa.» — »Ainahan sitä sen verta olisi», tuumi siihen kettu, »mutta en minä silti tohdi olla täällä, sillä kyllä karhu ja susi sinun voimiltasi minut tappavat». — »Ole huoleti!» vahvisti häntä silloin kissa, »minä olen siksi topakkaa sukua, että minä tapan ne molemmat, jos tahdon, kuten teki ukkovaarinikin, vaikka siinä oli vielä jalopeura kolmantena». Ketulla menivät silmät suuriksi tämän kuullessaan ja hän tiedusteli kissalta, milloin ja kuinka tämä oli tapahtunut, koskapa hän ei ollut sattunut koskaan siitä mitään kuulemaan.

»Se oli seikka semmoinen», kertoi kissa, »että niihin aikoihin, jolloin täällä Metsolassa vielä eleli jalopeurakin, eräs esi-isistäni sattui istua kököttämään aidalla, juuri kun jalopeura, karhu ja susi kulkivat siitä ohitse. Ylimielisyydessään silloin jalopeura sanoi sudelle: 'Syö

sinä tuo eläin, minä en rupea, en viitsi ryhtyä noin pieneen eläimeen.' Silloinpa vaarini, joka oli kuullut jalopeuran sanat, suuttui, köyristi selkäänsä ja sanoi: 'Jos minä tahdon, niin minä tapan teidät jok'ainoan'! Tästä oudosta uhkauksesta nyt jalopeura, karhu ja susi säikähtivät kovasti ja rupesivat miettimään sekä pelkäämään kissan aikomuksia ja menivät autiotupaan piiloon. Karhu meni lattian alle, susi päreorsille ja jalopeura uunille, ja niin ruvettiin odottamaan, mitä tuo kissa hyväkäs mahtaisi tehdä. Eipä aikaakaan, kun jo kissakin tuli pirttiin hiiri suussa, hyppäsi pöydälle ja rupesi siinä syömään saalistansa, hiljaa marmattaen syödessänsä. Karhu tuli kovin uteliaaksi tämän merkillisen äänen kuullessaan, ja liikahti piilossaan paremmin nähdäkseen, miten kissa sitä ääntä pitää. Mutta silloinpa vilahtikin hänen korvansa lattianraosta, kissa huomasi sen, luuli hiireksi ja hypätä loikkasi tämän luullun hiiren niskaan, tarttuen karhua korvasta kiinni. Kamalasti säikähtäen tästä äkillisestä hyökkäyksestä ja luullen viimeisen hetkensä tulleen karhu umpimähkään yritti töytäistä pakoon sieltä permannon alta, mutta. taittoikin niskansa lattian rakoon ja kuoli siihen heti Mutta eipä ollut kissakaan vähemmän säikähdyksissään' kun hiireksi luulemansa näin äkkiä muuttui karhuksi' ja niinpä hän puolestaan hirmustuneena pökäisi päreorsille pakoon. Hukka, joka vavisten oli nähnyt, miten karhun oli käynyt, luuli silloin oman vuoronsa tulleen ja henkiriepuaan säilyttääkseen karkasi orsilta lattialle. Siinä kävi kuitenkin niin onnettomasti, että kun hän hätäännyksissään harppasi eikä tarkoin katsonut, mihin loikkasi, niin paiskasikin äijäpaha päänsä pankon kylkeen aivan puhki ja siihen kuoli. Aivan kauhistuneena

puolestaan kissa hyppäsi orsilta uunille, arvellen, että siellä ei nyt ainakaan mitään petoa liene, ja silloinkos sieltä tuli jalopeuralle kiire ja käskemätön lähtö. Ei muuta kuin korentona peto potalsi ovea kohti, löi päänsä puhki ovenpieleen ja siihen kuoli. Sillä tavalla siis kissa tappoi ne kaikki kolme, aivan kuten oli uhannutkin.»

Näin kertoi kissa ja kettu sanoi siihen syvämietteisesti, että »ahaa». Ketulle johtui kissan kertomuksesta mieleen, että ehkäpä tässä sittenkin kissan avulla hyvinkin puoliansa pidettäisiin, ja niin hän pestasi siinä kissan rengikseen, lupasi syöttää häntä puhtaalla linnunlihalla, sekä vei hänet talolleen, jossa rupesivat yhdessä elämään. Tarkoin siellä nyt kettu perehtyi kissan elämään ja vaiheisiin, sillä hänellä oli omat tuumat mielessänsä.

Näin tuli Kääpälän vanhasta mirristä Kettu Repolaisen renki.

XXXIII.

KISSA KÖYHÄN PIIKA, KOIRA KÖYHÄN RENKI, KATINPOIKA PALVELIJA.

Rusko on mullasta ruvennut,
Karvahalli kankahalta,
Noussut suolta suurijalka,
Lehosta leveäkämmen.

Kettu ja kissa rupesivat sitten pitämään yhteistä taloutta, mutta pian huomasi kettu renkinsä hiukan laiskanpuoleiseksi. »Menisit nyt sinäkin», sanoi hän

eräänä päivänä, »hakemaan ruokaa, sillä enhän minä jaksa sitä meille molemmille riittävästi kantaa, varsinkaan kun en uskalla vielä aivan vapaasti liikkua.» Kissaa suututti hiukan tämä huomautus, mutta läksihän hän kuitenkin. Ja onni potkaisi häntä niin, että hän löysi aholta vasta tapetun hevosen. Hän nirhaisi siltä korvan ja vei sen ketulle näytteeksi, sanoen: »Tuollaisen elävän minä nyt tapoin; sillä on tuommoiset korvat, menehän aholle katsomaan!»

Uskaltautuipa silloin kettu katsomaan tätä kissan suurta saalista ja lähti sanotulle aholle päin, mutta kohtasikin suden, joka hänelle pahasti irvisti. Pysytellen varovasti ulohtaalla kettu nyt lepyttelee hukkaa ja kysyy makeasti ja ystävällisesti: »Mitenkäs olet nyt, hukka, voinut?» Hukkakin siinä ketun suopeudesta leppyy ja sanoo: »No kyllä olisivat tässä jo kääntyneet hampaani naulaan, ellemme olisi saaneet Pekan kanssa vihdoinkin isketyksi isoa hevosta.» — »Vai siinä se kissan iso saalis nyt olikin!» hymähti kettu mielessään, mutta rupesi muka kyselemään, missä raato oli. Susi sanoi olevansa sinne menossa ja kettu seurasi häntä. Kun tultiin paikalle, oli siellä jo karhu aterioimassa ja irvisti ketulle niin, että tämä pysyi sangen tarpeellisen välimatkan päässä. Söivät siinä sitten karhu ja susi hevosta ja kettu katseli kaukaa vesi suussa.

Lopuksi hän ei enää voinut hillitä nälkäänsä, vaan pyysi hänkin saada vähän maistaa, jolloin karhu vihaisesti kielsi. Suutuksissaan sanoi kettu silloin, että olisipa hänellä täällä se hänen uusi sukkela palvelijansa, niin pois teille tulisi lähtö tuosta hevosen raadolta. »Sillä on kärpäsetkin sellaiset, että nekin jo pystyisivät ajamaan teidät tiehenne». — »Ohoh!» pysähtyi

silloin karhukuuntelemaan ja kysyi ihmeissään: »Mikäs se sellainen palvelija on?» — »Sillä on montakin nimeä», vastasi kettu, »mutta Kattes-Johannekseksi sitä tavallisissa oloissa sanotaan». — »Onpa se merkillinen renki», ihmetteli karhu nyt oikein todella; »minkä näköinen se on?» —» Ei se ole pitkän pitkä eikä korkean korkea, vaan kyllä se kotinsa varjelee», sanoi kettu ja rupesi nyt kertomaan kuvaillen, kuinka se on karvainen pallinaama, vihvilänaamainen koppiturpa ja häräkeparta, soikkosilmäinen kannusjalka, seiväsperä metsimies. »Silmätkin sillä kiiltävät kuin lasinapit, ja vaikka se on pienempi minua, niin se on silti väkevämpi sinua.» »Ohoo!» ihmetteli karhu, joka oli ihan ymmällä kaikista näistä oudoista sanoista, »onko sillä mitä asekaluja, joilla puoliaan pitää?» — »Jo toki», vastaa kettu, »nehän sillä vasta hyvät onkin, kiväärit, pistoolit ja rihlapyssyt, puukot, kirveet ja nallirasiat. Se on muuten minun vanhempi veljeni», lasketteli kettu edelleen, »joka on kauan matkustellut vierailla mailla ja vasta äsken tullut tänne kotipuoleen, kun kuuli minun täällä teidän vuoksenne hätään joutuneen.» —»Vai niin», sanoi karhu hiukan rauhattomasti, »enpä ole sattunut ennen kuulemaan, että sinulla olisi ollut Kattes-Johannes nimistä veljeä?» — »Se on sellainen hänsvärkkäri väkimies, että sillä on monta muutakin nimeä», sanoi kettu, »jos sitten paremmin ne tuntenet. Ne sanovat sitä siellä ulkomailla Kotsa Muilovits Artamonovitsiksi, herra Vinkkeliksi, Katal Ivantsaksi, Mittymykseksi ja jos miksi. Minuakin se väliin vieraalla kielellä puhuttelee, kun ei muista kotona olevansa, mukavasti ryssäksi sanoo että 'Liisitsä Sahariovna'.» Näitä jutteli siinä kettu hyvin lipevästi ja siirrähteli karhun ja suden suu auki kuunnellessa

ja ihmetellessä aina lähemmäksi ruunan raatoa. »Joo», murahti vihdoin susikin, »totta taitaa puhuakin tää kettu repale. Näet kun minä tässä taannoin olin Kääpälässä Merkin vieraana ja siinä tunkion laidalla yhdessä tarinoimme, niin joku siinä kuin salama kävi iskeä tupsauttamassa minua korville, niin että kauan kihelmöi. Ja kun minä ällistyneenä kysyin Merkiltä, mikäs tämän näin ylpeän miehen nimi on, sanoi Merkki sen nimeksi herra Vinkkelin.» — »Pitäisi päästä näkemään sitä otusta», arveli karhu. »Somaapa tuo olisikin», myönsi susi, mutta kettu pisti siihen väliin: »Silloin katsokaakin niskanne ja korjatkaa koipenne! Kunhan ensin käytte sen kärpäsetkin katsomassa, niin siinäkin on mokomille tarpeeksi.» Mutta karhun sekä suden siinä ajatellessa ketun uutta renkiä ottikin kettu äkkiarvaamatta raadon vierestä ison pelotinkellon, joka oli siihen pudonnut, hyppäsi raadon päälle, soitti ja huusi: »Heee-e, kuulkaa te Horpon ja Kääpälän miehet, miten minä soittaa helistän!» No tulimmainen! Äkkiä saivat siinä susi ja karhu jalat allensa ja läksivät pakoon luullen, että tuossa tuokiossa ovat miehet paikalla heitä hevosen taposta tilille vetämässä. Niin sai kettu paljon tuoretta lihaa, söi kyllikseen ja vei paljon vielä rengilleenkin.

Karhu ja susi olivat kuitenkin tulleet peräti uteliaiksi ketun kertomuksesta ja halusivat välttämättä nähdä hänen uuden renkinsä, joka niin merkillinen mies oli. Senpä vuoksi ei susi, kohdatessaan taas eräänä päivänä ketun, ollut ollenkaan muistavinaankaan hänen äskeistä keppostaan, vaan lyöttäytyi ystävällisesti hänen kanssaan puheisille ja rupesi kyselemään herra Vinkkelistä. Kettu penäsi vastaan sanoen, ettei hän uskalla

heitä viedä herra Vinkkelin näkyville, se kun on sellainen väkimies, että vaikka vielä tappaisi. »No näyttäisit edes ne sen kärpäset», pyysi silloin hukka ja siihen kettu lopulta suostui. Iloissaan huusi hukka karhullekin: »Tule nyt, Pekka, katsomaan niitä kummallisia kärpäsiä, joiden Mikko kehuu meidätkin pois ajavan!» Eikähän karhua tarvinnut kahdesti käskeä.

Lähtipä Mikko nyt lupauksensa mukaan johdattamaan hukkaa ja Pekkaa noiden kärpästen luo ja veikin heidät aivan oikein ampiaispesälle. »Tuossa niitä on», sanoi hän osoittaen pensaassa olevaa harmaata kotteroa, jolloin hukka pyysi häntä tarkemmin näyttämään. Mikko sanoi kuitenkin: »Aukaiskoon Pekka tuon pesän». Karhu teki työtä sanottua, meni ja kouraisi kämmenellään sitä harmaata kotteroa, jolloin sieltä pilvenä pamahti ampiaisia hänen ja hukan kimppuun. Mikko itse oli viisaasti siirtynyt vähän kauemmaksi. Kamalissa tuskissa siinä nyt karhu ja hukka keturoivat ampiaisten käsissä ja koettivat ajaa niitä pois, mutta eihän siitä mitään tullut. Ei auttanut enää mikään ja karhu jo hätäännyksissään muisteli vanhaa äitiään ja huusi sitä apuun. »Emä-Reeta, rahkasääri, tule tänne apuun, Mikon kärpäset tappavat minut!» huusi hän, mutta kettu vastasi: »Ei se tohdi tänne tulla, ja arvelee lisäksi, että vähempihän on vahinkoa kahdesta kuin kolmesta!» — »No tule sinä, Mikko, apuun!» voivottelivat silloin hukka ja karhu. Armahtikin Mikko siinä kuomaksiaan, otti vastan ja huiski sillä pois ampiaiset. Vähissä hengin pääsivät sitten karhu ja hukka kömpimään kotiinsa ja Mikko nauroi heidän jälkeensä, että joko nyt mahtavat uskoa herra Vinkkelin oikeaksi väkimieheksi, kun sillä ovat kärpäsetkin tällaisia hir-

viöitä. Ja uskoivathan sen, hukka ja karhu, Kattes-Johanneksen sillä kertaa ainakin aivan julmettuneeksi mieheksi.

Meni sitten kettu taas eräänä päivänä metsälle ja saikin sieltä jäniksen kaapatuksi sekä läksi viemään sitä kotiin. Puuttuipa susi vastaan tiellä korvessa ja kysyi: »Kuhunka jänistä kannat?» — »Vien kotiin perheelleni», vastasi kettu. — »Minäpä ryöstän sinulta saaliisi!» uhkasi susi. — »Älä ryöstä!» — »Ryöstänpä varmaankin!» Silloin suuttui repo ja sanoi: »Ryöstä, ryöstä, ota! Enhän minä voimalla voi puoltani pitää, mutta annahan kun minä kaipaan meidän Katal Ivantsalle, niin tiedätkin ryöstäneesi saaliini!» Susi säikähti siitä eikä hirvennyt ryöstää jänistä revolta, vaan ajatteli mielessään: »Kukaties se on kuinkakin voimallinen ja voipi paljonkin pahaa matkaan saattaa!» Niin vei repo makean saaliinsa kotiin.

Meni kettu taas toisena päivänä metsään, tapasi teeren ja läksi viemään sitä kotiinsa, kun puuttuikin karhu tiellä korvessa vastaan. »Kuhunka tuota teertä kannat?» kysyi karhu. — »Perheellenipä tietenkin», vastasi repo. Karhu siinä uhkasi ryöstää häneltä saaliin, jolloin repo taas lopuksi älysi sanoa: »Ryöstä vain; enhän minä voimallani voi sinulle puoliani pitää, mutta odotahan kun minä kaipaan meidän Katal Ivantsalle, niin tiedätkin teeren ryöstäneesi!» Karhu vastasi siihen ylpeästi, ettei ole häntä voimakkaampaa metsän elävissä, mutta pelkäsi kuitenkin sydämessään Katal Ivantsaa eikä uskaltanutkaan ottaa teertä ketulta. »Kukaties se on kuinkakin voimallinen ja voipi paljonkin pahaa matkaan saattaa», ajatteli hän. Niin sai kettu taas saaliinsa säilytetyksi.

Sattuivat siinä sitten yhteen karhu ja susi sekä kertoivat toisilleen, mitä oli tapahtunut ja mitä kettu oli sanonut, ja kovasti heillä himoitti päästä näkemään sitä ketun ihme-elävää, joka tuntui olevan niin perin kappera, että sitä täytyi ihan väkisinkin pelätä. »Kovasti se repo hirvitteli meitä sillä Katal Ivantsalla, niin että kyllä meidän nyt täytyy saada se edes nähdä.» Näin juttelivat he toisilleen ja päättivät mennä ketun asumolle.

Läksi nyt susi varoen ketun talolle herra Vinkkeliä katsomaan. Kettu, joka heitä jo odottelikin, oli ryhtynyt varokeinoihinsa, oli kiskonut virsutuohia ja nähdessään nyt suden tulevan meni niitä kaivolle viruttelemaan. Kissan hän pani pirttiin tyhjää tynnyriä lykkäämään ja jyristelemään. Saapui siihen hukka ja kysyi oudostuen ketulta: »Mitä sinä nyt siinä teet?» — »Viimeistä suolenmutkaa tässä viruttelen», vastasi kettu, »on tässä ollut semmoinen kiire, makkaran teko ja muu, ettei ole joutanut päätään sammuttamaan; eilen näet herra Vinkkeli väkimies toi kahta vertaa suuremman suden kuin mitä sinä näyt olevan.» Ja niin kettu toimessaan kaivolla muka suden suolia sotki ja pirtistä kuului tyhjän tynnyrin jytinä. Hukkaa hirvitti ja hän kysyi kauhistuneena: »Mikä tuolla pirtissä möykkää?» — »Kattes-Johannes kuuluu ruvenneen lihoja suolaamaan», vastasi kettu, »ja siellä niitä nyt hakkaa pienemmäksi; on tässä makaillut aamupuolen kuten saamamies ainakin, mutta nyt tuntuu ryhtyneen töille.» »Onko se iso, se herra Vinkkeli väkimies?» uskalsi susi vielä kysäistä. — »Ei se ole sinunkaan kokoisesi, — mene katsomaan, tuollahan se on töissä pirtissä», neuvoi kettu, »mutta älä mene pahasti, se syöpi», varoitti hän

lopuksi. Ei malttanut hukka suurelta peloltaankaan, vaan läksi hiljalleen hiipimään ketun tuvalle, hiipi ja hiipi ovelle ja sai jo kuononsa oven rakoon. Samassapa sen huomasi kissa, luuli hiireksi ja törmäsi sutta turpaan kiinni kuin leimaus. Kauhistuneena hukka ryntäsi suin päin metsään pakoon, kertomaan karhulle, miten oli käynyt. »En saanut nähdä», sanoi hän, »Vinkkeli väkimiestä, sillä tuskin olin kuononi oven rakoon pistänyt, kun jo siihen iski ja niin kipakasti raapaisi turpaani, että vieläkin vihavoitsee. Ja eilen se oli tuonut saaliinaan kotiin kahta vertaa suuremman suden kuin minä olen, ja kettu siellä kaivolla vielä viimeisiä makkarasuolia virutteli ja itse Katal Ivantsa pirtissä lihoja suolasi».

Ylen ymmällä kuunteli nyt karhu näitä sanomia, pudisteli päätänsä ja vannoi: »Kun minä tästä huomenna lähden, niin käyn kuin käynkin sitä katsomassa!» Seuraavana aamuna kontio sitten vaelsikin ketun talolle vahvasti aikoen tinkimättä ottaa selville, mikä kumma otus oli tämä Kattes-Johannes Vinkkeli väkimies Katal Ivantsa Kotsa Muilovits Artamonovits, jolla oli niin monta nimeäkin, ettei niitä tavallisesti kukaan jaksanut muistaa. Mutta kettu oli varoillansa, näki kaukaa karhun tulon, pani kissan tynnyriä jyrisyttämään ja meni itse kaivolle niitä virsutuohiansa viruttelemaan. Tulee siihen karhu, näkee oudostuen, että yhä siinä kettu jotakin viruttelee ja kysyy viimein: »Mitä sinä nyt, kettu, siinä teet?» Kettu vastasi: »Viimeistä suolenmutkaa tässä viruttelen; on ollut semmoinen kiire, makkaranteko ja muu, ettei ole joutanut päätänsä sammuttamaan; eilenhän näet tää Vinkkeli väkimies, Kotsa Muilovits, toi saaliina taloon kahta suuremman karhun

kuin mitä sinä näyt olevan.» Koetti karhu siinä koventaa ja vahvistaa luontoansa, mutta pakkasivat äijällä silti housuvillat tutajamaan ketun kamalaa puuhaa siinä katsellessa ja kuunnellessa, kun pirtistä rupesikin kuulumaan outo jyske. »Mikä se tuolla pirtissä tuolla tavalla möykkää?» kysyi hän sitten silmät pyöreinä kauhusta. »Katal Ivantsa siellä tuntuu töille ruvenneen», selitti kettu, »on tässä aamupuhteen makaillut kuin saamamies ainakin, mutta nyt kuuluu ryhtyneen lihoja suolaamaan ja talia hakkaamaan». — »Mitenkähän sen saisi nähdä?» tiedustelee karhu siinä pelkonsa uhallakin. »Tuollahan se on pirtissä», vastaa kettu, »mutta älä pahasti mene, siillä jos se saapi nähdä, niin se syöpi.» Karhu läksi sinne hiipimään, ei malttanut, vaikka pelko karmikin selkäluita, hiipi tuvan ovelle, raotti sitä, jo pisti kuononsa sisään, mutta silloinpa sen sattui näkemään Katal Ivantsa Kattes-Johannes, luuli hiireksi ja ampaisi kiinni kuin vimmattu. Kihelmöi karhulla kuono, tyrmistyksissään hän karkasi pakoon ja painalsi sitä lyytä suden luo sanoen: »En saanut muuta nähdä kuin että häntä oli pitkä ja tulisoihtu oli kummassakin kädessä!»

Yhä entistä ihmeellisemmältä rupesi karhusta ja sudesta tämän jälkeen tuntumaan ketun renki ja heitä jo kammotti ajatella, miten heidän kävisi, jos se metsäretkillään vielä heidät yhdyttäisi, se kun kuului olevan sellainen metsämies, että revolla päiväkaudet riittää tuota makkarasuolienkin virutusta. Mutta pelosta huolimatta tuntui heistä yhäkin siltä, että kyllä pitäisi saada nähdä moinen peto, jolla oli monta ihmeellistä nimeäkin ja joka oli matkustellut paljon vierailla mailla, josta oli nyt tullut veljeänsä tänne Metsolan maille katsomaan.

XXXIV.

KOPEA KUTSUTTU VIERAS, UJO OUTO, KUTSUMATON.

Täysi, täysi, kyllä, kyllä,
Tämäniltaista iloa,
Päivän laskun laulantoa.

Tuumivat taas karhu ja susi, miten saada nähdä se Kattes-Johannes, ja tavataan Mikko, jolta asiaa kysytään. Silloin sanoi Mikko ihmetellen: »Hö, johan sen kumman nyt toki nähdä saa; ei muuta kuin laatikaa pidot ja käykää kohteliaasti kutsumassa meidät kestiin, niin me tulemme. Silloin saatte sen nähdä ja huomata, kuinka sillä silmät kiiltävät. Mutta varoen silloin pitää menetellä, sillä jos se vihastuu, niin me olemme onnettomat kaikki». — »No tokihan tässä kestit pystyyn saadaan!» ihastuivat silloin karhu ja susi, sekä päättivät mennä iskemään hevosen, koska sen liha oli heistä äsken niin hyvältä maistunut.

Lähti siitä karhu hevosta ottamaan, mutta hevonen potkaisikin häntä päähän, niin että sitä piti ruveta siinä parantamaan. Susi ei saanut mitään, vaan tuli katsomaan, oliko karhulla jo kestiruokaa kyllälti, näki karhuparan päätään parantavan ja kysyi: »Mitenkä, veli, nyt näin olet?» Karhu siihen valitti: »Jumala kielsi, ei antanut syömistä minulle; menin hevosta ottamaan, niin se potkaisi, että pääni puhkesi, ja nyt täytyy tässä tällään olla; nälkäkin olisi, mutta ei ole mitä syödä.» Hukka tästä kovin närkästyi ja sanoi: »Mitä se Jumala nyt sillä tavalla — jahka minä tästä lähden ja pudistan siltä syömistä!» Ja niin meni hukka

uljaasti Jumalan eteen ja pyyteli syömistä. Jumalan vihdoin lauhtui mieli. »No pitänee tuota antaa», sanoi. »Ka, vielä karhuveljellenikin pitäisi olla syömistä», jatkoi hukka, »läsii vain ja pää on puhki». »Pää on puhki», ihmetteli Jumala, »missä siltä pää puhkesi?» — »Ka hevonen potkaisi». — »Ahaa», sanoi Jumala, »miksipä meni luvatta ottamaan hevosta! Mutta menkää, otatte lehmän — mistä löydätte ylen suuren harasarven, niin se ottakaa!» Mikäpäs siinä: mentiin ja lehmä kaadettiin.

Laitettiin sitten kestipaikka kuntoon, lehmältä kesi päältä kuorittiin, jotta olisi esteettömämpi syödä, ja ruvettiin vieraiden kutsumista ajattelemaan. »Mene sinä, kuomaseni, kutsumaan», kehoitti karhu. »Kyllähän minä muuten», esteli susi, »mutta minulla on niin kankea selkä, että se renki vielä repii minut». »Kankea minäkin olen», valitteli karhu, — »kun olisi se kettu ollut yksissä puuhissa, niin se olisi ollut sopiva käskemään, se kun on niin sievä, vaikka sillä onkin vähän voimaa — se auttaa paljon sievyys matkalla». Tekevät siinä sillä tavalla esteitä, kunnes susi viimein suostuu lähtemään käskymatkalle.

Tulee susi varoen ketun talolle ja miettii, miten saisi sopivasti vieraat kutsutuiksi. Kun tulee ovelle, niin sinä jo rohkeus pettää eikä muista, millä nimellä olisi ollut paras ketun renkiä kutsua. Sanoo kuitenkin vapisevalla äänellä: »Liisitsä Sahariovna, tulkaa pitoihimme!» Mutta repo kun hyppää sieltä pihalle hänen eteensä ja ärjäisee: »Vai sillä tavalla sinä kutsut, suurisuu, raakahäntä, kaikeksi sätit renkiäni! Odotahan kun sanon Kotsa Muilovitsalle, ettet häntä edes pitoihisi oikealla nimellä kutsunut». Ja siinä samassa kun

kettu taas pyörähti sisään sanomaan muka kissalle, kuinka susi oli ollut epäkohtelias, tämä läksikin lipettiin kiiruimman kautta. Karhulle hän sitten vavisten selitti: »Voi hyväinen aika, kun tuli vahinko — en muistanut oikein ukon nimeä, jolloin kettu sätti minua suurisuuksi, raakahännäksi ja jos miksi, ja ryntäsi taloon Kotsa Muilovitsalle kantelemaan — tuskin pakoon pääsin. Ei auta nyt muu kuin että sinä menet yrittämään uudestaan.»

»No jahka minä tästä lähden», mukautui karhukin ja mennä lönkytteli ketun talolle, miettien matkalla makeinta niistä muukalaisista nimistä, joita kettu oli maininnut. Perille tultuaan hän ääni vähän täristen oven raosta laati koreat kutsut: »Liisitsä Sahariovna, tulkaa pitoihimme!» Mutta repo kun taas lennähti siitä hänen eteensä ja sanoi: »Sellainen sinä hävytön, leveäotsa, länttäjalka ja nuplaperä olet! Pitoihin tulet kutsumaan, mutta et edes oikealla nimellä kutsu! Odotas kun sanon Kotsa Muilovitsalle!» Ennen kuin repo kuitenkaan ehti mennä sisään, ehätti karhu, jolle jo tuli hätä, uudelleen sanomaan: »Kotsa Muilovits, piti sanomani, tulkaa pitoihimme!» No, kettukin siitä muka ihastuu ja sanoo: »Kas, hyvä mieshän sinä oletkin ja hyvin myös kutsut! Kyllä me tulemme, ala vain mennä edellä. Mutta muistakaakin katsoa piilosta, sillä jos se saapi nähdä teidät, niin se syöpi!» Niin palasi sitten karhu suden luo ja sanoi, että piiloon nyt, pian ovat vieraat täällä!

Siinä samalla oman kiireen vuoksi äijäparoilla hätä lisääntyi ja he rupesivat hakemaan itselleen piilopaikkaa, jossa olisivat varmasti turvassa, mutta josta kuitenkin hyvin näkisivät sen ihme-elävän. Susi hau-

tautui lehmänraadon viereen risuläjän alle, mutta niin taitamattomasti, että joutui selin lehmänraatoon. Karhu taas nousi raadon vieressä olevaan puuhun, arvellen sieltä kaikki hyvin näkevänsä, mutta silti olevansa luokse pääsemättömissä. Puun oksat kuitenkin estivät häntä joka suunnalle näkemästä. Pamppailevin sydämin siinä sitten odotetaan pelätyn ja kunnioitetun vieraan tuloa.

Tällä välin olivat kettu ja kissa lähteneet tulemaan pitopaikalle, kettu edellä ja kissa jäljessä. Siinä raadon vieressä oli suota, jonka yli heidän matkansa piti, ja yli tultuaan kissa päristeli vettä käpälistään, se kun ei siedä niiden kastuvan. Senpä kuuli karhu ja sopotti hiljaa sudelle: »Jo tulee! On se aika vänni, kun tulta iskee tullessaan! Kunhan ei olisi tuota lihaa liian vähän!» Haistaessaan sitten tuoretta lihaa rupesi kissa luontonsa mukaan kovasti ja vihaisesti marmattamaan, jolloin karhu taas kuiskasi uteliaalle sudelle: »Ei ole iso tuo herra Vinkkeli väkimies, vaan maa silti tärisee jalkain alla, kun kävelee!» — »Jos se väheksii ruokaa?» pelkäsi siinä susi ja koetti katsoa, mutta ei nähnyt mitään, kun oli selin kissaan. Kettu huomaa suden ja suhahtaa hänelle: »Kyllä siinä on poikaa, saa nähdä vain, ettei tässä vielä tule oudot paikat!» Kun kissa söi ahnaasti, marahteli, sähisi että »vähä, vähä, vähä», jolta se kuulosti karhun korvissa, ja liikautteli salaperäisesti häntäänsä, suhahti karhu ketulle: »Mikä sillä tuossa liikkuu?» — »Se on hänen miekkansa, jolla hän kaulan katkaisee», kuiskasi kettu vastaan. »Millainen se lienee otus, kun se noin pelottelee?» ihmetteli susi siellä risuläjässä eikä enää malttanut, vaan rupesi hiljalleen kääntyä sovittelemaan, että saisi hänkin edes

vilahduksen siitä nähdä. Kissa kuuli ratinan ja pörhisti häntänsä ja kaikki karvansa pystyyn sekä katsoi risukkoon tarkasti, että mikä siellä. Silloin kävi sudelle onnettomasti.

Vaikka hän koettikin varovaisesti kääntyä risukasassaan, sattui hännän pää kuitenkin vilahtamaan kissan silmiin. Kissillä nousi heti vanha luonto ja hän puhaltautui kuin salama sen luulemansa hiiren niskaan. Kauhistus valtasi silloin hukka paran kokonaan ja parkaisten hätähuudon: »Tuli minuhun käsiksi nyt tämä!» hän lähti menemään minkä käpälistä irti sai, parkuen surkeasti mennessään: »Tule, Mikko, hätiin! Tule, Mikko, hätiin!» Mutta eipä ollut itse kissakaan vähemmän hädän vallassa. »Mikä tämä näin suuri elävä!» säikähti hän kokonaan ja karkasi lähimpään puuhun kuin paukku.

Nähdessään kissan hyppäävän suden niskaan ja tämän lähtevän pakoon täyttä karkua sekä kissan siinä samassa törmäävän hänen puuhunsa, kierahti karhulla maailma pari kertaa silmissä ympäri ja aivoissa vilahti hätäinen ajatus: »Hukka pääsi tuon topakan elävän kynsistä ja nyt se tulee minua syömään!» Kumeasti parkaisten loikkasi hän puusta korentona maahan ja huusi Mikkoa hätiin sekä läksi surkeasti nilkuttaen ja kylkiluitansa tunnustellen pakoon hänkin kiireimmän kyytiä. Mutta yhtä säikähtyneenä kissa istua kökötti oksan juurella, häntä paksuna ja karvat pörhöllään, sekä kiukkuisena sähisi pakenijoiden jälkeen:

»Pyssy sunkin pyyhkäisevi,
Reikärauta raiskoavi
Miehen mahtavan käsissä!
Sepä nahan nauloavi,

Puun on päällä peittoavi,
Pakkasen pakottimeksi,
Herrain turkin kaulukseksi!»

Nauruunsa ihan pakahtuen oli kettu liuvari katsellut tätä kohtausta ja suden sekä karhun paetessa muka huutanut kissalle aivan kauhistuneena: »Mittymys! Mitäs teet! Ole noiden raukkojen kanssa siivolla! Sinäpä olet oikein hävytön: toiset kutsuvat sinut kestinkiin ja sinä nyt isäntiäsi rupeat tappamaan!» Mutta kun susi ja karhu olivat kadonneet näkyviltä ja kuuluvilta, muuttikin kettu äänen kelloonsa ja sanoi riemuiten: »Kotsa Muilovits, meidän oli voitto! Tule vain pois sieltä liharuoan ääreen!» Ja kissakin pian rauhoittuu, laskeutuu maahan ja tuumii juron tyytyväisesti: »Hyvähän tästä tulikin meille kauppa!» Aletaan syödä ja syödään kyllältään, ihan viikkoja syödään, mutta karhu ja susi eivät pitkään aikaan tarjenneet mennä koko seudulle. Eivät, vaan ensi kertaa toisensa tavatessaan he keskustelivat asiasta yhä entistä enemmän ymmällä. »Ei se kumma ole», sanoi susi, »että se on ennenkin suden tappanut, kun niin äkkiä minutkin löysi risuläjästä, töytäsi päälle ja oli viedä kokonaan!» Siihen arveli karhu: »No, sehän nyt ei vielä kumma ollut, että löysi sinut sieltä risuläjän alta, mutta se oli jo vallan ihmeellistä, että se tiesi minun olevan siellä puussa! Ja kun kerkesi siinä lyödä minua miekallaan, että vieläkin ovat kylkeni kipeät!»

Ja he kiittivät onneaan, kun olivat päässeet hengissä pakenemaan sen ihmeellisen ja pelottavan herra Vinkkelin, Katal Ivantsan, Kotsa Muilovitsin kynsistä, jolla on niin monta outoa nimeä, joka on paljon ulkomailla matkustellut ja joka on nyt tullut käymään vel-

jensä Kettu Repolaisen luona täällä kaukaisessa Metsolassa.

Mutta nähdä se pitäisi saada, oikein kyllältään sitä katsoa. Se oli kaikesta huolimatta karhun ja suden salainen ja vielä täyttymätön toivomus.

XXXV.

EI SE OLE HULLU, JOKA NARRAA, VAAN JOKA ITSENSÄ NARRATA ANTAA.

Pian hurskas hullummalla
Salmen syvän sauvottaapi —
Itse soutavi matalan.

Eletään sitten yhä edelleen kettu ja kissa yhtenä talona ja hyvin tullaankin toimeen. Loppui kuitenkin kerta ruoka ja ketulla rupesi himoittamaan tuoretta kalaa. Hän muisti Piippolan äijän suurta kalansaalista ja ajatteli, että mitenkähän saisi taaskin kyllältänsä kalaa syödä. Ei muuta kuin lähti juoksentelemaan sinne Piippolan järven rannalle ja löysikin sieltä rannalta kalan, mutta eipä syönytkään sitä. Ei, vaan koppoi sen leukoihinsa ja läksi juoksentelemaan Piippolan pihalle, siitä ikkunan alta mennä litvitteli kala suussa, ajatellen: »Minäpä narraan Piippolan äidin ulos tuvasta!» Akka huomasikin hänet ja kysyi: »Mistä sinä, kettu kulta, olet kaloja saanut?» — »Järvestä, järvestä», vastasi kettu ja meni menojansa. Rupesi akan tekemään kalaa mieli ja hän meni ukkonsa luo, joka oli pellolla ojaa luomassa, ja sanoi: »Mennään mekin kaloja pyytä-

mään, koska ketullakin on». — »Mennään vain», mukautui ukko ja niin lähdettiin kalalle, ja saatiinkin runsas saalis. Mutta kettu piti varansa, varasti niitä kaloja kaksi, joista toisen antoi kissille ja varoitti kovasti: »Älä sano kenellekään!» Mutta kissipä ei malttanutkaan, vaan kävi sanomassa rengille, renki sanoi piialle, piika sanoi emännälle, ja emäntä sanoi isännälle. Isäntä siitä haukkumaan kettua ja kettu haukkumaan kissiä, joka hyppäsi isoon puuhun. »Kyllä minä sinut sieltä tavoitan!» vannoi kettu ja pudisti puuta, jolloin kissi putosi sieltä hänelle suuhun. Riemuissaan sanoi kettu silloin: »Luulin olleen sokeripalan, mutta olikin valkoinen katti ja katin kala!» Ei kuitenkaan raahtinut Mittymykselle pahaa tehdä, otti siltä vain kalan pois, mutta tästä kissa suuttui julmasti ja läksi takaisin kotiinsa Ilmolaan, ja siihen loppui se ketun ja kissan yhteinen talous. Eikä kettu sitä surrut, vaan luikki takaisin metsään iloissaan, kun oli taas saanut kaloja syödä.

Kulki kettu siinä, litvitteli, pitkin Metsolan maita, ainainen koiruus mielessä, kun tulivatkin hänelle vastaan susi ja karhu. »Mitenkäs nyt renkisi jaksaa?» kysyi susi heti. »Hyvin jaksaa», vastasi kettu, »mutta niin on tullut laiskaksi, ettei muuta kuin ontossa hongassa makaa ja itseään syötättää.» — »Missä!» tohahtivat heti karhu ja susi uteliaina, »jokohan tuon nyt saisi nähdä, kun se nukkuu siellä hongan sisässä?» — »Eihän hongan sisään voi nähdä», nauroi kettu, »mutta jos se sieltä hyvinkin saataisiin pois lähtemään. Tulkaahan auttamaan, jos mikä hyvä keino siihen keksittäisiin.» Lähdetään ketun suurelle, kaatuneelle hongalle, jonka sisään Kattes-Johannes oli muka äkäytynyt, ja kettu varaa

vahvan köyden mukaansa. Tullaan paikalle ja kettu sanoo: »Pannaan tämä köysi kiinni tuohon honkaan ja vedetään se koskeen, niin eiköhän sieltä tule Mitty-mykselle lähtö.» — »Ka, miksi ei», sanoi karhu, »tehdään vain niin», ja sitten kettu valjasti hukan ja karhun honkaan, sitoen heidät molemmat lujasti kiinni. Itse hän istui hongan päälle ja käski toisten vetää, hän kun muka työnsi sieltä takaa.

Tultiin sitten kosken rannalle, jolloin kettu pudottautui pois hongan päältä ja kehoitteli karhua ja sutta: »Minä työnnän, menkää vain veteen, ei siinä syvä ole, vetäkää honkaa koskeen; kyllä sen sitten koski vie, kun se joutuu virran niskaan!» Toiset tekevät kuten kettu käskee, ja menevät koskeen vesikiviä myöten, kunnes honka tulikin veden varaan ja virta läksi sitä viemään, raastaen Pekan ja hukan mukanaan. Surkea parku pääsi silloin molemmilta ja he rupesivat huutamaan: »Tule, Mikko kulta, apuun, täällä tulee kuolema!» Mutta kettu vastasi siihen, että joka koskeen menee, se saa koskessa olla, eikä hän tohdi tulla sinne. Karhu ja susi saivat siten laskea koko kosken, mutta pelastuivat kuitenkin onnettomat hukkumasta, purivat köyden poikki ja uivat suvantoon päästyään maihin. Kettu liuvari juoksi kotinsa.

Mutta siellä häntä odottikin suuri hämmästys. Kääpälän vaari, joka oli kova metsämies, oli osunutkin hänen pesälleen ja oli juuri rupeamassa hänen poikiaan tappamaan, kun Mikko joutui pai alle. Hätääntyneenä sanoi Mikko heti: »Kun et ota minun poikiani, niin minä neuvon sinulle hukan pesän». Vaari suostui siihen, meni ketun neuvokin mukaan hukan pesälle ja tappoi hukan poika parat kaikki. Mutta kettu ryntäsi täyttä

karkua takaisin koskelle hakemaan hukkaa ja karhua, kertoakseen heille, mitä oli tapahtunut. Pian hän tapasikin heidät ja huusi: »Kattes-Johannes on mennyt Kääpälään takaisin ja Kääpälän vaari on tappanut kaikki hukan pojat!»

Silloin sanoi hukka synkästi: »Tästä tulee sota!»

XXXVI.

EI SE SOTA MITÄÄN, VAAN NE HANKKEET.

Sorea sotahan kuolla,
Kaunis miekan kalskehesen,
Äkin poika pois menevi,
Laihtumatta lankeavi.

Raivoissaan siinä karhu ja susi kiroava ilmolaisia ja heidän pahoja tekojaan sekä uhkaavat sodalla; kettu kavalana vieressä heitä yhä enemmän usuttaa. »Tuolla on salolla», sanoo hän, »Ilmolan karjaa laitumella. Isketään siitä lehmä, niin on aluksi meillä sotaeväitä». »Isketään!» tulistuivat siitä toiset, »mennään lehmikarjaan, sillä kovin tässä nyt himoittaisi lehmä sortaa!» Ja karhu varsinkin kopristelee kynsiään innoissaan, että nyt! Mennään siitä lehmikarjan luo ja kettu näreiköstä piilosta rupeaa katsomaan, kun karhu ryhtyy lehmää kaatamaan.

Karhu nousee haolle, kohoaa kahdelle käpälälle ja valmistautuu hyppäämään lehmän selkään. Jopas hyppääkin, mutta ei laskekaan innoissaan voimiaan oikein, vaan oistona lehmän yli lennähtää ja

lehmä pääsee pakoon. Samalla kettukin sieltä syrjästä tekee kiusaa, räsähtää ja arvelee: »Jo tuli talon isäntä lehmää vahtiin!» Silloinpa pelko tapasi sekä karhun että suden ja he lähtevät mennä kaapaisemaan pakoon, laukkaavat virstaa viisitoista, ennen kuin pysähtyvät, kettu viivana perässä. Pysähdytään viimein ja kontio rupeaa pahoittelemaan, kun ei saanutkaan lehmää. Kiukustuu siinä kovasti uudelleen, nousee haolle ja siitä taas hypätä hurauttaa. »Kun olisin näin hypännyt», sanoi hän, »niin saanut myös olisin!» — »Mitäpä siitä turhasta hyppelemisestä», sanoo nyt kettu, »ethän sillä kuitenkaan lehmää saa. Oikea sota tässä on pystyyn pantava, sillä eivät niiltä muuten pahat konstit lopu!» »Mitenkä sitä sitten sodittaisiin?» kysyvät karhu ja susi. Kettu vastasi: »Kootkaa te kaikki metsän elävät, niin minä kokoan kaikki kylän elävät, ja ruvetaan sotimaan.» No toiset suostuivat siihen.

Ruvetaan sitten sotajoukkoa molemmat puolet kokoamaan. Kettu menee Ilmolan kylään ja selittää siellä kaikille kotieläimille asian, sanoo, että suuren sodan nyt panevat alkuun ilmolaisia vastaan karhu ja susi. Siitäpä kylän eläimet puolestaan ryhtyvät puuhiin ja kootaan kaikki koirat, kissat, kanat ja rotat, ja kettu ne järjestää komppanioiksi ja kaikille antaa passit mukaan. Ottaapa isotkin eläimet, härät, lehmät, lampaat ja siat, ja kissan sekä koiran panee koko sotajoukolle kenraaleiksi, kehuen, että siinä on kaksi oikein vahvaa miestä. Susi ja karhu puolestaan kokoavat kaikki eläimet, mitä metsässä on, karhuja, susia, ilveksiä, jäniksiä, oravia ja jos mitä. Niin on molemmilla puolilla ankarat sotajoukot pian koossa, eikä muuta sitten kuin marssimaan toisiaan vastaan. Karhu on kenraalina metsän elävillä.

Tuli siinä torapaikalle mennessä kotieläimille vastaan iso joki ja alkoi ylimeno. Rotat menivät ensiksi, panivat passit suuhunsa ja niin pääsivät kauniisti yli. Katsottuaan taaksensa he näkivät kissain komppanian tulevan rannalle ja vuorostaan harkitsevan ylimenoa. Rotat silloin huusivat toiselta rannalta: »Pankaa passit häntänne alle, teillä on niin iso häntä!» Kissat arvelivat että siten tehdenpä taitavat passit säilyä kuivina ja noudattivat neuvoa. Mutta siinä samassa, kun he uimasilleen joutuivat, hännät nousivatkin pystyyn, ja niin vei virta heiltä passit hännän alta. Nolostuneina ja kiukustuneina siitä kissat uhkasivat: »Kyllä me petämme koirat, koska kerran meitäkin petettiin!» Tulivat koirat sitten kissain perässä rantaan ja miettivät vuorostaan ylimenoa. Silloinpa kissat huusivat heille: »Pankaa passit häntänne alle, teillä on niin leveä häntä!» »Ahaa!» ilostuivat koirat, »sitenpä ne taitavatkin säilyä kuivina», noudattivat neuvoa ja lähtivät uimaan. Mutta heti kun he olivat päässeet veteen, lensivätkin hännät päin pilviä ja passit pitkin jokea. Kovasti siitä koirat suuttuivat, niin että kun he vihdoin pääsivät toiselle rannalle, oli koko sotakuri höltyä, kun alkoi siinä aivan tavaton tappelun rähinä ja nujakka, jossa molemmat puolet vannoivat toisilleen ikuista vihaa. Saatiin kuitenkin vihdoin järjestys palautetuksi ja jatkettiin marssia sotakentälle.

Lähestytään sitten sotapaikkaa ja toinen ylikenraali, koira, rupeaa pitämään tuumaa kissalle sanoen: »Ota sinä nyt — se työntää kuitenkin susi karhun etukynteen — mene sinä nyt hyvin alaksittain.» Koiralla itsellään oli hiukan jalka kipeä, jonka vuoksi hän nilkutti mennessään ja kissa piti häntäänsä, pörhistäen

sitä, korkealla pystyssä. Sen huomatessaan neuvoi kettu: »Pannaan nyt jokainen hännät hyvin pystyyn, kun mennään!» ja niin tehtiinkin. Kun karhu näki kaukaa vihollisen sotajoukon tulevan ja paljon piikkejä pystyssä, säikähti hän ja sanoi: »Oi voi, kun on noin paljon pyssyjä jokaisella — siellähän tulee yksi iso edellä ja tuhat tuhatta pientä perässä, sapelit kaikilla pystyssä — kyllä nyt on parasta, että lykätään pakoon vain!» Ja susi osoitti kissaa ja koiraa huomauttaen: »Kas, tuolla kun on sapeli pystyssä ja tuo noukkii kiviä!» Miehistyttiin siinä vielä kuitenkin ja karhu lähtee johtamaan sotajoukkoaan vihollista vastaan.

Kissi nyt tulla lutmii, lutmii alaksittain karhua vastaan ja orava huutaa karhulle: »Varo, varo! Se vetää riukua perässään!» Mutta ennen kuin karhu ehtii paljon huomatakaan matalana hiipivää kissiä, on tämä jo töytännyt hänen mahansa alle ja alkaa häntä kurkusta topistaa. Karhu säikähtää, kämähtää paikalla selälleen ja rupeaa huutamaan: »Kuka kurkkuani topistaa!»

Pelko valtasi silloin koko metsän eläinten armeijan, kun näkivät, että tuossa on nyt itse iso kenraali töppöset taivasta kohti, täyttä kurkkua huutamassa. Orava karkasi pakoon puuhun ja ihmetteli sieltä, lyöden kahta kämmentä: »Voi kummaa, kun nyt kaikkein pienin elävä meidän vahvimman viskasi selälleen! Toden totta, Kies auta, nyt ei ole oikea jalassa!» Ja niin pian kuin karhu pääsi pystyyn taas, komensi hän armeijansa pakoon huutaen että pelastakoon itsensä ken voi, ja näytti itse miehistölleen esimerkin siitä, kuinka voittoisan vihollisen edestä on paettava. Niin hajaantui koko armeija. Juostuaan niin kauan, että varmasti tiesi

olevansa turvassa, pääsi karhu vasta rauhoittumaan tuumien lopuksi: »Kylässä on kylän kalut!»

Sitten karhu tunsi kyllästyvänsä koko tähän alituiseen vaivaan ja seikkailuun, jossa aina kävi niin onnettomasti. Hän katsoi ympärilleen, huomasi kellastuneiden lehtien putoilevan puista, näkipä myöskin, kuinka ensimmäiset lumihiutaleet hiljaa leijailivat alas syksyiseltä taivaalta, ja tunsi, kuinka häntä rupesi makeasti nukuttamaan. »Ei, pois minä katoan Metsolan synkimpään saloon pahan maailman jaloista, sinne menen talvitalolleni ja lyöttäyn maata». Näin päätteli karhu ja läksikin heti talvipirttiään kohti. Ja varmasti hän olisikin siinä samalla päätöksensä toteuttanut, ellei eräs odottamaton ja outo tapahtuma olisi häntä vielä vähän aikaa viivyttänyt.

XXXVII.

MITENKÄ KÄVI KÄRPÄN NYLKY, ORAVASTA NAHKAN OTTO?

Puhas putki valkolainen,
Kaunis talven karvallinen,
Ainoa ahokananen,
Kukka kuusen juurellinen.

Edellisessä on jo tullut mainituksi, että Kääpälän vaari oli kova metsämies, joka ihan täytti koko Metsolan susihaudoillaan ja karhunloukuillaan, käpylaudoillaan ja linnunpermillään. Niinpä hän heti tänäkin syksynä, kun vain satoi ensimmäisen vitilumen, että

metsän juoksijain jäljet rupesivat näkymään, ryhtyi kiireesti virittelemään kärpänrautojaan, koska kärpännahat silloin olivat hyvässä hinnassa. Mutta tästäkös kaikki metsän kärpät häntä kovasti vihasivat ja toivoivat, että hän kerta itse joutuisi omiin rautoihinsa ja saisi tuntea, minkälaista on niiden kipeä ja kuolettava puristus. Salaa he aina ukon kintereillä luikkivat ja pitivät silmällä, eikö kerrankin sattuisi pahan onnen siipi äijän ryökälettä sipaisemaan.

Ja jopas kerran sattui. Läksi ukko tapansa mukaan eräänä aamuna, kun oli vielä hämärä, kärpänrautojaan kokemaan, kulkea kahnusteli ohuessa syyslumessa ja kaukaa aina raudoillensa kurkisteli, vieläkö oli vireessä ja oliko syötti koskematta. Näytti sitten eräässä syötti joutuneen vikaan ja olevan korjauksen tarpeessa. Ukko tulee ääreen, kurkottaa kädellänsä ottaakseen rautansa, kun samassa jalka lipeääkin liukkaassa lumessa. Ukko kompastuu siihen rautansa päälle, joka laukeaakin hänelle kurkkuun kiinni, ja samallapa siihen vielä töytää pensaikosta kärppä surmaraudan avuksi äijälle niskaan. Ei auttanut mikään, henki siinä nitistettiin Kääpälän vaarista. Voitonriemuisena kärppä nousi ukon päälle seisomaan ja kiljaisi:

»Itse puuttui pihtilöihin,
Latsistihe lautasihin!»

»Mitähän tuolla ukko-pahuksella nyt tekisi?» mietti hän sitten touhuissaan, kunnes näki samassa ukon kelkan. Mitäpäs siinä sen enempää miettimistä: kärppä viskasi ukon ruumiin kelkkaan ja läksi oikein aika miehenä sitä vetämään pitkin Metsolan lumista tanhuata.

Sattui silloin tulemaan jänis vastaan, istahti hämmästyneenä, kun näki kärpän toimessaan kelkalla raahaavan perässään Kääpälän vaaria, ja kysyi silmät muljollaan: »Mitäs vedät, kärppä rukka, näin varhain aamulla?» No sepäs kysymys oli nyt kärpälle mieluinen vastattava, kun sai kerrankin purkaa vihansa mokomaa kiusallista ja vaarallista pyytömiestä kohtaan ja samalla kerskaten kertoa, miten ukolle lopuksikin kävi. Nopeasti hän kavahti ukon niskalle istumaan, pyyhkäisi viiksiänsä ja alkoi herjata ukkoa.

»Sitähän minä tässä», murisi hän, »kannan kantamista ja riuhdon riuhtomista, kun tuo vanha iänikuinen äijän käni pisti piikkinsä ja pihtinsä pirtin päälle, laski lautaset latikan päälle, eikä totellut, jumalaton, vaikka kiellettiin».

Hän selitti asian jänikselle ja kehoitti, kun jänis innostuneena pyysi päästä mukaan ukkoa vetämään: »Ka tule, kanssani. Haukkaa pala ja käy vetämään»! Niin lähdetään yhdessä ukkoa vetää junnaamaan.

Vedetään, vedetään siinä hartaasti hetken aikaa, niin jo kopeutuu eteen itse Mikko mielevä mies, Repolainen, hämmästyy kovin mokomata kulkuetta ja kysyy sirosti ja kohteliaasti kuten aina:

»Mitä vedät, jänöjukka,
Jäljessäsi jylkyttelet?»

Ei vastaa jänis, kärpälle vain viittaa, ja tämäpäs piukaiseekin vastauksensa niin komeasti, ettei paremmasta apua·

»Kannan tätä kantamista,
Riuhdon tätä riuhtomista,
Ukkoa, pahoa miestä.
Kun tuo vanha äijä-reppu
Pani pihdit pirtin päälle,
Lautaset latikan päälle,
Meille metsän juoksijoille,
Huutehen vilostajille,
Hämärässä häksäjille,
Pimeässä piksajille,
Kastehessa kahlojille,
Rahakarvan kantajille,
Päällä puiden puikkiville . . .»

»Mutta», ja tähän kärppä pysähtyi, että kettu kerkesi kysyä, miten ukko oli joutunut tuohon kelkkaan hengettömäksi, jolloin hän ylpeästi lopuksi julisti entiseen tapaan:

»Itse puuttui pihtilöihin,
latsistihe lautasihin!»

»No jopa nyt perätil» ihmetteli kettu. »Saisiko tulla mukaan?» — »Ka tule, kanssamme! Haukkaa pala ja käy vetämään!» Haukkasi kettu silloin aimo palan ja alkoi myhäillen toisten kanssa vetää junnata ukkoa edelleen. Tulee siinä taas uusi tulokas vastaan, hukka, ja eipäs muuta kuin että hukkakin haukkaa aimo palan ja yhtyy muiden kanssa ukkoa vetää junnaamaan. Mennään siinä taas hyvän aikaa, kun jo nähdään itse kontion tulla jylkyttelevän vastaan.

»Mitäs, veikkoset, vedätte,
jäljessänne jylkytätte?»

kysyy kontio ylen ällistyneenä mokomasta kulkueesta, kun on siinä kelkka, kelkassa kuollut ukko ja kelkan jutkossa kärppä, jänis, kettu ja susi. Kovin oli karhu ihmeissään kuultuaan kärpän selityksen. Häntäkin haastettiin nyt mukaan vetämään ja vaikka hänen makuullemeno-matkansa täten keskeytyikin, innostui hän kuitenkin yhteiseen asiaan, haukkasi suuntäyteisen palan ukosta ja liittyi jutkoon hänkin junnaamaan. Kuljetaan siinä taas hyvän aikaa, vakaina kaikin jutkosta kelkkaa vedetään, kun jo puuttuu orava vastaan, narskuttaa ihmeissään oudolle kulkueelle ja pyytää tietoa, mihin siinä nyt mennä jylkytetään. Selitetäänhän asia oravallekin aivan tarkalleen, ei kitsastella, käsketään hänenkin haukata pala ja tarttua vain jutkoon, tätä Kääpälän pahaa ukkoa vetää junnaamaan. Ja liittyihän orava joukkoon, jutkoon tarrasi hänkin kiinni ja lähti vetää vänkäämään hartaasti omalta osaltaan, haukattuaan tulopalan ukon kyljestä.

Kuljetaan siten hyvässä sovussa, vedetään ukkoa ja aina väliin haukataan hänestä palanen. Kului siinä täten päivä lopulleen ja pianpa ei ollut ukosta jäljellä muuta kuin housunpuntit. Tuntuipa jo vähän väsyttävänkin, ja kettu rupesi tuumailemaan, minnekäs tässä nyt yöksi joudutaan. »Tuolla on, minä tiedän, vanha susihauta», neuvoi karhu, »mennään vaikka sinne, niin ei ainakaan tuuli koske». »No mennään vain», mukautuivat toisetkin ja niin mentiin vanhaan susihautaan yöksi.

Haukoteltiin nyt siinä susihaudassa miehissä, käännettiin kylkeä ja koetettiin päästä unesta kiinni, mutta ei tulekaan unonen. Illan tuuli vain suhajaa Metsolan korkeissa puissa ja pilvet vaeltavat taivaalla, kuuhuen

niiden lomista silloin tällöin esiin kurkistellessa. Sanoo kettu: »Ei tulekaan meille vielä uni. Tässä tarinoikaamme ja siten iltaa rattoisasti viettäkäämme. Kuka ensimmäisen tarinan kertoo?» Toisistakin oli ketun tuuma veikeä ja orava kohta innostuu: »Minä kerron, tarinan tiedän ylen soman!»

XXXVIII.

SIINÄ SE PIENIKIN PISTELEIKSE, MISSÄ SUURIKIN KÄÄNTELEIKSE.

Oravainen kumman kukka,
Kummun kultainen omena,
Oksalla ojenteleikse
Lehvällä levätteleikse.

»Olipa kerran», alotti kertoja — »orava sellainen, ettei moista, — minun ukkovaarini se olikin. Siltä olivat menneet housut rikki, niin lähti neulaa lainaamaan, että saisi paikata pöksynsä. Haki neulaa, etsi, kunnes löysi koiran, joka oli turkkiaan ompelemassa oikein hyvällä neulalla. Mitäpäs muuta kuin orava kärttämään koiralta neulaa lainaksi, sanomaan: 'Lainaa sinä sitä neulaasi, että saan housuni paikata.' Koira, joka oli siihen aikaan hyväluontoinen, lainasikin, ja niin ukkovaarini paikkasi pöksynsä eheiksi ja hyviksi. Mutta siinä hän oli huomannutkin neulan niin teräväksi, ettei raskinutkaan siitä enää luopua, vaan arvellen, että lienee noita koiralla neuloja liikenemäänkin, karkasi kuuseen neuloineen. Koira siitä kuitenkin vi-

hastui kovasti ja rupesi vaatimaan kiivaasti neulaa takaisin, niin äkäisesti, että ukkovaarikin jo suuttui ja pilkkasi: 'Teeppäs nyt turkki!' Tästä syntyi koiran ja oravan välille ikuinen viha, niin että kun koira vain oravan näkee, niin heti ajaa sen puuhun ja jo ennen haukkumistaan vinkuu ja vikisee: 'Neulanrosvo, neulanrosvo!'

Mitäs ollakaan. Sai sitten tämä orava kauniit poikaset, ihan yhdeksän poikaa sai, ja niitä pesässään korkean kuusen kyljessä keinutteli, hoiteli ja soudatteli. Tulipa sitten harmajan nahan aika ja orava sekä poikaset, jotka eivät enää pesässään maanneet, vaan siinä vaiheilla vain hyppivät, näkivät miehen tulevan koirineen. Jo osuu mies huomaamaan pesän, sanoo koiralleen: 'Taitaa olla pesä', kolkkailee puuta kirveellä: 'Tyhjä on', sanoo, 'ei ole mitään'. Silloinpa ukkovaarinikin heräilee, kun kuulee miehen puhetta, ja käskee: 'Menkääpäs katsomaan, mittyiset on siellä ampujat, mittyiset haukkujat!' Pojat menevät, katsovat tarkkaan ja palaavat vaarille sanomaan: 'Hyvin on hyvä koira, sileä on ja lihava kuin mikähän vain, karvat kiiltävät.' — 'Entä mies?' kysyy orava. 'Mies on', sanovat pojat, 'hyvin hyvässä sovassa, ja pyssy on hyvin kaunis, vaskella puolitiehen silattu.' — 'Pankaa maata vain', määrää silloin vanha orava, 'ei tule mitään.' Ja niine hyvineenhän mies siitä ulkousikin.

Makaa sitten orava makeasti poikineen sen yön, kun jo seuraavana päivänä taaskin ilmestyy mies puun tyvelle ja koira siinä vierellä räyskää. Kolkkailee mies puuta ja arve'ee, että pitäisi oravan pesä saada sieltä käsiin. Orava-ukko kuitenkin vain rauhassa venyttelee, haukottelee ja sanoo pojilleen: 'Menkääpäs kat-

somaan, mittyiset on siellä ampujat, mittyiset haukkujat.' Menevät pojat, katsovat, ja törmäävät sanomaan: 'Lihava on koira, hyvin kaunis, ja mieskin on hyvässä sovassa, vaikka ei moinen kuin eilen, ja pyssykin on hyvä, vaikka ei niin kaunis kuin eilen, ei ole vaskea yhtään.'— 'Maatkaa edelleen', urahti silloin ukkovaari, 'ei tule mitään'. Ja eikös lähtenytkin mies siitä tiehensä, hylännyt puuta! Kintaansa vain unohti puun juurelle.

Maataan kolmanteen päivään ja aamun tullen saapuu taas puun juurelle koira, haukkuu, räyskäilee karulla äänellä kuin väsynyt ainakin. Hetipä havahtuukin siitä itse ukko-orava, pörhistelee korviansa, pyörittelee silmiänsä ja määrää: 'Menkää, veikkoset pojat, katsomaan, mittyiset ovat siellä ampujat, mittyiset haukkujat!' Pojat menevät ja siinä samassa tulevat takaisin kertomaan: 'Hyvin on huono koira, karva takussa riippuu, nälkään on kuolemassa', sanovat, 'ja mieskin on huono semmoinen, että on nuttu kaikki repeillyt vyöhön saakka, ja pyssyssä ei ole puuta ensinkään, tyhjä piippu on vain pahanpäiväinen!' Silloinpa ukkovaari säikähti kovasti ja huusi pojilleen: 'Voi pojat! Nyt se kumma tulee, kaikki korvet se tutkii, kunhan ei vain käsiinsä saisi! Nyt silitkää tiehenne, minne vain kerennette!'

Ei kuitenkaan tavoittanut mies ukkovaariani, minkä lienee pojista tavoittanut, sitä en tiedä. Ukko-orava palasi entiselle pesälleen ja kun hän nyt katselee omaisuuttaan, on hänellä kaksi mieleistä kalua: neula ja kinnas. Hän niitä hyvänä pitää ja ihan veljikseen puhuttelee, ja veljeksinä aivan siinä pesässä ruvetaankin elämään. Alkaa heillä sitten kerta saalista himoittaa. Silloin pää-

tetään lähteä miehissä saaliin etsintään. Kävellään siitä kukin omalle haaralleen ja määrä on huutaa toisille, jos kuka sattuu saaliin löytämään.

Kuljetaan siinä niin ja etsitään saalista, niin mitäs ollakaan: jo rupeaa kuulumaan metsästä neulan kimeä piipitys, jotta ihan näin:

'Kiidä, kiidä kintahaisein,
Oiottele, oravaisein,
Löyti neula löytösen,
Saipa neula saalihin.'

Riemastutaan siitä kovasti kinnas ja orava sekä juostaan touhuissansa neulan saalista katsomaan. Tullaan paikalle, katsotaan, kysytään: 'Missä saalis?' Neula osoittaa tyytyväisenä vesirapakkoa: 'Ka tuossa!' — 'Ka tämäkö sinun saaliisi olikin!' ärjäisevät siinä toiset toverukset, karkaavat neulan niskaan ja pieksävät hänet pahanpäiväiseksi, että tämmöinen tällä muka oli saalis ja siitä oikein huudon nosti. Hukkaan oli mennyt se päivä ja noloina palataan pesälle taas nukkumaan

No mitäpä siitä! Seuraavana päivänä lähdetään paremmalla onnella ja kävellään kukin haaralleen saaliin etsintään. Eivät ole kinnas ja orava vielä kovinkaan kauas ehtineet, kun kuulevat jo neulan kovalla äänellä heitä kutsuvan. Ihan muka kiitää pitäisi kintaan ja oikotietä saapua oravan, kun on hän, neula, löytänyt saaliin taas. Epäilevät orava ja kinnas koko asiaa, mutta eivät kuitenkaan malta, vaan tulla huristavat hengästyneinä paikalle, että missä saalis. Voitonriemuisena taas neula osoittaa heille saalistaan, tervaskantoa, jonka muka oli löytänyt. Nuolena siitä kinnas ja orava karkaavat neulan niskaan, haukkuvat, että vai tällainen sinulla taas on saalis, ja antavat neula

parkaa selkään minkä suinkin jaksavat. Suivautuneina koko saaliin etsintään lähtevät he sitten kaikin kotiin hannissaan makaamaan.

Nukutaan taas yö, virkistytään eikä enää malteta, vaan päätetään uudelleen lähteä saalista etsimään, toivossa, että vihdoinkin parempi onni riipaisisi. Kävellään, kävellään, erotaan toisistaan kukin omalle haaralleen. Neula terävänä mennä puikkii ruohokossa, kuuntelee ja katselee, niin jopas huomaakin: peurat järvessä syövät kortteikossa. Mitäs ollakaan. Neula mennä puikkii, puikkii, järveen luikaisee, siellä itsensä kortteen solmuun pistältää ja odottelee. Jopas tulee peura, hamuilee kortteita suuhunsa, kunnes nielaiseekin neulan vatsaansa. Mutta tämäkös silloin alkaa peuran vatsassa sisuksia hakata ja reikiä pistellä, niin että peura karkaa tuskissaan maalle ja sinne kaatuu kuoliaana. Pian silloin neula selvisi peuran vatsasta tanterelle ja alkoi riemuissaan kerskaten huhuilla:

»Kiidä, kiidä kintahaisein,
Oiottele, oravaisein,
Löyti neula löytösen,
Saipa neula saalihin!»

Kinnas ja orava kuulevat heti neulan huhuilun, mutta hymähtelevät halveksivasti eivätkä aio lähteä katsomaan. »Lähtisihän tuota, jos uskoisi siellä edes jotakin saaliin nimellistä olevan, mutta mitäs vielä, valehtelee se meille taaskin.» Mutta kun neula yhä vain huhuaa, ei hellitä, vaan alati piukuu maailmalle sitä, kuinka hän nyt muka taas sai saaliin, niin silloin eivät orava ja kinnas enää malta, vaan lähtevät menemään paikalle, ellei muun vuoksi, niin ainakin tukkiaksensa

suun mokomalta saalistajalta. Tullaan touhuten: 'No, missä saalis?' Neula kärkevästi ja ylpeästi viittaa: 'Ka tuossa!'

No hyväinen aika! Siitäkös ihastutaan, kun on saalis sellainen jottei mointa. Kiitellään neulaa ja sanotaan, että hyvä se on pienikin, kunhan on vain terävä, ja ruvetaan keittopuuhiin. Nytpä huomataan, etteivät ne neulan muutkaan saaliit niin halveksittavia olleet: vesirapakosta kantoi kinnas vettä ja orava kiskoi tervaksia tervaskannosta, että saatiin hyvä tuli, millä vesi kiehuttaa ja peura keittää. Keitettiin se peura sitten ja syötiin makeaan suuhun. Sen pituinen se.»

XXXIX.

ÄLÄ HULLUJA HORISE, PAKISE PERÄTTÖMIÄ

Joka yöllä yksin käypi,
Luullahan varastelevan,
Joka vanhoja puhuupi,
Luullahan valehtelevan.

»Eikös ollutkin hyvä kertomus?» kysyi sitten orava ylpeänä, jolloin toiset murahtivat tyytyväisinä, mutta kettu sanoi kuivasti: »Eipä tuosta saa selvää.» Karhu suuttui tästä ketulle ja sanoi halveksien, että hyvähän on toisen töitä laittaa, mutta meneepäs tekemään itse. Eihän kettu repale osaa mitään tarinaa jutella. »Osaan sentään», väitti kettu, »osaanpas vain.» — »No kerro sitten, äläkä kerskaile», murahti siihen karhu, ja kettu kertoi.

»Kertapa Ilmolan isäntä», lausahteli kettu sulavasti, »kengitti hevosensa hyvin vahvaan rautaan ja pani sen väljälle metsään laitumelle. Siihen aikaan vielä täällä Metsolassa asusteli jalopeurakin ja sattuikin nyt tulemaan tiellä hevosta vastaan. Nähtyään, kuinka suuri eläin hevonen oli, rupesi jalopeura vaatimaan sitä kanssansa voimain koetteluun. Hevonen suostui, mutta sanoi, että hän menee leikkiin vain sillä ehdolla, että koetetaan voimia kiveen potkaisemalla. Jalopeuralla ei ollut mitään sitä vastaan, vaan potkaista säväytti hän heti kiveen ja sanoi ylpeästi: 'Kas, se oli aika kapsaus!' — 'Eihän tuo nyt mitään ollut', pilkkasi hevonen ja potkaisi sitten vuorostaan kiveen, niin että säkenet rautakengistä sinkoilivat. Äkkiä silloin meni jalopeuralta häntä koipien väliin ja hän läksi kiireimmiten pakoon mutisten mennessään: 'Voi kuinka sinä olet väkevä, sinua pitää pelätä!'

Peläten hevosta kulki nyt jalopeura kiireesti tietänsä, kun sattuikin tulemaan susi häntä vastaan. Ihmeissään hän silloin kertoi sudelle hevosen tavattomasta väkevyydestä, että kun vain potkaisi kallioon, niin tuli sojahti. Susi murahti halveksivasti jalopeuralle: 'Ohoh! Olen minä sentään siksi monta hevosta jo syönyt, etten taida tuota juttuasi oikein todeksi uskoa!' Jalopeura siitä sydäntyi sudelle, koukkasi häntä käpälällä selkään ja sanoi: 'Sinä renttukos olisit hevosia syönyt!' Vähissä hengin siitä susi selvisi tiehensä, mutta selkä hänellä jäi jäykäksi iäksi päiväksi . . .»

»Pysy asiassa!» murahti susi. Kettu jatkoi:

»Kohtasi sitten jalopeura karhun ja kertoi sille, että hän kun näki vasta kumman elävän. 'Tuli vilah-

teli siltä kavioista enkä minä uskaltanut mennä sitä syömään.' Karhupa silloin tuntien suuret voimansa — sehän on tämä naapuri tässä peloittavan väkevä — kerskasi, että hän kyllä uskaltaa syödä senkin elävän, vaikka siltä tulisi kipinät sieraimista. 'Missä se on, se elävä?' kysyi hän, 'lähdetäänpäs katsomaan, onko se sellainen, ettei sitä syödä jaksa.' Mennään silloin varovasti uudelleen hevosta kohti ja jalopeura jo näkee sen, kun se siinä ahon alareunassa syödä rouskuttaa. 'Tuolla näkyy olevan', osoitteli hän karhulle, mutta tämä ei sanonut näkevänsä mitään, vaan vaati, että olisi pitänyt mennä lähemmäksi. Jalopeura ei kuitenkaan uskaltanut, vaan sanoi karhulle, että hän nostaa sitä ylemmäksi, niin näkee paremmin . . .»

»Joko sinä riivattu taas!» murahti karhu syrjästä, »ettäkö jalopeura olisi nostanut karhua?»

»Nii-in», intti kettu. »Jalopeura otti karhun kämmeniinsä ja nosti hänet ylös, että hän paremmin näkisi hevosen. Ei kuitenkaan nähnyt ensi ojennuksella, niin jalopeura kohotti vähän ylemmäksi, mutta siinä samassa . . .»

»Vähättelen minä sinun jutuistasi, mokoma repale», murahti taas karhu epäillen ketun pyrkivän kertomuksellaan häntä härnäämään ja halventamaan.

»Vähättele vain», sanoi kettu, »mutta kerronpa silti, miten siinä kävi. Samassa kun jalopeura oikein korkealle karhun kohotti, heittikin tämä henkensä.»

»Heitti henkensä. No minkä tähden?» kysyi karhu epäilevästi.

»Ka, jalopeura on niin kauhean paljon karhua väkevämpi, että se tuli siinä nostaessaan laskeneeksi voimansa liian vähäisiksi ja huomaamattaan puristalti

kontion hengiltä. Pudottaessaan hänet sitten maahan sanoi jalopeura ihmeissään: 'No oli siinäkin väkevä mies! Kerskasi syövänsä, ja kuitenkin kuoli jo, kun edes vasta näkemään pääsi!'»

»Minä sinun riivatun opetan!» räyhäsi karhu ja tavoitteli kettua kiinni, mutta tämä luikki syrjään ja puolusteli itseään sillä, että minkä hän asialle voi, kun tarina niin kertoo. »Kertokoon vain!» sanoi karhu kyllästyneenä, »mutta minä lyöttäyn maata.» Ja kun kaikkia muitakin rupesi nukuttamaan, paneuduttiinkin siinä vihdoin levolle ja nukuttiin makeasti suojaisessa maahaudassa.

Herättiin sitten, kun päivä sarasti, ja kaikki tunsivat, kuinka kipeä nälkä hiukaisi sydänalaa. Karhu venytteli unen pois jäsenistään, raotti silmiään ja kysyi: »Voi, kun on nälkä, mitäs nyt syödään?» Kettu älysi heti, että tässä on parasta katsoa eteensä, koska karhu nälkäänsä kuuluuttaa, ja kuiskasi kontiolle sukkelasti: »No, pienimpiä, pienimpiä!» Mitäs ollakaan, karhu muljautti silmiään ja ennen kuin kärppä ja orava ehtivät kunnolla herätäkään, oli kontio kaapannut heidät ja nielaissut yhtenä suupalana! Mutta ketun kävivät silmät pyöreiksi, kun karhu näin pieneen ateriaan tyytymättä uudelleen tiedusti, mitäs tässä nyt syödään. »Ka, yhä pienimpiä, pienimpiä», neuvoi edelleen kettu ja sanoi hiljaa viitaten jänikseen: »Syödään nyt vaikka tuo mölkösilmä tuosta.» Otettiin silloin ja iskettiin jänö rukka, syötiin pois tästä pahasta maailmasta, mutta ei ollut vieläkään karhun ruokahalu tyydytetty. Irvistellen kysyi hän ketulta, syödäänkö vieläkin pienimpiä, vai mitä. Nokkelasti ehätti kettu vastaamaan: »Eihän minusta, pätö reta-

leesta, ole kenenkään syötäväksi — syödään mieluummin kin tuo karvaröllö tuosta,» ja hän viittasi varkain suteen, joka vielä siinä unimielissään torkkui. Ja eikös ollutkin karhu asiaan valmis! Ellei susi olisi sattunut ajoissa heräämään ja suinpäin rynnännyt haudasta tiehensä, olisi hänen viimeinen hetkensä ollut käsissä. Karhua rupesi kuitenkin uudelleen raukaisemaan ja hän pani jälleen maata.

Mutta repoa harmitti karhun ylpeys ja ahneus, ja hän päätti kostaa kontiolle, jos suinkin vain voi. Tutkittuaan ensin pakotien selväksi hän kokosi hiljalleen jäniksen suolia vatsansa alle ja rupesi sitten odottamaan, mitä tuleman piti. Karhu nukkuu pitkään, kuorsaa, mutta jo herää ja venyttelee hartaasti. Kettu silloin rupeaa syödä jernittämään suolia rintansa alta, jolloin karhulla herää entistä kovempi nälkä ja hän kysyy: »Mitä sinä nyt syöt?» Kettu vastasi rauhallisesti: »Syön tässä nälkääni omia suoliani, joita äsken vatsastani repäisin, kun ei ollut parempaakaan ruokaa. Ja rasvaisiksi minulla ovat suolet käyneetkin. Kun syödä tahtonet, niin tee sinäkin samalla tavalla, sillä sinun suolesi ovat vielä rasvaisempia, mutta tempaa äkkiä.» »Eikös se käy kovin kipeästi?» tiedusteli karhu epäillen. Kettu syödä jutuutti vain ja vastasi välinpitämättömästi: »Ei. Äsken yritin syödä omia Jumalan luomia laappaisiani, mutta se kävi niin kipeästi, etten voinut. Mutta suoleni kun tempasin, niin ei ehtinyt kovin pahoin koskea.»

Vesissä suin on siinä karhu katsellut ketun syömistä ja kuultuaan tuon veijarin neuvot tekee hän ruton päätöksen. »Sepä nyt ihme, etteivät tässä muut ruokaa saa», sanoo hän ja suurella kämmenellään jauristautuu

vatsaansa minkä jaksaa. Mutta surkea pääsi parku karhu rievulta sen tehtyään, sillä mitään suolia hän ei saanutkaan, vaan vatsaansa pitkät ja polttavat haavat, joita jäi nuolemaan, kun kettu jo hyvissä ajoin vilahti tiehensä. Ylen kyllästyneenä koko maailman menoon kömpi karhukin viimein tiehensä tästä onnettomuuden haudasta ja painautui suoraa päätä synkimmän korven kohtuun, missä heittäytyi nukkumaan raskasta talviunta, unohtaen kaikki onnettomuutensa ja nähden unta tulevan suven ihanuudesta.

Ja talvi heitteli hiljaa ja pehmeästi lumiansa Metsolaan peittäen kaikki valkealla vaipallaan.

XL.

TYHJIÄ TIAISEN VIRRET, RASTAHAISEN RAKSUTUKSET.

Metsän piika pikkarainen,
Simasuu Tapion neiti,
Soitellos metinen pilli,
Simapilli piiperoita.

Tulikin sitten taas kevät ihana Ilmolan ja Metsolan maailmaan, tuli tuulineen ja sateineen, kuulakkoine öineen ja kirkkaine päivänpaisteineen. Ihmeellinen elon voima virkosi hereille kaikissa luoduissa. Heräsi karhu konnultaan ja läksi samoamaan maita ja mantereita, painui susi salon syvyyteen pesimäpaikkaa itselleen hakemaan, lähtipä kettu liuvari kulkumatkoilleen ja oli

hyvin iloissaan. Joka paikasta, joka puusta ja pensaasta, kaikui lintujen viserrys, joka kankaalta kuului metson sointi ja teeren kukerrus, joka korven kuusen latvasta virtasi rastaan hopeinen laulu. Kaikesta saattoi huomata, että oli tullut ihmeellinen kevät, jota varmaankin seuraisi vielä ihmeellisempi kesä.

»Johan nyt on kummallista», arveli Immilän eli Vänskän Aatamikin halonhakkuussa ollessaan, kun metsästä äkkiä alkoi kuulua houkutteievaa puhetta. »Istu mättäälle, istu mättäälle», kehoitteli ääni ja jatkoi viekoitte'evasti: »Paa piippuun, paa piippuun, ei kiirutta, ei kiirutta, päivä on pitkä, päivä on pitkä, ei kiirutta, ei opo-ollenkaan!» Hämmästyneenä Aatami arveli, että onhan tässä tosin vielä keväistä päivää istahtaakin ja pani piippuun, jolloin ääni metsästä rupesi uudelleen tyytyväisenä hokemaan: »Halkomies, halkomies, istu kivelle, istu kivelle, paa piippuun, paa piippuun!» — »No kyllä, kyllä», sanoi Aatami, »kuulenhan tuon vähemmälläkin kehoittelulla.» Mutta silloinpa ääni rupesi häntä kiusoitte'emaan ja haukkui: »Kivipiippu, puupiippu, talon tupakoita tärvää, renk' roisto, renk' roisto!» — »Höss!» suuttui nyt Aatami ja uhkasi laulajaa piipunvarrellaan, mutta äänipä silloin ilkamoimaan: »Viskataan, viskataan, visapiippu, visapiippu, tiitteräkoppa, vaskivarsi, räkätättärä, tituritutu!» — »Vähättelen minä sinun haukkumisistasi!» ynseili Aatami, nousi kiveltä ja yritti pistää piippuaan taskuunsa, mutta silloinpa ääni metsästä neuvoi viisaasti: »Perät suuhun, perät suuhun!» Suu hymyssä Aatami totteli neuvoa ja viskasi perät suuhunsa niin että lopsahti. Sitten hän riisui takkinsa ja rupesi ahkerasti hakkaamaan. Äänikin oli vaiennut.

Aatami hakkasi hikipäissään halkoja ja ihmetteli itsekseen, mikä kumma nyt on Tapion metsään tullut, kun ihmisen äänellä puhuu. Ja siinä samassa alkoi taas ääni kuulua ja jutella kuin säälivästi: »Aatami, Aatami?» sanoi se kysyvästi. »No mitä nyt?» vastasi tämä hiukan ärtyisesti, jolloin ääni jatkoi: »Paitas' on rikki, paitas' on rikki!» Tämä oli Aatamista sentään jo liikaa ja hän ärjäisi vihastuneena: »Niin on, mutta minkä minä sille teen!» Heti oli ääni valmis neuvomaan: »Ota akka, ota akka!» Ällistyneenä ajatteli Aatami, että tuohan nyt vasta merkillinen neuvoja on ja huusi metsään, ettei hän saa akkaa, vaikka haluaisikin. »Oo juu, oo juu!» vastasi ääni, »tiijän vissiin, tiijän vissiin, kyllä saat, kyllä saat, nai Kirppu-Liisa, nai Kirppu-Liisa!» Korvallistaan kynsien Aatamikin silloin yhtyi leikkiin ja sanoi, ettei Kirppu-Liisa hänelle tule. Mutta silloin ääni sanoi vakuuttavasti: »Oo juu, oo juu, tiijän vissiin, tulee se, tulee se!» — »Pidä suusi kiinni!» sydäntyi nyt Aatami hänelle sanomaan, jolloin ääni valittaen huusi: »Kas se on mies, kas se on mies, kun suuttuu sitten, kun suuttuu sitten, kun minä neuvon, kun minä neuvon!»

Aatami pyyhkäisi otsaansa ja ajatteli, että horajavatko hänellä korvat, vai mitä tämä tällainen juttelu merkitsee. Hän ryhtyi uudelleen ahkerasti hakkaamaan, kun jo taas alkaa ääni kuulua ja tällä kertaa hyvin houkuttelevasti: »Aatami, Aatami!» — »No mitä nyt taas?» — »Ryyppääks 'viinaa, ryyppääks' viinaa?» — »Ahaa!» kirkastui siitä Aatamin ilme ja hän vastasi suutansa pyyhkäisten ja nielaisten pitkän syljen: »Kyllä, mutta mistäpä minä sitä saan?» Neuvoen vastasi silloin ääni hänelle: »Koassa tippuu, koassa tippuu, puupiiput,

puupiiput, kippahattu, kippahattu, Maija kokki, Maija kokki, käyppä sisälle, käyppä sisälle!»— »No mutta kaikki se vintiö tietääkin!» säikähti nyt Aatami ja koetti tehdä koko asian tyhjäksi sanomalla, että tokko tuolla Maijan kodassa mitään sellaista tippunee. Mutta ääni vakuutti varmasti: »Tippuu, tippuu, vielä pyttyyn, vielä pyttyyn!»

Aatami kynsi korvallistaan ja ihmetteli itsekseen. Oliki jo tullut ilta ja hän läksi kotiin kyllästyneenä tuohon outoon haukkujaan, joka koko päivän oli hänen kanssaan puhetta pitänyt. Mutta eipä se vieläkään hellittänyt, vaan lauloi hänen peräänsä pilkaten, niin että salo raikui: »Ka laiska, ka laiska, pien' pino, pien' pino, vähä on halkoja, vähä on halkoja, lyö vielä, lyö vielä!» Aatamista tuntui jo kaamealta, varsinkin kun ilta jo hiukan hämärsi, ja kiireesti asteli hän kohden Immilää.

Kun hän tuli kotiin, ei siellä muusta puhuttukaan kuin kaikesta siitä ihmeellisestä, mitä metsistä ja vainioilta näinä päivinä oli kuulunut. Kääpälään oli samana iltana saapunut matkustavainen mies, puoli pökerryksissään säikähdyksestä. Hän oli kertonut, että kun hän hämärissä oli tullut viidakon läpi, sieltä joku oli alkanut karmealla äänellä hänelle haastaa: »Herra, herra, parta pois, vieläpä koko pää!» Olivat siinä jo kovasti muutkin säikähtäneet, että jokohan nyt olivat tihulaiset liikkeellä ihmisiä uhkaamassa, ja jo olivat aremmat piiloonkin pujahtaneet, kun muutama uskalias pojan norssi olikin lähtenyt sinne viidakkoon katsomaan, mikä siellä uhkailee. Poika kun siellä kuunteli aikansa, niin jopas ääni sanoa säräytti hänellekin pöheiköstä: »Herra, herra, parta pois, parta pois, vieläpä

koko pää!» Kovasti oli poikakin silloin säikähtänyt, mutta kuulikin samalla siipien vihinää ja tuttua ääntä: »Kupeek, kupeek!» Ylpeänä palasi poika takaisin ja sanoi halveksien, ettei hänen ole ennenkään tarvinnut metsäkanoja pelätä, sillä eivät ne vielä tähän saakka ole pystyneet keneltäkään päätä pois leikkaamaan. Älyttiin siinä jo asia ja ruvettiin sitä äskeistä kulkevaista kovistamaan, että mitä hän nyt sellaisia kauheita juttelee, kun huomattiinkin, että hänhän oli, poloinen, kovasti päissään, jolloin hänet pistettiin nukkumaan. Mutta kun itse Kääpälän isäntä kertoi, että kun hän samana aamuna meni rysilleen, siellä häntä joku lintu ihan ihmisen äänellä liukkaasti neuvoi: »Mies hoi, mies hoi, paa rysä risuun, paa rysä risuun, saat hauin lierii, saat hauin lierii!» — niin silloin jo uskottiin, että jotakin ihmeellistä oli nyt tulossa, kun linnutkin haastelivat ihmisen äänellä. Ja kun isäntä oli sitten murahtanut, että saanenpa tuon sitten panna rysän risuun, oli lintu ruvennut tyytyväisenä hokemaan: »Hauki liikkuu, hauki liikkuu, paa vatiin, paa vatiin, muru kullenkin, muru kullenkin, papu miniän osa, papu miniän osa!» Siihenpä sitten yhtyi renkikin kertomaan, että hänen kyntäessään joku ääni alituiseen metsästä hänelle haasteli kysellen: »Kuka se kyntää, kuka se kyntää, mies kyntää, mies kyntää, tpu liki, tpu liki!» kunnes yltyikin valittamaan: »Rikka kiassain, rikka kiassain, mitenkä se sieltä pois suahaan, mitenkä se sieltä pois suahaan?» Itse oli ääni kuitenkin itseään lohduttanut sanomalla: »Neuvoilla, neuvoilla» ja taas kysymällä: »Minkälaisella neuvolla, minkälaisella neuvolla, tir-ri-ll-iit?»

Sellaisella päällä oli tänä keväänä luomakunta ja

paljon siitä kierteli juttuja Ilmolan kylässä. Niinpä kertoi Horpon vaari, jota kylän kesken sanottiin Kirppu-Jussiksi, nauraen, että kun hän ikäkululla hevosella oli kelirikolla viimeistä heinäkuormaa hakemassa, niin eikös ilmestynyt siihen korppi vierelle lentämään ja vatkuttamaan, että »kelp' ukko, kelp' ukko!» — »Mitähän se nyt minusta kehuu?» oli vaari silloin itsekseen ajatellut, kun korppi olikin samalla hänelle ennustavasti huomauttanut: »Olkka ruuna siinä!» — »Ahaa!» oli asia valjennut vaarillekin — »se toivoo ruuna paran kuolemaa!», jolloin korppi oli kehoittavasti jatkanut: »Kirppu-Jussi, Kirppu-Jussi, markka naula, markka naula, laukku tulee, laukku tulee, tiuku pois, tiuku pois, pelkkä luu, pelkkä luu, tuo kankia, tuo kankia!» Ja metsään lentäessään oli vielä toivorikkaasti huutanut: »Tuolta suahaan, tuolta suahaan!» Sattuikin siinä nyt niin kummallisesti käymään, että ruuna äkkiä kuolikin aisoihinsa, jolloin vaarin täytyi lähteä marssimaan jalan kotiin. Mutta mennessään hän ehti kuulla, kuinka korppi jo iloissaan laskeutui raadolle ja uudelleen arvosteli: »Pelkkä luu, markka naula», mutta hännän alle tokaistuaan ilostuikin ja kehui: »Ihraa kaikki!»

Näistä lintujen pakinoista tekivätkin ilmolaiset aivan oikean johtopäätöksen, sillä asiahan oli niin, että nyt oli kaikkien lintujen suuri käräjäkevät. Sillä heitä liikkuikin Metsolassa niin suunnattomat joukot ja sillä he myös kaikki olivat niin puheliaita ja liukaskielisiä, kun olivat valmistuneet kukin käräjilleen oivallisesti asioitaan ajamaan. Merkillisiä asioita oli siis Metsolassa tapahtumassa, varsinkin kun muistetaan, että tänä keväänä piti karhun, suden ja revon polttaa ja

kylvää yhteinen kaskensa. Ennen kuin suvi oli loppuun kulunut, saatiin vielä nähdä monta muutakin kummaa, joka osoitti ihmeellisen vimman vallanneen ei ainoastaan Metsolan, vaan vieläpä Ahtolankin asujamet.

XLI.

LAKI ON NIINKUIN LUETAAN.

Riidoiksi rikasten miesten,
Käräjiksi kansan köyhän.

Yhteinen oli kaikilla linnuilla nyt käsitys siitä, että käräjät tässä on pidettävä, sillä kovin oli ruvennut paljon kuulumaan valituksia väkivallasta, kärsityistä vääryyksistä ja jos mistä. Mitäs ollakaan, kokko, lintujen kuningas, antoi määräyksen, että suuret vuosikäräjät nyt pidetään, ja käki lähti lentämään manuulle, niin ahkerasti kuin ikinä kerkesi. Ja paljon se kerkesikin, tuntui kuin olisi se kukkunut tänä keväänä ihan joka puun latvassa, kukkunut ja sitten kakistanut kurkkuaan. Yhä vilkkaammin linnut tästä kaikesta keskustelivat, juttelivat ja pohtivat, niin että koko Metsola oli paljasta puheen sorinaa.

Tuli sitten se suuri käräjäpäivä ja uteliaina odottivat linnut, kenen kuningas lie pannut tuomariksi ja ketkä lautamiehiksi. Kurkipa silloin, pitkäkaula, lennähti tuomarin paikalle ja ilmoitti tulleensa määrätyksi toimimaan tuomarina tässä suuressa oikeudenkäynnissä. Sitä vastaan ei ollut paljon kellään mitään

sanomista, sillä olihan kurki yleensä tunnettu jaloksi ja viisaaksi linnuksi, mutta kun hän sitten ilmoitti kuninkaan määränneen vala- ja lautamiehiksi laklat ja varikset, herätti se ankaraa vastustusta. »Vai varikset tässä vielä valamiehiksi», murisivat linnut äkeissään, »niin kuin ei niitä variksen valoja jo vanhastaan tunnettaisi!» Kurki kuitenkin kajahdutti kuuluvasti kuninkaan käskyn ja sitähän siis oli totteleminen.

Alotettiin sitten juttujen käsittely ja huudettiin ensimmäinen esiin. Kaikki hämmästyivät, kun oikeudenpalvelijat haalasivat tuomarin eteen pienen piskuisen pajulinnun, palkulaisen, kovasti nuoritettuna ja käärittynä. Näki selvään, että oli raukkaa pieksetty ja pyntätty, lyöty ja lytistetty. Höyhenet olivat niin pahasti sekasorrossa, että näytti kuin olisi sitä ihan potkittu ja jaloin päällä pyöritty. Vieläkin onnettomalta vesi silmistä sirisi ja veri virtasi vaivaisen nokasta. Kovan säälin vallassa nyt odotettiin, minkä hirmutyön pajulintu raukka oli tehnyt, kun häntä näin oli kohdeltu, ja katsottiin vihaisesti variksia, jotka häntä siinä tunteettomasti ja kylmästi rytyyttivät tuomarin eteen, mokomatkin käräjäintoiset poliisit.

Kun sitten pajulintu oli saatettu oikeuden eteen, rupesi vanha varis, joka toimi yleisenä syyttäjänä, esittämään kannettansa syytettyä vastaan, puhuen laajasti ja monisanaisesti käreällä kurkullansa. »Oli köyhä mies», sanoi hän, »hyvin köyhä mies, joka kynti ja kylvi peltonsa, ahkerasti ja taitavasti toimitti työnsä. Ja paljonko oli köyhällä miehellä kylvämistä? Ei äijää: kynti kymmenen vakoa, kylvi kymmenen jyvää. Ei olisi siis pitänyt mennä näitä hänen viimeisiä jyviänsä ottamaan, ei, sillä sehän olisi ollut suuri rikos. Mutta

kuinkas kävikään? Tuskin oli köyhä mies parka mennyt pois kynnökseltään, kun siihen jo keräytyi lintuja. Tuli peipposia, hakahtivat siinä harakat ja närhit näppäsivät, kävivät sirkut sissimässä ja varpuset varastamassa. Tulivat samassa viranomaiset paikalle varkaita kiinni ottamaan, niin jopas äkättiinkin siellä itse teossa tämä pajulintu palkulainen, kun se oli viemässä viimeistä jyvää. Mitäpäs siinä — pistettiin äijäpaha nuoriin ja tässä hän nyt on kuulemassa korkean oikeuden tuomiota.»

Kauhuissaan olivat muut linnut kuunnelleet kanneviskaalin puhetta ja ne, jotka myöskin olivat olleet köyhän miehen kynnöksellä, pistivät päänsä siiven alle, ettei heitä olisi tunnettu. Mutta samalla kaikki olivat hyvin äkeissään siitä, että sellainen suuri varas kuin varis, oli nyt muka puhtaana tuomarina tuolle pikku raukalle, jonka varkaus joka tapauksessa oli hyvin viatonta laatua. Mutta niinhän aina on, miettivät he mielessään, että isot varkaat kyllä irti käyvät, vieläpä pieniä tuomitsevatkin, mutta pienet — ne ensiksi nuoriin lyödään ja hirtetään! Mutta kuullaanhan, mitä tuomarilla on variksen puheen johdosta sanomista.

Huutipa nyt kurki kulkustansa: »Oletko ottanut jyviä köyhän miehen kynnökseltä?»

Pajulintu palkulainen raotti vaivalloisesti silmiään ja kuiskasi heikolla äänellä: »Söin minä kaksi, korkeintaan kolme jyvää.»

Oikeus harkitsi asiaa tämän selvän ja mutkattoman tunnustuksen kuultuaan. Vihdoin kurki taas kurotti kurkkunsa pöydän yli lausumaan: »Koska siis olet ottanut jyviä köyhän miehen kynnökseltä, ja koska varasta ei saa sääliä, sinulta on korvat karsittava, kaula poikki katkottava ja pää pois järitettävä.»

Kuullessaan tämän kamalan tuomion vavahtivat kaikki linnut kauhusta, sillä heidän oikeudentuntoansa oli nyt kovasti loukattu. Kaikki katsoivat toisiinsa ikäänkuin odottaen, eikö löytyisi mistään sellaista lintua, joka uskaltaisi panna vastalauseensa tätä hirveätä tuomiota vastaan. Ja se löytyikin. Korkealta sinitaivaalta rupesi kuulumaan kirkasta liverrystä, joka oli niin veikeätä ja suloista, että kaikki unohtuivat sitä kuuntelemaan. Pääskynen sieltä pujahti nuolena paikalle, kuuli asian ja sanoi kohta reippaasti: »Varastat sinäkin, kurki, otat mielin määrin ohria, rukiita ja kauranjyviä.» Hämmästys valtasi silloin kaikki kuulijat, kun nyt pääskynen ihan oikeuden puhemiestä syytti samasta rikoksesta, josta tuo pikku raukka juuri ikään oli hengiltä tuomittu.

Kurjen naama venähti entistäkin pitemmäksi ja varikset sekä laklat olivat nolon näköisiä. Kohtapa kurki kuitenkin ärähti pienelle pääskyselle: »Olenko minä varastanut köyhän miehen kylvöksestä? Taidanhan minä ilmankin elää, jos en muuten, niin lennän synkkään saloon, jossa verotan rikkaitten kaurahalmeita, tahi syön marjoja metsästä ja suolta karpaloita». Mutta pääskynen visersi rohkeasti vastaan: »Varkautta se on rikkaankin halmeen riipiminen, mutta minäpä en varasta, vaan olen ihmisten ilona, kaiken ristikansan riemuna, saattelen suven sanoman ja laitan päivän lämpimämmän.» Suuttuneena nyt kurki uudelleen ärjäisi: »Vai et varasta! Johan sinua Neitsyt Maaria varkaaksi sanoi; olit vienyt Santa Maarialta sakset ja silkkikerän.» Mutta sitäpä ei kurjen olisi pitänyt sanoa.

Tuskin oli pääskynen tämän vanhan syytöksen

kuullut, kun sekä hän että tuhannet hänen paikalle saapuneet toverinsa alottivat semmoisen laulun pirinän siitä varastamisesta, että koko käräjäväellä menivät korvat lumpeeseen. »Kuusi vuotta olin kuninkaalla piikana», lauloi pääsky kiivastuksissaan, »sain kultasormuksen, pesin ja panin aidalle kuivamaan, niin varpunen senkin vei, vivikli, kukukli, Santa Mariia, hiera haara hiekkis! Sitten minä olin pippilässä pappilassa kolme vuotta piikana, sanottiin siksit, saksit saattaneeni, ompeluneulat ottaneeni, en, Kies' aut', sielun päälle! Olin minä sitten Leivolassa piikana, niin Leivolan emäntä löi leipilapiolla hameeni halki. Mutta minä otin Ristuksen todistajaksi ja sanoin, että kyllä Ristus itse tietää, ja sitten minä panin säkin seipään nenään, niin se vietiin, varastettiin! Meninpä silloin kylään, jossa kakkara katolla paistui: alkoivat syyttää minua kakkaranvarkaaksi, jolloin minä menin räätälin luokse; räätäliltä katosivat sakset ja kultakerää. Suutuinpa siitä, menin Saksaan, sain saappaat, Saksa sanoi minun verkaa varastaneeni, kun oli vähä verkaa rinnassani; minäpä menin Ruotsiin, sain ruokaa, sain liinasen, sain ruojuut, panin jalkaan, kävin kuraan — silloinpa menin Savoon, sain saviset housut, tulin Turkuun, sain turkit, nytpä sikeri, sukeri, menin kaivolle, nostin vettä, tein tein sotkuja, vik, vik, kuker Marii, pesin liinasen, pesin puhtaaksi, kiulasin, kaulasin, pesin pynskäni, pesin hanskani, pesin riepuni, räpäleeni, pesin sukkani ja sormikkaani, panin pistolle, panin aidalle kuivamaan, niin tuli Viron varas ja vei. Menin taivaaseen, niin Neitsyt Maaria sanoi minun varastaneen häneltä punasilkin, sinijakun, lampaanraudat, mut kiellä-än . . .»

XLII.

ENSIN ASIA TUTKITAAN.

Sitä sikaa vingutetaan,
Joka aidan raossa tavataan.

»Saavatkos naapurit tästä selvää?» kysyi kurki koetettuaan hetken aikaa turhaan ottaa selkoa siitä, mitä pääskynen todella tahtoi sanoa. »Ei, emme saa mitään selkoa», vastasivat varikset ja laklat, »ylen on meille tämä puheen vuodatus kiivasta lajia.» — »Taidamme siis laskea tuon pajulintu palkulaisen niine rangaistuksineen, jotka on jo saanut, koska näyttää tuomiostamme näin hirveä meteli nousevan?» ehdotti kurki. Toiset suostuivat siihen, jolloin kurki koikahutti kovan sävelen julistaen äskeisen tuomion peruutetuksi ja pajulinnun vapaaksi sekä kutsuen uudet asialliset tutkittaviksi.

Kaikkien hämmästykseksi ilmestyi siihen jälleen pääskynen ja tällä kertaa päällekantajana. Altavastaajana esiintyi tuikean ja murjottavan näköinen varpunen, joka jo tullessaan äkäisesti tiuskahteli. »No, mikä ihme teillä nyt on riideltävänä?» kysyi kurki hiukan hermostuneesti, sillä hän pelkäsi pääskysen uudelleen päästävän sellaisen liverryksen kurkustaan, ettei korkea oikeus voisi saada koko kanteesta selvää. Mutta pääskynen rupesi reippaasti ja kirkkaalla äänellä asiaansa selittämään.

»Tuskin minä äsken», selitti se liukkaasti, »pääsin rakkaaseen kotitalooni, niin kukas siellä on muu kuin tämä varpunen tonajamassa räystäällä ja minulle vastaan äyväämässä: 'Minä olen täällä ollut', sanoi se,

'vilussa värissyt, pakkasessa kurjottanut ja sinun tupaasi tukkinut, ja sinä tulet kuin valmiille vain.' Minä kun vanhastaan tunnen tämän varpus-äijän äreäksi ja pahansisuiseksi, en ruvennut siinä heti hänen kanssansa tappelemaan, vaan koetin häntä hyvällä lepytellä ja houkutella. 'Tius, tius', sanoin minä hänelle, 'kyllä minä maksan työstäsi, kunhan vain pois menet, tuonpa vielä sakset, vaksit ja ompelukoukut sinulle ulkomailta.' Mutta ei tämä muuta kuin pahantuulisena ärisee vastaan, että vähät minä sinun koukuistasi, kun et niitä aikoinaan tuonut, ja vähät minä sinun saksistasi — onhan minulla ollut täällä itselläkin työkalut. Ei minun nyt auttanut muu kuin turvautua nöyrään rukoukseen, että anna toki minun asua omassa pirtissäni, sillä enhän minä siinä ole kuitenkaan enempää kuin kolme kuuta vain. Mutta ei sekään auttanut. Paatuneena varpunen vain vastaan jurnutti: 'Vielähän minä nyt sinua tänne päästän, minähän tänne olen vienyt uudet höyhenetkin ja kaiken muun hilannut ja haalannut, ja kun minä olen kerta yhdeksän kuuta pirttiäsi hallinnut, niin en minä huoli sinua niin vähän ajan vuoksi tähän ollenkaan ottaa, mieluummin vaikka auttelen uuden pesän teossa. Tuossa on parsi ja siinä tyhjä paikka, tee siihen pesä itsellesi, niin minä rupean apulaiseksi.' — 'Tee uusi pesä!' rupesin minä siinä itkemään, 'miten tässä nyt enää uusi pesä ehditään tehdä, kun ei ole edes kivijalkaa valmiina. Mistä minä tässä peruskivet ja muut saan?' Silloin sanoi varpunen pilkaten:

'Hae itse pohjakivi
Pohjan pitkästä perästä,
Tuolta puolen tunturia,
Norjan vuoren notkelmasta!'

Eihän siinä mikään auttanut, vaan kun varpunen ei mennyt pois minun pesästäni, täytyi ruveta uutta ajattelemaan. Olenhan minä hyvä muurari, lohdutin siinä itseäni, ja varpunen kehui olevansa hyvä rakentaja ja tulevansa auttamaan. Mutta kun ruvettiin työhön, niin se vaatikin, että minun pitää hänelle laittaa hyvä ruoka, rukiin ja ohran jyviä sekä liinan siemeniä. Kysyin häneltä silloin, milloin sitten pesä tehdään, kun savikin on niin kaukaa hankittava, mutta hän vain arveli, että onhan meitä, pääskysiä muka, monta veljestä, jotka kyllä kerkeävät hänen ruoanlaitoiltaan saveakin hakea. Minä väitin, että ne veljet ovat unohtuneet matkasta pois meren yli kuljettaessa, tuulilla tuimilla, myrskyillä kovilla, mutta ei varpunen muuta kuin tiuskui ja ärjyi, kunnes lopuksi karjaisi minulle, että tee itse talosi. Silloinpa minä päätinkin tulla korkean oikeuden eteen vaatimaan, että varpunen on häädettävä minun talostani pois, tirrai . . .»

Tämän sujuvan ja peräti liukkaasti lausutun kannepuheen aikana oli varpunen jo kymmenenkin kertaa yrittänyt ääneen, mutta ei ollut saanut sanasta kiinni, kovin kun on luonteeltaan juro ja kieleltään kankea. Leuka vain väkätti kiukusta ja silmät olivat tuikeina kuin mustat katajanmarjat. Kun sitten tuomari ankarasti kysyi, oliko perää kantajan puheessa, rupesi varpunen sähisten ja katkonaisesti haukkumaan pääskystä, että mokoma siinä vain haittana elää ihmisten pihoissa, mutta pitemmälle ei päässyt, kun jo pääskynen lipevästi sotki häneltä puheen. »Mitä se sinua liikuttaa», sanoi se, »jos olenkin ihmisten tuttava, kunhan en varasta. Mutta sinäpä varastat, kun minä taas elelen vaikka pihan rikoilla!» Siitä oli sitten syntyä kova

rähinä ja tappelu, kun varpunen mieli rikkoa käräjä rauhan tarraamalla pääskystä niskasta kiinni, mutta oikeus kyllästyneenä esti sen ja käski kaikki asialliset ulos. Hetken perästä sitten kurki julisti päätöksen, jonka mukaan varpusen käskettiin muuttaa pääskysen pesästä pois kesän tullen. Ellei tottele, niin saapi ihminen hävittää varpusen pesän, mutta pääskysen pesää pitää kaikkien suojella. Ja iloisena lennähti pääsky sinitaivaalle kertoen riemuiten Neitsyt Maariallekin, kuinka hän oli voittanut korkeassa oikeudessa ja kuinka itse ihminen oli määrätty hänen kotinsa suojelijaksi, niinkuin on vielä tänäkin päivänä.

Mutta varpunen oli perki tyytymätön ja sanoi: »Ei tässä niin helpolla heitetäkään, kun on kerta lakitupaan lähdetty. Hakekaa tänne se rauniorunttu, sillä nyt se on isäni taposta hirteen vedettävä!» Ihmeteltiin siinä, kuinka on mahtanut rauniorunttu sellaiseen tekoseen erehtyä, ja sanottiin, että käyppäs tänne, runttu, vastaamaan, kun tämä hottinen sinua miestaposta hirteen vaatii. Ja ankarasti kysyi tuomari pitkän kaulansa kärjestä: »Oletkos tappanut tämän varpusen isän?» — »Enhän minä sitä tappanut!» vastasi urheasti runttu, »kärppähän sen tappoi!» — »Niin, mutta sinä sen palkkasit», tiuskasi varpunen. »Kerro tarkoin, kuinka asia on», määräsi nyt tuomari, ja rauniorunttu kertoi.

»Sehän oli niin, että kun olin tehnyt pesäni kiviraunioon ja yritin sinne sisään, niin varpunen, tämän isä, jolla oli aivan samat konstit kuin pojallaankin, aina lentää löyhähti siihen eteen ovelle, etten päässytkään pesääni. Uhkailin ja komensin sitä, ja vaadin lähtemään pois pihaltani, mutta mitäs se! Ei muuta kuin kerskaili käyvänsä parempienkin talojen tantereella ja

tässäkin silloin kuin mielensä tekee, minun voimatta häntä estää. Kiukustuneena mietin, minkä neuvon keksisin tuolle mokomalle viholliselle, kun näinkin samalla kärpän, kun se siinä pujahteli. Sanoin kärpälle, että saat hyvän palkan, jos hukutat taloni vihollisen, sekä kerroin, mitä varpunen oli tehnyt. 'No kernaasti', sanoi kärppä, meni raunioon vahtiin ja kun varpunen uudelleen tuli siihen rehentelemään, ei hänestä pian ollut jäljellä kuin höyhenen pöläys, jos sitäkään. Kärpälle annoin sitten vanhan pesäni pohjan pirtiksi. Sehän tämä nyt oli, varpusen tappo, eläs eto asia!»

Varpusen leuka oli taas väkättänyt kiukusta, mutta ei ollut hänellä mitään kertomuksen todenperäisyyttä vastaan väitettävää. Oikeus silloin julisti, että hengiltä se varpunen olikin otettava, kun sillä tavalla toisen pesälle tulee kiusaa tekemään; näkyy olevan sukuvika se tässä linnussa, sanottiin, ja katsottiin varpusta pitkään. Sadatellen tämä läksi lentämään tiehensä sanoen vähätte'evänsä koko oikeudesta, mutta oikeus siirtyi seuraavaan juttuun.

Silloinpa sanoi rauniorunttu tuohtuneena: »Koska tässä kerta on oikeuteen jouduttu, niin tulkoon sitten samalla selvä kaikista asioista. Missä on kivenviha? Käyppäs tänne vastaamaan, kun minä vaadin sinua tilille siitä pesän paikasta.» Oikeus ällistyi, että nythän näitä juttuja taitaa ilmestyä enemmän kuin on luultukaan, mutta käski kuitenkin kivenvihan saapuville ja kysyi asiaa, kuinka oli. Rauniorunttu selitti.

»Silloin kun minä», sanoi hän, »olin saanut itselleni kivilinnoituksen asuinpaikaksi, niin eikös lennäkin siihen kivenviha ja ala vaatia itselleen asumaosuutta siinä rauniossa. 'Minä kivilinnoituksen pidän', sanoin

minä vain, enkä päästänyt häntä lähellekään, mutta hän vain änkää, että kivessä hänkin on syntynyt ja kiveen hänkin tekee itsellensä linnoituksen. Jopa lopuksi kerskasi, että hänellä on senkin vuoksi parempi oikeus kivilinnoitukseen tulla, kun hän muka pelaa ilmassa viisi peliä siihen kun minä kiven päällä maassa vain yhden, niinkuin se nyt mikään syy olisi toisen asuinpaikkaa vallata. 'Kuule, kivenviha', sanoin minä sille silloin, 'laskeudu sinäkin maahan, että saadaan silmästä silmään katsella, kun keskustellaan', ja silloin se tuikaisi sieltä taivaalta tantereelle, jolloin minä puolestani sille todistin, että 'sinäpä et osaa pelata yöllä, niinkuin minä, etkä varsinkaan auringonnousun edellä.' Tämä silloin rupeaa minua haukkumaan ja sanoo, että minä en muka laiskuuttani viitsi päiväsydämellä laulaa. On tämäkin puhetta, sillä milloinka minä sitten lepäisin, kun ensin yökaudet pelaan ja sitten vielä pitäisi päivälläkin laulaa — tokihan minun pitää saada edes jollakulla aikaa vuorokautta levätä, hä! Eikä se muuta kuin yhä vain sinne minun kivirauniooni vänkää, että tähän hänen pitää saada tehdä pesänsä. Ratkaiskoon nyt korkea oikeus asian.»

Kivenviha ei ollut kuulevinaankaan raunioruntin syytöstä, vaan piukaisi kiveltään kimakasti, kuin kaikkia pilkaten: »Tilvoist', talvoist', tilvoist', talvoist', lampun lapsille vaatteet tehdään, jos jää», ikäänkuin olisi runtti parka ollut hänen lampuotinsa. Oikeus arveli, että heidän riitansa oli ollut peräti sekavaa inttämistä ja haukkumista, mutta että mitä se kivenviha siellä runtin rauniossa tekee — tehköön pesänsä raunion viereen maahan, jossa on kyllä tilaa ja johon hänen on mukavampikin taivaalta pudotessaan tuikaista. Ja

kivenviha olikin tuomioon tyytyväinen, sanoen vain hiukan runttia kiusanneensa, kun se niin tärkeänä aina tienviertä lentää ja pyrstöä lempsauttaa. Sitten se kohosi kiireesti taivaalle ja huusi sieltä ilkkuvalla äänellä, niin että kaikki hölmistyivät: »Viipuri näkyy, Viipuri näkyy! Jo näkyy!» Mutta ei siinä ehditty kauan hämmästellä, sillä samalla kuului metsästä kova jytinää ja tuskin ehtivät maassa istuvat linnut siivilleen kohota, kun samassa karhu mennä tömisti siitä ohi, kerta vain lintujen puoleen katsoa muljauttaen.

XLIII.

JUTTU JUTUSTA TULEVI.

Sileä sovinnon jälki,
Karhea käräjänkäynnin.

»Mikä turkanen se sillä tavalla oikeuden rauhaa häiritsee?» kysyi kurki ankarasti päästyään jälleen tuomarin pöydän taakse istumaan. »Karhu se vain oli», selittivät laklat ja pajurääkkä inisi: »Sillä on huhta kaadettuna tuolla, eiköhän se mennyt sitä polttamaan, kun on niin kaunis ilma.» — »Yhyy», ymmärsivät asian nyt kaikki, ja niin päästiin jatkamaan oikeudenkäyntiä. Kaikkien hämmästykseksi kiipesi rauniorunttu taaskin oikeuden eteen ja ryhäisi puhetta alkaakseen.

»Tämä runttihan nyt vasta riitainen kansalainen on», arveli kurki hiukan kiusaantuneesti ja kysyi vähäneellä äänellä: »Mitä sinulla on vielä valittamista?»

»Törkeät on minulle tehty vääryydet», sanoi rauniorunttu synkästi, »ja suuret täällä, korkea oikeus, pahantekijät käyskelevät rankaisemattomina keskellämme.»

Kaikkien silmät lensivät renkaiksi tämän kuullessaan ja kurki kysyi juhlallisesti: »Kuka on rikoksen tekijä ja mitä hän on tehnyt? Osoita hänet.»

»Keväisin se tänne saapuu», selitti runtti, »ja pyrstöllään sytee jään läpi, niin että kahden viikon päästä sen tulosta syntyy avanto järveen. Ja sehän ei vielä mitään olisi, mutta kun se onneton siinä heikolla jäällä pöyhisteleiksen ja houkuttelee sekä ihmisiä että eläimiä jälkeensä sanoen viekkaasti: 'Tule jälestä, tule jälestä! Kyll' kestää, kyll' kestää!' niin rupeaa se olemaan jo vähän liikaa.» — »No, mitä pahaa se sitten sinulle on tehnyt?» kysyi tuomari vakavasti. »Kyllä», sanoi runtti murhaavalla äänellä, »se varasti minulta keskimmäisen varpaan». — »Kuka varasti?» — »Ka västäräkkipä tietenkin!»

Tämän kuullessaan rupesi käräjäväki visertää tirskumaan ja hihittämään, mutta kurki vaati ankarasti hiljaisuutta ja käski runtin kertoa, miten asia oli ollut. Ja tämä kertoi.

»Minullahan oli ennen», kertoi se, »varpaita sellainen runsaus, että oli edessä neljä ja takana vielä yksi, kannus sellainen. Kelpasi niillä seisoa ja kävellä ruoputtaa, ja kovasti niitä kaikki ihmettelivätkin, varsinkin västäräkki, joka ei ollut nähnyt millään linnulla niin paljon varpaita; sillä itselläänhän, onnettomalla, ei ollut siihen aikaan niitä enempää kuin kaksi edessä ja yksi takana kannuksen paikalla. Aina se sitten juosta piipersi tahi lentää räpisteli rinnallani, kun minä tein töitäni, kehui

kauniita vaatteitaan ja ylpeili kauniisti laulavansa, sekä moitti minua kömpelönlaiseksi lentäjäksi. Pian minulle selvisikin, mitä se siinä alituisesti rinnallani ährää, kun se eräänä päivänä rupesi valittelemaan, että mitenkähän hän saisi itselleen yhtä monta varvasta kuin muut linnut. 'Eiköhän ole parasta, että ollaan kukin omillansa', arvelin minä siihen huomatessani hänen kateutensa, mutta hänpä vain rupeaa änkäämään, että minulla on niitä muka liikaa. 'No en anna, en', sanoin minä, mutta se vain, että antaa pitää, kun on kerta liikaa ja hänellä on niin peräti vähän. Kun ei muu auttanut, niin se rupesi taas pilkkaamaan minun lentoani ja houkutteli vetoon, sanoi, että se, joka meistä on nopeampi, saa toiselta ottaa varpaan, että jos minä voitan, niin saan ottaa yhden hänen vähistäänkin, sen takakannuksen. Silloin minua riipaisi tyhmyys. Enhän ollut koskaan västäräkin kanssa kilpaa lentänyt ja kun pidin itseäni melkoisena lentäjänä, ajattelin, että koskapa se nyt sitä niin tahtoo, niin otanpahan siltä pois vielä yhden varpaan, että saapi sitten mielikseen kaikkien nauruna kahdella hyppiä koikkia. Niin lyötiin veto ja lähdettiin lentämään. Mutta onkos kummempaa nähty. Vastoin luuloani olikin se lurjus nopeampi lentäjä, voitti minut ja rupesi kirkumaan minulta varvasta, mutta minä en antanut. Hän oli viekkaasti houkutellut minut väärään peliin, jonka vuoksi puikin pakoon minkä kerkesin ja pääsinkin pistäytymään kiviraunion koloon suojaan. Mutta onnettomuudeksi sattui kolo olemaan niin pieni, että jalkani eivät sinne mahtuneetkaan, vaan jäivät perääni suoriksi, ja eikös se hyväkäs silloin tullutkin ja nipistänyt minulta keskimmäisiä varpaitani pois. Eikä sillä hyvä, vaan siinä se

viheliäinen vielä hyppeli ympärilläni, haukkui raunioruntiksi, käski vain laulaa, että 'tiks, taks' ja harvakselta pyrstöä lempsauttaa, sekä uhkasi syödä minulta munat, jos vain käsiinsä saa. Ja sellainen rosvo se on, että minun täytyy yhäkin sitä pelätä ja senkin vuoksi pesääni raunioihin piiloitella. Eikös tämä, korkea oikeus, ole ilmeistä rosvousta ja vääryyttä, ja eikö minulla ole oikeus vaatia pois siltä varpaitani?»

Oikeus oli vakavan näköinen ja kurki katseli totisena pitkin nokkaansa. Asiaa harkittuaan oikeus kuitenkin arveli, että kun kerran vetoon menit ja siinä hävisit, niin minkä sille mahtaa — olisit pysynyt erilläsi leikistä, niin et olisi varpaitasi menettänyt. Niin että olkoon ennallaan asia, ei niitä sovi enää ruveta varvasjärjestyksiä muuttelemaan. Kiukustuneena silloin runtti äänsi lyhyen laulunsa ja lempsautti pyrstöänsä västäräkille, joka syrjässä nauraa kihersi, kun samassa varikset päästivät kovan varoitushuudon. Ollaan varuillaan ja katsotaan, mikä oli tulossa, niin jopas nähdään, kuinka susi hyvää vauhtia painelee käräjäpaikan sivu samalle suunnalle kuin äsken karhukin. Ja varis kuului tuolla puussa selittävän, että se on menossa sinne karhun huhtapaikalle kaskenpolttoon, niillä kun on se huhta yhteisenä. »Yhyy», ymmärrettiin asia taas ja päästiin oikeudenkäyntiä jatkamaan.

Kuultuaan asiansa lopun oli västäräkki aikonut pujahtaa tiehensä, mutta silloinpa kuuluikin joukosta kimakka huuto, ettei pidä päästää vielä västäräkkiä pois, sillä on sillä muutakin omallatunnollaan. Ja tulkoon rastas samaan pesuun, koskapa oli kerta siinä tukinlaskussa päällysmiehenä eikä estänyt västäräkin vääryyden tekoa. Katsottiin, kuka tämä kiukkuinen

oikeuden anoja nyt onkaan, ja nähtiin, kuinka sieltä koskikara raivautui kiireesti väkijoukon lävitse valapöydän ääreen. Mutta västäräkki ja rastas sanoivat kummissaan: »No on sillä sisua!»

»Kerro siis asiasi, koskikara», määräsi silloin kurki ja tämä kertoi:

»Meillähän oli tässä taannoin yhteinen tukinlasku», kertoi koskikara; »minä ja västi olimme keksimiehinä ja rastas päällysmiehenä. No kun siinä sitten laskettiin tukkeja, niin minä istuin kivellä kekseineni, kehjotin, koko päivän ja varjelin tukkeja kiinni tarttumasta, ettei olisi syntynyt ruuhkaa, mutta västäräkki kävi aina niskasta uuden puun hakemassa ja tuli sen päällä alas, ikäänkuin ei puu olisi koskessa ilman häntäkin alas tullut. Mutta ei siinä kyllin, vaan aina kun se tuli kohdalleni, niin siinäkös se hyppi ja ilakoitsi tukilla ja härnäsi minua, joka siinä rannalla työntelin tukkeja keskemmäksi koskea. En siitä kuitenkaan sen enempää olisi välittänyt, ellei minulle olisi sitten illalla tehty palkanmaksussa sulaa vääryyttä: sehän rastas maksoi minulle puolta vähemmän kuin västäräkille. Silloin minun sisuni kuohahti ja minä ärjäisin rastaalle, että senkö täytisen vuoksi minulle pienempi palkka maksettiin kuin tuolle rimppakintulle, joka on koko päivän lystiä ajanut sillä välin kuin minä olen hikipäin rannalta tukkeja virtaan työnnellyt? Mutta rastas vain väitti, että minä muka olen koko päivän joutilaana rannalla istua kehjottanut enkä ole tehnyt mitään; olkoon kuitenkin, sanoi, tämä ensi päivä niinkuin opinotto-aikaa, että saan katsoa, miten västäräkki tukkeja uittaa, mutta että ellei muka huomenna tästä kohene, ei makseta senkään vertaa kuin tänään, vaan pannaan

kokonaan työstä pois. Ja tämän se kehtasi minulle sanoa, vaikka hyvin tiesi minun olleen tällä koskella enemmän kuin västäräkin ja osaavan tehdä työtäkin paremmin. En kuitenkaan välittänyt siinä mokoman kanssa kiistellä, vaan ajattelin vain, että no, huomennahan se nähdään.

Aamulla kun sitten mentiin koskelle, määräsikin rastas, että se pannaan toisen päällysmieheksi, kumpi paremmin pölkyllä pysyy, ja sille myös maksetaan isompi palkka. Ei minullakaan ollut mitään kilpailua vastaan ja niin noustiin pölkylle, minä asetuin tyvelle edellä-menijäksi, västäräkki ripakoitsi takanani latvuksella. Aletaan sitten mennä koskea alas, ja mikäs minun, vanhan ja tottuneen tukkimiehen, oli siinä tyvellä pysyessäni! Mutta juuri kun tukki oli päässyt kiivaimpaan vauhtiinsa, kuulinkin takaani västäräkin hätäisesti huutavan, että nyt mennään. Säikähdin siitä ja arvelin, että nyt se rymä putosi koskeen, jossa sille varmasti käypi huonosti, kun ei osaa uida, ja vilkaisin taakseni nähdäkseni, miten oli käynyt. Mutta eihän se mitä ollut koskeen pudonnut! Siellähän se vain ilakoitsi ja hevelsi tukin hännällä, mutta minä — minäpä sen sijaan taakse katsoessani ja tukin heilahtaessa menetin tasapainoni ja jouduin pää edellä kiehuvaan koskeen. Pianhan minä kuitenkin, tottunut uimari kun olen, pääsin sieltä taas tukkini selkään ja niin luistettiin kosken alle. Mutta siellä oli jo rastas vastassa ja määräsi, että koska kerta putosit tukilta, niin olkoon siis västäräkki päällysmiehenäsi ja saakoon paremman palkan, niinkuin oli sovittu. Kun en siihen mielisuosiolla suostunut, niin lopuksi ihan suuttui ja ajoi minut pois koko koskelta. Semmoisen vääryyden

tekivät minulle tukinlaskussa nämä naapurit ja siksi heitä, herra tuomari, täytyy nyt rangaista oikein olan takaa.»

Tämä oli koskikaran esitys asiasta. Kuultuina väittivät kuitenkin syytetyt, että mitä se tyhjää puhuu, ei se mitään tukkeja rannalta työnnellyt, vaan kehjotti siellä kivellään koko pitkän päivän ja aina väliin mulahti koskeen kuumuuttaan vilvoittelemaan, sillä välin kuin västäräkki yhtä mittaa mennä huilasi tukin selässä koskea alas. Ja kun todistajatkin väittivät hänen väärin asiansa esittäneen, arveli lopuksi oikeus, että sai sen pannakin pois työstä, mokoman tukkilaisen. Ja mitä se koskikara kesällä siellä koskella tekee — menköön edes kesäksi pois, kun kuitenkin koko talven siellä jäiden keskellä muljailee. Niinpä katoaakin nyt koskikara koskesta heti, kun västäräkki keväällä sinne ilmestyy, ja sanotaan sen menevän kesän ajaksi lähteeseen pulikoimaan, miten sitten lienee. Se oli nyt sen koskikaran jutun loppu.

Mutta nyt oli iloluontoinen västäräkkikin jo hiukan kiivastunut, kun häntä vastaan tällä tavalla käräjiä käytiin. Hän oikaisihen ylpeästi ja sanoi: »Koska tässä nyt kaikkia pikku vääryyksiäkin tällä tavalla pengotaan, niin hakekaa, rättärit, saapuville rantasipi, sillä meillä on vanhastaan vähän kalavelkoja selviteltävänä.» Mitäpäs siinä: riepoitettiin siten paikalle rantasipi ja sanottiin västäräkille, että ala lukea kannekirjelmääsi, kun kerta lienee sinulla mitä valittamista, ja västäräkki alkoi:

»Minä kun keväällä», sanoi, »tulen ja rupean pesän laittoon, sen perustan ja pohjaan, niin eikös tule heti siihen ääreen tämä rantasipi ja rupea riitelemään sitä

pesääni itselleen. Tuleehan se ja ärhentää kovasti, kun minä sille sanon, että mitä sinä tulet minun kartanooni, jonka minä olen katsonut ja ostanut ja taivaan vihollisilta tällaiseen katvekohtaan laittanut. Se vain sanoo, että pidä sitten pesäsi, jos uskallat tulla tänne jäänokareelle sitä puolustamaan; siitä jäänokare juuri meni ohitse virran mukana. Kun minä en ole pelkuriksi luotu, varsinkaan tuollaisen piipittäjän edessä, niin sanoin hänelle silloin, että jahka minä tulen, niin nähdään. Niin meninkin sille jääpalaselle ja rupesimme siellä voimia koettelemaan, kun se hyväkäs samassa tyrkkäsikin minut veteen. 'No jo sinä nyt teit parhaasi, kun kastutit ja hukutit minut tänne!' täytyi minun siinä parkaista ja hädin tuskin pääsin maalle pelastautumaan. Itseäni sitten siinä pudistellessani paisui sappeni vasta julmasti ja minä uhkasin rantasiville, että annas olla, tulehan vielä tikan tulille, nokkalinnun nuotioille, niin saa nähdä, miten sinun käypi, kunhan itseni kuivaan. Jo tuleekin sipi, siivittää, mutta minä sanoin, että tule vain; nyt minä olenkin mies, kun en olekaan meren päällä; siellä minulla oli huoli ja hätä, että miten itseni varjelisin. Ja niin me siinä kappaleen aikaa tapella nuivasimme ja rantasivin täytyi jättää minut rauhaan ainakin sillä kerralla. Eikös nyt, korkea oikeus, tällainen ryöstöyritys ole kaikella lain ankaruudella rangaistava?»

Sekä oikeus että koko käräjäkansa siinä nyt ihmettelivät rantasipiä, joka nolona seisoi heidän keskellänsä, ja kurki kysyi: »Mikä merkillinen lintu sinä olet, joka sillä tavalla toisen pesää pyrit anastamaan?» Silloinpa rantasipi nostikin nokkaansa ja vastasi: »Älä ylpeile, herra tuomari, sillä samoista paikoistapa me olemme

molemmat lähtöisin.» Kurki ällistyi, että kuinka, mitä se nyt tämä syytetty tarkoittaa? »Minun suvussani kerrotaan», vastasi rantasipi, »että kun faaraon sotajoukko läksi Israelin kansaa takaa ajamaan Punaisen meren halki ja hukkui siihen, niin siitä suurimmasta sotaherrasta tuli kurki. Kun faaraon kokki turhaan odotteli keittoinensa rannalla miehiä takaisin palaaviksi eikä heitä alkanut kuulua, tuskastui hän lopulta ja alkoi huutaa: 'Mi viivytti, mi viivytti, mi viivytti?' Luoja siitä tympeytyi hänen vatkutukseensa ja muutti hänet rantasiviksi, joten sitä myöten tässä ollaan yhteistä lähtöä, herra tuomari.» — »Ahaa!» mukautui siihen nyt kurki, mutta ei ehtinyt sanoa muuta, ennen kuin syrjästä kuului korpin matala ääni haastavan: »Mitä se nyt tuo sipi taas siellä pajuköyttä syöttää ja vielä itselleen herra tuomarille! Sillähän se toisten pesille pyrkii, kun itse aina pesänsä rakennuspuuhissa myöhästyy eikä ehdi sitä ajoissa tehdä. Ja sen myöhästymisen laita on taas seuraava. Siihen aikaan kun ylätuvan isäntä loi avaruuden ja kappaleet avaruutta täyttämään, niin silloinhan se myös loi meidät linnutkin. Sillä kertaa oli hänellä kuitenkin niin paljon työtä, ettei ehtinyt meille ääniä antaa, vaan käski meidän tulla myöhemmin äänen otolle. No, mehän menimme ja kaikki olivat jo saaneet äänensä, kun ruvettiin tätä rantasipiä kaipaamaan, että mihin se nyt hävisi. Ruvettiin hakemaan sitä, niin eikös löydettykin se rantakiveltä peilailemasta itseään tyynessä veden kalvossa; se oli hänestä niin ihanaa työtä, ettei joutunut kielikopalle aikoinaan osaansa saamaan. Kimmastun·ena siinä ylätuvan isäntä häneltä nyt tiukkasi, missä oli viipynyt. Ei ollut sivillä muuta vastaamista kuin että

'kivellä'. 'No, siitä ottanet laulusikin', määräsi ylätuvan ukko, ja niistä päivin tämä sipi aina joka paikasta myöhästyy ja sitten ruikuttaa: 'Kivellä viivyin, kivellä viivyin, viivyin, viivyin!'

Rantasipi oli hiukan nolon näköinen, ja kurki jo koveni, että »vai sillä tavalla. Kun et itse ajoissa laita pesääsi, niin muni munasi rantahiekalle, mutta älä mene enää toista kertaa muiden lintujen pesälle. Se muistakin!» Ja sillä varoituksella päästettiin sipi tällä kertaa menemään.

Samalla pöllähtivät kaikki linnut siivilleen kuin yhdellä käskyllä. He olivat huomanneet, kuinka kettu veijari matalana oli hiipimässä aivan heidän keskelleen. Nähtyään, että linnut olivat varuillaan, Mikko vain leuhautti tuuheata häntäänsä ja katosi. »Mihinkähän tuokin ryökäle on matkalla?» arveltiin, kunnes pääteltiin, että kai sekin on menossa sinne kaskenpolttoon, kun se kuului olevan karhulla ja sudella siellä kasakkamiehenä.

XLIV.

EI SIINÄ YKSI RIITELE, KUSSA KAKSI TAPPELEE.

Jota kantaja parempi,
Sitä juttu selkeämpi.

»Tässähän menee koko päivä noiden pikku lintujen joutavissa jutuissa», tuskitteli nyt kurki, »ja nälkäkin jo tulee sekä tuomareille että käräjäväelle. Eiköhän ole

selvintä, että alatte kaikki asiaanne esittää minkä ehditte, sillä onhan tässä meitä siksi paljon tuomareita, että kyllä me voimme teidän kaikkienkin puheen varteen ottaa.» Tämä oli linnuista mieluinen ehdotus, sillä heidän oli kaikkien ollut perin vaikea pitää kieltänsä kammitsan takana ja kuunnella vain toisten puhetta. Siksi he kuin yhdestä suusta rupesivat suurella äänellä ja kielevyydellä juttujansa selvittämään ja haukkumaan toisiaan, viisaan kurjen silmät puoli ummessa kuunnellessa ja ajatellessa, että kunhan saatte toisenne näin virallisessa paikassa kunnollisesti haukkua, niin taidatte olla jo siihenkin tyytyväisiä.

Ja tästäkös nyt nousi hirvittävä meteli ja suunpieksäminen, todelliset lintujen käräjät, niin että koko avaruus täyttyi korvia huumaavalla rähinällä. Tuomari ja lautamiehet koettivat hillitellä, mutta aivan turhaan, heidän äänensä ei jaksanut kuulua mihinkään. Tiltaltilla oli ikuinen halu kertoa ja valittaa siitä, kuinka hänet äänten jaossa jätettiin viimeiseksi, niin ettei jäänyt enää mitään jäljelle, ja kuinka sitten ihan pilkalla annettiin hänelle tippuvan oluen ääni ja tapin narahdus, että »til-tal, til-tal, jert-jert». Mutta rastas soimasi häntä ja sanoi, että valehtelet. »Sinähän, rikkaan lapsi, oikein laulukoulussa olit, mutta et oppinut, typerimys, muuta ääntä kuin sen oluen tippumisen. Ja miksi et tullut ajoissa niihin kuninkaanpojan häihin, joissa niin kauniita lauluja laulettiin, vaan myöhästyit ja sielläkin kuulit vain sen oluen tippumisen? Oma syysi?» Tiltaltti ei osannut vastata mitään, mutta kyntöläinen rupesi kerskaamaan, että hänpä kyllä tiesi, mistä laulun oppi oli otettava. »Minä kun lensin Ilmolan pellolle ja näin, kuinka siellä isäntä paloa kynti, jaahkasi ja aina pi-

dätti hevostaan, taas käski ja vaon päässä käänsi, niin siitäkös minä otin oppia. Ja minusta on nyt niin hauskaa samalla tavalla lentää jaahkaista, pitää siipiä alaspäin tönkällään, sitten panna mennessään että 'ptruu', maiskuttaa suuta ja taas kääntää. Eikös olekin!» Ja ihastuksissaan etevästä laulutaidostaan kyntöläinen lähti muillekin sievää konstiaan näyttämään, luullen, mies parka, että kaikki sitä katsoisivat, vaikka ei kukaan katsonut. Rähinän joukosta kuului sitten yhtämittainen kuherrus, kun kyyhkynen siellä yritteli päästä puheen alkuun. »Kyy-kyy», sanoi se, »kyy-kyllä minä olisin tiheämmän pesän oppinut tekemään, jos vain rastas olisi opettanut, kuten lupasi.» — »Opettanut», ärähti rastas kiukkuisesti vastaan, »opetinhan minä, laitoin vuoliaiset, sanoin, että ristiin rastiin ensimmäiset puut pannaan, käskin asettaa tuon noin ja tämän näin, mutta silloinhan sinä itse jo rupesit hätäilemään, että kyy-kyllä sinä nyt jo tiedät. Tee itse, kun tiedät, — mitä sinä neuvojia tarvitset, ja syytä itseäsi, ellei sinulla ole pesässäsi kuin moniaita varpuja ja niin hatara pohja, että munasi siitä tippuvat! Kun olisit edes hetken vielä malttanut, niin olisin sinulle vielä neuvonut, että savihan miestä on, sammal kaikista parasta ja lahopuuta kanna kanssa, mutta kun heti rupeaa hokemaan, että kyy-kyy-kyy . . .»

»Huono sinä olet pesän teon neuvoja!» huusi nyt varis puolestaan. »Sinähän tulit minulle kerta päivämieheksi pesän tekoon, kun kehuit saavasi niin tarkan pesän, mutta ethän sinä viitsinyt tehdä sen enempää kuin hätinä pohjan lahopuista ja heinistä. Ja sitten läksitkin, mokoma päivämies, kokonaan tiehesi ja sanoit vain ynseästi, ettet sinä enempää tee, että tee itse,

sillä kyllä sinun nyt piti nähdä ja oppia. Sillähän se minunkin pesästäni tahtoo päivä paistaa läpi.» — »Ja saakin paistaa — tuommoisen raakujan pesästä!» tiuskaisi rastas ja meni tiehensä, pääskysen vielä syrjästä pilkatessa: »Mitä se varis siellä vaakkuu, joka ei osaa laulaa ollenkaan — sinähän raaut juuri kuin hevosen raadon päällä, mutta minäpä luojalleni kiitosta laulan!»

Mutta äkäisenä todisti muille siinä tiainen: »Vai talin varkaaksi te minua haukutte. No kuulkaa nyt, te koko yhteiskunta!» rähisi hän kiukuissaan ja pörhisteli kovasti siivillään, »vai minä talin varas! Johan minulle niillä suurilla tientekokäräjillä annettiin murheesta murtuneen äänen voiteeksi talinottolupa, ja on minulla siksi toiseksi siihen Horponkin isännän lupa. Horpon isännällähän oli viime talvena aitan parvella palvattu liharaaja tangossa kiinni, ja hän aikoi säästää sen täksi kesäksi. Minäpä huomasin sen sieltä ja pistäysin katsomaan yläluukusta, miltä isännän liharaaja maistuisi. No, hyvältähän se maistui. Ja aina kun isäntä tuli aittaansa, niin lentää pyrähdin aitan vieressä kasvavaan koivuun, hyppelin siellä iloissani ja lohdutin isäntää, että 'pikkisen jäi, pikkisen jäi', eikä se siitä mitään puhunutkaan, vaikka koko talven siellä ylisellä hommasin. Niin kuunteli isäntä tuota tarinaani, kunnes viimeinkin murahti itsekseen, että mitä sillä tuolla tiaisella on aitan parvella toimittamista, kun se aina luukusta ulos pujahtaa, ja niin kiipesi hän katsomaan. Ja kuulkaa, kaikki nyt tärkeästi kuulkaa: vaikka se näki liharaajansa syödyksi, niin ettei ollut enää muuta kuin puhdas luu tangossa, niin se silti otti tuon luun hyvin tyynesti, keitti siitä vellin ja kuului naurahtavan akalleen, että 'sen verran junkkarilta sain särvinruokaa, jotta alku

tiaisen toraa, pikkuisen tiaisen tähdettä'. Olenkos minä siis mikään talin varas, kun isännän nähden kokonaiset raajat syön! En-en-en-en-en ole!» Ja tiainen oli mahdottoman teerevän näköinen.

»Mutta», kynsiskeli nyt itse kurki korvallistaan, »eikös sinua, mikäli kerrotaan, ajettu pois tuvasta, kun sinne yritit, niin että taisivat sittenkin sinuun hyväisesti suuttua?» — »Se on eri asia», piukaisi tiainen vastaan, »se tapahtui silloin suurena nälkä- ja pakkastalvena, jolloin ei saanut mistään ruokaa. Nälissäni ja kylmissäni yritin silloin ylpeän Sipilän pirttiin, jossa ylettömästi lihalla mässättiin, mutta eivät ynseydessään minua päästäneetkään, vaan tapailivat kiinni tappaakseen. Tämänpä näki vanha Musti, jota minä kerta olin syöttänyt ja hoitanut, kun se sairaana ja hylättynä makaili tallin takana, kaappasi suuhunsa talipalasen ja juoksutti sen minulle ulos. Mutta talonväki huomasikin sen ja armotta nyt Musti ajettiin pois koko talosta, kun muka rupeaa varkain kaikkia mieron kerjäläisiä ruokkimaan. Surullisena Musti lähti juosta jolkottelemaan tietä pitkin, ja minä lyöttäydyin hänen seuraansa häntä lohduttamaan. Lopuksi me päätimme yhdessä kostaa julmalle Sipilän väelle, ja käännyimme takaisin. Siinäpä samassa Sipilän isäntä tuleekin ajaen komealla hevosellaan. Paikalla minä pinkaisin hevosen silmille eikä kestänyt kauan, ennenkuin hevonen oli sokea ja isäntä puolihengetönnä sen jaloissa, kun se siinä temmelsi. Sitten Sipilään! Siellä me yhdessä kalvoimme viinatynnyrien pohjat puhki ja kutsuimme kaikki linnut kantamaan pois viljoja laareista, niin että pian oli koko Sipilän ylpeä talo tyhjää täynnä. Turhaan isäntä ryysyissään sitten huokaili, että voipa minua köyhää

miestä! — sillä kuka käski olla luontokappaleille niin armoton!» Näin lopetti tiainen touhuissaan. kertomuksensa, eikä kurjella ollut siihen mitään sanomista.

»Älkää, hyvät veljet, tuota tiaista kovin ärsyttäkö, sillä jos se suuttuu, niin meille käy tässä huonosti», varoitteli nyt syrjästä peipponen, lisäten vielä leikillisesti: »Sehän oli, julmettunut, kerta lyönyt karhunkin tantereeseen kuin vanhan rukkasen.» — »Kitasi kiinni, sinä papukaijan pettäjä!» haukkui häntä tiainen synkeänä tarkoittaen sitä tapausta, jolloin peipponen aikojen alussa petti papukaijan ja saattoi sen ikuiseksi häkkilinnuksi ihmisille. Mutta peipponen vain nauroi iloisesti ja lauloi hyvää tietoansa, jolla aina kerskailee kesän tulon ajan tietävänsä:

»Puoli kuuta peipposesta,
Viikko vitsalintusesta,
Kiurustapa kirpun verran,
Pääskysest' ei päivääkään!»

Nytpä tuntui koko käräjäin manuumieskin heränneen omista oikeuksistaan huolta pitämään, koskapa joukosta kuului käen kiukkuinen rähinä närhille. Vaatteitaanhan käki närhiltä pois vaati, niitä, jotka siltä närhi kerran varasti. Olipa nimittäin kerta vietetty Ilmolassa häitä ja sanottu, että vaikka ilman lintuset tulkoot, niin kyllä ruokaa ja viinaa riittää. Enempäkös närhille tarvittiin! Paikalla se oli halukas lähtemään, sillä se oli ennenkin käynyt talojen vaiheilla kurkkimassa ja oppinut siellä suureksi herkkusuuksi, joka ei olisi muuta syönytkään kuin parhaita hääherkkuja. Mutta olipa edes yksi este hänen lähdöllensä: eihän ollut mies paralla kunnollisia häävaatteita, ja ilman niitä ei

tietysti sopinut sinne mennä. Päänsä ympäri nyt närhi mietti, mistä voisi saada häihin sopivat juhlavaatteet, kun jo huomasikin: käeltähän ne saapi, sillä käki oli hyväluontoinen lainaamaan, ja hänellä oli siihen aikaan hyvin kaunis puku. Mitäs ollakaan! Lainasihan käki närhille vaatteensa ja tyytyi sillä aikaa pitämään tämän nuhrautuneita nursuja, ja niin pääsi närhi häihin. Siellä hän söi ja joi kyllältänsä sekä eli komeasti, ja käki tyytyi odottamaan. Vihdoinkin käki kyllästyi ja meni vaatimaan pukuaan pois, mutta johan nyt! Närhi ei ollut muistavinaankaan koko asiaa, sanoi vain, että omani nämä ovat vaatteet, eikä antanut niitä pois. Niin vei närhi käeltä miekan lisäksi vielä vaatteetkin ja siitä he taas pitivät kovaa rähinää keskenänsä. Turhaa se kuitenkin oli eikä oikeuskaan tuntunut halukkaalta asiaan puuttumaan, arvellen vain, että on tässä muutakin kuunneltavaa kuin teidän iänikuista vaatetoraanne.

Turhaan koetti oikeus kuitenkin ottaa selvää siitä, mitä kaikkea linnut siinä keskenään riitelivät. Varikset tuntuivat kovasti vaativan, että heidänkin täytyy päästä mukaan etelämaille, mutta silloin rupesivat hanhet kovasti lonklattamaan: »Elekee laskee, elekee laskee!» Tulipa siihen sitten jo kaksi riitaista aviopuolisoakin, metso ja koppelo, ja metso kovasti kanteli akkansa päälle moittien häntä siitä, ettei se enää päästä häntä käymään koko pesässä, eikä tottele, vaikka on vaari koettanut häntä tappelemallakin asettaa. Mutta koppelo kotkotti kiivaasti puolestaan sanoen: »Sinulla on kannukset ja paksut siivet, sinä särjet hellät munat!», jolloin metso karautteli vihaisesti vastaan: »Olen minä yhtä hyvä hoitoherra kuin sinäkin.» Jo akkakin siinä hiukan myönnytteli arvellen, että »saatathan mielen

puolesta olla, mutta et sinä kuitenkaan hautomaan kelpaa.» Tuskastuneena silloin metso vetosi oikeuteen kysyen: »No, enkö minä saa pesäänikään vahtia haudonta-aikana?» Nytpä oikeus puuttui asiaan ja kurki neuvoi isällisesti: »Ei tätä akkaväkeä yleensä sovi kurittaa ja kädellä ojentaa silloin kun se pikkuisia odottelee, pitää olla mieliksi ja kaikin puolin hellästi kohdella, sillä muutoin niillä helposti herkähtää mieli nyreäksi. Tyydy sinäkin vain pesää kiertämään ja sitä vahtimaan, mutta älä viitsi sisään yrittääkään — sillä tavalla teillä pysyy eheänä kotirauha.» Kuultuaan kurjen neuvon metso näytti tyytyvänkin kohtaloonsa eikä enää mene pesään sen jälkeen, kun koppelo on munat allensa saanut.

Yhä taajemmaksi kävi lintujen käräjärähinä, niin ettei siitä saanut selkoa enää kukaan. Kurki ja lautamiehet arvelivat juuri julistaa koko toimituksen loppuneeksi, kun samalla metsän takaa rupesi nousemaan sankka savupatsas. »Voi!», ihmettelivät linnut, »kuinka nousee tuolta sakea savu! Jokohan minun pesämetsäni palanee!» Tämän hätäisen arvelun kuultuaan lehahtivat kaikki siivilleen lähtien kiireesti katsomaan, oliko metsävalkea ehkä uhkaamassa heidän pieniä kotejansa. Hetken kuluttua ei ollut enää ketään saapuvilla, läheiseltä suolta kaikui vain kurjen korkea ääni, kun se siellä kuuluvalla huudolla ilmoitti sinitaivaan laella pienenä pisteenä liukuvalle kokolle, lintujen kuninkaalle, minkälaiset käräjät olivat olleet ja mitä siellä oli päätetty.

Nämä olivat siis lintujen käräjät tänä ihmeellisenä keväänä.

XLV.

KAIKILLA KASKESSA TYÖTÄ, EI YHDELLÄ KYNTÄJÄLLÄ.

Minä kylvän, kyyhättelen,
Luojan sormien lomitse,
Käden kautta Kaikkivallan.

Suuri savu, joka säikähdytti linnut tiehensä keskeyttäen heidän käräjänsä, kohosi karhun, suden ja ketun kaskesta. Maattuaan sikeästi pitkän talven ja nähtyään unta makeista marjoista ja hauskoista rauhan saloista, tunsi karhu eräänä päivänä hengessään, että kevät oli tullut. Se aukaisi silmänsä, kohosi korjuultaan, tirkisteli kohden ihanaa aurinkoa sekä tunsi hiukaisevaa nälkää valtaisessa vatsassaan. Kiireesti läksi se kulkemaan hakien hangen alta säästyneitä maukkaita puolukoita, kaivaen maasta meheviä juuria, penkoen muurahaispesistä suuria, valkoisia toukkia ja munia, ja siten terveellisellä ja voimakkaalla ravinnolla tyydyttäen nälkänsä. Mutta tuskin oli saanut sen tehdyksi, kun jo muistikin suuren ja tärkeän asiansa: hänellähän oli kaadettuna valtainen kaski ja nyt oli se siis poltettava, muokattava ja kylvettävä.

Enempää ei tarvittu. Kuin hallava heinäruko läksi kontio mennä vyörymään kohti suden asuntoa herättääkseen osamiehensä työn touhuun. Kontio tunsi vanhoista sukutarinoista, että hänellä oli täällä Suomenniemellä jonkunmoinen tienraivaajan tehtävä. Hänhän täällä kulki ja siivosi metsät, kaateli kumoon vanhat pökkelöt, että metsä pääsi paremmin kasvamaan, hajoitteli muurahaispesät, että siihen oikein puolukat

ja mustikat juurtuisivat, nosteli huvikseen vanhoja juurikoita maasta, että linnut saisivat pehmeitä peherryssijoja, ja teki kaikenlaista sellaista isäntämiehen työtä. Ja nyt hän tahtoi viljellä huhdan, osoittaakseen, että siihen työhön, maanviljelykseen, oli täällä kaikki voimat uhrattava. Innostuneena keksintöönsä kiirehti siis karhu suden pesälle.

Ei hän siellä kauan viipynyt. Hukka istui talonsa portailla ja paljasteli keltaisia hampaitaan auringolle irvistellen mielihyvästä, kun se hänen takkuista turkkiaan niin suloisesti lämmitti. Hän oikein säikähti ja hyppäsi kohona ilmaan, kun karhu hänen takaansa yhtäkkiä kovalla äänellä rönkäisi: »Kaskenpolttoon, kuoma, kaskenpolttoon!» Eikä hän ehtinyt vielä säikähdyksestään sanottavasti selvitä, ennen kuin näki jo karhun sitä samaa vauhtiaan mennä lylleröivän tiehensä. Ketun talollehan karhu kiirehti ja kiljaisi sinne tultuaan ketulle sivu mennessään: »Kaskenpolttoon, kasakkamies, kaskenpolttoon!» — »Siunatkoon!» räsähti kettu, »kyllä tullaan, jahka huttu syödään!» Mutta karhu oli samalla mennyt sen tien perään.

Kettu haukotteli talonsa portailla auringossa istuessaan ja turkkiansa puhdistaessaan, josta talven karva rupesi irtautumaan. »Enpä minä nyt viitsisi sinun kaskeasi ruveta polttamaan! On niin likaista työtäkin mokoma tuherrus,» ajatteli hän siinä, mutta arveli sitten kuitenkin: »Ehkä menen sentään, sillä eihän tiedä, mitä hauskaa siellä eteen sattuu,» ja hän läksi mennä litvittelemään karhun jälkeen.

Mutta eipä kettu liuvari pitänyt kulkiessaan kiirettä, meneskeli vain omia aikojaan ja oli hyvin iloissaan kevään kauneudesta. Lintujen käräjäpaikkaa lähes-

tyessään hän arveli, että eipä taitaisi pikku paisti pahaa tehdä, koska sitä on siksi paljon tuohon koolle saatu, koetti hiipiä varovasti, mutta varikset, varovat linnut, hänet ajoissa huomasivat, josta kettu vannoi kostoa variksille. Ja viimein, vaikka kuinka olisi viivytellyt, hänkin joutui perille, näki sakean savun nousevan mäen rinteestä, näki, kuinka karhu ja susi ahkerasti nokisia puita vyöryttelivät ja kaskea taidolla tasaisesti polttivat. Ei hirvinnyt kettu lähteä siihen joukkoon, vaan makasi ensin pensaassa hyvän aikaa piilossa, kunnes hyppäsi kannon nenään istumaan ja katseli viisaasti ja vilpittömästi työn menoa. Silloin huomasi hänet karhu ja äyhkäisi vihaisesti: »Tule polttamaan kaskea! Mitä siellä laiskana istuskelet!» — »Minäkö, laiskanako?» kysyi kettu muka ihmetellen, »johan minä olen alusta saakka täällä vartioinut, ettei kulo pääse metsään: polttaisi vielä teidätkin. Raatakaahan te, kuomat, vain ahkerasti, minä kyllä täällä ranteessa vartioitsen, ettei pääse vahinkovalkea irti.» — »Vartioitset, mitä vartioitset, mokoma veijari», murisi susi vihoissaan, jo ennestäänkin viiruinen naamansa aivan noessa kuin kaskenpolttajalla konsanaankin, mutta karhu kuitenkin tyytyi arvellen: »No varjelehan nyt, kun hyvästi varjelet, ja mitäpä hyötyä sinun, räpäleen, töistäsi täällä savussa ja kuumuudessa olisikaan, sillä ethän sinä jaksaisi näitä suuria puita liikutella.» Kettu totteli mielellään karhun sanaa, pistäytyi pensaan juureen ja veti unta päähänsä hyvät tovit.

Saivat siinä sitten karhu ja susi kasken vihdoin rovituksi ja rupeavat kyntää rytyyttämään. Kontio on kova kyntömies, vetää auraa niin että suuret juuret katkeilevat ja pehmeäksi sekä muheaksi muokkaa pel-

lon, hiki päässä raataa suden kanssa. Saadaan jo pelto muokatuksi ja ruvetaan aitaa panemaan, jolloin muistetaan kettukin ja huudetaan hänetkin työhön. Mutta kettu sieltä vain vastaa, että pankaahan, kuomat, te se aita, hän täältä syrjästä katsoo, ettette loukkaa itseänne. Susi taas murisee mokomalle laiskurille, mutta karhu tyytyy työinnossaan, kovin kourin tarttuu suuriin honkiin ja nostelee ne keveästi aidan selkään — ihan mahdottoman jykevän aidan laatiikin kaskelleen, ettei ole metsän juoksijoilla, vaikka kaikki hirvetkin siihen yrittäisivät, tulemista hänen kaskelleen. Niin saadaan kunnollinen aita valmiiksi ja ruvetaan kylvämään. Entisen aikeen mukaan oli susi käynyt Horpon isännältä pyytämässä siemeniä ja isäntä oli antanut sillä puheella, ettei saa enää tehdä pahaa hänen elukoilleen, ei kesällä eikä talvella.

Silloinpa karhukin jo hiukan väsyneenä karjaisee ketulle: »Tule kylvämään nyt!» — »Voi hyvät kuomat», vastaa kettu, »enhän minä miten täältä kylvämään joudu, minunhan täytyy tehdä täällä linnun rajaa, etteivät linnut tule syömään meidän ainoita siemeniämme. Mitenkäs sitten, jos nuo kaikki linnut tuolta äskeiseltä paikalta pölähtävät tänne meidän ohriamme nokkimaan; ei taida monta piikkiä silloin huhtaamme kohota!» — »Ka no», mukautui nyt karhu asian ymmärtäen, mutta susi murjotti vihaisena, että vähät hän tuollaisesta kasakasta, joka vain laiskana makailee. Niin kylvettiin kaskeen satoisa ohra ja toivotettiin Ukon, ylijumalan, siunausta touon kasvulle.

Kun oli näin päästy tärkeistä töistä, tuntuikin ihanalta lähteä pitkin saloja kuljeskelemaan ja katselemaan, mitä hauskaa tuolta eteen kopeutuisi. Lähtevät

kolmin menemään jutellen hyvillä mielin ja ketun iloisena juoksennellessa ympärillä, kun tulevatkin äkkiä ilmolaisten tervahaudalle, joka siinä omia aikojansa kyti sievästi. Kettu heti ehdotti, että koetetaanpa, kuka jaksaa hypätä sen yli. Susi ja karhu olivat paikalla valmiit. Sanaa sanomatta susi otti vauhtia ja aivan roikaisemalla hyppäsi yli, kettu meni perässä ja hypätä kiepsautti sievästi yli hänkin, ja molemmat sitten kääntyivät katsomaan, kuinka sieltä karhu tulla tömähtäisi. Karhukin innostuneena koetti parastaan, otti touhottaen vauhtia ja hypätä töpsähytti minkä jaksoi, mutta eihän se, äijäpaha, jaksanutkaan, vaan pudota jymähti suoraan hehkuvaan haudan silmään. No sun vietävä! Kettu aivan kuukertui nauruunsa, kun kontio hirmustuneena, tulen ja savun seassa, tulla pölähti haudasta tantereelle ja alkoi tuskasta möristen nuolla käpäliään, mutta pianpa nauru jäähtyi hänen ikeniinsä, kun kontio samalla kaapaisikin hänen jälkeensä vannoen: »Minä sinut syötävän . . .!» Huutaen ja peläten kettu karkasi pakoon karhun painaessa hirmuisesti möräten hänen perässään, niin että kangas jymisi ja sammalet käpälien alta sinkoilivat. Kuka tietää, kuinka ketun olisikaan käynyt, ellei hän olisi jaksanut juosta niin kauan, että karhua rupesi laiskottamaan. Päivä paahtoikin tavattoman kuumasti ja ukko parka oli muutenkin kaskenpoltostaan väsynyt, niin että kun hän oli laukata nulkkaissut jonkun matkaa, hän rupesi arvelemaan, että pahalainen laukatkoon kettu repaleen hännässä tällaisella helteellä. Niinpä hän kohta tultuaan varjoiseen kuusikkoon, jossa kirkas lähde kiven kolosta pulppuili, heittäytyi viileälle sammalelle, venyttelihen siinä mielissään, hautoi käpäliään kylmässä

vedessä ja antoi ketun mennä menojaan, arvellen että kylläpähän vielä tavataan.

Mutta kettu oli todenperään säikähtänyt ja mennä viiletti vielä senkin jälkeen hyvän aikaa pakoon minkä käpälistä pääsi. Kenties olisi hän jatkanut matkaansa kauaksikin, ellei eräs aivan ihmeellinen kulkue olisi tullut häntä vastaan ja herättänyt hänen huomiotansa.

XLVI.

MONTA JUOJALLE TULEVI.

Ohrasta oluen synty,
Humalasta julkijuoman.

Omituisesti vaikutti tämä kevät myös Immilän isoon ja suvustaan ylpeään kukkoon, häneen, jonka esi-isä oli ollut kuninkaissa kukkumassa, herroissa hyräjämässä. Ei hän enää tänä keväänä niin riemullisesti kaulaansa kurkottanut eikä laulaa hujautellut kuin ennen, seisoi vain hartaasti aatoksissaan yhdellä jalalla ja mietiskeli vakaasti ja ummessa silmin syntyjä syviä, asioita ainoisia. Ei hän maailmalle huutanut mietteitään, ei julistanut kenellekään syvää vakaumustaan, että maailman loppu oli pian käsissä, yksin vain kantoi aatostensa taakkaa, odottaen, milloin sen, minkä tuleman piti, oli tapahtuminen.

Huolestuneena seurasi hänen menoansa syrjästä hänen uuttera ja uskollinen, topakka ja toimelias puolisonsa ajatellen: »Mikähän sitä tuota meidän isäntää oikein vaivaa?» Koetti hän kyselläkin, mutta ei kukko

mitään sanonut, kurahtihan vain salaperäisesti. Ja kun hän alkoi vähitellen lyödä laimin kaikkia isännän tehtäviäänkin, kohosi kanan huoli ja harmi korkeimmilleen ja hän ajatteli päättäväisesti: »Ei, lääkettä sille täytyy ruveta puuhaamaan, jotakin, joka jälleen palauttaisi hänen iloisen ja hilpeän mielenlaatunsa.» Ja tapansa mukaan ryhtyi kana puuhakkaasti toimeen.

Hän kiiruhti varastoilleen, jossa hänellä oli kätkettynä löytämänsä ohranjyvä, ja rupesi panemaan olutta siitä. Väkevän ja hyvän tekikin kana oluen, ruskeankuohuvan ja voimakkaan, jonka käytti ja mausti humaloilla hyväksi. Sitten hän kutsui miehensä ryypylle, sanoi: »Juo, äijä rukka, ota kulaus murheeseesi, että pääsisit entiselle laulutuulelle.» Ja Immilän iso ja ylpeä kukko totteli, sanoen: »Mielelläni otan, eukko kulta, eihän ryyppy näin isolle miehelle koskaan pahaa tee!» Mitäpä siinä — äijä istui pöydän ääreen ja akka juoksutti hänelle haarikalla olutta eteen.

Mutta varomattomasti oli eukko tässä suuren huolensa kehoittamana menetellyt, sillä iso kukko ei muistanutkaan pitää kohtuutta, vaan joi ylettömästi, niin että päihtyi aivan kokonaan. Ja silloinpa löytyi äijästä entinen laulunääni hakemattakin. Kas, kuinka hän ylpeänä Immilän tanhualla pasteeraili, kiljahteli ja kiekui huikeasti ja rellusi aivan humalassa rentona kuin maailman mahtavin herra. Ihmeissään ja peloissaan tätä jo kana katseli ja kotkotti varoittavasti, mutta ei kukko siitä huolinut, vaan joi juomistaan, minkä haarikassa vain nestettä riitti. »No johan tuo on hullu mies!» päivitteli kana tuskissaan ja kävi tempaamassa haarikan pois kukolta, joka siinä jo tanssahteli ja hypähteli yhdellä jalalla ja korkealla äänellä vaati kaikkia Ilmolan

kukkoja kanssansa otteluun. Mutta liian myöhään ryhtyi eukko rajoittamaan miehensä juomavauhtia. Ukko oli aivan humalassa, reuhasi ja rellusi kuin viimeistä päivää, ja retkahti sitten nukkumaan sikeästi kuin pölkky. Eivätkä hänen onnettomuutensa siihen suinkaan loppuneet.

Ylettömästä juomisesta meni hänellä vatsa aivan pilalle, niin että hän siinä nukkuessaan yhtäkkiä sotki kokonaan hienot housunsa. »No kyllä sinä olet koko äijän kahmu!» torui kana tuskissaan. »Kiireesti kaivolle, että saan siellä viruttaa housusi!» Ja kana tarrasi ukkoaan niskapielistä kiinni ja viedä retuutti hänet kaivolle, jossa vinttasi vettä ja rupesi toruen ja touhuten housuja pesemään.

Synkkänä seisoi siinä vierellä Immilän iso ja ylpeä kukko ja kovin vihloi kipeästi hänen tuntoansa. Hän tuijotti tylsästi eteensä, kuunteli hajamielisesti akkansa torumista ja omituiset, merkilliset aatteet juokalehtivat hänen aivoissaan. Sattuipa silloin keväinen, vilkas tuuli lennättämään lehteä edellään, kiidätti sitä lystikkäästi helmoissaan, heitti sen tuonne ja otti taas, toi tänne ja lähti uudelleen viemään, kunnes sattuikin lehti kaivon aukon kohdalle. Sinnepä se ehti pujahtaakin ennen kuin tuuli ehti sitä uudelleen korjata, ja niin se leijaili kanan nokan editse alas kaivon pimeään syvyyteen. Kana keskeytti pesemisen, hölmistyi ja koetti katsoa, mikä se oli, mutta ei ehtinyt saada siitä enää selkoa ja jäi pesukarttu kourassa asiaa miettimään.

»Mikähän se oli, kun putosi sellainen kimpurainen kampurainen kaivoon? Oli kuin olisi lehti puusta leimahtanut?»

»Jaa, kampurainenko kaivoon?» heräsi kukko syn-

kistä mietteistään kysymään. »Tuonne kaivoonko se todellakin putosi? Mitähän sekin ennustanee?»

»Ennustanee?» koetti kana halveksia häntä, »mitä se nyt ennustaisi, jos jotakin kaivoon putoaa! Hyh!»

Mutta sydämessään tunsi hän outoa pelkoa ja arkuutta, sillä hän oli kovin taikauskoinen, kana parka. Ja kun hän katsoi ukkoaan, jolla oli synkkääkin synkempi ilme muodollansa, säikähti hän kerrassaan ja kirkaisi:

»Taivas hyvästi siunatkoon — mitä sinä holttaniekka siinä moljotat?»

Ei kukko vastannut pitkään aikaan, vaan katsoi vakaasti yhteen paikkaan, kauan ja värähtämättä. Sitten hän sanoi kolkolla äänellä:

»Tästä tulee maailmanloppu. Sitä se kampuraisen putoaminen ennustaa. Nousiko vesi kaivossa suurelle torvelle?»

Nyt meni kanalta viimeinenkin järkivähä sekaisin. Hänestä tuntui, että vesi oli todellakin noussut kaivossa suurelle torvelle kampuraisen pudottua ja hän jo vastasi varmasti:

»Nousi — tuleeko se maailmanloppu nyt aivan pian?»

»Tulee — saattaa tulla tuossa paikassa, niin että ala nyt kiireesti, akka kulta, panna nursuja läjään, että päästään tästä pakopirtille. Siellä kukaties pelastumme.»

Kesken synkkääkin synkempää kohmelo- ja maailmanloppumielialaansa halutti kukolla nyt nauraa nähdessään akkansa mennä leuhottavan kaivolta pihaan hakemaan matkaan vähiä varojaan. »Jopa sille kerrankin tuli kiire, mokomalle hönttyyttäjälle», ajatteli hän halveksien, mutta katui sitten vanhaa sisuaan,

kiekaisi surumielisesti ja rupesi ajattelemaan monia ja pahoja tekosiansa, sillä väkevä kuoleman pelko ahdisti häntä. Ja kun akka vihdoin palasi kaivolle takaisin, lähtivät he kiireesti ja hartiat kumarassa painamaan saloa kohden, ukko edellä ja akka koettaen parhaansa mukaan tulla perässä.

Niin he menivät ja kauan ei heidän tarvinnut kulkea, ennenkuin he huomasivat, että metsän elävätkin olivat oudossa liikkeessä. Tuossa tulla siristi pyy hätäisesti lentäen pimeästä kuusikostaan ja kysyi heidät nähtyään pahaa aavistavalla äänellä, mihin naapurit nyt olivat menossa. Kiekaisten vastasi silloin kukko: »Maailmanloppua pakoon. Kimpurainen, kampurainen putosi kaivoon ja vesi nousi suurelle torvelle. Maailmanloppu on tulossa. Käy kanssamme pakenemaan, sillä olemme suojapaikkaa etsimässä.» — »Hyvä isä meitä kaikkia varjelkoon!» siunasi pyy säikähtyneenä, »lähdenhän minä mukaan, kun tässä sellainen hävitys on tulossa», ja niin he jatkoivat kaikin kolmen matkaansa.

Kauan he eivät olleet kulkeneet, ennen kuin heidän seuraansa olivat vähitellen liittyneet metsäkana, teeri, metsopariskunta ja jänis. Kun jänis oli muljottavin silmin ällistyneenä kysynyt, minne nyt naapurit sellaisella vauhdilla mennä touhottavat, oli kukko koko joukon puolesta vastannut: »Minnekö menemme? Maailmanloppuapa pakoon tietenkin. Näetsen, — Jumala putosi kaivoon ja vesi nousi suurelle torvelle — mikäs siitä on muu tulossa kuin maailmanloppu?» — »Niin aina», mukautui jänis, »täytyyhän siitä jo toki maailman loppua, kun itse Jumala kaivoon putoaa!» Kukko oli yhtäkkiä mielessään päätellyt, ettei se lehden näköi-

nen kimpurainen kampurainen voinut olla mikään muu kuin Jumala ja oli ottanut heti tämän ajatuksensa täytenä totena sekä julistanut sen hämmästyneelle jänikselle. Huolissaan korviansa viipoitellen mennä kyykki nyt jänis joukon jatkona, mutta kukko oli jo vähitellen päässyt kohmelostaan, ruvennut pitämään tätä metsäretkeilyä peräti hauskana ja mennä vouhotti pitkin askelin kulkueen etunenässä, akan kokiessa tulla perässä.

Mutta hetken kuluttuapa heille kaikille tuli tiukka pysähdys, kun pensaan takaa ilmestyikin eteen itse Mikko Repolainen. Pöllähtävät siinä kovin maailmanlopun pelkääjät, sillä he tuntevat Mikon vanhastaan, ja niin seisotaan ja katsotaan, mitä tästä rupeaa syntymään. Mutta Mikko, mielevä mies, huomaa kohta jotakin erikoista olevan tekeillä ja kysyy maireasti ja sulavasti: »Minne olette menossa, hyvät naapurit ja kyläntiehet!» Vastaa silloin kukko reilusti: »Maailmanloppua pakoon. Kun lehti puusta leimahti, kimpurainen kampurainen alas keikkui ja Jumala pudota jysähti kaivoon, niin silloin ei voi muu olla edessä kuin maailmanloppu. Sitä pakoon me kanan kanssa kiiruhdimme ja nämä hyvät naapurit ovat seuraamme yhtyneet. Tule sinäkin!»

Silloin kettu ajatteli mielessään: »Tästä tulee haus kaa!» Ääneensä sanoi hän, ollen muka peräti peloissaan: »Ka lähden, rakkaat veljet, mielelläni lähden matkaanne, mutta minne sitten oikeastaan menette?» Se oli kukolle ja kanalle hämmästyttävä kysymys, sillä sitä he eivät olleet vielä itsekään miettineet. Noloina he katselivat toisiaan arvellen, ettei ole vielä päätetty, minne mennään — onpahan vain yleensä pakomatkaa tässä alotettu, mutta kettupa samalla aina viisaana mie-

henä päästi heidät pulasta. »Minäpä tiedän», sanoi hän, »minne mennään — tuolla Katilan ämmän autiopirtissä on hyvä majailla ja suojaa pitää, kun maailmanloppu rupeaa tulla rytistämään, mennään sinne!» — »No mennään!» ihastuivat siitä kaikki ja niin lähdettiin, mutta nyt asettuikin kettu kulkuetta johtamaan.

Kuljetaan, kuljetaan, niin jo tuleekin susi vastaan ja yksivakaisesti muljauttaa silmiään sekä kysäisee jurosti ketulta, minkä ihmeen kulkueen tämä on peräänsä saanut. Mutta hyvä olikin nyt mies vastaamassa, kun oli itse kettu. »Terve, kuoma!» sanoi hän reilusti, »maailmanloppua tässä pakoon mennään ja parasta on sinullekin että lyöttäydyt joukkoon, sillä muuten ei sinusta jää jäljelle muuta kuin palaneiden karvain katku.» — »Älä nyt!» säikähti susi paikalla, »mistä sinä tiedät, että maailmanloppu tulee?» — »Tiedät», matki kettu halveksivasti, »johan sen nyt tietää koko maailma! Kun nyt nää kukko ja kana olivat kaivolla — niin, se minulta jäikin kysymättä, että minä te siellä kaivolla oikeastaan teitte?» Kukko oli hiukan vaivautuneen näköinen ja koetti nykkiä kanaa kyljestä ja suhdittaa, mutta kana vastasi rehellisesti: »Mitäkö? Tämän äijän kahmun likautuneita housujahan minä siellä virutin.» Kaikki tirskuivat, mutta kettu sanoi vain: »Ahaa», ja jatkoi sitten sudelle: »Niin, kun nyt tää kana viruttaa siellä kaivolla ukkonsa likautuneita housuja — niin, sehän minulta jäikin kysymättä, kuinka ne olivat päässeet sotkeutumaan?» Taas nyki kukko ja suhditti akkaansa, mutta tämä vastasi avomielisesti: »Niin no, itsehän se ne sotki, kun joi olutta liiaksi ja humalassa pörräsi ja rellusi.» Taas nauroivat kaikki ja kukko ärähti akallensa, että täytistäkö sinä

kaikkia menet tuolle kettu halvatulle kertomaan. Tämä ei taaskaan muuta kuin kuivasti naurahti ja jatkoi: »Niin, kun tämä kana siellä kaivolla virutti niitä ukkonsa itse sotkemia ainoita housuja, niin yhtäkkiä kuuluu humaus ja jumaus! Nämä katsomaan! Ja siinä samassa näyttää kuin lehti puusta leimahtaisi, kimpurainen kampurainen lähtisi liitämään, eikä aikaakaan, niin jo pudota jymähti itse Jumala kaivoon, jotta ei muuta kuin vesi nousi suurelle torvelle. Äkkiä silloin kukolle selvisi, että se maailmanloppu, jota hän ja hänen sukunsa oli ijän kaiken odottanut, oli nyt tulossa.» Ja sitten kettu huusi suurella äänellä: »Ja se tulee, tulee kuin tuuliaispää, niin että kiireesti pakoon kaikki, jolla on vähänkään jalan nimellistä allansa!»

Kuullessaan ketun kertomuksen ajatteli kukko itsekseen, että oli hän itseään luullut eteväksi valehtelijaksi, joka kyllä osaa pistää terettä asian rakoon silloin kun tarvitaan, mutta että näkyy tuo kettu veijari olevan vielä jonkun verran häntä parempi. Ääneensä hän ei kuitenkaan sanonut mitään, lupsauttelihan vain nahkapeitettä silmilleen hyvin totisen näköisenä. Mutta susi oli ketun kertomuksesta kerrassa kauhistunut. Hän koetti saada ääntä kurkustaan, mutta ei aluksi onnistunut, ähkyihän vain hiljalleen. Lopuksi hän sai kurkkunsa selvitetyksi ja sanoi vavisten: »Kettu kuoma, rakas veljeni, ota minutkin mukaasi sinne autiopirtille ja suojele minuakin neuvoillasi, jos sinne asti tuhon laita riipaisisi!» — »Kyllä kyllä, tietysti», vastasi repo, »jouduhan vain matkaan!» Ja niin lähdettiin taas menemään, ensin kettu, sitten hukka ja sitten ne muut.

Eipä oltukaan kauan kuljettu, kun varjoisassa kuusikossa kavahtikin heidän eteensä karhu. Kova pelko

valtasi silloin kaikki, semminkin ketun, joka vasta äsken oli päässyt kontion kourista livistämään. Hän ajatteli jo pujahtaa tiehensä, kun karhu samalla, nähtävästi jo unohdettuaan äskeisen tapaturmansa, rauhallisella äänellä murahti, että minnekäs nyt naapurit sellaisella touhulla menevät. Ja siitäkös vasta kettu sai aiheen uuteen liian laskettoluun, jossa hän maalasi maailmanlopun niin hirvittäväksi, että karhu paikalla nousi makuultaan sammalelta ja kysyi kauhistuneella äänellä, että »häh!» Ja kun kettu sitten antoi tarpeellisia lisäselvityksiä, rupesivat karhulla takavillat tutisemaan ja hän sanoi hätäillen, että painetaan nyt, pyhät veljet, kiireesti pakoon.

Kuljetaan siitä sitten touhuten Katilan autiotuvalle päin, ensimmäisenä kettu, sitten karhu ja susi, ja lopuksi muu väki, kunnes tullaankin marjaiselle kankaalle. Silloin kettu huomaakin uuden asian, istahtaa hännälleen ja julistaa: »Kuulkaapas, ristikansa, mitäs me sitten siellä tuvassa syömme, kun maailmanloppua odotetaan?» Ällistytään siinä ja ajatellaan, että mitä syödään, mutta ei huomata eväätksi sopivaa. Silloin kettu taas viisaasti lausahtaa: »Marjoja syödään, makuisia marjoja! Tässähän on kangas punaisenaan viimevuotisia vesipuolukoita — poimitaan niitä!» Sehän oli mieluista puhetta kaikille. Hetkessä ovat keväisestä koivusta rovetuohet kiskotut, ropeet valmiit eikä muuta kuin aletaan kyökkäistä marjanpoiminnassa. Pian ovatkin ropeet täynnä itsekullakin ja niin vihdoinkin päästään matkan päähän, Katilan autiotuvalle. Sinne leiriydytään ja ruvetaan pitkästä matkasta väsyneinä levähtämään.

»No, nyt se saisi maailmanloppukin jo tulla», arveli

siinä vihdoin susi, joka oli päässyt rauhoittumaan ja ruvennut epäilemään koko asiaa ketun tavallisiksi kujeiksi. »Saisipa hyvinkin», vastasi siihen kettu yksikantaan ja vilkaisi pahanenteisesti kukkoon, joka kuitenkin oli akkoineen kaiken varalta korjautunut orrelle. Sinne olivat muutkin linnut siirtyneet turvaan ja haastelivat keskenään tyynesti, että täältäpä tuota pääsee valmiiksi siivilleen, jos niin että tupa rupeaa pahoin järkähtelemään, kun se oikea rytinä alkaa. Oltiin siinä sitten vaiti ja syödä natusteltiin marjoja, kunnes tuli ilta ja ruvettiin nukkumaan. Silloin olivat muut jo syöneet marjansa kaikki, mutta karhu oli säästänyt omistaan puolet. Hän pisti ropeensa tuvan kiukaalle, muljautti vihaisesti muihin ja julisti murahtaen: »Joka nuo tuosta käy syömässä, sen minä tapan!» — »Kukapa ne nyt söisi!» ihmetteli kettu vilpittömästi, »eno panee vain rauhassa maata, sillä ellei maailmanloppu yöllä tule, niin varmasti ne siitä aamulla löydät.» Alkoi sitten raskas makuu ja kuorsauksen jyrinä, niin että koko tupa tärähteli.

Kettukin oli nukkuvinaan, mutta makasikin hauin unta. Kun kaikki muut olivat vaipuneet sikeään uneen, nousi hän hiljaa, pujahti kiukaalle ja natusteli siinä makoonsa karhun marjat. Syötyään ne kaikki, yhtä vaille, otti hän sen viimeisen marjan ja pisti sen hiljaa suden huulelle, joka oli siltä nukkuessa vähän auki lerpahtanut. Sen tehtyään hän vasta rupesi todenteolla maata.

Aamun hämärtäessä sitten karhu heräsi, venyttelihen makeasti, kunnes kömpi pystyyn ja kahmusi kiuasta kohti syödäkseen säästämänsä marjat aamutuimaansa. Mutta voi sinun vietävä! Marjoja ei ollutkaan. »Prrr . . .!»

ärjäisi karhu vihastuneena, niin että kukko tuupertui alas kynttensä nokasta, »kuka riivattu on käynyt minun marjani syömässä?» Heräsivät siitä kaikki hämmästyneinä, kun kontio kahdella jalalla seisten tuvan keskellä hirmuisesti pauhasi ja kirosi. Kettu ainoastaan säilytti mielenmalttinsa, lähestyi metsän valtiasta nöyrästi ja sulavasti sekä viittasi salavihkaa suteen, joka vielä unimielissään, silmät sikkarassa ja huuli lerpallaan, ihmetteli mikä oli hätänä. Ja ketun viittauksesta, että sudella oli huulen mutkassa marja, karkasi karhu hänen kimppuunsa kuin suunnaton sammalmätäs. »Vai sinä tässä uskalsit minun marjani syödä, mokoma volonaama, mutta nytpä minä syön sen sijaan sinut itsesi!» karjaisi hän ällistyneelle sudelle, joka tuskin vieläkään ymmärsi muuta kuin että kovin oli nyt kaskenkaatotoveri raivostunut. »No en silmäänikään!» ehti hän vain huudahtaa ja loikkasi samalla ovesta ulos niin pitkällä hypyllä, että meni tosiaankin kuin korento ilmassa, karhun ehtimättä häntä saavuttaa. Yhä enemmän tästä kiukustuneena kontio puhisten katseli ympärilleen ja huomasi ketun, joka siinä matalana ja lipevänä odotteli, mitä tästä kaikesta piti tuleman. »Kuule, kettu» sanoi karhu synkästi, »eipä sitä taida sitä sinun maailmanloppuasi tullakaan. Kuule, kuka sen asian nyt oikein pani alulle?» Ja karhu lähestyi vitkalleen repoa, joka sitä mukaa väistyi ovea kohti. »Kukkohan siitä ensiksi kertoi», vastasi hän totuuden mukaisesti ja katsoi, oliko pakoreikä selvä. »Vai niin, vai tää kukko se olikin», puhui nyt karhu ja siirrähteli kukkoa kohti, joka hänkin levottomana kurkkaili oveen päin. »Enhän minä, tuo kanahan se ensiksi kampuraisen näki», ehätti hän akkansa niskaan kantelemaan. »Vai niin, vai tää

kana se siis olikin», vaihtoi karhu kysymystään ja läheni kanaa vuorostaan.

Silloin kaikki ymmärsivät, että tässä oli nyt tulossa tuhon päivä, ellei ajoissa pakoon päästy. Hirmuisesti kotkottaen ryntäsivät kukko ja kana ovesta ulos, metsäkana rupesi kiroomaan ja sadattelemaan kauhealla äänellä sekä meni sen tien perään, kettu luikaisi kankaalle kuin sukkula ja metso akkoineen torui karhua korkealta orrelta minkä jaksoi. Turhaan koetti ukko ottaa heitä kiinni ja ajaa takaa: mikä oli menevää, se meni. Niin loppui nolosti tämä Immilän ylpeän kukon maailmanlopun puuha.

Mutta hänen itsensä kohdalle ei päivä vielä ollut tällä lopussa. Tuskin oli hän päässyt akkansa kanssa rauhassa alottamaan paluuretkeään, kun akka jo törmää hänen niskaansa ja alkaa armottomasti peitota mokomaa ukon turjaketta, joka ensin juopi itsensä humalaan, sitten sotkee housunsa, sitten ennustaa maailmanloppua ja vihdoin koettaa sysätä kaikki viattoman akkansa syyksi. Mutta nyt hän olikin kaikesta hulluudestansa saapa täyden tilin, saapa niin, että pysyisi järjillään loppuikänsä, mokomakin kuninkaissa kukkuja, herroissa hyrisijä — ja heltästa retuuttaen kuljetti topakka akka ukkonsa kotiin ja paiskasi hänet häpeällisesti kanahuoneen nurkkaan pahnoille suuria aatteitansa miettimään ja selvittelemään.

Sellainen oli elukkain maailmanlopun retki.

XLVII.

SORMET SOITTAJAN KULUVI.

Tuota käänti, tuota väänti,
Tuota sormin suoritteli,
Kynsin kymmenin piteli.

Päästyään näin pakoon hirmustuneen kontion kynsistä mennä lerkkasi kettu yksikseen tietä pitkin odotellen mielessään, mitä ihmeitä tahi hyviä syötäviä nyt sattuisi eteen osumaan. Eipä aikaakaan, kun jo rupesikin tien mutkan takaa kuulumaan peräti outoa ja kummallista, ketusta vallan kaunista äänen pitoa, ja uteliaana sekä hämmästyneenä hän istahti tiepuoleen odottamaan, mitä tuosta tulisi. Hetken kuluttua hän näki, kuinka mutkan takaa saapui iloisin askelin ja keveästi hypähdellen mies, joka piti leukansa alla omituista konetta, sitä jollakin kapulalla hangaten. Koneesta tuli tulvanaan noita äskeisiä kauniita ääniä. Niin mies, joka oli Ilmolan kylän pelimanni, pelata kriikutti siinä kulkiessaan; hän oli menossa häihin ja nautti siitä ilosta jo etukäteen.

»Mitä sinä nyt teet?» kysyi kettu, kun tuo kulkevainen mies, joka pelata taisi, tuli hänen kohdalleen.

Pelimanni ällistyi, kun kettu yhtäkkiä tällä tavalla rupesi häntä puhuttelemaan, mutta selvisi pian hämmästyksestään ja vastasi:

»Minä pelaan, mutta mitäs sinä siinä vahtaat?»

Silloin kettu valehteli, että hän muka vahtasi siinä hanhia, jos sattuisi niitä edes yhdenkään saamaan. »Vai hanhia!» hymähti soittoniekka, »mitäs hanhia tässä

olisi. Mutta tule tänne niin opetan sinut soittamaan ja kauniisti!»

Ja kun kettu, unohtaen tavallisen viisautensa ja varovaisuutensa, meni pelimannin luo, kaappasi tämä häntä hännästä ja pyöritti häntä yhdeksän kertaa päänsä ympäri sekä heitti sitten tiepuoleen että luut rutisivat. »Joko opit soittamaan?» kysyi hän sitten ilkamoiden ja rupesi itse jälleen iloisesti kriikuttamaan. »Jo», sanoi repo pökerryksistä selvittyään, »jo opin nyt tarkoin tämän konstin. Äkkiäpä se kävikin. Opetatkos muillekin?» — »Kyllä», vastasi mies, »jos vain on halukkaita oppilaita.» — »Ainahan niitä löytyy», arveli repo ja läksi kiireesti nilkuttamaan tiehensä.

Se kulkevainen mies, joka pelata taisi, meni iloisena edelleen ja kitkutti viuluansa kulkiessansa. Sattuipa silloin häntä vastaan saapumaan susi, joka omia aikojaan kuljeskeli maailmanlopun tuvalta pakoon päästyään. Kuullessaan miehen kauniisti soittavan susi pysähtyi häntä odottamaan, tunsi halua laulahtaa ja miehen tultua paikalle kysyi:

»Mitäs sinä nyt teet?»

Mies säikähti pahanpäiväisesti, kun hallava hukka hänet yhtäkkiä tällä tavalla pysähdytti, mutta vastasi sitten pelottomasti:

»Minä kuljen ja soittelen viulullani että metsä raikuu. Mutta mitäs sinä sitten teet?»

»Minäkö?» kömmähti siinä susi, »enhän minä tässä mitään erikoista, katselen vain, sattuisiko jonkun lampaan saamaan.»

»Hui hai!» sanoi siihen viuluniekka, »eihän täällä mitä lampaita, mutta tule lähemmäksi, niin opetan sinutkin kauniisti soittamaan.»

»No kas se», vastasi susi tyytyväisenä ja meni miehen lähelle, mutta tämäpä tempasikin samalla seipään maasta eikä muuta kuin sillä sitten sutta pitkin selkärankaa, että turkki pölysi. Surkeasti ulvoen läksi hukka mennä tömistämään pitkin kangasta, mutta mies arveli nauraen: »Jopahan opit soittamaan», ja läksi hilpeänä edellensä häätaloa kohti, jonne hänelle oli pitkä matka.

Sillä aikaa mennä latmisti kettu niin nopeasti kuin pääsi hakemaan karhua, sillä uusi koirankuje oli tullut hänen mieleensä. Tultuaan autiotuvalle hän löysikin lähistöltä karhun, joka oli unehtunut kaivamaan muurahaispesää ja murahteli mielissään syödessään makeita muurahaisen munia. Vaikka hän olikin jo aivan leppynyt äskeisestä suuttumuksestaan, ärähti hän kuitenkin ketulle:

»Täytistäkö tulet siihen norkkailemaan!»

»Älkää, arvoisa kuoma, suuttuko», pyysi kettu sulavasti ja nöyrästi, »vaan tulkaa kanssani tounaisemaan, sillä löysin tuolta pari hevosta, jotka kuolivat silloin, kun olimme Katilan autiotuvassa maailmanloppua piilossa.»

Näin kettu valehteli kavalasti vain saadakseen karhun mukaansa. Ja tämä oli moisesta löydöstä kuullessaan heti valmis, sanoen: »Ka lähdemme, kuoma! Kovin onkin maittavaa hevosen liha.»

Kiireesti kettu nyt läksi opastamaan karhua oikoiseen sen tien varteen, jota tiesi soittajan kulkevan. Saavuttuaan perille he pysähtyivät ja kettu sanoi karhulle, että odotetaan, niin saadaan kuulla ihme ja kumma. Karhu tuli jo uteliaaksi, että mitähän tässä oikein tapahtuneekaan, kun samalla rupeaa metsä rai-

kumaan ja se soittotaitoinen kulkijain tuli sieltä iloisena kuin varsa ja vingutti viuluansa. Pyöreiksi piti siinä karhun silmäin lentää, kun ihan tuntui koko maailma helisevän miehen kaunista soitosta. Kontio istahti hännälleen, kuunteli ja ihmetteli sekä sanoi ketulle: »No voi sun peto!» — »Eikö olisi hauskaa osata soittaa tuolla tavalla?» kysyi kettu silloin. »No sano vielä muuta», ihasteli kontio. »Minä kun tuolla tavalla soittaisin, niin pitäisi siinä olla koko Metsolan kansalla rattoisaa.» — »Meneppäs pyytämään, että tuo mies opettaisi sinuakin soittamaan». — »Ei se, mitä se minusta, minulla on niin kovin puisevat käpälät ja pitkät kynnet», epäili karhu. »Kyllä mies ne pian lyhentää», väitti repo. »No, ehkäpä sitten menenkin», innostui lopulta karhu ja läksi miehen luo, ketun jäädessä syrjemmälle katsomaan, kuinka tuossa kävisi.

Karhu tömähti sieltä viidakosta sen pelaavaisen miehen eteen ja sanoi: »Kuule, mitenkähän minäkin oppisin noin kauniisti soittamaan?» Mies säikähti ensin puoli kuolleeksi, kun kontio koko komeudessaan sillä tavalla ilmestyi hänen eteensä, mutta toipui siitä kuitenkin pian nähdessään, ettei äijällä ollut mitään pahoja aikeita. »Vai, soittamaan?» vastasi hän, »ahkeruudellahan ja pienellä konstilla tämän taidon oppii, jos haluaa. Sinä siis tahtoisit ruveta pelimanniksi?» — »No niin mielelläni», vastasi karhu, »etkö rupeaisi minua opettamaan?» — »Ka, saattanenhan tuota ruveta», arveli mies ja katseli ympärillensä kuin jotakin hakien. »Mitäs haet?» älysi karhu kohta kysäistä. »Haen tässä välikappaletta, millä ensin kyntesi soittoon soveliaiksi saattaa», vastasi mies, »sillä noin pitkillä kynsillä repisit vain koneesta hienot kielet poikki». Ja sattuikin

mies siinä huomaamaan tiepuolessa paksun hirren, meni sille istumaan, leikkasi notkeita koivun vitsoja ja rupesi vääntämään vitsaksia. »Mitä sinä noilla teet?» kysyi karhu taas. »Näillähän kyntesi sujutetaan ja soittosormiksi silitetään.» — »Ahaa», sanoi karhu, »vai niillä se tehdään.» — »Näilläpä näillä.»

Saatuaan vitsakset väännetyiksi sanoi mies: »Jos nyt sitten ruvettaisiin sitä soittamista opettelemaan. Paneuhan tuohon maahan pitkällesi ja ota tuo hirsi syliisi, jalkaisi väliin». — »Sillä tavallako sitä oppii?» kysyi karhu. »Sillä, tee vain niin kuin minä sanon», puhui mies, »niin takaan, että pian osaat pelata paremmin kuin luuletkaan». Karhu teki kuin mies oli neuvonut, otti hirren syliinsä ja kysyi: »Entäs nyt, mitä nyt tehdään?» — »Näin», puhui mies, »näinhän tätä oppia parhaiten otetaan», ja siinä karhun kanssa jutellessaan hän samalla sitoi kontion käpälät lujasti hirren ympäri yhteen. Kun hän oli saanut sen tehdyksi, kysyi karhu: »Joko minä nyt osaan pelata?» — »Jo osaat», vastasi mies, »ei puutu muuta kuin tappien voitelu», ja sitten kun hän otti keppinsä ja alkoi pudottaa karhua selkään, niin voi synkeä surkeus ja musta murhe. Kauhea parkuna pääsi siinä kontio paralta, valitus semmoinen, että miehestäkin tuntui kaamealta. »Kovinhan sinä opitkin lujasti pelaamaan!» ihmetteli hän, »ei sitten muuta kuin jatkat vain samalla tavalla, niin kuulevat sinun taitosi pian muutkin», ja niin tarttui hän taas viuluunsa, se kulkevainen mies, ja lähti menemään hilpeästi, pelata kitkutellen kulkiessansa niin että salo kajahteli.

Kettu luvari oli nähnyt piilostansa tarkoin, miten karhulle oli käynyt, ja läheni nyt miehen mentyä onne-

tonta soitto-oppilasta. »Vai tällä tavalla sitä oppii soittamaan!» ihmetteli hän ääreen päästyään, »ja kovan äänenhän sinä annatkin, vaikka paremmin tämä on niinkuin laulun tapaista.» — »Älä viisastele, vaan pure poikki nuo vitsakset, että pääsen tästä irti», murahti karhu, mutta kettu vastasi: »Eivät minun hampaani niihin pysty, niin että saat nyt opetella siinä soittamista sen aikaa kun käyn suden hakemassa». Ja niin kettu läksi juosta litvittelemään tiehensä.

Ketulla oli aikomuksena antaa karhun harjoittaa soittamistaan hyvänkin aikaa, mutta kohtasikin pahaksi onnekseen suden melkein heti. Kun susi jurosti tiedusteli, oliko hän nähnyt karhua, heittäysi hän rehelliseksi ja sanoi, että tuoltahan sen ääni kuuluu. »Mitä se siellä tekee?» kysyi susi ihmeissään havahtuen hänkin kuulemaan karhun surkeata vollotusta. »Se opettelee soittamaan», selitti kettu, »sillä oli äsken se kulkevainen mies opettajana.» — »Mennään katsomaan!» innostui susi ja niin he menivät. Pianpa sitten susi puri poikki vitsakset ja niin pääsi äijä taas tällä kerralla pinteestä, ollen vielä kiitollinen ketulle, kun tämä oli niin pian avun tuonut.

»Mutta nyt pannaan sille kulkevaiselle veijarille selkään!» vihastui karhu sanomaan, »se ei ole voinut kauas ehtiä.» — »Niin tehdään», sanoi susi, »sillä sehän on sama lurjus, joka roiteli minuakin pitkin selkäruotoani, että vieläkin kihelmöitsee.» — »Ja minua se pyöritti kuin sammaltukkua», tunnusti repo. Ei siis muuta kuin lähdetään mennä tömistämään. Jopas nähdäänkin pitkällä kangas-ojelmuksella miehen mennä tellävän, mutta on hänellä nyt akka mukanansa. Kuultuaan töminää takaansa hän kääntyy katsomaan ja huutaa

akalle: »Kas tuolla tulevat nuo kolme toverusta, joille äsken opetin soiton somaa konstia. Saat nyt nähdä, kuinka panen ne kaikki yhtaikaa pelaamaan!» Kuullessaan tämän valtasi karhun pelko ja hiukan joutavalta tuntui tuo puhe sudesta ja ketustakin. »Kukahan meistä menisi ensiksi tuota miestä lähempää katsomaan?» tuumaili siinä karhu ja määräsi sitten: »Mene sinä, kettu, ensin, sinähän olet muutenkin niin viekas!» — »Ka», arveli kettu, »saattanenpa mennä», ja läksi, hiipi hiljaa miehen lähelle ja katseli tarkoin hänen ja akan puuhia. Mutta tultuaan aivan ääreen huomasi hän, kuinka mies tempasi soittokäyränsä, heristi sitä hänelle ja ärjäisi: »Etkös vielä oppinut soittamaan!» Sitten hän sanoi kiirehtien akalle: »No, tuossa tulevat nyt ne, joita olet ikäsi ympäri maailmaa etsinyt — ota ja manaa ne nyt oikeueetn!» — »Hop-pop!» huusi akka, »vai siinä ne ovat! No ei sitten muuta kuin tuomarin eteen, mokomat hevosenrosvot!» Ja akka läksi kettua kohti niin että hameet hulmusivat. Silloin kettu pyörsi pakoon aika kierua ja sanoi karhulle ja sudelle: »Ei sinne ole menemistä — jo oli minutkin panna pelaamaan. Ja sitten siellä on se hullu akka». — »No olkoon, ei sinne siis ole menemistä, jos niin on», arvelivat toisetkin ja läksivät pois koko miehen paikkeilta nolon ja pelkääväisen näköisinä.

»Mutta missäs ne olivatkaan ne hevosen haaskat?» havahtui nyt karhu revolta kysymään. »Nekö?» vastasi kettu, »vielä niitä nyt enää olisi, kun on tällä soittomatkalla näin kauan hurjasteltu! Ja siksi toiseksi ei minulla ole enää aikaa lähteä sinua opastamaan, sillä minun täytyy mennä tuonne Airistolle, jonne kalat ovat kutsuneet minut tuomariksi.»

Susi nosti halveksivasti jalkaansa, mutta karhu kääntyi sanaa puhumatta kohti omaa tuttua korpeansa jälleen.

XLVIII.

MONI ON NYKÄ NÄKÖJÄÄN, MUTTA ON SUKA TAPOJAAN.

Kiiskinen kaloja vanhin,
Vata vanhin pyydyksiä,
Pata vanhin astioita.

Ei kettu vallan perättömiä puhunut niistä kalojen käräjistä kertoessaan. Airiston selän rannalla kälpäillessään hän sen oli vanhalta limakiiskeltä kuullut, kun oli koettanut rantamatalasta sitä suuhunsa tavoittaa. »Käräjiin saisit sinäkin tulla Airistolle», oli kiiski silloin hänelle kiven alta tiuvannut, ja siitä se oli ketun muistiin painunut.

Kalojen riidan alku taas oli seuraava. Oli kiiski kovasti kiukustunut hauelle ja miettinyt miettimistään, miten saisi sille pedolle kaikki sen tekemät tuhot kostetuksi. Se oli suuri ja vanha hauki, asui siinä kauniissa ja aurinkoisessa Airiston lahdessa ja söi kalaa kuin ahmatti, kiiskiäkään hyljeksimättä. Vallan olivat toiset kalat helisemässä sen ahmatin pedon vuoksi.

Näkipä sitten kiiski kerta, kuinka Vänskän Aatami laski suuren rysän tulvan aikana — se oli tänä samana keväänä — lahden pohjukkaan, ja kohta heräsi hänen kiviaivoissaan hyvä ja viekas ajatus. Hän läksi uida

lurittelemaan pitkin pohjaa varovaisesti katsellen, missä hauki mahtaisi olla, ja jopas löysikin. Tuossa se makasi päiväpaisteessa kiven kupeessa sikeässä unessa, vatsa pullollaan kalaa täynnä kuin suursyömärillä ainakin. Nähdessään hänet hyvin kylläiseksi poruutti kiiski pelkäämättä vettä hänen nokkansa alla ja teki hauin herättyä kohteliaan hyvän päivän. Äreästi hauki unisena tiedusteli hänen asiaansa, mutta kiiski sanoi viekkaasti:

»Eikös isäntäkin nyt kerta lähtisi kirkkoon, kun on näin tavattoman kaunis ilmakin. Vänskän Aatami kävi aamulla rakentamassa suuren ja komean kirkon tuonne lahden pohjukkaan. Lähtekää nyt vain, sillä täytyyhän kalan ajatella toki muutakin kuin ainaista syömistään.»

»Eipä minulla ole ollut tapana kirkossa käyminen», arveli siihen hauki jurosti, »ja parasta kai olisi, että söisin sinut heti; mutta jos mä häntä nyt tällä kerralla tekisin poikkeuksen ja pistäytyisin sitä Vänskän Aatamin kirkkoa katsomassa. Pääseehän tuolta pois, jos tuntuu saarna kovin pitkäveteiseltä ja ikävältä — saapuneeko sinne paljon muuta kalakansaa?»

»Saapuu, saapuu!» todisti kiiski innokkaasti, »tule vain nopeasti, että joudutaan ennen saarnavirttä paikoilleen. Ja ehdithän syödä minut kirkossakin.» Ja niin hän läksi uida luiruttamaan rysää kohti hauin tullessa laiskasti perässä kuin mikäkin lieko. Tultuaan rysän luo kiiski huusi: »Tässä on kirkon ovi ja täällä on jo koko seurakunta koolla!», meni nielusta sisään ja edelleen silmästä ulos, rysä kun oli tehty hyvin harvasta hapaasta. Hauki tulla jollotti totisena perässä, päätyi hänkin nielun kautta pohjukkaan, mutta ei tietenkään

päässyt ulos. Silloinpa alkoikin rysässä julma poru. »Syö nyt minut!» huusi kiiski ja varoitti: »Ei kirkossa saa pahaa elämää pitää! Ellet voine olla siivolla, niin tule pois, jumalaton!» — »Odotahan, riivattu!» puhisi hauki, mutta kiiski ui ilkkuen tiehensä.

Hauki sydäntyi kiisken petoksesta niin, että kooten vihapäissään kaikki viimeisetkin voimansa sai katkaistuksi rysästä muutaman silmän ja pääsi siitä pois livahtamaan. Kuohuksissaan hän nyt rupesi oikein appamalla syömään pikku kalaa, ahventa, särkeä, salakkaa ja kiiskeäkin, mitä vain siinä kiireessä sai ahmaistuksi kitaansa, ja samalla hän kuulutti kaikille, että oli seuraavaksi päiväksi kokoonnuttava Airistolle käräjiin. »Täällä teidän keskuudessanne ei ole mitään järjestystä eikä esivallan kunnioitusta, vaan saavat ja uskaltavat mitkä tahansa piikkiset limakuonot tulla pettämään ja surman reikään saattamaan kunniallisia, ikänsä kaiken rehellisesti eläneitä kaloja. Mutta siitä on nyt kerta kaikkiaan tehtävä loppu ja teille on valittava kuningas, joka ymmärtää opettaa teille lakeja ja asetuksia.» Näin pauhasi iso hauki mahtavasti, mutta äskeinen kiiski, joka oli houkutellut hänet rysään, piukaisi äkäisesti: »Itse sinä pahin rosvo olet, mokoma suursyömäri ja pikku kalain surma. Toki tarvitaankin täällä kuningas meidän raukkain turvaksi, mutta sinua ei siksi ikinä valita!» Hauki tavoitti kiiskeä kitaansa, mutta tämä ehti luikaista kiven reunan alle ja pörhisteli siellä piikeillään julman näköisenä, silmät pullollaan.

Ruvettiin sitten seuraavana päivänä kokoontumaan Airistolle ja kävikin siinä vähän tavaton porske. Oli julistettu käräjärauha, joten kaikki uskalsivat huoleti

saapua paikalle, suuren vedenalaisen kiven luo keskellä Aäriston selkää, joka on ollut ikuisista ajoista alkaen kalojen käräjäpaikka. Suunnattomin parvin heitä saapui, mustia ja kirkkaita kaloja kaikenlaisia, mutta lohta vain ei näkynyt. »Missä on lohi?» rupesivat sitten kaikki kyselemään, mutta kukaan ei tiennyt sanoa. Ainoa, joka olisi tiennyt, hauki nimittäin, ei puhunut mitään, sillä hän ei toivonut lohen saapuvan Kokemäeltä, jossa se parhaillaan virtaa ylös ponnisteli, tänne nyt kilpailemaan hänen kanssaan kuninkaan paikasta.

Kysyttiin siinä sitten, mitä tässä nyt ensiksi tehdään. »Mitä!» hönähti silloin hauki halveksivasti; »totta se nyt on kuningas valittava, koska kerta on sitä varten tänne tultu». »No kuka sitten valitaan kuninkaaksi?» kysyivät toiset kalat suu ammollaan. »Kukako!» murahti taas hauki, »totta kai se, joka on voimallisin tämän paikkakunnan kaloista. Katselkaapas ympärillenne, kuka mahtaisi tässä parhaiten sen vaatimuksen täyttää.» Ja hauki lekautti isoa pyrstöään ja loksautti leukojaan, niin että hänen kitaansa samalla kuin vahingossa katosi kahmalollinen pieniä siniäisiä. Mutta silloinpa piukaisi joukosta äskeinen kiiski äkäisesti kuin äyriäinen: »Älä rentoile, rosvo, voimillasi, sillä emme me nyt ainakaan sinua kuninkaaksi valitse. Mieluummin otamme sitten lohen, sillä se on näiden vesien jalo ruhtinas.» »Ei lohi jouda teidän kuninkaaksenne», sanoi hauki, »sillä kesät sen menee aika jokia noustessa ja talvet se velloo valtamerillä. Eikä se muutenkaan ole niin erikoisesti sopiva kuninkaaksi, kun sen luut ovat niin pehmeitä. Senhän täytyykin aina huoata pyydykseen jouduttuaan, että jos hänellä olisi 'lahnan ruoto, hauin hammas, ei mua verkoin vedettäisi, eikä nuotin nos-

tettaisi.'» — »No silloin saatte valita vaikka minut», sanoi kiiski, »sillä ei suinkaan minulle turhan vuoksi ole kiviä päähäni pantu! Ja minähän olen kaikista kaloista vanhin ja vahvin!»

Siitäkös nousi kalojen joukossa iso nauru. Vai kiiski heidän kuninkaakseen, kurja sitti, jota ei kalamieskään huoli veneeseensä kuin aivan suuressa nälässä ja joka ei pysty kunnolla uimaankaan, sen kuin vain melkein pohjaa myöten mennä maleksii. Ahvenkin siinä jo ilmestyi vakaana paikalle, kohautti komeaa harjaansa ja sanoi: »Jos tässä kiiskestä puhe tulee, niin ollaanhan me muutkin sentään jotakin!» Mutta nyt kiiski ratkesi vihan vimmaan ja karjaisi: »Kun niikseen tulee, niin voitan teidät kaikki vaikka uinnissa! Valitsetteko kuninkaaksi, jos voitan?» Silloin hauki nauroi matalaa ja ivallista vatsanaurua sekä lupasi kaikkien puolesta: »Jos voitat uinnissa, niin valitsemme sinut kuninkaaksi, sillä niin huonot uimarit eivät parempaa kuningasta tarvitsekaan. Mihinkä sitten uidaan?» — »Uidaan tuonne kukkarokivelle ja se, joka sinne ensiksi ehtii ja hyppää korkeimmalle, olkoon siitä alkaen kaikkien kalojen kuningas», esitti kiiski ja toiset hyväksyivät ehdotuksen.

Asetuttiin sitten pitkään riviin rinnakkain, nokat kaikilla Kukkarokiveen päin, hauki ja kiiski, molemmat pääkilpailijat, vieretysten. Kun lähtömerkki porautettiin, pureutui kiiski syntyneessä yleisessä kilpailun sekamelskassa hauen mahtavaan pyrstöön kiinni. Hauki meni samaa kyytiä perille asti, jossa ylpeästi käännähti katsomaan, missä muut kilpailijat tulisivat. Siinäpä kääntyessään, kun voimakkaasti paiskasi pyrstöänsä, se samalla lennättikin kiisken korkealle

kiveä kohti, eikä kiiski liioin viivytellyt hänelle ja saapuvalle kalaparvelle voimakkaasti ja ylpeästi voittoansa kuuluttamasta: »Täällä kiiski, missä kala!» Hauki oli mahdottoman nolo, kun ei voinut mitenkään kieltää kiisken voittoa. Hampaitaan kiristellen hän murahti halveksivasti kokoontuneelle kalaparvelle: »Karheita ovat kaikki kalat, mutta karhea on heillä kuningaskin! Ottakaa nyt se kinasuu ruhtinaaksenne!» Ja niin sanoen hauki tempasi joukosta oikein lihavan ja ison särjen kitaansa ja katosi kuin salama heidän joukostaan, kalaparven säikähtyneenä pirahdellessa joka haaralle.

Mutta hetken perästä kalat kokoontuivat kiisken ympärille, joka ylpeänä Kukkarokiven juurella motkotti, ja tunnustivat hänet kuninkaakseen. Ruvettiin sitten pohtimaan sitä asiaa, joka kaikkien mieltä raskainna painoi, nimittäin Jumalan antamaa tuomiota heidän valitusasiassaan. He olivat nimittäin lähettäneet lähetystön Jumalan luo vaatimaan, että ihmiset pitää hävittää pois, kun ne tekevät aitoja järvien rannoille, ettei pääse suoraan kulkemaan. Jumala oli kuitenkin ollut kiireissään ja vastannut vain: »Kun teitä on niin suuri joukko, niin työntäkää aita kumoon!« No arvaahan sen, mikä siitä seurasi. Tätä nyt ruvetaan pohtimaan, että voisiko uusi kuningas antaa mitään valitusosoitusta, mutta kiiski julisti: »Kun ette viitsine kiertää, niin menkää suoraan!» ja siihen se asia sitten jäi. Kalat unehtuivat juttelemaan muuta, kunnes kiiski sen keskeytti ja julisti:

»Olette nyt valinneet minut kuninkaaksi ja siinä olette tehneet hyvin viisaasti, sillä vaikka minä olen tämän näköinen, niin ei minua saisi moni mieskään käsiinsä, jos minulla olisi lohen voima, hauin hammas

ja kuhan luu, tietäkää se. Ja nyt minä hajoitan nämä suuret käräjät sekä käsken jokaisen mennä kotiinsa, mutta itse asetun asumaan tänne Kukkarokiven alle, että tiedätte riidan tullen, mistä minut löydätte.»

XLIX.

JÄRKEÄ KERJÄTESSÄKIN TARVITAAN.

Akka vanha, vaippa päällä,
Kylän kynnysten kävijä,
Mieron teiden tietelijä.

Akka, joka ilmestyi kulkevaisen soittajan toveriksi siellä kankaalla, oli vanha ja kulkevainen hänkin. Hän oli jo ylen vanha, aivan valkoinen ja kurttuinen kuin kuivanut jäniksenkääpä, mutta mennä köpitti keppinsä varassa talosta taloon sitkeänä kuin tervasoksa lahopuussa. Hänellä naurettiin joka paikassa, kaikkialla häntä säälittiin ja kaikkialla häneltä kysyttiin: »Joko olet tavannut ne manattavasi?» Ja hän vastasi aina samalla tavalla: »En vielä, mutta kyllä minä ne kohta tapaan.» Itsekseen hänen kuultiin alituisesti höpisevän: »Kunhan minä tapaan ne hevosenrosvot, niin heti tuomarin eteen!»

Kun he nyt ketusta, sudesta ja revosta erilleen päästyään kulkivat kahden pitkin poutaista kangasta, lopetti soittaja kitkuttamisensa, istahti kivelle ja kysyi: »Sanoppas eukko, mitä sinä oikein tarkoitat sillä käräjiin manaamisellasi, josta olet puhunut niin kauan kuin minä muistan?»

Eukko istahti kivelle hänkin ja kertoi kuin satua ainakin:

Oli ennen ukko ja akka, eletään, vanhoiksi tullaan. Siitä jo ukkonen kuolee ja akkanen jää yksin mökissä elämään. Elää niin kauan kuin eloja riittää, mutta sitten rupeaakin jo nälkä ahdistamaan, jolloin täytyy lähteä mierolle. No mitäs siitä, akka panee kotat, sellaiset matalaiset kengät, jalkaansa, kun ei muuta ollut, lähtee mierolle ja taloon tultuaan yösijaa kysyy. Hyvät olivat siinä talossa haltijaväet, syöttivät ja juottivat vanhan eukkorukan ja lupasivat olla vaikka kaksi yötä. Makuulle riisuutuessaan eukko sitten kysyy: »On minulla nämä kottaset, minne minä ne voin panna?» »Kottaset kottasien keskeen», neuvoo silloin talonväki, mutta akka sanookin: »Enpäs panekaan toisten kottasien keskeen, vielä siitä häviävät, panenpas kanasien joukkoon», ja niin pisti kottasensa yöksi sinne kanasien sekaan.

Aamulla herättyään lähtee eukko hakemaan kottasiaan kanasten joukosta, mutta ei löydäkään: kanat ovat syöneet ne. Eukolle tulee silloin hätä ja hän rupeaa valittamaan vahinkoaan, vaatien, että hänelle on annettava kottasien sijaan kananen. Ja talonväellä käy eukko sääliksi, kun hänelle sellainen vahinko sattui, ja he antavatkin hänelle kanasen, koska kerta kananen söi hänen kottasensa. Hyvillään akka lähtee edelleen mieroa kulkemaan, kananen kainalossa.

Seuraavassa talossa häntä taas hyvin pidettiin, syötettiin ja juotettiin sekä luvattiin olla vaikka kaksi yötä, jos halusi. Maata pannessaan hän taas tiedusti, mihin saisi kanasensa pistää, mutta ei pannutkaan kanasten joukkoon, kuten käskettiin, vaan lammasten

joukkoon. Huomeneksella, kun hän rupeaa lähtemään pois, havaitaankin lampaiden puskeneen kanan kuoliaaksi. Akka siitä kimpautuu nostaen kovan valituksen, että hänelle on annettava lammas sijaan, koska se kerran kanasen tappoi, ja kyllästyneenä hänen ruikutukseensa isäntä sanookin, että ota lammas ja mene. Iloisena akka läksi jälleen mierolle ja talutti lammasta perässänsä.

Taas seuraavassa talossa hänelle annettiin hyvät yösijat ja neuvottiin panemaan lammas lampaiden joukkoon, mutta eukko ei tottele, vaan pistääkin lampaansa lehmäsien sekaan, arvellen muka, että siellä se ei toisiin sekaannu. Lehmätpä tappavat lampaan, jolloin akka seuraavana aamuna rupeaa tiukasti vaatitimaan lehmää lampaansa sijaan. Sattui olemaan hyvin rikas talo ja isäntä armelias, niin antoivatkin akalle lehmän sanoen, että menisi tiehensä siitä valittamasta. Ja iloisena se kulkevainen akka läksi menemään pitkin mieron tietä, kunnes poikkesi taas yöksi uuteen taloon.

»Minne minä nyt tämän lehmäsen panen?» kysyi akka sitten seuraavassa talossa, jossa häntä taas hyvin syötettiin, juotettiin ja makuutettiin. »Totta kai lehmäsien joukkoon», neuvottiin häntä siinä, mutta hänpä taas oli itsepäinen ja sanoi: »Enpä pane lehmäsien joukkoon, hevosien joukkoonpa panenkin», ja eikös pannut! Hevosetpa potkivatkin lehmän kuoliaaksi, jolloin akka seuraavana aamuna nostikin vasta kovan metelin, niin että talonväen korvat rupesivat suhisemaan. »Lehmäsen tilalle hevonen!» kiljahteli akka ja hyppi tasajalkaa isännän edessä, niin että tämän piti ruveta häntä siinä hallitsemaan, mutta ei se auttanut. »Hevonen!» sanoi, »lehmäsen sijaan hevonen!» akka vain pauhasi, niin että kaikki jo rupesivat pelkäämään,

mihin tuon hullun akan kanssa oikein tässä joudutaankaan. Sattui kuitenkin taas olemaan se talo hyvin rikas ja varsinkin hevosia hyvin paljon, niin että isäntä suivautuneena jo määräsi: »Ka, antakaa tuolle akalle sitten sen lehmän sijaan hevonen, että herkeää räyskämästä ja lähtee tiehensä!» — »Ja reki ja länget ja suitset ja päitset ja piiska vielä kouraan!» vaatii akka yhä tiukemmin, niin tiukasti, että eikös täytynyt antaa sille hyväkkäälle nekin. Mitäs ollakaan, akka valjastaa hevosen, hyppää rekeen, lyö virkkua vitsalla eikä muuta kuin oistona tielle.

Iloisena nyt akka ajelee, kun oli kottasillaan saanut näin pulskan hevosen itselleen keplotelluksi, ajelee pitkin mieroa, kunnes talvisena iltana päätyy synkälle sydänmaan taipaleelle. Hämärää ja salaperäistä on kaikki, lumi hiljaa tipahtelee puista ja tupsahtelee kinokseen pudotessaan, hiljainen tuuli huokaa korvessa ja alakuloiset tähtöset joskus taivaan korkeudesta vilahtavat. Akka ajelee ja vaipuu ajatuksiinsa, kunnes herääkin siihen, ettei hevonen enää tahdo mennäkään eteenpäin. Akka sivaltaa piiskalla, mutta ei mene hepo, korskuu vain äänekkäästi ja pystyyn karkaa. Katsoo akka tarkemmin ja hämmästyy: siinä on tiellä karhu kahdella jalalla hevosen edessä, kuinka lieneekään vielä korven kuningas valveilla liikkunut.

Jopa säikähtääkin eukko ankarasti ja pelkää viimeisen hetkensä tulleen, mutta rauhoittuu pian, kun karhu leppoisella äänellä kysyy: »No, minne ajat, tätöseni?» — »Ajelenpahan vain tänne näin», vastasi akka. »Etkös ota minua, hyvä akkanen, rekeen?» — »En ota, ei jaksa hevonen.» — »Ota pois», sanoo siihen karhu, »minähän olen hyvin väkevä ja autan mäkilöissä, täältä

perästä työntää junnitan». — »No tule sitten», lupasi vihdoin akka.

Ajelee akka taas edelleen sitä pimenevää korven tietä, karhu reessä, ja on hyvin ihmeissään, mitä tästä kaikesta lopuksi tuleekaan. Kun on kuljettu hetkinen, niin jo taas hepo pystyyn karkaa eikä lähde minnekään, korskuu vain äänekkäästi. Akka vitsalla huitaisee, mutta ei etene poku, ja kun akka katsoo tarkemmin, niin siellähän onkin susi kita auki edessä. Akka säikähtää aivan hervottomaksi, että sekö kumma nyt kaikki nuo metsän pedot hänen tiellensä satutti, mutta rauhoittui kuitenkin, kun susi sievästi ja leppoisesti häneltä vain tiedusteli: »Minnekäs tässä tätönen nyt ajeleskentelee?» — »Ajelenpahan vain huvikseni», vastasi eukko hiukan jurosti. »Ota, hyvä akkanen, minutkin rekeesi,» pyysi nyt susi. »En ota, täysi on jo eikä hevonen jaksa enempää». — »Mutta enhän minä paljoa paina», houkutteli susi, »minä täällä perällä oleskelen». »No, istuhan sitten sinne, metsän mies», mukautui nyt akka, ja niin nousi susikin akan rekeen.

Kauhuissaan on jo akka, kun hän siinä pimeätä metsätietä ajaa suhistaa, karhu ja susi herroiksi reessä istumassa. Ei hän uskalla puhua mitään peläten, että ne vielä hänet syövät, ja hevonen painaltaa eteenpäin vinhaa vauhtia. Juoksee hevonen kiivaasti kauan aikaa, kunnes äkkiä pysähtyy ja taas karkaa pystyyn. Akka säikähtäen katsomaan, mikä siellä nyt taas on edessä, ja eikös olekin itse repo ihan siinä hevosen jaloissa, niin että tämä oli ollut aivan päälle astua. Suuttuen silloin akka ärjäisee: »Pois tieltä, repo pahalainen!» Mutta repopa laatii siitä sulavat pakinat, tervehtii akkaa nöyrästi ja kysyy: »Minnekäs nyt, tätöseni,

näin pimeällä ajelet?» — »Ajelenpa mitä ajelen!» äyvää akka vastaan, mutta repo pyytää: »Ota, hyvä akkanen, minutkin rekeen!» — »En ota, en!» ärähtää eukko vastaan, »ei tähän enää mahdu eikä hevonen jaksa!» — »Kyllä se vielä minut jaksaa», houkuttelee repo, »minähän olen niin keveä ja istun vain puolittain tässä laidalla ja vielä jalalla pönkittelen». — »No istu siihen sitten!» murahtaa lopuksi akka ja niin lähdetään taas ajamaan pitkin pimeätä tietä. Rentona ja herroiksi siinä istuvat karhu, susi ja repo, mutta akka itse sevillä hepoansa hallitsee, joka vauhkoutuu menemään yhä hurjemmin. Karhua jo hiukan unettaa istuminen, susi katselee yksivakaisesti eteensä, mutta repo ihmeissään miettii, että on tämäkin erinomaista kulkua, kuinka sitten lopuksi päättynee.

Ajetaan, mennä huristetaan vimmatulla vauhdilla. Silloinpa hevonen taas säikähtää, pystyyn karkaa ja korskuu kovasti. Akka kurkistaa eteensä, mikä ihme siellä taas? Näkee, kuinka jotakin valkoista siinä hevosen edessä hyppii ja koikkii että hyppis koppis: no eikös olekin jänis siinä hevosta pysähdyttämässä! Silmät pullollaan se katsoo kummaa kulkuetta ja kysyy suuttuneelta akalta: »No, tätöseni, minnekäs nyt sellainen kiire?» — »Mitä se sinuun kuuluu!» suuttuu akka, »laittaudu vain tiehesi siitä, että pääsen ajamaan!» »Ota, hyvä akkanen, minutkin lystin ajoon», pyytää nyt jänis. »En ota, ei mahdu eikä jaksa hevonen». — »Mahtuupa hyvinkin», vakuutti jänis, »tännehän kannoille sopii aivan ihmeesti». — »No, nouse sitten sinne kannoille kenkkuloitsemaan», mukautui akkakin, ja taas päästiin ajamaan.

Hurjaa vauhtia nyt hevonen rupesi menemäänkin

ja yö pimeni ihan kuin pieksi, niin oli kaikki mustaa ympärillä. Karhu röhöttää reen perällä kuin suuri jauhosäkki, muut elävät koettavat pysytellä mukana minkä parhaiten voivat. Niin mennään, kunnes muutamassa tien käänteessä koko kuorman paino joutui toisen aisan varaan ja silloinpa nauskahtikin saverikko poikki. Reki mennä huristi tiepuoleen, hevonen oli kaatua ja elukat sekä akka sinkosivat mikä minnekin. Oli siinä silloin suitsien selvittämistä ja lumen puistamista tarpeeksi.

Mutta pianhan siitä akka selvisi, katsoi saverikkoa, rupesi pärmänttäämään ja määräsi: »Se joka teistä on nuorin ja joka on vanhin, ne menkööt hakemaan vitsaa». Karhu, susi, kettu ja jänis ovat siinä seisseet akan ympärillä, katselleet toisiaan tyhmän näköisinä ja kuunnelleet akan haukkumista vaiti ollen, vaikka vika ei heidän mielestään suinkaan ollut heidän, vaan akan itsensä, kun ajoi niin hurjasti. Tottelevaisesti he kuitenkin lähtivät hakemaan sopivaa vitsaa, josta olisi tehty uusi saverikko.

Jänis meni ensiksi, nuuhki siellä metsässä aikansa, kunnes löysi lahoneen risun; sen hän katkaisi ja toi hampaissaan akalle, mutta suutuksissaan tämä tempaisi sen häneltä ja löi häntä sillä vasten turpaa ärjäisten äkäisesti: »Mitä tästä tulee, lahosta risusta! Mene sinä, kettu, joka olet viisaampi, ja tuo oikea vitsa.» Kettu vilahdutti keltaisia silmiään ja sipsutti metsään hänkin, tuoden sieltä vähän ajan perästä petäjän oksan, jonka raahasi akan eteen ja heitti siihen. Mutta tämäkös siitä yhä yltyi ja iski oksalla kettua kuonoon, että mokomakin vitsan hakija, ja käski suden mennä parempaa noutamaan. Vakaasti susi menikin metsään,

katseli siellä aikansa puita kaikenlaisia, kunnes toi akalle suuren lepän sanoen: »Kas tässä!» Taas akka siitä kähähtää ja sohii lepällä sutta sekä ajaa karhun vitsaa hakemaan. »Ka haen, haen», sanoo karhu ja kömpii metsään, josta hetken kuluttua kuuluu kovaa rytinää. Pian karhu saapuukin raahaten perässään suurta petäjää ja sanoo akalle: »Ka tässä, tee tästä saverikko, akka!»

»Voi pahalaiset teitä!» tuimistui nyt akka ihan tykkönään, »tähän saamme kylmää ja kuolla kaikki, kun ette pysty saverikkovitsaa hakemaan. Vartioikaa hevosta, niin lähden itse käymään sopivan vitsan».

Ja akka lähtee metsään, kinoksissa siellä kahlailee ja hakee notkeata koivun vitsaa. Kauan kesti, ennenkuin hän sen löysi, mutta löytyihän se vihdoinkin. Teki hänen mieli jo välillä palata tielle katsomaan, miten siellä olivat asiat, kun sieltä kuului sellaista omituista jytinää, mutta ei sentään mennyt, ennenkuin löysi, mitä haki. Vasta sitten hän palasi tielle.

Mutta ihme ja kumma! Hevosta ei näy missään, eikä liion metsänkään miehiä, vaikka akka tietää olevansa ihan lähellä sitä paikkaa, jonne ne kaikki jätti. Ei kuulu myöskään hiiskaustakaan, lumi vain pudota tupsahtelee ja väliin tuuli synkästi ja surumielisesti puiden oksissa huokaa. Akkaa kammottaa, hän kävellä laahkaisee tiellä vitsa kourassa ja etsii hevostansa, kunnes samalla kompastuukin rekeensä ja lepsahtaa siihen istumaan. »Mitä! Onhan siinä hevosen haamua edessä», ihmettelee akka ja lyödä sivauttaa ruoskallaan: luultu hevonen hajoaa, kun on olkikupo ruumiina ja kanto päänä ja jalkoina!

Kauhukseen akka näkee, että hevonen on tapettu

ja syöty — ei ole muuta kuin luita ja nahan riekaleita aisain välissä. Silloin akka sekä säikähti että raivostui ja lähti menemään tietä pitkin kylään päin huutaen mennessään että huu-huu-huu pahalaiset!

Tämmöinen oli asia tapahtunut siellä tiellä. Oli kettu vilauttanut silmiään niille toisille ja sanonut: »Kun löi, ryökäle, kipeästi, se akka! Ja nälkäkin on kovasti». — »Niin on», vahvisti susi, »mistähän saataisiin ruokaa?» — »Aisain välissä sitä on runsaastikin», arveli siihen kettu. Muuta ei tarvittu. Kiireesti siinä metsän miehet tekivät lopun hevosesta ja pakenivat sitten korvat luimussa, sillä he pelkäsivät kaikki ylen kovasti sitä hullua akkaa.

Mutta akka paineli kylään sitä kyytiänsä ja ryntäsi heti lautamiehen luo. »Ylös, lautamies!» kiljaisi hän, »nouse kiireesti ja lähde manuulle, sillä minulle on tehty kauhea vääryys. Kun tuolla tiellä hevonen ihan aisain välistä tapettiin ja syötiin.» — »Syötiin!» ihmetteli lautamies unentörryksissään, »kuka semmoisen tekosen teki?»—»No ne metsän miehetpä tietenkin.»—»Kutka metsän miehet?» — »Karhu, susi, kettu ja jänis», vastasi akka. »Oss», sanoi silloin lautamies rengeillensä, »pankaa tuo hullu akka kiinni tahi manatkoon itse karhunsa ja sutensa käräjiin». — »Kuulkaa te kaikki ihmiset, mitä lautamies sanoo», rupesi akka silloin pärmänttäämään, jolloin hänet ajettiin ulos. Siitä alkaen hän sitten on kiertänyt maailmaa ja hakenut karhua, sutta, kettua ja jänistä saadakseen heidät haastetuksi käräjiin, mutta ei ole vielä onnistunut. Sen pituinen se.

Tähän lopetti akka kertomuksensa. »Jaa-jaa», tuumasi siihen se kulkevainen mies, »on sillä akalla hakemista ja käräjiin haastamista, milloin sitten haastetta-

vansa löytänee. Mutta täytynee tässä lähteä sitä häätaloa kohti astua telläämään.»

Ja se kulkevainen mies läksi sen kulkevaisen akan kanssa jälleen matkalle ja pe'ata kriikutti mennessänsä, niin että salo kajahteli.

L.

EI HÄRKÄ HÄITÄ KIITÄ, HEPO PITKIA PITOJA.

Oi emoni, vaimo vanha,
Pane ruoka ruttoisesti,
Syödä miehen nälkähisen,
Haukata halun-alaisen.

Immilässähän ne häät olivat, joihin pelimanni oli matkalla. Tytär sieltä annettiin miehelään ja häitä varustettiin niin suuria, että ihan kolmestakymmenestä talosta oli vieraita kutsuttu ja se kulkevainen viuluniekka ajoissa varattu hääsoitosta huolta pitämään. Sattui nyt niin ihmeellisesti, että Immilässä oli siihen aikaan musta sonni, musta sika ja musta koira, molemmat nämäkin koiraspuolia, ja etteivät aluksi varatut lihat riittäneetkään. Tuli silloin emäntä salavihkaa isännältä kysymään, mistä nyt lihaa saadaan, kun entinen jo rupeaa loppumaan ja rokkaa vain pitäisi hääkansalle keittää. Isäntä istahti lavitsalle, kynsi korvallistansa ja tuumi: »Tapetaan sitten vaikka kaikki koiraspuolet, sillä nehän eivät enene eivätkä vähene, lyödään niiden lihat paistiksi ja pannaan nahat orrelle kuivamaan.»

Nyt sattui niin, että kun aikaisemmin oli häälihoja käsitelty, oli siihen tullut norkkailemaan ja persoilemaan Kääpälän kissakin, se sama, joka oli ollut revolla renkinä. Emäntä oli kuitenkin hätistänyt hänet pois, sanoen, että kitis kissa siinä! Kissa oli tästä kovasti loukkaantunut ja katsonut rakoisilla silmillä emäntään vannoen mielessään, ettei tämä tähän pääty, hyvä emäntäiseni, jos minulla vain elon päiviä riittelee. Ja hänpä sattuikin siinä hääruokia persoillessaan kuulemaan, mitä isäntä sanoi, arveli itsekseen että ahah! ja lähti niiltä jalkainsa sijoilta suoraan navettaan. Siellä hän juuri tarkoin selvitti mustalle sonnille, mistä nyt oli kysymys: »Ellet vain äkkiä häviä tästä talosta, niin pian on nahkasi orressa!» Sonni kauhistui ja sanoi: »Jauha pian minun kytkyeni poikki, että pääsen pakoon, ja mene kuuntelemaan, jos mitä muuta pahaa vielä aikovat!» Kissa teki niin ja sonni lähti pakoon metsään.

Kohta sen jälkeen tulivatkin miehet sonnia tappamaan, mutta tätäpä ei ollutkaan! Ihmeissään he palasivat emännälle kertomaan, että sonni on karannut, kytkyt on purtu poikki ja elikko tiessään. Ällistyneenä emäntä vuorostaan meni isännälle asiasta kuiskaamaan ja kysymään, että mikäs nyt sitten tapetaan, kun sonni hävisi. Isäntä istahti taas lavitsalle, kynsi korvallistaan ja arveli: »No ei tässä ole muuta isompaa koiraspuolta enää kuin ruuna, tappakaa se, sillä tuleehan rokka siitäkin!» Kissapa taas oli laittautunut kuuntelemaan isännän määräystä, luikaisi pihalle ja kertoi asian ruunalle. »Astu, veikkonen, tietä härän jälkeen», selitti hän, »muuten panevat lihaksi.» Eikähän sitä tarvinnut ruunalle kahdesti sanoa, pian oli hänkin ties-

sään, mutta kissapa taas hiipi pirttiin uudelleen kuuntelemaan, mitä siellä nyt keinoksi keksittäisiin. Ällistyksissään ruunankin katoamisesta isäntä nyt määräsi, että pitänee sitten tappaa tuo urosa sika, vaikka on vähän liian hyvä näin loppuhäissä mässättäväksi. No, lähdetään sikaa tappamaan, mutta ei löydetäkään: kissa on käynyt toimittamassa siankin saman tien kuin edellisetkin.

Silloin isäntä jo suutahtaa ja sanoo emännälle: »Kun et vartioitse elukoitasi paremmin, niin riittäköön paistiksi vaikka tuo kopea kukon rumilas tuosta rääkymästä!» Niin lähetään Immilän pönä kältä ja suurelta kukolta kaulaa leikkaamaan, mutta eipä miestä löydetäkään: taas on kissa ehtinyt toimittaa äijä rievun tielle pakoon ja suurella touhulla hän oli mennytkin, moitiskellen isännän kiittämättömyyttä, kun nyt sellaisella kohtalolla häntä, talon ylpeyttä, kehtaa uhata. Kissa palasi taas katsomaan ja kuulemaan, mistä nyt aiottaisiin paisti ottaa. Kun isäntä kuuli, että kukkokin oli hävinnyt, hän löi lakkinsa lattiaan ja kiljaisi:

»Se tästä teille enempää häälihoja hankkimaan, kun kaikki elukat käsistänne hupenevat! Kun ette muuta saane, niin ottakaa vaikka tuo Kääpälän laiha kissanrontti ja keittäkää siitä rokkaa kuin vanhasta rukkasesta, että lakkaa tässä ympärillä mauruamasta ja ruokaa kerjäämästä!» Ja akat muka tavoittelemaan kissaa kiinni, mutta tämä nosti häntänsä korkealle ja vaelsi muiden elukkain jälkeen. »Tämä minun vielä piti saada kuulla!» sähisi hän kiukuissaan, »ensin käsketään häihin kuten muitakin, eikä sitten raskita antaa edes kunnolleen ruokaa, vaan jopa lopuksi haukutaan ja käsketään akkain keittää minusta rokkaa, laihaksi rontiksi arvos-

tellaan. Mutta annahan, isäntä, omat silmäsi käyvät himmeiksi ja kyntesi tylsyvät, niin eiköhän korkea äänesi laske ja etköhän mielelläsi ota kuppiisi, mitä akat sattuvat antamaan.» Kissa kiiruhti toisten elukkain jälkeen ja löysikin heidät pian läheiseltä aholta.

Nousi siitä nyt tuuminki, mihin tästä olisi paras pakoon mennä ja mistä suojapaikka saada, kun iltakin oli jo lähenemässä. Kissahan siihen neuvon tiesi. »Mihinkäpä tästä muualle», sanoi hän, »mentäisiin kuin sinne Katilan autiotuvalle, jossa on ennenkin paossa oltu. Eikös tämä kukko hyväkäskin mennä touhottanut sinne sitä maailman loppuansa pakoon? Niin ettei muuta kuin pian tielle, että saadaan yöksi kattoa päämme päälle». Ärtyisesti kissa näin toimitti kaikki matkaan ja niin lähdettiin mennä nykyttelemään, ensimmäisenä härkä, sitten ruuna, sitten sika ja kukko sekä viimeisenä pahantuulinen Kääpälän kissa, mauruten ja pitäen pahaa ääntä.

Kuljetaan siinä kotvanen, niin jo seisahtuu härkä ja katsoa moljottaa pullottavilla silmillään eteensä tielle. Seisahtuvat siinä muutkin ja katsovat myöskin. Jopas nähdään, kuinka sieltä jänis tulla porhaltaa niin että korvat ovat luimussa ja sääret taaksepäin suorina. Kissa hänet ensiksi tunsi, pysäytti tulijan vähän äkkiä ja kysyi lyhyesti ja tuimasti: »Minne Jussilla matka?» — »Minnekäkö?» ihmetteli Jussi, »tottakai häihin, sinne Immilään, ei suinkaan muualle, kun on kutsuttu kaikki, mitä on ilman lentäväistä tahi jalan juoksevaista». Katkerasti vastasi siihen kissa: »On nyt sillä tavalla, että niissä häissä on lihan puute. Älä, veikkonen, mene sinne, sillä siellä lyödään teuraaksi! Parempi on, että lähdet meidän mukaamme.» — »No voi rakkaat veljet!»

kiitteli heitä nyt Jussi sääret kenkkulassa, »olipa toki hyvä, että satuitte vastaani juoksemaan, etten suin päin surman suuhun lentänyt! Se kettu hyväkäshän minut tälle matkalle houkutteli. Mutta mihinkäs te nyt sitten olette menossa?» Kissa selitti asian, jonka kuultuaan jänis arveli, että vaikka hänellä onkin Katilan autiotuvasta ikäviä muistoja, hän kuitenkin lähtee mukaan, koska sattuu näin hyvää seuraa, ja niin rupesi Jussi joukon viimeisenä tulla kyykkimään.

Saavuttiin siitä vihdoin perille, huomattiin tupa tyhjäksi ja asetuttiin taloksi. Härkä laskeutui maata oven pieleen, sarvet oveen päin, kuin pilttuuseensa, sika meni toiseen oven pieleen, jänis penkin alle, kissa liedelle. Kukko sen sijaan lensi päreorsille, jonne asettui mukavasti kynttensä varaan, valmistautuen painamaan päätä siiven alle. Levähdetään siinä hiljaa vähän aikaa, kunnes härkä rupeaa itsekseen murahtelemaan ja puhumaan.

»Kiittämättömyys on maailman palkka», kuului hän sanovan. »Olisi luullut Immilässäkin olevan lihavaroja muutenkin, tarvitsematta ruveta meitä vanhoja ja uskollisia kantaeläimiä surmalle saattamaan — minuakin, jonka esi-isä aikoinaan toi taloon koko sen rikkauden. Mutta muistetaanko sitä silloin, kun häävii-noissa pörrätään ja kaikki mierolle syötetään!»

»Käh-käh-käh!» sähähti siihen kissa liedeltä, »sano muuta äläkä valehtele! Mutta mitä sinä tarkoitat sillä, että sinun esi-isäsi olisi tuonut Immilään sen rikkaudet? Sitäpä minä en ole sattunut kuulemaan.»

»Niin on kuitenkin asia», vastasi härkä juroon tapaansa, »mutta se on vanha ja pitkä juttu, eikä sitä jaksa nyt tässä ruveta selostamaan.»

Toiset olivat kuitenkin tulleet perin uteliaiksi ja kärttivät kiihkeässti härkää kertomaan, mitä tiesi. Tämän täytyi lopulta suostua ja niin hän haasteli seuraavan sukutarinan.

LI.

KUNNIAKSI HÄRÄLLÄ SUURET SARVET.

Hämehessä häntä häilyi,
Pää keikkui Kemijoella,
Sata syltä sarvet pitkät,
Puolta toista turpa paksu.

Ennen vanhaan — alotti härkä — oli tämä Immilä niin köyhä talo, ettei siinä ollut sanottavasti muuta kuin sija vain. Emäntä kuoli, lapset menivät mierolle, vain ukko ja yksi härkä jäivät henkiin. Ei ollut ukostakaan enää paljon mihinkään, vanhaksi kun oli käynyt, mutta härkäpä sen sijaan olikin vasta uhkea ja komea. Se kun heinikossa syödä syyhyrytteli ja purra pryyhyrytteli, niin kieli sillä kiersi heinää kuin kesäorava, häntä heilui kuin Hämehen miekka, pää oli kuin Jumin kurikka, silmämäljärit olivat suuret kuin renkaat ja sarvet — ne vasta suuret ja terävät olivat. Ainoana tehtävänä oli Immilän ukolla nyt tätä härkäänsä hoitaa ja syötellä sekä siinä välissä omienkin hammasten rakoon murusta haalia.

Oli siinä sitten kuuma ja helteinen suvisydän, räkkää kovasti härän kiusana, paarmaa, sääskeä, mäkärää ja polttiaista kuin tulena vaivaamassa. Varsinkin

sitten, kun ukko laski härkänsä syömään jokirantaan vihantaan luhtaheinikkoon, yltyivät kiusanhenget ihan vimmaan. Säästääkseen rakkaalta häältään edes pahimmat tuskat, ukko eräänä aamuna hänet taas laitumelle laskiessaan tervasi häneltä selän, sillä tervaa räkkä pelkää. Niin rupesi härkä taas heinikossa syödä heilumaan ja nyhtämään.

Illan tullen, juuri kun hän oli kotiin lähtemässä, tunsikin hän, ettei nyt ollut kaikki oikein hänen läheisyydessään. Hän katsoi tarkemmin ja eikös ollutkin ilmestynyt siihen mörykkä, itse karhu nimittäin, tärkatselemaan häntä ja hänen syöntiään. Ei härkä ohtoa kuitenkaan pelännyt, vaan syödä rouskutteli vain niinkuin ei olisi mitään tapahtunut ja odotteli, milloin mahtaisi metsän kuningas antautua niinkuin puheisille. Eipä aikaakaan, niin jo kysyy karhu:

»Mitä sinä, härkä, siinä raadat?»

»Parempiko kysymä kuin näkemä?» vastasi siihen härkä, mutta lisäsi sitten kohteliaammin, että hän siinä vain syödä syyhyrytteli. Karhu ehti kuitenkin hänen vastauksestaan hiukan nokastua ja tiedusteli sen johdosta, oliko hänellä kuinka äijälti voimaa, kun sillä tavalla toiselle uskaltaa vastata. Härkä mylvähti siihen heilauttaen sarviaan ja mulkoillen suurilla silmillään:

»Onhan tässä sinulle katselemista, näitä kahta kalosarvustani, kahta korvan hörppänää ja kahta silmämäljäriä. Ja kun et siitä uskone, niin katso kieltäni, kuinka se menee kuin kesäorava, samalla kuin pääni heiluu kuin Jumin kurikka, ja häntä kuin Hämehen miekka. Tokihan siinä on voimaakin takana, vai kuinka?»

»Saattaapa hyvinkin olla», myönsi karhukin varovaisesti ja kysyi sitten, tässäkö härkä asui.

»En», vastasi härkä, »en minä tässä asu, vaan tuolla Immilässä. Kotiin tästä pitääkin jo lähteä, kun näkyy päivä painuvan männikölle. Pian sieltä Immilän vaari huutaakin:

'Hoi on härkäni kotihin,
Päivä kaatuu kuusikolle,
Karkoaa katajikolle,
Vieree vehkavaarasille!'»

Karhua harmitti, kun toinen siinä vain tyynesti puheli ollenkaan mitään pelkoaan näyttämättä. Kun hän oli tottunut tappamaan eläimiä selkään hyppäämällä, päätti hän säikäyttää härkää ja kysyi äkkiä tuimasti:

»Hyppäänkö mä sinulle selkään?»

Mutta härkäpä vastasikin aivan rauhallisesti:

»Kun hypännet, niin hyppää!»

Sitten hän läksi sarviaan heilutellen mennä heistelemään Immilää kohti. Karhu punalsi päätään suuttuneena, että tämähän nyt vasta ylpeä härkä on, ja päätti siinä samassa, että hyppään kuin hyppäänkin vietävän selkään, niin eiköhän vähän mahtavuus alene. Ja niin mörykkä ottikin kovan vauhdin ja hypätä kurautti härän selkään.

Mutta siitä olikin odottamaton seuraus. Sen sijaan että härkä olisi tuosta pahoin säikähtänyt ja ruvennut karhulta armoa pyytämään, se puhaltautuikin vimmattuun laukkaan, ja kun iso härkä oikein laukata kuopaisee, on sillä selkä kuin mikäkin kiikku ilman kiinnipidintä, niin että siinä vasta pysyttelemineen on. Mörykkä huomasi kohta tehneensä hullun tempun, ei

tiennyt, kuinka siinä parhaiten pidellä kiinni, kun töppösetkin tahtoivat tahrautua ja ilkeästi tarttua pikeytyneeseen tervaan kiinni. Hänellä rupesi pian maailma kieriskelemään silmissä perin pahasti ja hän koetti ärjähdellä härälle, mutta ei se auttanut. Tämä vain meni yhä huimemmasti, myrisi kuin maan alta ja heitteli takapuoltaan korkealle ilmaan, niin että karhu koppina siinä selässä leiskahteli. Mörykkää hirvitti. Hän arveli heittäytyä tiepuoleen, mutta ei uskaltanut tehdä sitäkään, kun puut, maa, kivet ja kannot ihan viivoina vilahtelivat ohitse, niin että olisi saattanut niskansa taittaa, jos niihin olisi paiskautunut. Hän rupesi jo rukoilemaan härkää. »Heitä minut tuolle kivelle!» pyysi hän, »tahi tuolle kannolle tahi mättäälle, kuule!», mutta ei härkä muuta kuin entistäkin hurjemmin laukata kaapaisee. Samaa kyytiä jatkui aina Immilän tanhualle saakka, jossa vaari ihmeissään oli katsomassa härän tuloa. Mutta nähtyään puolipökerryksissä olevan karhun härkänsä selässä ei ukko turhia kysellyt, muuta kuin paiskasi kontion, ennen kuin se virkosi, kiireesti lujaan karsinaan, löi vankat salvat eteen ja silitteli hyvillään härkänsä selkää, kun se tällaiset antimet oli metsästä tuonut. Hyvillään härkäkin muljautteli silmämäljäreitään ja heilautteli Hämehen miekkaansa, niin että eri viuhkeen piti käydä siinä tanhualla iltasuitsun ääressä.

Seuraavana aamuna lisäsi ukko tervaa härkänsä selkään, kynsi sitä korva-hörppänöiden takaa ja sanoi: »Mene, härkäseni, taas sinne jokirannan luhtaan syömään ja tuo sieltä vaikka hukka hallavaturkki tullessasi!» Härkä mylvähti tyytyväisenä ja läksi reippaasti mennä heistelemään sinne eiliseen syömäpaikkaansa, söi ahneesti koko pitkän päivän, kunnes illan tullen

tunsi verissään, että nyt eivät ole oikein asiat. Ja eikös ollutkin itse iso susi siinä ääressä katsoa moljottamassa härkää, ja nauramattoman näköisenä.

Katsottiin siinä toisiaan hetkinen, kunnes susi kysyi samoin kuin karhukin, mitä härkä siinä raataa. Härkäpä vastasi huolettomasti vain syödä syyhyryttelevänsä ja purra pryyhyryttelevänsä, jos se asia naapuria huvitti. Tästäpä susikin suutahti ja kysyi, minkä verran sitä oli sattunut härälle tuota voiman puolta, koska tuolla tavalla vieraan siivoon kysymykseen vastaa. Härkä siinä taas vastailee, viittaa suuriin kalosarvusiinsa, heilauttelee Jumin kurikkaa ja Hämehen miekkaa sekä vääntelee julmia silmämäljäreitään. Pitihän siitä toki suden älytä, että on sitä siunautunut voimaakin, jos siitä kysymys tulee. Sitten härkä katseli taivaalle, huomasi päivän jo kaatuvan kuusikkoon ja arveli, että kotiinhan tässä onkin jo lähdön aika, sinne Immilän leppoisen tarhasuitsun ääreen räkkää pois häätämään. Ja niin hän lähti huolettomasti mennä heistelemään.

Suttakos vasta moinen ylpeys ja välinpitämättömyys harmitti! Ett i uskaltaa tuolla tavalla halveksia häntä, joka on sentään monelta härältä niskat nurin pannut. Hänen naamansa vetäytyi synkkiin viiruihin ja hän näytti pitkiä, keltaisia hampaitaan. Mutta härkä ei siitä sen kummemmin säikähtänyt, vaan sanoi pilkallisesti suden ohi mennessään: »Hyppää selkään, jos haluat!» Sitä käskyä ei tarvinnut uudistaa, vaan kuin korento tulla humahti susi samalla hänen selkäänsä.

Silloin susi huomasi joutuneensa hankalahkoon asemaan. Härkä läksi menemään niin vihaista vauhtia, että puut, kivet, kannot ja maa vain harmaana viivana

hänen silmissään vilisivät, ilma vinkui korvissa ja härän selkä keikkui kuin tukki kuohuvassa koskessa. Voimaansa susi ensin turvautui, ärjähteli ja komenteli pysähtymään, mutta ei auttanut mikään. Jalat tarttuivat ilkeästi tervaan kiinni, karvat juuttuivat siihen kuin liimaan, eikä mitenkään uskaltanut edes ajatellakaan maahan heittäytymistä, niin oli vauhti vinha. Surkeasti ulvoen turvautui susi lopuksi rukoukseen, pyytäen, että heittäisi hänet nyt vaikka tuolle kivelle, kannolle tahi mättäälle, mutta turhaan, härkä vain painelee eteenpäin kuin mieletön ja selkä keikkuu hurjasti. Lopuksi sudelta hämääntyivät aivot kerrassaan ja tylsästi tuijotellen hän vain henkeänsä peläten koetti pysytellä selässä miten parhaiten taisi. Niin tulla tomahti taas härkä kuormineen Immilän tanhuaan. Sielläpä olikin nyt ukko teerevänä vastassa, sivalsi pökertynyttä sutta takajaloista kiinni ja heitti hänet lujaan karsinaan kuin kuontalon, lyöden kovat salvat päälle. Hyvillään hän sitten taas ruoputti härkää niiden korvahörppänöiden takaa ja vei suitsun ääreen levähtämään, ja hyvillään härkäkin heilautteli Jumin kurikkaansa ja mulkoili suurilla silmämäljäreillään. Niin päättyi siis suopeasti sekin päivä.

Seuraavana aamuna ei ukko enää lisännytkään tervaa härkänsä selkään, vaan kynsiskeli siltä sarvien juuria ja sanoi: »Mitähän, härkäseni, jos vieläkin menisit sinne jokirannan luhtaan syöskentelemään — eipä tiedä, vaikka sattuisi sieltä vaikka repo rukka kopeutumaan kotiin tuotavaksi?» — »Niin, eipä tiedä!» myrähti härkä siihen mukavasti ja lähti mennä heistelemään sinne samaan rantaluhtaan mehukasta heinää syömään.

Päivänsä siellä nyt härkä taas syödä syyhyrytteli

ja purra pryyhyrytteli, eikä ollut tietääkseenkään, vaikka repo riepu siinä liehui uteliaana ympärillä ja katseli hänen kalosarvusiaan ja silmämäljäreitään. Vihdoinpa repokin kysyi kuten muutkin, mitä nyt härkä siihen on tullut raatamaan, jolloin härkä antoi entiset hyvät selityksensä. Sitten repo tuumi kuin sivumennen, että olivat tainneet karhu ja susi äsken olla lystinajossa ja että saisiko sitä tällainenkin nuorukainen yrittää. »Ka, saahan sitä!» vastasi siihen härkä, »ei muuta kuin hyppäät selkääni, niin kyllä minä kyydin annan.» Kovasti repoa kuitenkin asia arvelutti, sillä vaikka hänestä karhun ja suden ajo olikin näyttänyt veikeältä, oli se samalla tuntunut perin vaaralliselta ja kaamealta. »Eihän siitä vain putoa ja turmele jäseniänsä?» kysyi hän epäillen. »Vielä siinä mitä jäseniä turmelee!» hymähti härkä, »eivätpä turmelleet karhu ja susikaan, vaan keinuivat siinä kuin kiikussa ja kiljahtelivat ilosta.» — »Vai ilosta ne kiljahtelivatkin!» ihmetteli kettu, »ja minä kun luulin, että niillä oli maailmanlopun aattohätä kovimmallaan molemmilla». — »Ehei!», nauroi härkä leveästi, »ei likimainkaan, vaan ihan riemusta ne karjahtelivat; hyppää pois vain selkääni, sillä tässä täytyy lähteä kotiin, koska näkyy päivä jo kallistuvan katajikolle!» Ja härkä läksi näin sanottuaan mennä heistelemään Immilää kohti.

Silloin ketulla uteliaisuus voitti viisauden ja hän hypätä roikaisi härän selkään. Siinä samassa oli tämä taas menossa kuin myrskytuuli, että ilma vinkui kettu paran karvoissa. »Älähän, älähän!» koetti kettu hädissään pidätellä ja puhella, »älähän niin lujaa juokse, välttäähän tässä vähempikin kiire», mutta puhu puille äläkä tälle juoksijalle. Pyyteli kettu pysähty-

määnkin, sanoi, »heitä, veliseni, vaikka tuohon mättäälle, tahi tuohon kivelle, pidätä hiukan, että pääsen hyppäämään . . . ka . . . no . . . hyvä isä kuitenkin tuota hullua härkää . . . henki tässä menee . . .» Ei auttanut mikään, härkä porhalsi eteenpäin kuin valtautunut vene koskessa, ja niin toi hän ketunkin Immilän tanhualle että heiskahti vain. Ja sielläkös oli vaari vasta nokkelana kohta kettua takakäpälistä kiinni tarraamassa, heittäen hänet kuin tappurakuontalon karsinan nurkkaan, niin että mätkähti. Mahdottomasti mielissään hän sitten vei härkänsä suitsun ääreen, niitti sille kaikista mehukkainta apilaa eteen, kynsiskeli sarvenjuuria, silitteli niitä suuria korvahörppänöitä ja taputteli sitä metisin mielin.

Seuraavana aamuna ukko taas härkäänsä hyväilee ja taputtelee sekä sanoo: »Ei sinun, härkäseni, enää tarvitse mennä sinne jokiluhtaan syömään, ellet itse tahdo, vaikka hauskaahan silti olisi, jos vielä jäniksenkin saisit tuohon samaan joukkoon hankituksi. Kas silloin meillä alkaisivat oikein hyvät päivät.» — »Vielä sinne jäi minulle paljon hyvää laidunta», ilmoitti härkä siihen, »niin että kai minä sinne vielä tänään menen jälkiäni parsimaan. Ja jos sattunee jänöjukka tielleni, niin keveästihän tuo toki kotiin kulkeutunee.» Ja niin härkä taas lähti mennä heistelemään, että tanner kumisi.

Ja eikös sattunutkin taas mukavasti! Ei ollut härkä kauan siellä luhdassa ollutkaan, kun jo ilmestyi jänö siihen äärelle kuukkimaan ja nuuhkimaan, että mitä se härkä siinä raataa. Härkä näkee hänet silmännurkallaan ja hymähtelee itsekseen, että eiköhän tuokin pian pyri siihen samaan eiliseen lystinajoon. Ja aivan oikein! Jänis hetken kuluttua varovaisesti tiedustelee,

mihin kettu oli eilen matkustanut, kun sitä oli sellaisella kiireellä kyydítty, ja härkä selvitti, ettei kettu mihinkään ollut matkustanut, vaan oli vain ollut lystinajossa. »Saisiko tällainenkin kenkkulasääri koettaa?» kysyy nyt jänis nöyrästi ja huonoksi tekeytyen, johon härkä hyväntahtoisesti vastasi, että mikäpäs siinä, kun on noin keveäkin, hyppää vain selkään silloin kun hänelle tulee kotiin lähtö.

Hyvillään siinä sitten jänö kuukki ja nuuhki härän vaiheilla koko sen päivän ja aivan oikein illalla, kun härkä läksi kotiin, hypätä pinkaisi tämän selkään. Ja sitten kun taas mentiin, niin se oli menoa. Jänis olisi varmasti pudonnut, ellei olisi karvoistaan juuttunut tervaan niin kiinni, ettei päässyt irtautumaan, ja niin heitti Immilän vaari hänetkin karsinaan kuin ruskean villatukon. Sitten vaari ihan mesi suussa saatteli härkänsä parhaaseen kastikasnurmikkoon, nimitteli häntä ylimmäksi ystäväkseen ja hyväntekijäkseen sekä määräsi, että syödä syyhyryttele ja purra pryyhyryttele nyt siinä ikäsi sitä parasta nurmikkoa. Ja härkäkin oli mielissään sekä ylpeänä kaikista puuhistaan ja ammahteli kumealla ja kehuvalla äänellä:

»Kaksipa kalosarvustani,
Kaksipa hörppäkorvastani,
Kaksipa silmämäljäriä!
Pää kuni Jumin kurikka,
Häntä kuin Hämehen miekka,
Kieli kuin kesäoraval»

Seuraavana aamuna Immilän vaari sitten myhähteli itsekseen ja otti kaikista suurimman puukkonsa, joka oli niin pitkä, että se olisi kelvannut kohtalaiselle mie-

helle vaikka miekaksi, tarttui kovasimeensa ja meni istumaan karhun karsinan kynnykselle. Siinä hän sitten kuin omia aikojaan rupesi hioa jylkyttelemään puukkoansa, sylkäisi väliin kovasimeen ja taas hioa nytkytteli. Karhu heräsi siihen, meni katsomaan karsinan raosta, mitä oli tekeillä, ja näki ukon hiovan isoa, kamalan näköistä puukkoa. Ei karhu ensiksi siitä kuitenkaan välittänyt, mutta vähitellen rupesi tuo hiomisen jarnutus ilkeästi hänen selkäänsä karsimaan. Kuta kauemmin ukko siinä teki työtänsä, sitä ilkeämmäksi kävi karhulla olo, kunnes hän ei voinut enää hillitä itseään, vaan meni ukon puheille. »Miksi sinä, ukko, siinä veistäsi hiot?» kysyi hän. Ukko silloin vastata sihautti hampaattomasta suustansa: »Hionpahan vain, jotta olisi kunnollinen ase, millä noita vanhimmaisia tappaa!» Kontion kuullessa sen herkesi hänen sydämensä hetkeksi lyömästä ja hän lepsahti istualleen karsinan kynnykselle. »Onkos tämä nyt laitaa!» sanoi hän tärisevällä äänellä, »että uhkaat lähimmäistäsi moisella kohtalolla! Älä nyt sentään minua tapa, sillä saattaisihan minusta olla sinulle apuakin, jos tarkoin tuumittaisiin.» Ukon silmät välähtivät viekkaasti, mutta ynseästi hän kuitenkin tuumi: »Mitäpä apua sinusta olisi! Parasta on, kun lyön sinut penkkiin ja vedän nahan orteen, niin siitä aina sentään markkinoilla rahoja heltiää!» — »On vainenkin», intti karhu,» minusta se vasta apu lähtee! Jos säästät henkeni, niin tuon sinulle suuren hevoslauman ihan ikiomaksesi.» — »Hevoslauman!» ihmetteli nyt ukko halveksivasti, sylkäisi kovasimeensa ja rupesi päättäväisesti ja entistä suuremmalla innolla hioa karnuttelemaan. Karhu hätäytyi ihan kokonaan. »Varmasti tuon hevoslauman!» vannoi hän,

»vaikka heidät olisi sitten kuninkaan haasta haettava.» Ukko pysäytti hiomisensa ja epäili: »Tokko tuosta mitään syntynee — mutta vannotko pääsi kautta?» — »Vannon!» lupasi karhu. »No pitänee miehen sanaa uskoa», arveli nyt ukko ja päästi hänet menemään varoittaen: »Mutta muistakin, että sen hevos'auman pitää olla vähän äkkiä täällä, muuten tuleekin tiukka kaulanleikkuu!» — »Kyllä, kyllä!» lupasi karhu ja meni.

Tehtyään tällaisen urakan karhun kanssa siirtyi Immilän vaari suden karsinan eteen ja alkoi hioa jylkytellä sitä kamalata puukkoansa. Kestihän susikin sitä ääntä vähän aikaa, mutta ei kuitenkaan kauan, sillä niin tavattoman ilkeästi tuo hiomisen ääni karsi selkäluita. Susi irvisteli synkästi ja kysyi lopuksi vihaisesti vaarilta, mitä tämä nyt oli siihen tullut hioa jarnuttamaan. »Hion», vastasi sihauttaen vaari, »tätä hyvää puukkoani, että olisi oivaa asetta, millä noita viirunaama-vanhimmaisia tappaa». Enempää ei sudelle tarvittu, hän ymmärsi heti kaikki ja nöyryytti paikalla luontonsa. »Kuule, äijä!» sanoi hän vapisevalla äänellä, »jos vain säästät henkeni, tuon sinulle suuren lehmikarjan.» Vaari pysähdytti hiomisensa ja höristi korviansa. »Lehmikarjanko?» kysyi hän ja nauraa hörähdytti, »mistäpä sinulla, jäykkäselällä, lehmikarja?» — »Tuon», vakuutti susi tuskissaan, »vaikka hänet itsensä kuninkaan tarhasta olisi haettava». »Ka, pitänee miehen sanaan luottaa», arveli silloin ukko ja päästi suden menemään varoitten: »Käykin kiireesti se karja hakemassa, muuten on pian puukko kurkullasi.»

No, se oli sitten sitä myöten selvää. Ukko kohautti mielissään housujansa, kiristi tuppivyötänsä ja siirtyi revon karsinan eteen hioa jarnuttamaan sitä kamalata

puukkoansa. Nytkytteli, nytkytteli siinä aikansa, taas sylkäisi kovasimeen ja uudelleen itsepintaisesti hioa jarnutteli, niin että revolla vihdoin rupesivat ankarat vilunväreet mennä puhaltamaan pitkin selkäruotoa, vaikka kuinka olisi koettanut makuuttaa päätä käpälällä ja olla nukkuvinansa. »Piessan äijänkäriläs!» suutahti hän jo ja leuhautti leveätä häntäänsä, mutta eipä se äijään näyttänyt vaikuttavan. Ja kun repo kurkisti karsinan raosta, näki hän, kuinka ukko silloin tällöin kolkosti heilautti puukkoansa ja aina väliin uhkaavasti suullansa sihautti. Jo meni silloin revoltakin luonto tykkönään ja hän kysyi nöyrästi: »Miksi sinä, ukko, veistäsi hiot?» — »Ka hion», vastasi ukko, »jotta olisi kelvollista asetta mitä käytellä, kun tässä ruvetaan noita vanhimmaisia tappamaan.» Silloin huomasi repo kaikki vanhat keinonsa turhiksi, heittäysi armon penkkiin ja lupasi ukolle lammaskatraan, jos tämä vain säästäisi hänen henkensä. Ja vaikka ukko kovasti epäilikin ketun sanaa, päästi hän hänet kuitenkin, kun toinen vannoi pyhät valat, että hän tuo lammaskatraan, vaikka hänet ihan keisarin karsinasta pitänee hakea.

Mitäpäs siinä sen enempää! Ukko siirtyi jäniksen karsinan eteen istumaan. Monta jurautusta ei hänen tarvinnutkaan kovasimellaan tehdä, ennen kuin jänis hulluna pelosta poukkoili ylös karsinan seiniä pitkin ja vepitti suullaan täristen kuin kaisla virrassa. »Mitä sinä, ukko, veistäsi hiot?» kysyi hän pöllötellen silmillään kauhuissaan. »Hion», vastasi ukko, »jotta olisi tukevata terästä, kun tässä ryhdytään noita nuorimmaisia tappamaan.» — »Älä minua tapa!» pyyteli jänis tuskissaan, »minä tuon sinulle vaikka mitä, kunhan vain et tapa.» — »No mitä sinulla sitten olisi lunastimeksi

tuotavana?» Jänis pöllötteli kovasti miettien sitä kaikista parasta, mitä ukolle tarjoaisi ja sanoa hurautti lopuksi: »Minä vaikka tuon sinulle itsensä kuninkaan tyttären kultapatjat!» — »Ohoh!» nauraa sihautti siihen Immilän hampaaton vaari, »kun kerta sellaiset aarteet tuonet, niin tottahan nyt sillä hinnalla sinut irti päästän», ja niin päästikin.

Sellaiset teki Immilän vaari kaupat niiden härän tuomien lystinajajain kanssa ja meni siitä härällekin kertomaan. Ruvetaan siinä vain sitten niitä tuomisia odottelemaan.

Jopas sitten eräänä aamuna, kun äijä oli porrasten päässä silmiään pesemässä ja miettimässä, että taisivatpa ne metsän miehet sittenkin vetää häntä huulesta, kun ei rupeakaan mitään näkymään, kuuluukin metsästä kovaa jytinää kuin olisi ukkonen ruvennut jyrisemään. Ukolla lensivät silmät pystyyn ja korvat höröön. Jytinä kasvoi, ihan maa tuntui täräjävän, ja siinä samassa ajaa hurautti kontio pihaan yhdeksän silkkimustaa oritta, niin että niillä hännät heiluivat, harjat leiskuivat ja silmät tulisesti säkenöivät. »Siinä on sinulle yhdeksän kuninkaan parasta oritta!» huusi karhu ja auttoi vielä vaaria ajamaan villit hevoset tanhua-aitaukseen. Ja ukkokos oli vasta mielissään ja kiitteli karhua, joka niin uljaasti oli lupauksensa pitänyt. Oli nyt hevosta Immilässä sekä myydä että auran eteen valjastaa.

Taas kun äijä seuraavana aamuna seisoi tupansa portailla ja arveli, että mitenkähän käynee sen suden lehmikarjan, niin rupeaakin kuulumaan salolta aivan mahdoton meteli. Maa täräjää, ilma vavahtelee ammumisen voimasta, ja kohta ajaakin hukka pihaan mahdot-

toman suuren lehmikarjan. On siinä nupopäätä, on kyyttöä ja laikkokylkeä, kaikki niin kiiltäväkarvaisia ja lihavia, että utaret ihan maata laahaavat. »Siinä on sinulle kuninkaan paras lehmikarja», ilmoittaa susi ja kaahaa yhtenä ukon kanssa lehmät härän luo sinne kastikasnurmikkoon syömään.

No niin, hyvinhän tämä kaikki tuntui menevänkin. Seuraavana aamuna taas portailla seistessään ja pyyhkiessään rasvaista maitoa partahaivenistaan kuuleekin ukko sellaista rapinaa kuin olisi pieniä kiviä hyppyytetty suuressa seulassa. Ja kohta rupeaakin kuulumaan tuhansien pikku kavioiden kapsetta, mäkätystä, määkimistä ja saparon lerkutusta, ja siinä samassa ajaa repo vasta muhkean lammaskatraan pihalle. On siinä pitkäsarvista pässiä, on vuonaa ja emälammasta, niin että selkää vilisee piha täynnään kuin aaltoa. Mieluisasti ukko taas saatteli lampaansa talteen, kiitteli ja silitteli repoa ja ihan kahta kämmentä läimäytti, kun olivat niin perki hyvin kaikki hänen tuumansa menestyneet. »Puuttuisipa vielä,» myhäili hän, »että jänis toisi ne kuninkaan tyttären kultapatjat, niin saisi jo sanoa, että sain kaikki, mitä halusin, ja vielä pikkuisen lisääkin».

Niin, kuinka olikaan jänikselle käynyt? Hän oli lähtenyt laukkaamaan kuninkaan hoviin, niin että säären olivat olleet takana ojossa, ja tullut niin kuninkaan sillan päähän. Heitukat siinä katsovat, mikä kumma hyppii sillan päässä — jänishän se olikin. Kun jänis näkee heitukkain tulevan, niin se sanookin heille: »Hyppisin koppisin kuninkaan sillan päässä, vaan en varajaisil» Heitukat tästä hämmästyvät niin, että ovat selälleen lentää, ja arvelevat, ettei moista jänistä ole ennen nähtykään. Kysyvät sitten, mitä jänis haluaa.

Silloinpa jänis vastaa: »Hyppisin koppisin kuninkaan pirtissä, vaan en varajaisi!» Heitukat nyt arvelevat, että tämä suittaa merkitä vallan ihmeitä ja käyvät ilmoittamassa itsellensä kuninkaalle, minkälainen jänis on tänne ilmestynyt, että se vaatii päästä ihan tänne pirttiin hyppimään ja koppimaan. »Ka mikäs estää», määrää kuningas, »se kun vain laskette tulemaan, kun halunnee». Ja kuninkaan tytär, joka siinä isänsä vierellä kultapatjoilla makasi ihanana kuin aamurusko, taputti ilosta pieniä käsiään, kun sellainen ihme-elävä nyt saadaan nähdä. Tulee jänis, touhottaa, ja panee kuninkaan pirtin lattialla että hyppis koppis, ja sitä kuninkaan tytär nauraen katsoo. Jo kysyy taas kuningas, mitä asiaa jänikselläsitten oikein oli. »Hyppisin, koppisin», sanoi jänis, »kuninkaan tyttären kultapatjalla, vaan en varajaisi». Kaikki siitä nauramaan, että onhan tämä nyt ihmeellinen jänis, ja kuninkaan tytär antaa hänelle sitten kultapatjansa. »Hypi ja kopi nyt siinä!» sanoo hän antaessaan. Mutta eipä ehtinyt kuninkaan väki sitten sen enempää huomata kuin että jänis tempasi patjan hampaisiinsa, viskasi selkäänsä ja katosi aukinaisesta ovesta kuin vilaus, josta ei sen enempää kuultu eikä nähty. Ällistyneenä vain jäätiin korvallista kynsimään, että olipa, totta vieköön, aivan tokiotto jänis tämä.

Kun sitten Immilän vaari seuraavana aamuna pirtissään juuri tuppivyötänsä kiinnittelee, kuuleekin hän rapinaa ja laahaamista oven takaa. »Yhyh!» rykäisi hän itsekseen, »eiköhän vain olekin siellä jänis niitä kultapatjoja laahaamassa». Ja minkä vuoksi ei ole! Kun ukko avaa oven, niin aivan oikein sieltä jänis hikipäissään hampaissaan raahaa ihanata kuninkaan

tyttären kultapatjaa portaita ylös ja antaa sen ukolle, joka nyt hänet mitä parhaiten kiittelee. Niin oli siis loppunut se mahdoton tavaran ja hyvyyden hankkiminen ja siitä asti oli köyhyys Immilästä kaukana.

LII.

PELKO PAHIMMAT TEKEE.

Ohtoseni, ainoiseni,
Mesikämmen kaunoiseni,
En sua kiellä kiertämästä,
Enkä käymästä epeä.

»Tällainen se sitten oli tarina siitä, miten minun esiisäni toi Immilään kaiken sen rikkauden», ilmoitti härkä lopuksi ja huomautti vielä jurosti: »Mutta ei sitä nyt enää muisteta ollenkaan, vaan iltikseen aiotaan minut teurastaa häämierolle rokkalihoiksi.»

Kukko, ruuna ja sika sekä jänis olivat nukkuneet härän pitkään ja harvakseen jutellessa. Kissa sen sijaan, joka on yöeläin, oli kuunnellut sitä ja sanoi:

»Olipa siinä tarinaa kerrakseen, oli! Mutta tietääpä ne Immilän väet, samanlaisia touhakkeita kuin tuo niiden kuuluisa kukkokin.»

Sitten kisa katseli hehkuvilla silmillään härkään päin ja sanoi: »Kylläpä nyt onkin pimeä, ihan kuin tervaa kaikki. Kuulitko muuten äsken tuolta ulkoa sellaista hiljaista tissutusta ja kähnimistä?» Kummastuneena härkä kielsi, jolloin kissa taas sanoi: »Kyllä siellä varmasti joku oli ulkopuolella nuuskimassa. Kun-

han vain eivät olisi niitä tihulaisia.» — »Mitä ihmeen tihulaisia?» kysyi nyt härkä, ja heräsivät siinä jo toisetkin, kun oli härän yksitoikkoinen jorotus keskeytynyt.

»Käh-käh-käh!» kiivastui siitä kissa, kun kaikki tällä tavalla rupesivat häneltä niistä tihulaisista kyselemään. »Mistäpä minä tiedän!» sanoi hän, »kylällä vain kuuiin ihmisten sanovan, että senkö tonttuja ja tihulaisia lie ruvennut asumaan tuolla Katilan autiotuvassa, kun siellä kuuluu sellaista liikettä alituisesti olevan. Ne tihulaiset ja tontut, ne ovat taas sellaisia paholaisia, mitä lienevät; niitä kuuluu olevan jos kuinka monisarvisiakin, ja jos ne valtaavat jonkun asunnon, ei niitä tahdo saada millään pois. Kuulin isännän kertovan sellaisesta talosta, ja sen omistaja oli luvannut vaikka mitä sille, joka saisi sen paholais-äijän pois hänen suuresta tuvastaan, kun se siellä oli ruvennut alituiseen ja varsinkin öisin möykkämään.» Näin selitti kissa oudosteleville kuulijoilleen, mutta härkä sanoi tyynesti: »Jos hän tänne yrittää, niin lähtö täältä tulee. Ruvetaan nukkumaan vain, hyvät veljet!»

Siinä samassapa kuuluikin ulkoa sellaista kähnimistä, että sen huomasivat kaikki pirtissä olijat, ja ennen kuin ehdittiin sen enempää sitä ajatella, ilmestyi oviaukkoon mahdottoman suuri ja musta haamu, kuin olisi itse jättiläinen yrittänyt siitä sisään kävellä. Samalla se päästi oudon ja hirvittävän äänen, lähtien menemään peremmäksi tupaa. Jäätävä kauhu silloin valtasi tuvassa olijat, mutta vain hetkeksi, sillä pian selvisi härkä säikähdyksestään ja karjaisi: »Mikä tänne tulee yörauhattomuutta tekemään!» sekä tölmäsi samalla voimainsa takaa outoa rumilasta kylkeen, niin että tämä pyllähti nurinniskoin lattialle. Eikä se ehtinyt

enää päästä kunnolla siitä jaloilleen, kun ruunakin jo oli saanut mielenmalttinsa takaisin, heitätti takapuoltaan ja lasketti molemmilla takakavioillaan tulokasta otsaan sillä seurauksella, että tämä meni ilmassa ympäri kuin jalasta lentänyt tallukka. Jopa pakeni tulijalta luonto ja kovaa ääntä pitäen se rupesi hakeutumaan takaisin ovelle päin. Siinäpä silloin jänis alkoi laukata ympäri penkinaluksia kuin kerä, ja kun rumilas sattui menemään lähelle liettä, sähähti sieltä kissa hänelle vasten naamaa kuin olisi tuhannella äimällä yhtaikaa pistää jurautettu. Huumautuneena syöksyi tulija silloin suinpäin ovea kohti, mutta vielä mennessä ehti sika rohmaista häntä torahampaillaan sääreen. Jytinää vain kuului hetken yön pimeydestä ja niin oli tihulainen hävinnyt sen tiensä. Rauhassa pääsivät vihdoin eläimet yötänsä viettämään.

Mitä oli sitten oikein tapahtunut?

Eihän mitään sen kummempaa kuin että kettu liuvari oli sattunut näkemään kotieläinten kulkueen ja seurannut varovasti perässä nähdäkseen, minne he oikein olivat menossa. Huomattuaan heidän menevän Katilan autiotupaan ja kaikesta päättäen aikovan jäädä sinne yöksi oli ketulle juolahtanut sukkela tuuma mieleen. Tästähän nyt karhu saisi korvauksen niistä kuolleista hevosista, joista hän sille oli äsken valehdellut, ja siinä sivussa saisi hänkin, kettu itse, maistaa hiukan tuoretta lihaa. Tuumasta toimeen! Hän läksi kiireesti mennä litvittelemään sinne päin, jossa arvasi karhun oleskelevan, eikä aikaakaan, kun jo löysikin hänet yksinään pimeässä korvessa nuuhkailemassa. Mutta hän oli nyt pahalla tuulella, kun olivat selkä ja sivut kipeät sen soiton opettelemisen jäljeltä, ja muljautti vihaisesti

kettuun päin. »Mitä kureja sinulla nyt on?» kysyi hän istahtaen mättäälle. »Ei, eno kuoma, nyt joudetakaan istumaan!» sanoi kettu, »nyt onkin vasta maku pirtissä.» — »Missä pirtissä?» kysyi karhu epäilevästi. »Katilan autiopirtissä», selitti kettu, »ei ole muuta kuin menet ja otat vain! Tule pian perässäni, niin äkkiä on haju nokassasi.» — »Tiedä häntä — niitä sinun makujasi», murisi karhu ynseästi, »onhan niitä tässä jo tullut kylliksi maistelluksi.» Hänen uteliaisuutensa oli kuitenkin herännyt ja kun nälkä myöskin samassa jylisytti hänen vatsaansa, lähti hän tulla nulkkaisemaan ketun perässä, joka mennä lipoi liukkaasti edellä.

Kun tultiin perille, houkutteli kettu karhun yksinään tupaan sanoen itse olevansa niin heikko ja kehno, että olisi vain tiellä, kun niitä isoja eläviä ruvettaisiin penkkiin lyömään. Karhu, jonka voimia kettu samalla ylisteli ihan taivaan tasalle, ylpistyi siitä entistä enemmän ja sanoi: »Jahka minä sitten menen. Mutta vartioi sinä ovella, etteivät pääse pakoon livahtamaan.» »Kyllä», sanoi kettu, »kyllä vartioitsen, eivätkä ne tästä minnekään mene niin kauan kuin minulla on edes hiukan vaikkua kynnen alla, jotta alahan vain rynnistää.»

Vähän ajan perästä rupesikin tuvasta kuulumaan sellainen rytäkkä, että ketulla nousivat karvat pystöön. »Kovastipa se eno nyt siellä painiikin», arveli hän, »on tainnut se härkä ruvetakin puskusille, antamatta tappaa itseään aivan ilmaiseksi. Ja jos hyvinkin hevonen vielä potkaista säväytellee vasten otsaa, niin lujat siinä pitää olla ruoanhankinta-aikomukset, jos mieli asiansa lopulleen toimittaa.» Eikä kettu ehtinyt juuri sen enempiä tuumaillakaan, kun samalla tuvan sysimustasta oviaukosta lennähtääkin musta rumilas kuin heinähaasia

hänen eteensä pihalle ja alkaa mennä vyöryä hirveätä vauhtia metsää kohti. Kettukin meni siinä hiukan sekaisin luullen, että se hänen vahdittavansa härkä tässä nyt puikkii pakoon, ja pemahti uljaasti hänen jälkeensä päättäen ottaa hänet kiinni. Pimeässä korvessa laukataan peräkkäin ja jo kettu tapailee ajettavansa häntävilloja, kun siinä samassa hajusta huomaakin, että karhuhan se vietävä onkin. Samassa tämäkin pysähtyy ja huitaisee vihaisesti kettua käpälällään ja sanoo: »Täytistäkö siinä minun hännässäni repalehdat; kun annan tuosta kämmenestäni sinulle korvatillikan, niin märän sijan pitää vain jäädä!» Ja sitten karhu istahti mättäälle, heilutteli päätänsä, piteli kylkiänsä ja rupesi surkeasti voivottelemaan ja valittamaan.

»Eno, mikä teitä vaivaa?» kysyi kettu muka ihmeissään, vaikka ymmärsi kyllä kaikki mitä oli tapahtunut, »ettekö saanutkaan sitä makua nitistetyksi hengiltä?» Synkästi muljautti häneen nyt karhu ja vastasi: »Makua!» sanoi hän, »ei siellä mitään makua ollut, mitä lienevät olleet tihulaisia tahi tonttuja kaikki tyynni. Tuskin pääsin tuvan kynnykseltä sisään, kun samassa jo kraatari tölmäsi minua kylkeen julman suurilla saksillaan, niin että olivat kylkiluuni poikki mennä. Mukkelismakkelis tuuskahdin siihen permannolle. Tuskin se oli tapahtunut, kun samalla jo seppä jysähdytti minua hirveällä moukarillaan otsaan, ja sotamies, pinkkapöksy, mikä lienee ollut — vanha se ainakin oli, koska oli valkeahko — rupesi laukkaamaan ympäri penkinaluksia miekkaansa etsien, jolla olisi minut tyyten lopettanut. Toinnuttuani siitä rupesin sitten pyrkimään ovea kohti ja sorruin lieden luo, ja sieltäkös vanha akan rona sähähti silmilleni niin että olin sokaistua.

Ovella vielä suutari rohmaisi veitsellänsä sääreeni. Ja koko ajan kikkaniska kiljui orrelta, että 'ota koukku, pistä perään ja vedä tänne!'»

»No voi hyväinen aika!» ihmetteli kettu, »ja minä kun näin omilla silmilläni härän ja hevosen sekä vielä paljon muuta kansaa menevän sinne pirttiin. Kunhan et olisi erehtynyt ja tyhjää säikähtänyt?» — »Kuule, kettu», sanoi karhu, »paljoon pahaan olet minut jo houkutellut ja minä olen kaikki kärsinyt ja anteeksi antanut naapurirauhan vuoksi, mutta jos tätä vielä kauan jatkat ja minua petät sekä kaiken päälliseksi pilkkaat, niin minunkin pitkämielisyyteni loppuu ja minä nyljen sinut elävältä tuppeen. Muista se ja häviä nyt näkyvistäni vähän nopeasti. Parin viikon kuluttua meillä alkaa huhdan leikkuu ja tiedäkin olla silloin paikallasi!» Ja kettu ei enempiä käskyjä odottanut, vaan poistui nöyrästi ajatellen, että hullu suuttunutta härnää, vaan ei hän.

Mutta karhu läksi katsomaan halmettansa, jossa vilja jo kauniina ja satoisana keinuili. »Ei tästä tyhjän rehvaisemisesta ole mihinkään», ajatteli hän, »maanviljelys se on sittenkin paras miehen elättäjä.» Ja hän kahmaisi suuhunsa tähkäpäitä nähdäkseen, oliko niissä jo viljan hyvää makua — ei ollut vielä kovin paljon, mutta aluksi kuitenkin.

Tällainen oli se kotieläinten meno häitä pakoon. Kun Immilän väki pääsi hääviinoistaan selviämään, läksivät he etsimään elukoitaan ja löysivätkin ne kaikki sieltä autiotuvalta mehuisaa ahoruohokkoa popsimasta. Elukat ajettiin taas kotiin, mutta kun ei enää ollut mitään kiireellistä tuoreen lihan tarvista, saivat he rauhassa ruveta elämään vanhaan tapaansa.

LIII.

TOISIN ON HUKALLA HUOLI, TOISIN AMPUJAN AJATUS.

Kun ei tuosta kyllin liene,
Syökse tanko taivahasta
Tahi kultainen korento,
Suulahalle suulakehen,
Tuonen lukko leukaluihin,
Manalan kivi kitahan!»

Niin tulikin vihdoin elonleikkuun aika. Taivas muuttui iltaisin niin viileän ja suloisen kuulakkaaksi ja syväksi, ilmassa oli raitis tuntu ja yöt olivat lämpimän hautovia ja kasteesta kosteita. Karhu keskeytti marjansyöntinsä ja lähetti sanan kasakoilleen sudelle ja ketulle, että nyt oli kiireesti lähdettävä huhtaa leikkaamaan, koska ihan kullankeltaisena ja raskaana siellä vilja korjaajaansa odotti. Ja huhdalle mennessään tunsi karhu mielensä ilosta läikähtelevän nähdessään kaukaa, kuinka Ilmolankin kaskilla ja pelloilla kuhilas nousi kuhilaan viereen, kun ihmiset uupumattomasti ahersivat.

Vaikka ketun ei olisikaan tehnyt erikoisemmin mieli työntekoon tällaisina raikkaina päivinä, jolloin metsonpoikasia tiheiköt pyrisivät täynnään, täytyi hänen kuitenkin totella karhua, josta olikin tullut tiukka isäntä. Eikä hän siinä leikkuussa keksinyt mitään veruketta, jonka varjolla olisi saattanut pysytellä laiskana, vaan hiki hatussa täytyi hänen kuin täytyikin leikata kyökkäistä toisten rinnalla. Vasta sitten kun ruvettiin eloja ajamaan riiheen, keksi hän edes sen, että sai

sen ajan reessä istuksia, kun karhu ja susi vetivät. »Joka taakseen katsoo, sitä heitetään kirveellä!» sanoi hän, ja karhu sekä susi arvelivat, että ehkä lieneekin siinä sellainen taika, eivätkä uskaltaneetkaan taakseen katsoa.

Saatiin sitten elot ajetuksi ja riihi ahdetuiksi sekä lämmittää poruutettiin kovilla koivupuilla, että piti varmasti viljan kuivaa. Ruvetaan sitten puintihommiin. Karhu ja susi tarttuvat varstaansa kumpikin ja karhu sanoo revolle: »Mene sinä nyt parsille, kun olet noin keveä, ja lykkää lyhteitä lattialle, että pääsemme puimaan. Kun olet kylliksi niitä alas heittänyt, niin tule sitten sinäkin puida jutkistamaan.» Kettu totteli mielihyvin ja tuumiskeli siinä, millä keinolla pääsisi raskasta varstaa heiluttamasta. Hän heitteli lyhteitä lattialle aika läjän, niin että pöly pilveili, aivastaa raksautti siitä muka ja samalla pudottaa järäytti yhden parren karhun selkään. »Hös!» sanoi karhu, »mitä sinä niitä parsia pudottelet, joudu puimaan vain ja kiireesti, sillä johan tässä on lattia aivan täynnä!» — »Hyvät kuomaseni!» vastasi kettu ihan muka tuskissaan, »minähän täällä koettelen voimaini takaa näitä parsia pidellä, kun ihan väkisellä tahtovat niskaanne sortua! Puikaa te, putkaselät, vankat miehet, yksinänne, niin minä täällä parsia pitelen, etteivät enää päällenne putoa.» Toiset eivät halunneet enempää parsia niskaansa ja tyytyivät siis revon ehdotukseen, ja niin tämä koko riihenpuintiajan makaili siellä lämpimillä parsilla heittäen alas lyhteet ja silloin tällöin ilkeyksissään jonkun parrenkin, kun ne olivat niin raskaita muka, että ihan väkisellä hänen kynsistänsä kirpoilivat. Väliin hän siellä itsekseen hyräilikin, laulun laati moisen:

»Pui, pui, sutturukka,
Minä parsia pitelen,
Parret päähän paukahtaapi,
Laki päälle lankeaapi.»

Mutta karhu ja susi puida jumppasivat hiki hatussa, saivat työnsä valmiiksi, viskasivat ja niin oli siinä kolme läjää: yksi olkia, valtaisen suuri, toinen ruumenia, iso sekin, ja kolmas, pienin, puhdasta viljaa. Nähdessään toisten työlämpimän sanoi kettu karhulle: »Kyllä olikin jo aika viljojen loppua, sillä en olisi jaksanut enempää siinä jytäkässä noita raskaita parsia hallita — koetas, veljeni, kuinka hirveästi olen hiessä!» Ja hän ojensi karhulle otsaansa, joka olikin hikinen, kun oli veijari kuuman riihen parsilla lojunut, ja karhu sipaisi sitä kämmenellään ja murahti väsyneenä: »Hikinen näkyy olevan! Hyvä on, että olet kokenut osaltasi jotakin tehdä. Mutta kuinka tämä vuodentulo nyt parhaiten ja oikeudenmukaisimmin jaetaan?» Silloin kettu esitti nöyrästi:

»Helppoahan, hyvät kuomat, tämän jakaminen on! Totta kai niille, jotka enimmän työn ovat tehneet ja koko asiankin alkuun panneet, isommat osat saaliista tulevat.» Ja sitten kettu meni olkiläjän taakse ja kysyi: »Näkyykö minua täältä?» — »Ei näy», vahvistivat karhu ja susi. Silloin kettu meni ruumenkasan taakse ja kysyi uudelleen: »Näkyykö minua täältä?» — »No ei näy sieltäkään», todistivat taas toiset. Nyt kettu meni viljako'on taakse ja kysyi: »Entäs nyt?» — »No hyvinkin näkyy» ilmoittivat karhu ja susi. Silloin kettu sanoi: »No, tästähän tämä jakaminen mukavasti selviääkin — mitäs muuta kuin annetaan isoimmalle isoin läjä, keskimmäiselle keskimmäinen ja pienimmälle pienin läjä! Sitä

vastaanpa ei pitäisi olla kellään paljoa sanomista?» — »No ei», tyytyivät siihen toisetkin ja niin oli vuodentulo jaettu. Karhu kokosi olkensa, susi ruumenensa ja kettu viljansa, vieden kukin osansa talteensa. Seuraavana päivänä oli puhe saapua yhteisesti myllylle uutista jauhattamaan.

Tullaankin sitten myllylle. Repo omassa pienessä härkinmyllyssään jauhaa jyrittelee ja myllyn tappi sanoo iloisesti: »Mistäs näitä sait, mistäs näitä sait? Onko tää uutista, onko tää uutista?» Karhu ja susi jauhoivat yhtenä toisessa isommassa myllyssä. Karhu suoltaa olkia kiven silmään minkä kerkeää, susi ruumenia, ja molempain kivet mennä sihistävät sileästi että tissis-tassis, hupsin-hapsin, siissun-siissun, syyssin-säässin. Kettupa riihikuivia jyviä näppärästi pistelee kiven silmään ja kivet jyrittävät hauskasti että jyrin-järin, rouskun-rauskun, hyyryn-lyyryn, kilkkis-kilkkis. Saapuvat siitä karhu ja susi katsomaan ketun jauhatusta ja kuulevat kummakseen hänen kiviensä panevan aivan toisella äänellä kuin heidän. »Miksi», ihmettelee karhu, »sinun kivesi panevat jyrin-järin, mutta minun tissis-tassis?» — »Ja minun», urahtaa susi, »panevat hissin-hassin, kun sinulla tuntuvat sanovan hörö-hörö.» — »Voi veikkoset!» remahti silloin kettu nauramaan,» ettekö te ole huomanneet panna pieniä kivennapuroita viljan joukkoon? Sen kun tein minäkin, niin vasta rupesivatkin kivet panemaan jyrin-järin!» — »Ahaa!» nauroivat karhu ja susi, »siinäkö se vain vika olikin — no äkkiähän se on autettu», ja niin tuppasivat molemmat äijät somerta kivensilmään niin runsaasti, että riittää piti ja äänen muuttua.

Jauhaa jyriteltiin siinä sitten iittävästi puurojau-

hoja ja ruvettiin puuhaamaan kotiinlähtöä. Kun karhu sitoi valtaisen suurta olkijauhosäkkiään kiinni, katseli hän aivan säälien ketun pikku pussosta ja sanoi: »Näytäs, kettu rukka, minullekin niitä jauhovähäisiäsi, minkälaisia ne ovat.» Kettu totteli, aukaisi säkkinsä ja siellä oli valkoisia, kauniita, vielä myllyn jäljeltä lämpimiä ja tuoksuvia jauhoja. »Mitenkäs?» kummastelivat nyt karhu ja susi, »sinun jauhosi ovat näin kauniita ja valkoisia, kun meidän ovat niin peräti ruskeita ja karkeita, melkeinpä mustia?» — »No olette tekin myllymiehiä!» sanoi siihen kettu, »tottakai jauhot ovat mustia, kun ei niitä ole pesty. Sitä vartenhan mylly on aina joen rannalla, että likaiset jauhot pestäisiin, sillä mustiahan niistä muuten tulee, kun on viljat savuriihessä kuivattu. Peskää nyt toki tekin jauhonne, mutta varokaa, ettei virta niitä vie.» — »Niin, mitähän olisi, jos koettaisimme noita pestä», arvelivat siinä karhu ja susi, ja päättivät koettaa. He menivät myllypuron rannalle ja pudistivat säkistään jauhoja virtaan — vilauksessahan ne menivät virran mukana. »Emme me tätä pesukeinoa osaa», arvelivat he silloin ja päättivät syödä jauhonsa sellaisinaan, vaikka mustiakin olivat.

Kettu sitten keitteli hyvillä mielin puuroa valkoisista jauhoistansa ja makeaa siitä tulikin. Juuri kun hän oli sitä poskeensa pistelemässä, tuli karhu hänen luokseen ja kysyi: »Puuroako sinä syöt?» — »Ka puuroa, uutispuuroapa tietenkin», vastasi kettu. Karhu tuli uteliaana lähemmäksi katsomaan ja sanoi: »Voi kun sinun puurosi on valkeaa ja kaunista! Annappas kun minäkin maistan.» Kettu antoi, jolloin karhu makustellen tuumi: »Mitenkä sinä olet sitä keittänyt? Minun puuroni on niin kauhean karvasta ja pahanmakuista.»

»Siinäpä se onkin konsti, keittämisessä», selitti repo. »Pantuani puuropadan haahloihin kypsymään hämmentelin sitä ensin hyväisesti peukalollani ja nousin sitten haahlaorrelle istumaan ja räydytin hännästäni rasvaa pataan. Siitä se vasta tämän hyvän maun sai. Tee sinäkin samalla tavalla äläkä ole milläsikään, vaikka vähän polttaakin: sitä parempaa puuroa tulee. Mutta muista: härkin vastapäivää, kauha myötäpäivää, ja vähän koskesta vaahtoa lisäksi — silloin kyllä hyvä tulee!» — »Vai sillä tavalla se puuro onkin keitettävä», ihmetteli nyt karhu ja läksi talolleen hänkin tätä keinoa koettamaan. Uudelleen hän pisti patansa haahloihin, kiehutti veden, sekoitti siihen tasaisesti hierimellä karkeat olkijauhonsa, laittoi alle hyvän tulen, sekoitti uudelleen peukalollaan, vaikka sitä ankarasti vihavoikin, jopa viides varvas paloi, ja kiipesi sitten haahlaorrelle istua kököttämään. »Voi hyvä isä, kuinka polttelee, polttelee, puh-puh!» ähisi hän istuessaan siinä savussa ja takavillojen kärventyessä, »kyllä tämä hyvän puuron keittäminen on vasta kovaa työtä. Voi tulimmainen, kuinka reisiä ja pakaroita vihavoipi — eihän tätä mikään voi kestää! Paha on tällä orrella muutenkin istua, ähhäh! — eikö sitä rasvaa rupea jo tippumaan ... ?» Karhu koetti kurkistaa jalkainsa välistä pataan, joko sinne olisi ruvennut rasvalampareita ilmestymään, mutta hojeltuikin siinä samassa tasapainostaan ja pudota mätkähti omaan puuropataansa istualleen polttaen itsensä pahanpäiväisesti. »Voi sinua kettu ryökäle, minkä paulan minulle taas asetit!» älysi hän silloin koko asian ja karjahteli tuskissaan, rientäen sitä kyytiänsä myllypurolle viileässä vedessä takapuoltaan vilvoittelemaan. Kauhean ja lopullisen koston hän nyt vannoi revolle, uhaten

ettei armahtaisi, vaikka toinen medeksi sulaisi hänen edessään.

Tällä välin oli sudellekin juolahtanut mieleen mennä katsomaan, minkälaista puuroa kettu kuoma oli saanut jauhoistaan, ja tuliaisiksi vei hän padallisen omaa mustaa, ruumenjauhoista keitettyä sotkuaan. Nähtyään ketun puuron ihmetteli hänkin sen tavatonta valkeutta ja pyysi maistaakseen. Kettu oli kuitenkin jo ruvennut pelkäämään, että työtoverit vielä huomaavat hänen petoksensa, ja mietti siinä, miten saisi suden petetyksi. Kun nyt susi pyysi häneltä puuroa, sanoi hän yhtäkkiä: »Katsopas, mikä tuosta sivuitse menee!» Susi ällistyi ja kääntyi katsomaan, mutta repopa samalla roppasi hänen padastaan omaansa aikamoisen määrän suden mustaa sotkua ja sanoi sitten, kun susi rupesi maistamaan: »Tuossa, suttu rukka, on parasta, otahan siitä.» Susi silloin vakaasti nosti kitaansa omaa puuroansa, tunsi kielellänsä sen hirveän katkeruuden, ja sylkäisi pois, sanoen miettiväisesti: »Yksi on mämmillä makunsa, yksi tapa talkkunalla, vaan lie väli maistajilla, huttukeiton keittäjillä — ei tämä ruoka minun suulleni sovellu!» — »Niin vain», myönsi siihen kettukin ja siirsi joutuin padat syrjään, ettei olisi tarvinnut uuden maistamisen vaaraan joutua.

Aika olikin jo ketulla saada pakotiensä selväksi, sillä tuoltapa näkyikin karhu tulla kaapaisevan hirmuisen näköisenä ketun taloa kohti. Ketulle tuli kova hätä päästä pakoon, mutta ei olisi mielinyt sitä sudelle näyttää, ettei tämäkin olisi hänen petoksensa perille päässyt. »Tuolla näkyy karhu kuoma tulevan kiireesti vierailulle», sanoi hän, »odota sinä tässä ja ota hänet vastaan ja sano, että minä menin hakemaan hänelle

nauriita tuolta Horpon halmeen nauriskuopasta.» Näin sanoen kettu loikkasi tipperis tiehensä, mutta pysähtyi piilosta kuulemaan, mitä karhulla olisi sudelle sanomista. Raivoissaan karhu selitti sudelle, mitä oli tapahtunut, että koko riihenpuinti ja viljan jako oli silminnähtävästi vain ketun paljasta petosta, jonka uhriksi he molemmat olivat joutuneet. Ja sitten karhu näytti palaneita peräpuoliaan ja sanoi: »Toki se lienee minun surmani, se kettu pahalainen, ellei siltä ajoissa saatane henkeä pois! Nytkin se viekkaudellaan meiltä viljat kavalsi ja poltti häntäni ja peräpuoleni. Mistähän sen repaleen nyt voisi saada käsiinsä?» Kuullessaan karhun kertomuksen oli susikin saanut silmänsä auki ja ymmärtänyt revon koko oveluuden sekä ilmoitti heti: »Horpon nauriskuopalle se sanoi menevänsä sinulle hyviä nauriita hakemaan — se on siellä Horpon halmeen reunassa, tiedäthän?» — »Tiedänpä hyvinkin», todisti karhu ja kiirehti: »Ei nyt sitten muuta kuin kiireesti sinne ja nahka orteen!» Touhuissaan molemmat läksivät juoksemaan nauriskuopalle päin.

»Jokohan nyt lienee surmanhetkeni tullut!» ajatteli kettu hiukan huolissaan kuultuaan karhun kiukun ja nähtyään sudenkin yhtyvän samaan päätökseen. »Tottahan tosin on, ettei meidän naapurisovusta taida tämän jälkeen tulla mitään kunnollista, joten jonkun on paras väistyä, mutta lienenkö se sitten minä, sitä en varmaan ainakaan tällä hetkellä tiedä. Lienee parasta minunkin mennä sinne nauriskuopalle katsomaan, miten nämä kuomat siellä minua tappamaan ryhtyvät. Ehkä sentään tässä jokin keinoksi koituu, kun asiat aivan kireälle pannaan.» Näin ajatellen kettu lähti mennä litvittelemään karhun ja suden jälkeen.

Sattuipa niin somasti, että juuri kun karhu ja susi tulivat nauriskuopalle, ilmestyikin halmeen laitaan itse Horpon isäntä sen vankan ruunansa kanssa viimeisiä eloja pois viemään. Nähtyään hänet pysähtyi karhu epäröiden, sillä hänestä oli Horpon isäntä ilkeä ja vaarallinen mies, mutta susi ei ehtinyt häntä huomata, vaan loikkasi suoraan nauriskuoppaan, luullen revon olevan siellä. Arkaillen sanoi karhu hänelle silloin kuopan suulta: »Täällä on halmeella Horpon isäntä. Ole sinä siellä kuopassa piilossa siksi, kunnes hän poistuu, minä pistäydyn tuohon näreikköön.» Susi totteli ja kyyristyi tyhjän kuopan pohjalle. Mutta karhun hiljaa poistuttua ilmestyikin siihen kettu, joka kiireesti tukki kannella kuopan suun ja läksi sitten puhuttelemaan Horpon isäntää.

Tämäpä siinä taas reippaasti ajeli vankalla ruunallaan, joka ylpeästi heitteli häntäänsä ja asteli pitkin askelin. »Ka, kun on repo tuossa pellolla!» ihmetteli isäntä ja katseli jotakin asetta, millä sitä heittää, mutta kettupa silloin sanoi salaperäisesti: »Maku on nauriskuopassa». — »Häh!» kysyi isäntä, joka ei oikein ymmärtänyt, mitä repo tarkoitti. »Jotta maku on nauriskuopassa», ilmoitti nyt repo kovemmasti ja viittasi kuopalle päin. »Ahaa!» ymmärsi isäntä asian, tarttui kirveeseensä ja läksi menemään.

Ja nyt oli tullut vihdoinkin se hetki, jolloin Hukkalan vakaa, viirunaamainen ja leikkiä ymmärtämätön isäntä ketun kavaluuden ja pahuuden vuoksi menetti henkensä, jolloin hänen häätyi sanoa viimeiset jäähyväiset Metsolan ihanille ahoille, kankaille ja korville. Sillä kun Horpon isäntä varovasti avasi kuopan kannen ja hukka yritti hyökätä siitä ulos, antoi isäntä hänelle

kirvespohjalla sellaisen täräyksen vasten otsaa, ettei siinä enempää tarvittu. Pian oli hukka sääret kankeina maassa kuopan vierellä ja isäntä vielä ilkkui: »Ähäh, lampaanvaras, joko loppuivat retkesi!» Ja pitkää aikaa ei kulunut, ennen kuin hukan nahka oli isännän olkapäällä ja kettu ahnaasti kalusi sen lihoja palkaksensa.

Se oli hukan surkea loppu.

LIV.

TOINEN KARHULLA AJATUS, TOINEN KARHUN TAPPAJALLA.

Lulloseni, lalloseni,
Omenani, ohtoseni,
Ällös olko milläskänä,
Ei sua pahoin pidetä:
Sima sulle syötetähän,
Mesi nuori juotetahan.

Kauhistuen oli karhu nähnyt näreiköstä piilostaan, miten sudelle oli käynyt. Hän päätti vaania tilaisuutta kostaakseen sekä ketulle että Horpon isännälle. Mutta kettu tiesi tämän kaiken ja pysytteli visusti poissa karhun kuuluvilta, eikä Horpon isäntää taas ollut niin helppo yllättää; hän oli ihminen ja ihmisillä on omat suojelijansa ja varjelijansa. Oli karhu viime aikoina kuullut Metsolassa sellaistakin, että nyt olivat ilmolaiset saaneet tehdyksi tiensä ympäri Suomenniemen, joten metsän miehillä ei muka ollut enää — sillä niinhän oli sovittu — oikeutta syödä heidän

lehmiänsä ja lampaitansa. Mutta ei karhu sitä uskonut, kun ei noita teitä näkynyt enempää kuin ennenkään: samat olivat täällä hänen mielestään mitattomat salot kuin aina.

Saatuaan viljansa korjuun rupesi Horpon isäntä sitten kyntämään sänkeä vankalla ruunallansa, sillä samalla, jota karhu oli aina vihannut. Kontio salavihkaa piti heitä silmällä aidan takaa, odottaen, että isäntä antaisi hänelle jonkun syyn käydä päälle; on näet karhulla luonto sellainen jalo, ettei se syyttä ryntää ihmisen kimppuun, ellei tämä itse asiaa jotenkin aiheuta. Niinpä kun nyt isännän kyntäessä auran kynsi sattui paksuun juureen eikä vankka ruuna jaksanutkaan pysähtymättä sitä irti kiskoa, isäntä suuttui hevoselleen ja ärjäisi suitsia riuhtaisten: »Äss, sinä karhun syötävä siinä!»

Oli näet ilmolaisilla usko sellainen, että se mikä metsälle luvataan, on sille myös annettava, jos se sitä itselleen vaatii; muuten ei hyvä seuraa. Karhupa tiesi tämän ja ilmestyikin kohta paikalla isännän eteen ja sanoi: »Koska se on minun syötäväni, niin anna pois! Kyllä minä sen syön.» Ja karhu näytteli keltaisia torahampaitansa ilkeän näköisenä. Horpon isäntä hämmästyi ja säikähti. »Älä, hyvä veli», sanoi hän, »syö tätä ainoata hevostani, sillä kuinka minä muuten toimeen tulen!» — »Syön!» vastasi karhu lyhyesti ja päättäväisesti. Horpon isäntä turvautui houkutteluun: »Eihän tästä», sanoi, »olekaan nyt syötäväksi, kun on kesäajoissa laihtunut paljaaksi luuksi ja nahaksi. Odotahan syksyyn saakka, että kerkeän lihottaa sen, niin syö sitten, jos vielä haluttaa.» Karhu katsasteli rotevaa ruunaa ja huomasi todella sen perin lyötty-

neeksi ja laihaksi. »Olkoon menneeksi», myöntyi hän sitten, »mutta sitten syksyllä, kun on ensi lumen satanut, täytyykin sinun lupauksesi mukaan tuoda se tähän halmeen laitaan, että saan syödä sen.» — »Kyllä tuon», lupasi Horpon isäntä alakuloisena ja läksi kotiinsa, sillä hänellä ei haluttanut kyntää enempää tällä kertaa.

Tuli sitten Mikkelin seutu ja satoi kauniin ensi lumen sekä piteli pientä pakkasta. Murheellisena silloin Horpon isäntä muisti lupauksensa, valjasti ruunansa reen eteen, pisti kirveen kainaloonsa ja läksi ajelemaan halmeelleen sanoen akalleen menevänsä olkia sieltä hakemaan. Ajelee isäntä, nykyttelee hiljaa pitkin metsätietä, kun äkkiä huomaakin, kuinka repo seisoo keskellä tietä ja nostaa hänelle toista etukäpäläänsä. »Mitähän se tuo repo tuossa seisoo ja toisella käpälällä viittiloipi?» ajatteli isäntä ja pysähdytti ruunansa. Kettu heittäytyi silloin puheisille.

»Mitäs niin allapäin ajelet, Horpon isäntä?» kysyi kettu. »Tulin tyhmyyttäni», vastasi tämä, »sanoneeksi tätä hevosta karhun syötäväksi ja täytyy nyt se viedä sille.» — »Älähän huoli», lohdutti häntä repo ja kysyi: »Mitäs maksat minulle, jos pelastan hevosesi ja annan vielä karhun kaupan päälle?» — »Mitäpä minä», sanoi isäntä, »osannen sinulle antaa. Mitäpä pitäisi olla?» »No kieltä, keuhkoa, makeata maksaa», vastasi kettu, »mutta tyydyn minä siihenkin, kun vain yhdenkään karhun suolen mutkan antanet?» — »On siellä navetassa suuria kesällisiä kananpoikia, niin että ne saat, jos kelvannevat.» Kettu lipoi jo etukäteen huuliansa, mutta ei huomannut viekasta välähdystä isännän silmissä, vaan kysyi: »Sattuuko sinulla olemaan kotona sellaista

kuivattua lehmänrakkoa?» — »On kyllä», vastasi isäntä, »kun tässä äsken teurastettiin, niin lapset puhalsivat sen ilmaa täyteen ja panivat pirtin orteen kuivamaan.» »Mene kiireesti hakemaan se», määräsi kettu, »ja tuo vielä mukanasi kahmalo kuivia herneitä sekä muutamia kuivia leppäpalikoita, niin saat nähdä, että kyllä tässä väkevällekin neuvo pidetään.» — »Jokohan sitten näillä neuvoilla apu tullee», epäili isäntä, mutta kävi kuitenkin kiireesti kotoansa hakemassa mainitut tarviskapineet. Kun hän tuli takaisin, huomasi hän ketun rypeneen lähteessä ja olevan nyt yltä päältä hilisevissä jääkalkkareissa, niin että siinä vasta ritinä kävi, kun kettu pitkää häntäänsä heilutteli. »Mitäs näillä vehkeillä nyt tehdään?» kysyi isäntä sitten, vetäen suutansa naurun irviin ketun jääkalkkareet nähdessänsä.

»Ota nyt», neuvoi repo, »tuo rakko ja pistä herneet sen sisään sekä sido sitten se häntääni — kas sillä tavalla niin — no hyvä! Sido nyt kaksi kalikkaa kaulaani ja vielä yksi häntääni — aivan niin. Kuule nyt tarkkaan! Kun menet halmeelle ja karhu tulee hevostasi ottamaan, niin minä silloin kiidän halmeen ympäri, rapisutan hernerakkoa ja kalkkaroitani sekä kalisutan näitä leppäpalikoita minkä jaksan. Kun karhu sen kuulee — ja kuuleehan se toki näin oudon äänen — niin se kohta sinulta kysyy, mikä se semmoinen rapisija on. Säikäytä sinä silloin kontiota kovasti, sano, että siellä on kuninkaanpoika karhunjahdissa — sellainen oikea karhujen tappaja ja miesten sitoja — sano mitä tahansa, kunhan vain pelottelet äijän oikein hyväksi. Saat sitten nähdä mitä tapahtuu.» — »Oli menneeksi», lupasi Horpon isäntä, »eipähän ota, jos ei annakaan!» ja lähti halmeelle.

Siellä olikin jo karhu odottamassa. Voi kuinka se oli lihonut ja paisunut, kun oli koko pitkän syksyn marjoja ahminut ja maata köllötellyt pehmeillä sammalilla. Sen karva oli käynyt melkein mustaksi ja kiiltäväksi, ja niskaan sille oli kasvanut aika karvatypäs. Hyvillä mielin se nyt irvisti nähdessään miehen tulevan ja sanoi: »Sanasta miestä, sarvesta härkää! Näytpä haluavan pysyä miesten kirjoissa, Horpon isäntä, koskapa toit hevosesi syötäväksi. Se onkin minulle vallan sovelias eväspala, kun piakkoin aion tästä ruveta talvimakuulle. Riisuhan ruunasi valjaista, etteivät ole länkesi ja rahkeesi tiellä hampaissani, kun rupean syödä reuhtomaan.» Sääli oli isännällä vankkaa ruunaansa, joka siinä lihavana ja kiiltävänä karhua peläten korskahteli, ja hän kysyi: »Eikö tätä asiaa nyt voitaisi mitenkään sovinnolla järjestää? Näethän itsekin, että on aivan järjetöntä tappaa tällaista vankkaa työhevosta.» — »Ei», ilmoitti karhu, »ei voida! Nopeasti luokki maahan!»

Murheellisena silloin Horpon isäntä lähestyi ruunansa pääpuolta päästääkseen rinnuksen auki ja edes valjaansa karhun vimmalta säästääkseen, kun samalla pöheiköstä aivan läheltä kuului vasta kummallinen rapina, hilinä ja kalkutus. Karhu äkkäsi sen heti ja säikähti, sillä hän ei ollut milloinkaan ennen kuullut sellaista merkillistä ääntä. »Mikä rapisija se on?» kysyi hän isännältä, »kun noin merkillisesti kalkuttelee?» Nähdessään karhun säpsähtävän virisi hiukan toivoa isännän mielessä ja hän vastasi hyvin salamyhkäisesti: »Onpahan vain — semmoinen — jospa lienee itse kuninkaanpoika karhunjahdissa, kun sanovat sen näille maille aikoneen, ja ovat ne Harakkavaarankin metsämiehet jo pari viikkoa kontiota hakeneet. Sillä kunin-

kaanpojalla kuuluu olevan vasta tarkka pyssy, ja väljä!» — »Kuninkaanpoika ja karhunjahdissa!» hirvistyi siitä nyt kontio, »kun et sinäkään sanonut sitä ajoissa, että olisin tiennyt olla varuillani!» — »Eihän siitä mitään sopimusta ollut», sanoi isäntä, »hevonenhan sinulle ahmatille piti vain tänne tuoda. Mutta parasta kyllä on, että pidät silmäsi auki, sillä se onkin sellainen karhujen tappaja ja miesten sitoja, etteivät sen kynsistä ole vielä tähän hetkeen saakka kontiot irtautuneet, jos vain ovat kiinni joutuneet. Ja kiinnihän ne joutuvat, kun sillä on sellaiset kyttäkoirat, että vaikka kiven läpi hajun tuntevat.» — »Jottako vaikka kiven läpi», masentui nyt karhu aivan kerrassaan, »mikä minut poloisen nyt perii — houkka kun tulinkin tänne!» — »Jopa», sanoi isäntä, »houkka olit tosiaankin, sillä kyllä se on sellainen pyssymies ja metsämies, että tappaa se, minkä vain kiinni saapi — eikö tuo liene sinunkin surmasi. Mutta rupea nyt syömään tuota hevosta, että pääsen tästä kotiin, jos vielä sitä halunnet.» — »En minä nyt hirviä sitä syödä», sanoi karhu ja kun kettu samalla uudelleen ja entistä kovemmin siellä pensaan takana rapisutti kalikoitansa ja rakkoansa sekä huuteli huikeasti tiedustellen muka, olisiko missä karhua näkynyt, meni häneltä viimeinenkin luonto ja hän lupasi hätäyksissään Horpon isännälle: »Kun et, veli kulta, vain minua sille ilmoita, niin en minäkään syö hevostasi!» — »No en ilmoita», lupasi isäntä ja karhu köllähti pitkälleen siihen reen viereen, ettei häntä niin hyvin nähtäisi.

Nähdessään karhun siihen laskeutuvan ja ymmärtäen häneltä rohkeuden menneen nousi kettu isolle kivelle ja huutaa huilautti sieltä isännälle: »Mikä musta siinä sinun vieressäsi on?» Isäntä vilkaisi karhuun epä-

röiden, kun oli luvannut olla ilmoittamatta, mutta karhu kuiskutti hiljaa: »Sano, hyvä mies, että se on tervaskanto.» No isäntä silloin huutaa hivautti ketulle vastaan, että tervaskantohan tuossa on, näkeehän sen nyt sanomattakin. Silloin kettu sieltä kiveltään nauraa rämäytti hyvin pilkallisesti ja karmeasti sekä huusi taas: »No olet sinäkin hullu mies! Siinä seisotat päivän hevosta ja rekeä tervaskannon vierellä, mutta et älyä rekeesi sitä vääntää!» Isäntä taas vähän ymmällä vilkaisi karhuun, mutta tämä iski hänelle vain silmää ja sanoi: »Ole nyt vain vääntävinäsi minua rekeen aivan kuin tervaskantoa.» Mitäpäs siinä — Horpon isäntä tarttui karhua koipiin ja saikin hänet väännetyksi rekeensä kellelleen kuin tervaskannon ainakin, ja katsoi sitten kysyvästi repoon päin. Tämäpä taas römeällä äänellä nauraa hohottaa ja taas häntä moittii: »Olet sinäkin», sanoo, »hullu mies, kun et köytä kantoa kiinni — luuletko sinä sen röykkelöisellä tiellä siinä muuten pysyvän!» Isäntä rupesi jo ymmärtämään ketun yskää ja vilkaisi karhuun, joka kuiskutti hänelle vastaukseksi: »Ole köyttävinäsi, mutta älä, veli kulta, kovin lujaan köytä, vähäisen vain nuoritse!» Isäntä otti silloin vikkelästi köytensä ja veteli sillä karhun kiinni lyöden salavihkaa runsaasti lujia siansolmuja joka mutkaan, niin että kyllä piti pysyä kontion reessä. Sitten hän tarttui suitsiin ja aikoi lähteä ajamaan kotiin päin, kun repo taas siellä päräyttää häntärakkoaan ja uudelleen huutaa huilauttaa: »No voi sinua hullua miestä! Ethän sinä tule viisaammaksi, vaikka kuinka sinua neuvoisin. Kun tervaskanto milloin rekeen pannaan, niin tottahan siihen silloin kirves lyödään!» Tämän kuultuaan karhu jo hätäytyi ja kuiskutti rukoilevasti: »Älä, veli kulta,

lyö, ole lyövinäsi vain! Lyö sivu pään, iske reen sepään!» Mutta Horpon isäntä ei häntä enää kuunnellut, vaan tarttui kirveeseensä, sylkäisi kämmeniinsä ja veti kontiota päähän, niin että ukko rukka inahtamatta siihen raukesi.

Se oli siis karhun, hallavaturkin metsänkuninkaan, surkea loppu, jonka oli aiheuttanut kettu, tuo kavala ja sääliä tuntematon eläin. Pian levisi sanoma karhun kuolemasta ympäri koko Metsolaa ja kaikki eläimet surivat häntä, sillä huolimatta joskus esiintyvästä julmuudesta ja raa'asta voimasta oli hänessä kuitenkin ollut paljon rauhallisia ja hyväluontoisia piirteitä, jotka olivat tehneet hänet miellyttävimmäksi metsän eläjistä. Ja sen tunnustivat kaikki empimättä, että hän oli ollut suoraluontoinen, perin rehellinen ja ylen ahkera mies, jolla kaikki työt teetettiin ja joka eli elämänsä tinkimättä niiden ohjeiden mukaan, jotka Tapio oli hänelle antanut. Hänen vikansahan ei ollut, että tähän rehellisyyteen yhtyi melkoinen määrä yksinkertaisuutta, jolle metsän kansa oli usein makeasti hymähdellyt. Muistellessaan karhuvainajaa lauloivat metsän linnut ylimääräisen laulun, jänikset hyppäsivät pari kolme liikaa kertaa ja kaikki tunsivat salossa outoa ja ikävää tyhjyyttä. Mutta kettua, murhamiestä, kammosi tämän jälkeen koko luomakunta.

LV.

VAIPUVATPA VALTAMIEHET, KUOLEVAT KUNINKAHATKIN.

On sitä minullai mieltä,
Mutt' on surma sukkelampi:
Käypi viisaskin vipuhun,
Hullu huhtovi sivutse.

Vaikka se ei olisikaan ketulle mikään puolustus, on kuitenkin mainittava, että kun hän näki Horpon isännän kirveen välähtävän ja ymmärsi karhun kuolleen, tuntui hänen tunnossaan ikäänkuin jonkinmoinen vihlaus. Se hälveni kuitenkin pian ja hän ilmestyi näppärästi isännän viereen katsomaan kuollutta karhua. »Päästä nyt nämä vehkeet pois kaulastani ja hännästäni», pyysi hän ja isäntä teki niin. Sen jälkeen hän hyppäsi syrjemmälle ja nauroi isännälle: »Raha oli miehellä kädessä, vaan ei ollut neroa pitää!» Isännän silmät välähtivät viekkaasti, mutta hän kynsi vain tyhmän näköisenä korvallistaan ja arveli: »Niinpä kyllä, oikein sanottu, mutta tämä karhu on nyt nyljettävä.» Sitten isäntä nylki karhun, leikkeli parhaat paistipalat irti ja pisti ne sitä myöten säkkiinsä talteen. Ketulla himoitti oikein sitä parasta paistia maistaa ja hän kaivausi sinne säkkiin sitä syömään, mutta silloinpa isäntä sitaisikin säkin suun kiinni. Kettu heittäysi rukoilemaan sanoen: »Päästä, veli kulta, minut pois, niin neuvon hyvän konstin, joka on varmasti sinulle vastakin tarpeellinen.» Isäntä mietti siinä mitä tehdä, ollen kahdenvaiheella, mutta arveli sitten, että niin viisaan eläimen kuin ketun konstit ovat aina kuulemisen arvoi-

sia ja päästi hänet pois. Kettu nyt viisaana neuvomaan: »Kun vasta menee kettu säkkiisi, niin älyä toki pitää säkkisi suu kiinni!»

Ajelee isäntä Ilmolaan päin ja kettu tulla nykyttelee perässä palkkakanojansa saadakseen. Kun tullaan harjulle, jonne näkyy koko Ilmolan aukea ja paljon muuta maailmaa, rupeaa kettu kovasti ihmettelemään: taloja onkin jos kuinka paljon, pelto-aavoja ihan silmänsiintämättömiin ja metsä vain tummana reunana tuolta kaukaa hohtaa. Jos minne päin katsoo, niin kaikkialta näkyy ihmisasutuksen jälkiä, savu suitsuaa kaukaisten vaarojenkin laelta. »Kovastihan tämä ilmolaisten maailma onkin paisunut», sanoo hän Horpon isännälle, joka siihen vain murahtaen vastaa että »joo». »Mistä te ihmiset oikein lienette lähtöisin, kun teitä näkyy olevan niin paljonkin?» kysäisi kettu sitten ajatuksissaan. »Tiedä häntä», murahti isäntä, »kuului kerta vaari lapsille loruavan, että 'oli kolme veljestä. Yksi meni metsään ja siitä tuli karhu, toinen meni järveen ja siitä tuli sammakko, ja kolmas jäi kotiin ja siitä saivat ihmiset alkunsa.'» — »Vai niin», vastasi kettu vain ja oli vaiti. Vähän ajan kuluttua isäntä sitten lisäsi, että kyllä ne nyt on tiet rakennettu niinkuin silloin alkujaan oli metsän eläinten kanssa sopimus tehty, joten ei sovikaan enää lehmiä ja lampaita tappaa. »Eikö tuo lie sen vuoksi karhullekin sattunut kuoleman hetki eteen?» arveli hän siinä lopuksi ja katseli pahanenteisesti kettua, johon oli hiipinyt omituinen arkuuden ja yksinäisyyden tunne.

Kun sitten tultiin Horpon kujan suuhun, sanoi isäntä ketulle: »Älä huoli sinä tulla pihaan, kun siellä on niin paljon vähäisiä lapsia, jotka pelkäävät, ja vihai-

sia koiria. Varro tässä, niin tuon kanat tänne.» Kun ei ketulla ollut mitään erikoisempaa halua sinne pihalle koirain reviteltäväksi, jäi hän siihen tyytyväisenä odottelemaan. Vähän ajan perästä hän näkikin isännän pullollaan olevan säkki selässä tulevan kujaa myöten. »Päästähän yksitellen!» sanoi kettu isännälle, »että saan ne helposti kiinni tarvitsematta turhaan tässä väsyneenä juoksennella.» — »Yksitellenpä hyvinkin!» naurahti Horpon isäntä siinä ketulle ja puistalti säkistään maalle vihaisen ja nopeajalkaisen Musti-koiransa. »Kiittämättömyys on maailman palkka!» kerkesi repo vain kiljaista ja niin sitten mentiin, että vilisi.

Riu-rau repo rukka, kun saitkin nyt laukata oikein henkesi edestä. Vilisten pakeni alta maa, pienet jalat laukkasivat niin tiheästi ja niin pitkään kuin suinkin jaksoivat ja osasivat, mutta äreänä ja sitkeänä päästeli Musti perässä eikä hellittänyt. Kauan laukkasi repo, koetti eksyttää vainoojaansa, tehdä mutkia ja laukata kiertopolkuja, mutta ei sekään auttanut, yhä oli hurja Musti räyhäten kintereillä. Ei repo enää lopulta tiennyt, minne kulku piti, eteenpäin vain samosi sokeasti ja toivoi koiran väsyvän, mutta eihän se väsynyt — yhä kiukkuisemmin vain perässä räyhäsi. Jo rupesi väsymys tuntumaan revon omissa jänterissä ja hän arvasi tuhonsa hetken tulleen, ellei pian pääsisi johonkin turvapaikkaan. Silloin valkeni yhtäkkiä metsän ranta ja hämmästyksekseen hän huomasi tulleensa samalle halmeaukeamalle, joka oli hänen tauttansa nähnyt sekä hukan että karhun kuolon. Mutta täällähän oli pakopaikka, sama nauriskuoppa, johon hän oli suden houkutellut, ja sinne nyt repo pyyhälsi. Hätimiten ehti hän ahtaasta ilmareiästä pujahtaa sinne — isäntä kun oli

suden tapettuaan tukkinut kuopan suun — kun jo Musti piti hirmuista metakkaa ulkopuolella ja koetti sekin tunkeutua perästä, vaikka ei onneksi mahtunut.

Pamppailevin sydämin nyt kettu istui kuopan pohjalla. Hän ei voinut enää ymmärtää omaa mielentilaansa, vaan muisteli surren karhua ja sutta. »Olisipa hukka kuoma vielä elossa, niin äkkiä heittäisit haukkumisesi, Musti-pahalainen, mutta ei ole enää elossa hukka, ei, vaan kuollut on ja nahka Horpon rosvon hoteissa! Ja olisipa karhu kuoma elossa ja kuulisi räyskämisesi, Musti-pahalainen, niin äkkiä hän tänne samoaisi ja auttaisi minut pois tästä pälkähästä. Mutta ei ole enää elossa karhu, ei, vaan nahkansa on Horpon rosvon tuvan laessa kuivamassa, lihat suolassa ja luut tuolla tantereella valkenemassa! Yksinäiseksi tässä tulee pian repo rukan elämä pahojen ihmisten kanssa tapellessa!» Äkkiä hän sitten suuttui itselleen ja kysyi: »Mitä te, silmät, ajattelitte, kun äsken tänne pakoon juoksin?» Silmät vastasivat peläten: »Vain sitä, kuinka olisimme nähneet sinua suorinta tietä johdatella.» — »Hyvä on», vastasi repo, »oikein teitte, kun sitä vain ajattelitte, mutta mitäs te jalat sitten raadoitte tullessamme?» Peläten jalat vastasivat: »Pakoon juoksimme, minkä vain kerkesimme.» — »Hyvin teitte, kun pakoon juoksitte», kiitteli repo ja kääntyi sitten äkäisen näköisenä häntänsä puoleen. Tätä entistä ylpeyttänsä hän nyt katseli kauan halveksivasti ja vihaisesti lopuksi urahtaen kysyi: »Milläpä sinä, vetkale, minua autoit?» Täristen häntä silloin ankaralle herrallensa vastasi: »Mitäpä minä, perässä tulin vointini mukaan, puita sivalteli ja pensaisiin olin tarttua kiinni.» — »Niinpä niin», sanoi repo uhkaavasti, »perässä tulit ja monta kertaa oli Musti saada

minut sinusta kiinni. Koska siis oman tunnustuksesi mukaan olet semmoinen, niin parasta on, että annan sinut Mustille kokonaan. Hän sinut syököön, niin lakkaat pensaisiin tarttumasta.» Ja sillä puheella repo vihassaan, unohtaen tavallisen viisautensa, pisti häntänsä kuopan reiästä Mustille, joka heti tarrasi siihen kiinni. Mutta sepä ei riittänytkään, vaan koira vetikin turhaan vastustelevan revon hännästä ilmoille ja nitisti hänet siihen surkeasti samalle suden ja karhun kuolinpaikalle. Niin sai repo ansaitun palkkansa kaikista konnanteoistaan ja pian olivat hänen ruumiinsa ääressä harakat, närhit ja muut haaskalinnut ilkkumassa ja kikahtelemassa, korpin jurosti tuumiessa: »Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se putoo siihen itse.»

LVI.

PÄÄTÄ JUTTU VAATII.

Näit' ennen isoni lauloi
Kirvesvartta vuollessansa,
Näitä äitini opetti
Väätessänsä värttinätä.

Näin on nyt kerrottu karhun, suden ja revon sekä monen muunkin Metsolan asukkaan elämästä siellä Ilmolan taustalla. Kaikkien niiden monien vuosien kuluessa, joita oli ehtinyt mennä siitä, kun eläimet kokoontuivat tien tekoon, olivat ilmolaiset ahkerasti eläinten kanssa tekemänsä sopimuksen mukaan rakentaneet teitänsä, ettei metsän väki enää saisi heidän karjaansa ja muita kotieläimiänsä surmata. Niinpä pil-

kottiin ja raivattiin tie täältä tuonne Kokkolaan saakka ja yhä kauemmaksi pohjoiseen päin, tehtiin maantie aina Kivijärven kirkolle ja siitä taas Karstulan rajalle ja yhä eteenpäin, kunnes tultiin Turkuun ja mereen sekä sen synkän ja pahan valtakunnan rajaan saakka. Ja kun näiden pääteidenkin väliin rastittiin teitä ja polkuja, niin että pian päästiin kulkemaan mistä hyvänsä, huomattiinkin lopuksi, että nyt oli sitten eläinten kanssa tehty urakka täytetty. Huomasivathan sen toki eläimetkin, eivät enää syöneet ihmisten elukoita, vaan väistyivät yhä kauemmaksi selkosille, missä arvasivat vielä tiettömiä taipaleita ja koskemattomia saloja olevan, ihmetellen sitä valtaa ja voimaa, joka ilmolaisilla näytti olevan. Sillä sitä myöten kuin teitä lisääntyi, ilmestyi teiden varsille uusia asuntoja ja vihantia peltoja, joista ilmolaiset korjasivat satoisia viljoja aittoihinsa, kooten itselleen kaikkea elämisen hyvyyttä ja eläenkin niin onnellisesti kuin se yleensä tässä maailmassa mahdollista on.

Mutta yhtä asiaa eivät ilmolaiset koskaan unohtaneet: karhun, suden ja revon muinaista elämää siellä Ilmolan taustalla ja kuinka niiden kanssa täytyi tehdä tällainen sopimus teiden valmistamisesta, jos mieli ollenkaan päästä elämisen alkuun täällä Pohjolan perillä. Niinpä ei ollut Ilmolassa sitä tölliä, jossa ei isä tahi äiti, kirvesvartta vuollessansa tahi värttinätä väätessänsä, olisi pyytävälle lapselleen heistä kertonut. Ja kun lapsonen oli rengassilmin aikansa tätä kaikkea kuunnellut ja jutun loputtua kysynyt, onko se totta myöskin, oli isä ottanut hymyillen piipun suustansa ja sanonut: »Kysy, lapseni, Piippolan äidiltä. Hän kyllä kuoli menneenä vuotena, mutta isä elää vielä.»

Ja sitten oli tuli liedessä riutunut, ulkona oli vinkunut talven tuiskutuuli, mutta töllissä oli ollut lämpöistä ja turvallista. Uneen oli vaipunut lapsonen ja uneen koko Ilmolan kansa, turvaten siihen, joka Suomenkin niemen yllä kättänsä pitää.

Sanaselityksiä.

Siv.

1. murrokoissa = kaatuneiden puiden ja kasautuneiden oksien muodostamissa esteissä, suuremmissa kuin »risukko.»
2. tureikoissa = tiheissä, melkein läpipääsemättömissä pensaikoissa.
„ korentoselkä = jolla on selkä suora ja jäykkä kuin korento.
„ vikeväjalka, vikevä = vikkelä, nopea.
3. liuvari = viekas veitikka.
„ kuomaseni, kuoma = toveri.
„ ehätti = kiireesti keskeytti, joutui ennen.
„ kouko = karhu.
„ toimittaa = toimeliaasti selittää.
4. paaraamaan, paarata = riidellä, kiroillen tehdä.
5. kuusanko = närhin sukuinen lintu.
6. välehen = nopeasti.
„ urat rastittu = pilkoitettu tietä lyömällä merkkejä puihin.
„ tanhualle = aukealle paikalle kylässä, pihamaalle.
7. piukaisi = kimeästi ja äkäisesti sanoi.
„ roppasi = leveästi kaappasi tahi löi.
8. papumus = pilkullinen.
9. uuttuikin = tarttuikin.
„ kantakeikkeliksi = keikkahännäksi.
„ hiirevällä = hiirakolla, harmaalla.
11. lenseä = haalea, lämmin.
13. sakaralle = kärjelle, piikille.
14. hausta = majavan hajuaineen nimi.
„ venkale = yleensä isohko, pitkulainen, muodoton ainemäärä.
15. karvallista = värillistä.

Siv.

16. lakeistorvesta = sisään lämpiävän pirtin savuaukosta.
17. kokko = kotka.
„ vesuinnokka: vesuin = kuokkakirves kovertamista varten, talso, vesuri l. kassara; käyränokka.
18. suokuiri = eräs kahlaaja.
„ hiiriäistuuppa = eräs pöllö.
20. koito = kurja.
„ lompatit = kömpelöt jalat.
21. äityi = yltyi.
„ päntiönään = kokonaan sille työlle heittäytyen.
23. pöheiköistä = tiheistä pensaikoista.
24. lipakko = liukas, tässä ehkä »yön lepakko.»
26. sitä lyytä = sen vuoksi.
27. ohtonen = karhu.
„ kielaudesta = suulaudesta.
31. liverokieli = livertäjäkieli.
33. piakan = leipilapion.
„ räkkää: räkkä = sääskien, paarmain y. m. yhteisnimi.
„ vuolihirsi = katon pitkittäinen kannatushirsi.
36. myrrysmielin = myrtyneinä, pahoilla mielin.
41. kopraa: kopra = koura.
43. työlästyi = kyllästyi.
44. ihala = outo, harvinainen; ehkä tässä myös »ihana.»
„ sukesi = loi.
46. kotvan = jonkun aikaa.
47. vyöllinen = esiliina.
48. mykelsi = hieroi, puristeli.
„ sykkö = synkkä ja kavala olento.
50. rita = sälepyydys.
54. käppelämpi = kääntyväisempi, notkeampi.
56. tossaat = isket nokallasi, tapat.
61. ruuhkakoolla = roskaläjällä, tunkiolla.
„ prallailee = sulavasti ja kohteliaasti liikehtii.
„ lotaisi = söi yhdellä nielaisulla.
67. luikea ja litvakka = kavalasti hiipivä ja notkea.
„ kekkaa = nosta päätäsi, kerskaa.
71. iltikseen = minkään estämättä.

Siv.

71. lauhkea = pehmeä.
„ lipa = kieli; vert. »lipoa» ja »lippi.»
„ ora = pora; nokka.
„ äijä = paljon.
73. äsken = vasta.
79. sukeutuu = eteesi ilmestyy.
„ sydänkuita ellosteli = sydänrasvoissa tuntui pahoinvointia; kuu = rasva, tali, (sisälmyksissä), esim. »poronkuu.»
80. rosti = voimakkaasti iskien karsi.
„ äpylimarja = omena, pieni pyöreä esine.
81. uuras = ahkera.
82. työkkyri = ahkerasti työskentelevä.
83. tuhattäytinen = lievä kansanomainen kiroussana.
84. metsänpajakka = joka »pajahtaa», ääntelee metsässä.
85. vänkäsi = intti, itsepintaisesti tiedusteli.
„ väkivärttinän vääntäjä = ahkera värttinällä kehrääjä.
„ sultsinainen = eräs piirakkalaji.
„ suohkailija = toimekas puuhailija.
„ pietsailija = taputtelija, leipoja.
„ kaatui kakkaraveroset = loppuivat leipä-ateriat, vero = ateria.
„ leinä = »leino», surullinen, onneton, yksinäinen.
86. huttu = puuro.
„ kinnersuonet = kinttujänteet.
„ loppimatta = loppuun syömättä.
90. komo = ontelo.
90. puikkari = terävä esine, vrt. verkon puikkari; sukkela elävä.
„ jarrasi = iski lujasti kiinni.
91. kirjasin = kirjaelin.
„ pieles = hienäsuova.
„ hyrehtimään ja konehtimaan = hyräilemään (s. o. loitsimaan) ja tekemään temppuja.
92. kirjat = kirjailut.
93. verkkaiseen = hitaasti.
94. äyhkäisee = äkäisesti karjaisee.
97. litvittelee = liukkaasti juoksentelee.
98. muuriainen = muurahainen, tässä musta olento yleensä.
99. pillojansa = pahoja tekojansa.

Siv.

101. kuloharjan = kuloheinän värisen harjan tahi »kaatuvaharjan».
102. vihavoimaan = kirvelemään.
106. kynnenvihat = kynsien aiheuttama tuska, tässä tuska karhun kynsissä.
„ ranteläjä = rankaläjä; »rante» = rankojen ja halkojen hakkuupaikka.
„ pärstö = hevosen sieraimet.
108. vihottamaan = näyttämään vihannalta.
110. mörkö = karhu.
113. vaarnikoissa = täissä.
114. häätyi = oli pakko.
„ terska = leveämpi kärkiosa.
115. »Syötä, saata Sihveriin» = Sihverin päivänä on kanat päästettävä ulos.
„ teutaroimaan = mahtavasti liikkumaan.
„ kälpäili = hiljaa käpäliään nostellen liikuskeli, hiipi.
117. varistuvat = kuumenevat.
119. rutosti = nopeasti.
121. älälle = sisulle.
123. keekoili = pöyhisteli.
124. teerevänä = terävän toimekkaana.
126. eto ränkyjä = mokomakin kirkuja.
131. laitioreellä = laitareellä.
„ sulin käsin = paljain käsin, aseetta.
„ seville (yks. sepä) = keulalle.
133. hiljankin = kuitenkin, sittenkin, vihdoinkin.
„ toton suulle: totto = lakeistorven katonpäällinen osa.
139. reppänä = luukku, jolla lakeistorvi sisäpuolelta suljetaan.
„ jahka = kunnes, kunhan.
140. hiisti = murahteli.
141. äheltäen = vihassa ähisten ja äännellen.
142. rieskamaito = lämmin, vastalypsetty maito.
143. katras = lauma.
145. vunnelehti = taisteli vastaan.
146. kyntyset = oik. »lehmän kyntyset», tässä »suden kynnet.»
148. hätistää = karkoittaa »hätyyttämällä.»
150. myödättelin = toin myötä.

Siv.

150. isäinen sää = ukkonen.
151. kyytäämään = karkoittamaan.
152. pöljä = tyhmä.
154. jauhokuli = niinestä tehty jauhosäkki sisällyksineen.
155. kapasivat = nopeasti karkasivat.
157. evätä = kieltää.
162. volaunko = rupeanko volisemaan.
165. vari = lämmin.
166. keturoi = vaivalloisesti piehtaroi.
168. kopeutuu = arvaamatta ilmestyy.
171. riehahti = pääsi valloilleen.
„ häiveröinen = hento, vähäinen.
„ tyssättiin = lyhennettiin, leikattiin, nolattiin.
176. väkyä = voimaa, väkevyyttä.
„ hipleä = pehmeä.
183. puulasi = syöksyi.
184. siukku = sisar.
187. konsa = kun.
189. suohkahdime = nopeasti pujahdin.
190. uksi = ovi.
„ lipettiin = pakoon, tiehensä.
191. läkkä = lähtekäämme.
„ oistonaan = suoraan, kerralla kokonaan.
194. uhoten = uhmaillen.
„ toljotatte = tyhmästi töllötätte.
„ viemaavan = pyörryttäen painavan; päätä viemaa = pyörryttää.
195. surrata = lujasti köyttää.
200. peitota = lujasti pieksää, pehmittää.
„ sohoit = pistellä, tuikkia; »viittasit tulemaan».
201. räähkä = synti, saastainen, kurja olento.
202. erähäistä = paljon arvoista.
217. penäsi = intti, väitti.
219. puuttuipa = osui tulemaan.
„ kaipaan = kantelen.
220. kappera = vikkelä, vikeväliikkeinen.
221. kipakasti = äkäisesti, kovasti.

Siv.

224. läsii = sairastaa.
225. nuplaperä = takapuoleltaan pyöreä, hännätön.
226. vänni = kova junkkari.
228. tarjenneet = rohjenneet.
234. alaksittain = alta mennen, matalana hiipien.
235. lutmii = viekkaasti matalana hiipii.
„ topistaa = ahdistaa, puristaa.
241. kärttämään = itsepintaisesti pyytämään.
243. sovassa = puvussa.
245. suivautuneina = kyllästyneinä.
248. vähättelen = en välitä, halveksin.
249. pätö = vähäpätöinen, mokoma.
250. laappaisiani = laappa, suuremman eläimen käpälä.
„ jauristautuu = tarraa kiinni.
253. koassa = kodassa.
254. tihulaiset = pahantekijät, paholaiset.
255. kiassain = kidassani.
256. suahaan = saadaan.
257. lentää manuulla = käräjiin haastamassa.
258. lakla = villihanhi.
„ palkulainen = pieni, vähäpätöinen.
259. sissimässä = salaa ryöstämässä.
„ järitettävä = järin pois otettava.
261. pistolle = ehkä riiheen (viljan mukana).
263. vaksit = vahat.
265. hottinen = varpunen.
266. kivenviha = leivonen.
269. sytee = iskee, sysii.
273. hevelsi = tepasteli.
274. rättäri = vanginkuljettaja, nimismiehen apulainen.
275. katvekohtaan = varjoisaan, suojaisaan paikkaan.
277. kasakkamiehenä = päiväläisenä, työmiehenä
279 hätinä = tuskin.
281. tähdettä = jäännöstä.
282. rukkanen = vasikan tai lampaan nahasta tehty käsine.
283. nursuja = repaleisia vaatteita.

Siv.

285. heinäruko = heinäläjä (muutamia miehen kantamuksia.)
287. ranteessa = reunassa.
„ hyvät tovit = melko kauan.
„ rovita kaski = polttaa ja raivata kaski.
289. kuukertui = meni käppyrään, kumaraan.
292. vinttasi = nosti kaivon vintillä.
295. kokiessa = koettaessa.
296. suhdittaa = hiljentää, hillitä.
297. pistää terettä rakoon = liioitella; tere=ompeleen välinahka.
298. rove = tuohinen.
299. kahmusi = kömpelösti hamuili.
300. »No en silmäänikään» = vannominen silmän kautta.
307. roiteli = pieksi lujasti.
309. nykä = tylppä, vähäpätöinen esine.
„ suka = sileä, taitava.
„ vata = nuotta.
310. havas, hapaan = valmiiksi kudottu, mutta pauloittamaton tahi muuten soveltamaton verkkolevy.
313. sitti = pieni, arvoton kala.
320. äyvää = vihaisesti, huutaen sanoo.
„ vauhkoutuu = pillastuu.
321. saverikko = vitsarengas, jolla aisa kiinnitetään kaplaaseen.
325. kytkyt = naudan kiinnipidin.
327. kotvanen = jonkun aikaa.
329. silmämäljärit = suuret, muljahtelevat silmät.
330. kalosarvustani = suurta sarveani; kalo = ruma, synkkä.
331. punalsi = puistalsi.
332. koppina = kuin pallo ilmassa.
334. juuttuivat = tarttuivat.
343. tokiotto = huomaamatta tempaava, käsistä vievä.
344. häämiero = hääkansa.
345. rumilas = rumahinen, ruma otus.
353. suoltaa = vetää keskeyttämättä.
355. haahlat = kannatinraudat, joihin pata tulelle ripustetaan.
„ räydyttää = sulattaa.
„ härkin = hierin.
355. hojeltui = horjahti.

Siv.

356. talkkuna = (tässä) ohrista keittäen ja paahtaen valmistetuista jauhoista keitetty puuro.

372. selkosille, selkonen = kaukainen, suuri sydänmaa.

OSMO IISALON

teoksia:

Murhisaari. Loppuun myyty.

Pyhiinvaeltaja. Loppuun myyty.

Vorna. Toinen painos.

Soljalan emäntä. Toinen painos.

Ontrein tarinoita. Uusi painos eräistä Pyhiinvaeltajaan sisältyneistä kertomuksista ja Murhisaaresta.

Suomen kansan eläinkirja, kertomus Metsolan ja Ilmolan väestä ja elämästä.

Kolme miestä matkalla, kertomus Juhanin, Tuomaan ja Simeonin pikaretkestä pyramiideille.

KANSALLINEN AARRE

Loistoteos

Suomen Kansan Satuja ja Tarinoita

Suomalaisten taiteilijain hienosti värikuvin somistama. **Kansanpainos 125: —, korupainos 200: —, loistopainos 375: — ja 450: —**

Kansalliseepoksemme rinnalla suomalaisen kansanhengen suurimpia saavutuksia. Kun tulee kysymykseen

arvokkaan lahjan

antaminen, on tämä teos asetettava etusijalle. — Ei saa puuttua mistään kirjastosta.

Kirjakaupoissa ja asiamiehillä.

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ KIRJA, HELSINKI.

HINTA 28:—